

วารสารวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Academic Journal

Faculty of Humanities and Social Sciences
Nakhon Sawan Rajabhat University

ISSN 2465-4426 ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1

มกราคม-มิถุนายน 2564

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) ตีพิมพ์ บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ ที่มีเนื้อหาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศาสนาและปรัชญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ศึกษาศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภิญโญ ภูเทศ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิกา พรหมมาศ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. โกวิท พงษ์งาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัยวรรณ ภูเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ ดรุษย์ธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพปก : ว่าที่ ร.ต. อนุ คัมเพชร

ออกแบบรูปเล่ม : ว่าที่ ร.ต. อนุ คัมเพชร

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์ค่าน้ำ บริษัท ดีเซมเบอร์ จำกัด

เลขที่ 248/7 ซอยมิตตคาม ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต

กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์ 02-8845933-4

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564 เล่มนี้ ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 12 เรื่อง ซึ่งเป็นผลงานของผู้นิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ดังนี้

บทความด้านการออกแบบ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ขอสหพริกหอยนางรม กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี ของ ทักษญา สง่าโยธิน อัจฉิมา ศุภจริยาวัตร ตติยะ ฉิมพาลี และพรพชร เหลืองดำรงชัย บทความเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญางานจักสานและงานทอจังหวัดนครสวรรค์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ ของ สมลพรรณ ภู่อเล็ก บทความเรื่อง การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของ วงศ์วรุตม์ อินตะนัย พีรพงษ์ พันธะศรี และปัญญา จุลกุล และบทความเรื่อง ทัศนกรรมงานหนังสือสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ของ พีรพงษ์ พันธะศรี

บทความด้านภาษาและวรรณกรรม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง คำสแลงที่ใช้เพื่อบริภาษในทวิตเตอร์ ของ จักกริน จุลพรหม บทความเรื่อง การใช้ภาษาในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ของ สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ และบทความเรื่อง แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ของ กานต์รวี แพทย์พิทักษ์ วรวรรณ ศรียาภัย บุญยงค์ เกศเทศ และวรัญญา ยิ่งยงศักดิ์

บทความด้านการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง ผลการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจในการเรียนรายวิชา ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ของ พัชรี ดินฟ้า และประยูทธ สุระเสนา และบทความเรื่อง การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ของ กันต์กนิษฐ์ จูรัตน์

บทความด้านนิติศาสตร์ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง การตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ของ กรณ์ท สร้อยทอง

บทความด้านศิลปะการแสดง จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ของ กณิจฉิมยุศ์ ลิ้มปนารมณณ์ ญัฐพัชร มหายศนันท์ พลิชัฐสุธา มหายศนันท์ และปรุพหัจกร อัครารักษ์สกุล

บทความด้านระบบฐานข้อมูล จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง ระบบฐานข้อมูลแผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ของ สุดาใจ โส่หวนิชชัย แสงเพ็ชร พระฉาย โกสินทร์ ชำนาญพล เจษฎา รัตนสุพร กริช กองศรีมา ปริญา ชินจ่อหอ และเบญจกัท จงหมื่นไวย

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ ส่งผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ มาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อร่วมเป็นก้าวต่อ ๆ ไปของพวกเรา

สารบัญ

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี	1
ทักษุญา สง่าโยธิน อัจจิมา ศุภจริยาวัตร ตติยะ นิมพาลี และพรพพร เหลืองคำรงค์ชัย	
ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟน แอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0	13
สุดาใจ โล่ห์วันชัย แสงเพชร พระฉาย โกสินทร์ ชำนาญพล เกษภา รัตนสุพร กริช กองศรีมา ปริญญา ชินจ่อหอ และเบญจภักดิ์ จงหมื่นไวย์	
นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด เชื้อหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	28
กณิฉฐิมณีย์ ลิมปนารมณณ์ ณัฐพัชร มหายศนันท์ พลิชฐ์สุธา มหายศนันท์ และปรุพหัจกร อัครารักษ์สกุล	
การศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญางานจักสานและงานทอจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่	40
ศมลพรรณณ ภู่เล็ก	
คำสแลงที่ใช้เพื่ออธิบายในทวิตเตอร์	58
จักริน จุลพรหม	
การใช้ภาษาในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ สรศักดิ์ เชียงขวัญ	72
สรศักดิ์ เชียงขวัญ	
แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล กานต์รวี แพทย์พิทักษ์ วรวรรธน์ ศรียาภัย บุญยงค์ เกศเทศ และวรัญญา ยิ่งยงศักดิ์	90
ผลการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการไต่วาที่ เทคนิคการแสดง บทบาทสมมติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน และความพึงพอใจในการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย	109
พัชรี ดินฟ้า และประยูทธ สุระเสนา	
การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีแรงบันดาลใจ จากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	124
วงศ์วรุตม์ อินตะนัย พีรพงษ์ พันธะศรี และบัญชา จุกกุล	
หัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง จากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง	141
พีรพงษ์ พันธะศรี	

การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 กนต์กนิษฐ์ จุรัตน์	158
การตรวจสอบดุลพินิจในการส่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ กรณัท สร้อยทอง	170

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำฉบับ
วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร. อธิศักดิ์ อุบไมยอริชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์พัฒนา ราชวงศ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์สิทธิกร คักดิ์แสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรยา เหลียวตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพร สร้อยทอง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุวดี ทองอ่อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลักษณ์มี งามมีศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ต๊ะวิชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย อินตะไชยวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ ดรุษย์ธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูชาติ คุ่มขำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนิดา ภู่แดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทริรา จันทร์ดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ สร้อยคีรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนัญญา วารีสอาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. ชนกิตต์ ธนะสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ดร. ดนุ ภู่มาลี	มหาวิทยาลัยรังสิต
ดร. ลภัสวัฒน์ คล้ายแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. สุรรัตน์ จินพงษ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. สมลพรรณ ภู่เล็ก	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม
กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคั้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี
The Product and Packaging Development Oyster Chilli Sauce.
Kung Gra-ben Bay Oyster Fully Integrated Producing Community,
Chanthaburi

ทักษญา สง่าโยธิน¹ อัจจิมา ศุภจริยาวัตร² ตติยะ ฉิมพาลี³ และพรพชร เหลืองดำรงค์ชัย⁴

Taksaya Sangayotin, Atchima Supachariyawat, Tatiya Chimpalee
and Ponpatchara Luengdamrongchai

(วันที่ส่งบทความ: 5 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 29 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การทำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม เพื่อเป็นแนวทางให้กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคั้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติ และการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่สำคัญ จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลักษณะของบรรจุภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม โดยวิธี Multiple Linear Regression พบว่า ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ด้านความคงทน ด้านการถ่ายสินค้า ด้านการจัดเก็บ และด้านการกำจัดส่งผลกระทบต่อตัดสินใจของผู้บริโภค ดังนี้ ด้านการถ่ายสินค้า กลุ่มผู้จำหน่าย และผู้บริโภค เสนอให้เพิ่มขนาดบรรจุภัณฑ์ให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิม กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคส่วนมากเสนอให้ขายซอสพริกหอยนางรมเป็นแบบบรรจุ 4 ขวด ใส่บรรจุภัณฑ์สวยงาม ด้านความคงทน ตลอดจนอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ ภายหลังจากการเปิดขวดแล้วควรเก็บไว้ในอุณหภูมิห้องหรือควรแช่ในตู้เย็น ในด้านการกำจัด บรรจุภัณฑ์ควรสามารถนำมารีไซเคิลได้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอสพริกหอยนางรม จากงานวิจัยฉบับนี้พบว่า **ด้านประโยชน์หลัก** ให้ความสำคัญกับรสชาติ ความคุ้มค่าและคุณภาพ **ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์** ให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สวยงาม ความชัดเจนของฉลาก **ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง** ให้ความสำคัญกับราคาและคุณค่าทางโภชนาการ **ด้านผลิตภัณฑ์ควบ** ให้ความสำคัญในเรื่องของการบริการหลังการขายและการจัดส่ง **ด้านศักยภาพ**

¹ มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131 อีเมล taksaya@go.buu.ac.th

Burapha University Muang District, Chonburi Province, 20131 Thailand, Email: taksaya@go.buu.ac.th

² มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131 อีเมล atchima@go.buu.ac.th

Burapha University Muang District, Chonburi Province, 20131 Thailand, Email: atchima@go.buu.ac.th

³ สภาอุตสาหกรรม กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000 อีเมล ta.ti.ya@hotmail.com

Pattani Social Enterprise Company limited Muang District, Pattani Province, 94000 Thailand, Email: ta.ti.ya@hotmail.com

⁴ มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131 อีเมล queen_narak@hotmail.com

Burapha University Muang District, Chonburi Province, 20131 Thailand, Email: queen_narak@hotmail.com

ของผลิตภัณฑ์ ให้ความสำคัญในเรื่องของรสชาติที่แปลกใหม่ คุณค่าของซอสพริกหอยนางรม และเนื้อซอสของผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: ลักษณะของบรรจุภัณฑ์, องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์, การตัดสินใจซื้อ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study product characteristics and packaging of oyster chili sauce 2) Product development and packaging of oyster chili sauce, to be used as a role model for Kung Gra-ben bay oyster fully integrated producing community. This research was mixed method by questionnaires as a quantitative research tool, statistical program for data analysis and focus group discussion.

Following the analysis of two factors are packaging characteristics and purchasing decisions using the Multiple Linear Regression method was found that the packaging durability, pouring out, storage and disposal affects to consumers' purchasing decisions therefor sample group of dealer and consumer propose to expand the package size. The sample group consensus was proposed that oyster chili sauce should sales in a 4-bottle pack, in beautifully packaged, durability throughout the product shelf life. If not consumed all at once shall be store at room temperature or should be placed in the refrigerator, and for disposal of the packaging should be recyclable.

According to the analysis of this research found that correlating between product composition and consumer purchasing decision of oyster sauce in mainly benefit focus on taste, value and quality. In term of product model focus on clean packaging, beautiful and label clarity. In term of product expectation focus on selling price and nutritional value couple of focusing on product concurrently with delivery and after-sales service. In term of product potential also focus on the exotic taste including the nutritional value and texture of oyster chili sauce.

Keywords: Characters of Packaging, Product Component, Purchasing Decision

บทนำ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อตั้งขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาในเขตพื้นที่ชายทะเล จังหวัดจันทบุรี จัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2525 ซึ่งศูนย์ศึกษา ดังกล่าว เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการศึกษา สาธิต และการพัฒนาในเขตพื้นที่ชายทะเล โดยวิธีการผสมผสานความรู้อันหลากหลายของแต่ละหน่วยงานเพื่อวางแผนพัฒนาการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เหมาะสม สมและยั่งยืนตลอดไป (Kung Krabaen Bay Royal

Development Study Centre, 2015) อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน เริ่มเสื่อมโทรม มีการจับสัตว์น้ำในบริเวณที่เกินระดับความเหมาะสมของการขยายพันธุ์ ทำให้แหล่งประมงที่เคยอุดมสมบูรณ์ลดปริมาณลงมาก การเพาะปลูกรุ่นนี้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากน้ำทะเลได้เอ่อล้นถึงพื้นที่การเกษตร พื้นที่เขตป่าสงวนถูกบุกรุกทำลายกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงห่วงใยราษฎรที่ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดังกล่าวจึงมีพระราชดำริที่จะทำการศึกษาพัฒนาพื้นที่ในเขตที่ดินชายทะเล เพื่อแนะนำให้ประชาชนนั้นได้มีความรู้และได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 กลุ่มชาวบ้านเริ่มประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านโดยการเลี้ยงหอยนางรม ในคลองอัมพวาปากน้ำแฉมหนูหลายครัวเรือน จึงทำให้งานส่งเสริมการประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ได้เล็งเห็นแนวทางที่จะพัฒนาเป็นอาชีพ และจัดให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพเพาะหอยนางรมชายลูกพันธุ์ โดยปัจจุบันกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคุ้งกระเบน ได้เพิ่มการผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหอยนางรมที่หลากหลาย เช่น ข้าวเกรียบหอยนางรม น้ำพริกเผาหอยนางรม เมี่ยงสมุนไพรหอยนางรม ซอสหอยนางรม เป็นต้น เมื่อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวของกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคุ้งกระเบนเริ่มอยู่ตัวแล้ว จึงได้มีการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมา คือซอสพริกหอยนางรม ซึ่งแตกต่างจากซอสพริกตามตลาดทั่วไป โดยมีการเพิ่มคุณประโยชน์และคุณค่าจากหอยนางรม ซึ่งในหอยนางรมจะมีแร่ธาตุสังกะสี ช่วยกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทและสมอง เพิ่มการตื่นตัว บรรเทาอาการของโรคซึมเศร้า มีวิตามินบี 1 บี 2 และวิตามินซี บำรุงกล้ามเนื้อ หัวใจ และผิวพรรณ เป็นการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มชาวบ้านอีกด้วย

จากการสำรวจพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในการจัดการทางด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านการตลาด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรมให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว ดึงดูดความน่าสนใจ และสร้างความจดจำให้แก่ผู้บริโภคเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้จากผลิตภัณฑ์มากขึ้น

ภาพที่ 1 ซอสพริกหอยนางรมในรูปแบบฉลากเดิม (กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคุ้งกระเบน)

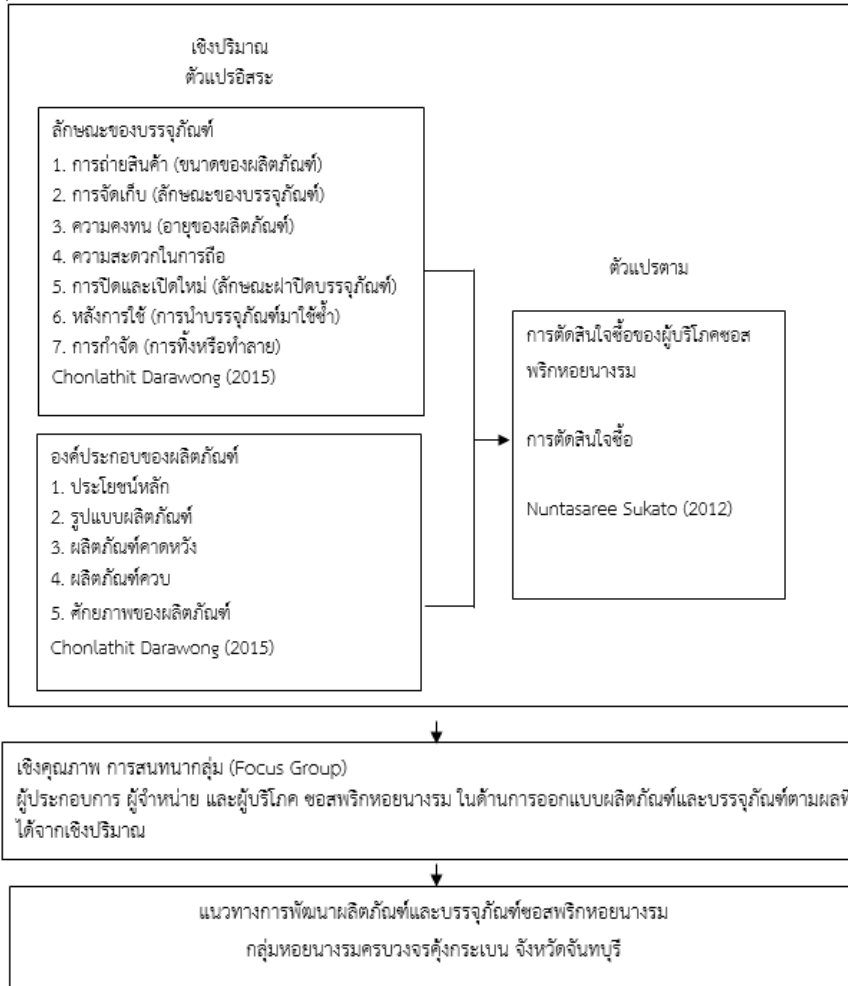
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสพริกหอยนางรม
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสพริกหอยนางรม เพื่อเป็นแนวทางให้กลุ่มหอยนางรม
ครบวงจรคั้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเรื่องลักษณะของบรรจุภัณฑ์ องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และ
การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
เชิงปริมาณ ประชากรในจังหวัดจันทบุรีและผู้บริโภค จำนวน 531,037 คน
(Department of Provincial Administration, 2016) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน และทำการเก็บ
แบบสอบถามเพิ่มเติมเพื่อป้องกันข้อมูลไม่สมบูรณ์อีก 20 คน เป็น 420 คน
เชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 9 คน แบ่งเป็น ผู้ผลิต 3 คน
ผู้จำหน่าย 3 คน และผู้บริโภค 3 คน โดยเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาในช่วงเวลาตั้งแต่เดือน
สิงหาคม-ธันวาคม 2561
4. ขอบเขตด้านพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ของสหพรักหอยนางรม ให้มีเอกลักษณ์ ดึงดูดความสนใจ และยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน
2. ได้ฉลากผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจน ดึงดูด สะดุดตา และผู้บริโภคจดจำได้ง่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสหพรักหอยนางรม กลุ่มหอยนางรมครบวงจรจตุรงกระเบน จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) คือ ในเชิงปริมาณด้วยการสำรวจจากแบบสอบถามและใช้สถิติวิเคราะห์ และเชิง

คุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มโดยการลงพื้นที่สำรวจกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคัมภีระเบน จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นมาของปัญหาแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้แบบสอบถาม และนำไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาสร้างรูปแบบบรรจุภัณฑ์และฉลากผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น ดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ และนำไปยืนยันผลการวิจัยด้วยการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ลงพื้นที่สำรวจกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคัมภีระเบน จังหวัดจันทบุรี

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารวบรวมข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสหกรณ์หอยนางรม

ขั้นตอนที่ 3 นำผลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ลงพื้นที่ มาสร้างแบบสอบถามแล้วนำมาเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยรู้จักและรับประทานสหกรณ์หอยนางรม ของกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคัมภีระเบน จังหวัดจันทบุรี

ขั้นตอนที่ 4 นำมาออกแบบบรรจุภัณฑ์และฉลากผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มโดดเด่น ดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปแนวทางภาพรวมเกี่ยวกับองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ รูปแบบ และฉลากบนบรรจุภัณฑ์ โดยการสอบถามข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ผลิตสหกรณ์หอยนางรม ผู้จำหน่ายสหกรณ์หอยนางรม และผู้บริโภคสหกรณ์หอยนางรม ในจังหวัดจันทบุรี

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยรู้จักและรับประทานสหกรณ์หอยนางรม ของกลุ่มหอยนางรมครบวงจรคัมภีระเบน จังหวัดจันทบุรี

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการยืนยันผลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งเป็นผู้ผลิต จำนวน 3 คน ผู้จำหน่าย จำนวน 3 คน และผู้บริโภค จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน ในจังหวัดจันทบุรี และสอบถามข้อมูลเชิงลึก โดยใช้วิธีการจดบันทึก รวบรวมข้อมูลทั้งหมด โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-end questions)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจะถูกนำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยตัวแปรต่าง ๆ จะถูกนำมาลงรหัสเพื่อเปลี่ยนสภาพข้อมูลให้อยู่ในรูปตัวเลขแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) วิเคราะห์ปัจจัยการตัดสินใจของผู้บริโภค ใช้ทดสอบสมมติฐาน มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยใช้การทดสอบค่าสถิติการวิเคราะห์

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะบรรจุภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคสหกรณ์หอยนางรม ใช้สถิติ Multiple regression เพื่อทดสอบความแตกต่างของตัวแปร

สมมติฐานที่ 2 องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคสหกรณ์หอยนางรม ใช้สถิติ Multiple regression เพื่อทดสอบความแตกต่างของตัวแปร

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม มาสรุปประเด็นและนำมาอภิปรายผลสนับสนุนในแต่ละสมมติฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม เพื่อเป็นแนวทางให้กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคั้งกระเบน จังหวัดจันทบุรีได้ ดังนี้

กลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยรับประทานซอสพริกหอยนางรม

ลักษณะของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1. ด้านการถ่ายสินค้า (ขนาดของผลิตภัณฑ์) กลุ่มผู้จำหน่าย และ ผู้บริโภค เสนอให้เพิ่มขนาดของผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคส่วนมากมีข้อเสนอแนะให้ขายซอสพริกหอยนางรมเป็นแพ็คเกจจิ้ง 4 ขวด ใส่ในกล่องบรรจุภัณฑ์สวยงาม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

2. ด้านการจัดเก็บ (ลักษณะของบรรจุภัณฑ์) เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้วใส และซองพลาสติก ไม่มีผลในการตัดสินใจสำหรับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

3. ด้านความคงทน (อายุของผลิตภัณฑ์ หลังการเปิดใช้งาน) ให้ความสำคัญกับอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ หลังการเปิดใช้งานแล้วควรเก็บไว้ในอุณหภูมิห้องหรือควรแช่ในตู้เย็น เพื่อให้ทราบถึงอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์

4. ความสะดวกในการถือ เช่น เป็นขวดพลาสติกเพื่อป้องกันการแตก ขวดแก้วเพื่อความแข็งแรง คงทน ซองพลาสติกเพื่อสะดวกในการใช้งาน ไม่มีผลในการตัดสินใจของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องถือหรือหยิบจับเป็นเวลานาน

5. การเปิด/ปิดใหม่ ลักษณะฝาปิดบรรจุภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน ควรเปลี่ยนเป็นสีทอง เพื่อให้เหมาะสมกับสีของฉลากบรรจุภัณฑ์

6. หลังการใช้งาน ควรมีการนำบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำอีกครั้ง ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม และบรรจุภัณฑ์นั้นสามารถย่อยสลายเองได้ ไม่มีผลในการตัดสินใจสำหรับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

7. ด้านประโยชน์หลัก ให้ความสำคัญกับรสชาติ คุณค่า และคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างมาก เพราะเนื่องจากตัวผลิตภัณฑ์นั้นเป็นของรับประทานในเรื่องของรสชาติ คุณค่า และคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด

8. ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สวยงาม ฉลากของบรรจุภัณฑ์ชัดเจน ดึงดูด สะดุดตา เพื่อเป็นที่จดจำได้ง่าย และกลุ่มของผู้บริโภคได้เสนอแนะให้มีฉลากห้อยคอขวดซอสพริกหอยนางรม (ข้อมูลคุณค่าทางโภชนาการของซอสพริกหอยนางรม) เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์

9. ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง ให้ความสำคัญกับราคาและคุณค่าทางโภชนาการของซอสพริกหอยนางรม และผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภคบางส่วนเสนอแนะให้มีการจัดโปรโมชั่นจากการซื้อผลิตภัณฑ์ เช่น ซื้อซอสพริกหอยนางรมตามเกณฑ์กำหนดแถมผลิตภัณฑ์ตัวอื่นควบคู่ไป เพื่อเป็นการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น

10. ด้านผลิตภัณฑ์ควบ ให้ความสำคัญในเรื่องของการบริการหลังการขาย และ การจัดส่งผลิตภัณฑ์ และผู้บริโภคส่วนมากยังเสนอแนะให้มีการแถมซอสพริกหอยนางรมให้ท่านควบคู่กับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบหอยนางรมเพื่อเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด และเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ผลิตมากขึ้น

11. ด้านศักยภาพของผลิตภัณฑ์ ให้ความสำคัญในเรื่องของรสชาติซอสพริกหอยนางรมที่แปลกใหม่ คุณค่าของซอสพริกหอยนางรม และเนื้อซอสของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากซอสพริกเป็นผลิตภัณฑ์บริโภคผู้ร่วมร่วมสนทนากลุ่มจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

รูปแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์

จากผลสรุปความคิดเห็นรูปแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์ กลุ่มของผู้ผลิตเสนอให้เพิ่มคำว่า “1 ในโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ด้านหน้าของฉลากบนบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ว่าผลิตภัณฑ์นั้นได้มาจากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้กลุ่มผู้ผลิตได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเป็นอาชีพอย่างมั่นคง และเมื่อผู้บริโภคได้เห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์นั้นมาจากโครงการพระราชดำริ ก็ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตขายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น จากที่ซื้อเพียงหนึ่งชิ้นก็ทำให้ผู้บริโภคสนใจซื้อผลิตภัณฑ์ตัวอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย โดยกลุ่มผู้ผลิตผู้จำหน่าย และผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญในเรื่องของส่วนประกอบของซอสพริกหอยนางรม และข้อมูลในเรื่องของวันที่ผลิตและวันหมดอายุของซอสพริกหอยนางรมเพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกมั่นใจในการบริโภคผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 3 รูปแบบฉลากบนผลิตภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะของบรรจุภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอสพริกหอยนางรม ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลักษณะของบรรจุภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ซอสพริกหอยนางรม โดยวิธี Multiple Linear Regression พบว่า ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ด้านความคงทน (อายุของผลิตภัณฑ์หลังการเปิดใช้งาน) ด้านการถ่ายสินค้า (ขนาดของผลิตภัณฑ์) ด้านการจัดเก็บ (ลักษณะของบรรจุภัณฑ์) และด้านการกำจัด (การทิ้งหรือทำลาย) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอสพริกหอยนางรม ในขณะที่ด้านความสะดวกในการถือ ด้านการปิดและเปิดใหม่ (ลักษณะฝาปิดบรรจุภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน) และด้านหลังการใช้งาน (การนำบรรจุภัณฑ์มาใช้ซ้ำ) ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอสพริกหอยนางรม

สมมติฐานที่ 2 องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอสพริกหอยนางรม โดยวิธี Multiple Linear Regression พบว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ด้านผลิตภัณฑ์ควบ ด้านผลิตภัณฑ์

ที่คาดหวัง ด้านศักยภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ และด้านประโยชน์หลัก ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสหกรณ์หอยนางรม กลุ่มหอยนางรมครบวงจรคั้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี” สามารถอภิปรายผลการวิจัยโดยอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะของบรรจุภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะของบรรจุภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม จากการใช้สถิติพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของบรรจุภัณฑ์ ด้านความคงทน ด้านการถ่ายสินค้า ด้านการจัดเก็บ ด้านการกำจัด ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม และคล้ายตามกับผลจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้ ด้านความคงทน (อายุของผลิตภัณฑ์หลังการเปิดใช้งาน) เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์หอยนางรมเป็นผลิตภัณฑ์ที่จะต้องนำไปบริโภค กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มจึงให้ความสำคัญกับอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ เช่น มีวันหมดอายุชัดเจน หลังจากเปิดผลิตภัณฑ์แล้วควรบริโภคผลิตภัณฑ์ภายในกี่วัน และควรเก็บผลิตภัณฑ์ไว้ในลักษณะใดหลังการเปิดใช้งาน เช่น วางที่อุณหภูมิห้องหรือควรแช่ตู้เย็น ในด้านของการถ่ายสินค้า (ขนาดของผลิตภัณฑ์) กลุ่มผู้จำหน่ายและผู้บริโภคเสนอให้เพิ่มขนาดของผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคส่วนมากมีข้อเสนอแนะให้ขายสหกรณ์หอยนางรมเป็นแพ็คเกจบรรจุ 4 ขวด ใส่ในกล่องบรรจุภัณฑ์สวยงาม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ในด้านของการกำจัด (การทิ้งหรือการทำลาย) ให้ความสำคัญกับการนำบรรจุภัณฑ์มารีไซเคิล ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม และบรรจุภัณฑ์นั้นสามารถย่อยสลายเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Prapat Wannarat, Jirawat Pirasun & Nirut Sudsang (2012) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ เชนิเวศเศรษฐกิจสำหรับสินค้าของที่ระลึกจากวัสดุธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริโภคมีความพึงพอใจ ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ทั้ง 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค และปัจจัยทางด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 2 องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรม จากการใช้สถิติพบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ควบ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง ด้านศักยภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ด้านประโยชน์หลัก ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของสหกรณ์หอยนางรมและคล้ายตามกับผลจากการสนทนากลุ่มดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ควบให้ความสำคัญในเรื่องของการบริการหลังการขายและการจัดส่งผลิตภัณฑ์ และผู้บริโภคส่วนมากยังเสนอแนะให้มีการแถมสหกรณ์หอยนางรมให้ทานควบคู่กับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบหอยนางรมเพื่อเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด และเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ผลิตมากขึ้น ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวังให้ความสำคัญกับราคาและคุณค่าทางโภชนาการของสหกรณ์หอยนางรม ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภคบางส่วนเสนอแนะให้มีการจัดโปรโมชั่นจากการซื้อผลิตภัณฑ์ เช่น ซื้อสหกรณ์หอยนางรมตามเกณฑ์

กำหนดแถมผลิตภัณฑ์ตัวอื่นควบคู่ไป เพื่อเป็นการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นด้วย ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สวยงาม ฉลากของบรรจุภัณฑ์ชัดเจน ดึงดูด สะดุดตา เพื่อเป็นที่จดจำได้ง่าย และกลุ่มของผู้บริโภคยังได้เสนอแนะให้มี ฉลากห้อยคอขวดของซอฟฟริกฮอยนางรม (ข้อมูลคุณค่าทางโภชนาการของซอฟฟริกฮอยนางรม) เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และสิ่งสุดท้ายด้านประโยชน์หลักยังให้ความสำคัญกับรสชาติ คุณค่า และคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างมาก เพราะเนื่องจากตัวผลิตภัณฑ์นั้นเป็นของรับประทาน เรื่องของรสชาติ คุณค่า และคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Chadaporn Orachun (2015) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังในองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของแท้ก็หาของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี พบว่าโดยส่วนมากผู้บริโภคจะให้ความสำคัญในเรื่องขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ด้านรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ด้านคุณค่า คุณประโยชน์เพิ่ม และด้านการให้บริการอื่น ๆ ซึ่งองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 ด้านนี้ ถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่ผู้บริโภคคาดหวังมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอฟฟริกฮอยนางรม คือ ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ด้านความคงทน (อายุของผลิตภัณฑ์หลังการเปิดใช้งาน) ด้านการถ่ายสินค้า (ขนาดของผลิตภัณฑ์) ด้านการจัดเก็บ (ลักษณะของบรรจุภัณฑ์) และด้านการกำจัด (การทิ้งหรือทำลาย) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอฟฟริกฮอยนางรม และปัจจัยองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอฟฟริกฮอยนางรม คือ ด้านผลิตภัณฑ์ควบ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และด้านประโยชน์หลัก เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคซอฟฟริกฮอยนางรมที่เหมาะสม และเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1. ด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สวยงาม และ ฉลากผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจน ดึงดูด สะดุดตา เป็นที่จดจำได้ง่าย เป็นสิ่งสำคัญของผลิตภัณฑ์ และการเพิ่มคำสำคัญ “1 ในโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ด้านหน้าของฉลากบนบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ว่าผลิตภัณฑ์นั้นได้มาจากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อผู้บริโภคได้เห็นว่ามีผลิตภัณฑ์นั้นมาจากโครงการพระราชดำริ ก็จะทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตขายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น จากที่ซื้อผลิตภัณฑ์เพียงหนึ่งชิ้นก็ทำให้ผู้บริโภคสนใจซื้อผลิตภัณฑ์ตัวอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย และการเพิ่มฉลากห้อยคอขวดของซอฟฟริกฮอยนางรมเพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ผู้ผลิตควรทำฉลากห้อยคอขวดเพิ่มขึ้นในซอฟฟริกฮอยนางรม จะเป็นข้อมูลทางโภชนาการของซอฟฟริกฮอยนางรม บอกถึงคุณค่าของซอฟฟริกจากกรณีที่ใส่เนื้อฮอยนางรมผสมในเนื้อซอฟ เช่น คุณค่าทางโภชนาการสูง มีโปรตีนสูงจากฮอยนางรม เป็นต้น เป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ซอฟฟริกฮอยนางรม ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 4 ฉลากห้อยคอขวดซอสพริกหอยนางรม

แต่ทั้งนี้ในการพัฒนาออกแบบฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ควรคำนึงถึงต้นทุนการผลิตด้วย

2. ด้านความคงทน (อายุของผลิตภัณฑ์หลังการเปิดใช้งาน) ให้มีความสำคัญกับอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับบริโภค ในการออกแบบฉลากผลิตภัณฑ์ควรให้ความสำคัญข้อมูลบนฉลาก เช่น การระบุวันที่ผลิต วันหมดอายุ และการใช้งานของผลิตภัณฑ์ เช่น หลังการเปิดผลิตภัณฑ์ควรวางไว้ในที่อุณหภูมิห้องหรือควรแช่ตู้เย็น เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้บริโภค

3. การพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากร เพื่อการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ จะได้ผลตรงตามความต้องการของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา และเพื่อให้ได้ความพึงพอใจสูงสุดสามารถนำฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ได้รับการพัฒนาไปประยุกต์ใช้ภายในภาคหน้า

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ครั้งต่อไปควรทำการสร้างแนวคิดด้านการออกแบบกราฟิกตราสัญลักษณ์ ควบคู่ไปกับการออกแบบฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้วย โดยให้ความสำคัญของชื่อผลิตภัณฑ์ ตราผลิตภัณฑ์ และภาพประกอบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รู้จักผลิตภัณฑ์ สร้างภาพลักษณ์ให้เป็นที่จดจำ โดยสื่อถึงผลิตภัณฑ์ด้วยรูปภาพที่ชัดเจน และการจัดวางให้สวยงาม

2. ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคเปรียบเทียบ ก่อน-หลัง การพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ว่าผู้บริโภคมีข้อเสนอแนะ หรือ ข้อคิดเห็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่กลุ่มผู้ผลิตในอนาคตต่อไป

References

- Apiprachyasakul, K. (2014). *Goods and Packaging*. 1st ed. Bangkok: Focusmedia and Publishing.
- Armstrong, K., & Kotler, P. (2012). *Marketing an Introduction*. Pearson Education Indochina.
- Chuto, N. (2008). *Qualitative Research*. 4th ed. Bangkok: Print Pro Co.,Ltd.
- Cooper R., D., & Pamela S. Schindler S., P. (2007). *Marketing Research*. McGraw Hill.
- Darawong, C. (2015). *Product Management and New Product Development*. 1st ed. Bangkok: Thanaplace.

- Jaturongkukul, A. (2008). *Product and Price Management*. 1st ed. Bangkok: Thammasat University. (in Thai).
- Jaturongkukul, A., & Jaturongkukul, D. (2007). *Consumer Behavior*. 2nd ed. Bangkok: Thammasat University. (in Thai).
- Kung Krabaen Bay Royal Development Study Centre. (2015). Chantaburee.
- Maliwong, A., & Wongwirach, K. (2011). *The development of herbal products toward the community product standard of Thai traditional massage micro community enterprise of Ban Maetha, Amphur Maetha, Lampang Province*. Academic Conference Khonkaen University 2011. 300-304.
- Orachun, C. (2015). *Expectation of Product Element affect the consumer decision to consume Sport Shoes within Nonthaburi Province*. (Independent Study). Graduate School, Bangkok University. (in Thai).
- Samerjai, C. (2007). *Consumer Behavior*. 1thed. Bangkok: V.Print (1991).
- Sukato, N. (2012). *Global Marketing*. 4th ed. Bangkok: V.Print (1991).
- Teerasorn, S. (2007). *Basic Research Concept*. 1th ed. Bangkok: V.Print (1991).
- Waiwanichkul, N., & Udomsri, C. (2009). *Business Research Methodology*. 20th ed. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai).
- Wannarat, P., Phirasant, J., & Soodsang, N. (2012).The development of prototype eco packaging for souvenirs made of natural material. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 3(1), 63-80.

ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ
ด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

Land Use Maps Database System of Water Resources by Application
a Smartphone to Smart Farmers' 4.0

ศุดาใจ โล่ห์วนิชชัย* แสงเพชร พระฉาย* โกสินทร์ ชำนาญพล* เจษฎา รัตนสุพร*
กริช กองศรีมา* ปริญญา ชินจอหอ* และ เบญจภาคี จงหมื่นไวย์*

Sudajai Lowanichchai, Sangpetch Prachai, Kosin Chamnanphon, Jessada Rattanasuporn,
Krit Krongsrima, Parinya Chinjoho and Benjapak Jongmuanwai
(วันที่ส่งบทความ: 5 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน 2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน 3) ประเมินผลในสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันของเกษตรกร ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกรในพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยซับประดู่ จังหวัดนครราชสีมา และกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจจำนวน 261 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้จากการศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามของการดำเนินการ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางสนับสนุนการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลที่มีส่วนประกอบของชั้นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวกและครอบคลุม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล ประกอบด้วย การจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินลงฐานข้อมูลพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์นี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ และการส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการเป็นเกษตรกร 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ระบบแอปพลิเคชันของการบันทึกข้อมูล การจัดทำารเกษตร ระบบออกรายงานสำหรับสมาชิกผู้ใช้น้ำ ระบบออกรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดิน และระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำ 3) สมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันของเกษตรกรผู้ใช้งานพบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานแอปพลิเคชันเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 76 และความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นทำให้เกษตรกรวางแผนการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ, สมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน, เกษตรยุคดิจิทัล 4.0

* คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อีเมล benjapak@gmail.com
Faculty of Science and Technology, Nakhonratchasima Rajabhat University, Email:
benjapak@gmail.com

Abstract

The research in objective aimed for; 1) studying support guidelines and factors to affect accessing the database system of land use maps from water resources by application smartphone, 2) developing database system of land use maps from water resources by application smartphone, 3) assessing a applied performance to database system of land use maps from water resources by application smartphone of agriculture farmers'. That have to the key informant and sampling zine there are farmers in the Huai Sub Pradu reservoir area, Nakhon Ratchasima Province 261 samples. The collection by documentary study, interview, and questionnaire to the data. The research found that to; 1) support guidelines to access in the database had to incorporating measures into data layer components that enable users to quickly find information, convenient and comprehensive, able to make decisions in planning and utilization as appropriate to the potential of land use from water resources, in which of factors to affect accessing the database system consists of the collection of land use data in a database with a geographical map, creating knowledge for farmers to receive information about the water situation, land use for agriculture decisions, the management of land use and water management for efficiency, and is a direct and indirect influence factors with statistical significance at the level of .01, 2) database system of land use maps from water resources by application smartphone in 4 important components were the application system of data recording for agricultural preparation, reporting systems for water user members, the system for reporting land location map data, and water source warning information system, 3) applied performance to database system of land use maps from water resources by application smartphone of agriculture farmers' for making knowledgeable about application usage, representing 76 percent, and satisfaction level to database system at a level of high levels. Which the database system is beneficial to farmers makes it possible to plan water use of efficiency.

Keywords: Database system of land use maps from water resources, application smartphone, smart farmers' 4.0

บทนำ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการจัดเก็บบันทึกข้อมูล นำข้อมูล และปรับปรุงข้อมูลให้มีความสามารถในการวิเคราะห์และแสดงข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เป็นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่และเชื่อมโยงผสมผสานทั้งข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยายเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล และสามารถดัดแปลง แก้ไขและวิเคราะห์ แสดงผลการวิเคราะห์ (Kiatisak Nookkaew,

2019) การนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เห็นมิติความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นที่ เพื่อให้ระบบนี้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่ง ๆ ใช้ประกอบการตัดสินใจนำไปประยุกต์ใช้วางแผนการดำเนินงานตลอดจนใช้ในการติดตามผล ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจปัญหา ประกอบการตัดสินใจแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนใช้ทรัพยากรเชิงพื้นที่สำหรับเกษตรกร โดยการใช้แอปพลิเคชันสมาร์ตโฟน ซึ่ง Aphichatbut Rodyang (2018) มีความเห็นว่าเกษตรกรสมัยใหม่ ต้องมีการบริหารจัดการและใช้เทคโนโลยีเพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างแม่นยำ และใช้ทรัพยากรที่ประหยัดเป็นเกษตรกรแบบผู้ประกอบการ เบ็ดเสร็จโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เกษตรกรยุคดิจิทัลจะใช้ในการวางแผนการปลูก การบริหารจัดการแปลง ปลูก ผลผลิตสินค้าที่เน้นคุณภาพได้ตามมาตรฐาน สร้างมูลค่าให้กับสินค้าโดยการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับสินค้า ให้น่าสนใจ และศึกษาเรียนรู้พฤติกรรมผู้บริโภคบนอินเทอร์เน็ต ก้าวสู่เกษตรกรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

เกษตรกรในพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยซับประดู่ตั้งอยู่ที่บ้านมอจะบก ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง อยู่ในความดูแลของสำนักชลประทานที่ 8 กรมชลประทาน ปริมาณการกักเก็บน้ำประมาณ 27.66 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่โครงการประมาณ 14,428 ไร่ พื้นที่ชลประทาน 12,000 ไร่ เป็นแหล่งน้ำสำคัญของอำเภอสีคิ้ว ที่เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและเกษตรกรรม ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ซึ่งเป็นอาชีพหลักของราษฎร ในการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำ ปัจจุบันสำนักชลประทานที่ 8 ใช้วิธีการจดบันทึกโดยใช้แบบฟอร์มแบบกระดาษ ทำให้เกิดความล่าช้า ไม่ทันต่อการตอบสนองความต้องการใช้น้ำของเกษตรกร รวมทั้งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ต้องการ ไม่สามารถเปรียบเทียบข้อมูลย้อนหลังเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มต่าง ๆ รวมถึงการบริหารจัดการเส้นทาง เดินน้ำและการคาดการณ์ผลผลิตอย่างแม่นยำ (Somporn Sagawong, 2009) นอกจากนี้ ยังมีการรายงานสภาพปัญหาอุปสรรคในการจัดเก็บข้อมูล การรายงานผล การเตือนภัย รวมถึงการประสานงานต่าง ๆ ระหว่างเกษตรกรและสำนักชลประทาน เพื่อใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการน้ำและการวางแผนการผลิตทางการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการดำเนินงานของพื้นที่ ใช้รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมจดบันทึก การใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มเกษตรกรโดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน การสร้างระบบฐานข้อมูลและแอปพลิเคชันแผนที่รูปหลายเหลี่ยมแสดงชั้นข้อมูลทำการเกษตร รวมถึงเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำ และระบบเตือนภัยสถานการณ์น้ำสำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นการพัฒนาแล้วจะได้มีการอบรมพัฒนาสมรรถนะให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป และเพื่อเป็นการศึกษาแนวทางสนับสนุน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่ การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ สำหรับการประยุกต์ใช้ของเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเชิงทฤษฎี

แนวคิดระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

Somporn Sagawong (2009) ได้อธิบายว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นส่วนหนึ่งของระบบสารสนเทศ (Information System) ที่ออกแบบสำหรับการทำงานกับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial) หรือระบบพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Geographic Coordinate) ในอีกความหมายหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า GIS เป็นฐานข้อมูลชนิดหนึ่ง (Database System) ซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับข้อมูลอ้างอิงเชิงพื้นที่

(Spatially-Referenced Data) และกลุ่มของการปฏิบัติงานสำหรับการทำงาน GIS อาจนับได้ว่าเป็นแผนที่คุณภาพสูง (Higher-Order Map) การแบ่งกลุ่มของเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย การค้นคืนข้อมูล การวิเคราะห์ การกระจายของข้อมูล การแบ่งกลุ่มของข้อมูล การคำนวณและวิเคราะห์ทางสถิติ การคำนวณทางพีชคณิต การกำหนดพื้นที่โดยรอบข้อมูล การวัดระยะ การแปลงค่าพิกัด การรวมข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกัน เป็นต้น

แนวคิดการใช้แอปพลิเคชันสมาร์ตโฟนยุคดิจิทัล

Puey Ungphakorn Economic Research Institute (2019) ได้สำรวจเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดปทุมธานีและกาฬสินธุ์พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 64 มีสมาร์ตโฟนและใช้แอปพลิเคชัน แต่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารและติดตามเครือข่ายสังคมมากกว่าเพื่อการทำเกษตร โดยแอปพลิเคชันที่เกษตรกรใช้มากที่สุด ได้แก่ LINE Facebook และ YouTube คิดเป็นร้อยละ 55 48 และ 40 ตามลำดับ มีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่รู้จักและใช้แอปพลิเคชันเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่าเกินกว่าครึ่งระบุว่ารู้จักโดรนและภาพถ่ายดาวเทียม แต่มีบางส่วนที่ไม่เชื่อมั่นในความสามารถของเทคโนโลยีภาพถ่ายทางไกลในการช่วยการทำเกษตร โดยมีเกษตรกรร้อยละ 15 และ 14 ที่รู้จักแต่ไม่เชื่อมั่นในความสามารถของโดรนและภาพถ่ายดาวเทียม และเกษตรกรรู้จักรวมถึงเชื่อมั่นในความสามารถของโดรน ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดและจับต้องได้มากกว่าภาพถ่ายดาวเทียมที่เกษตรกรบางรายไม่เคยเห็น ผลที่พบแสดงให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมลำเอียงต่าง ๆ ของเกษตรกรก็เป็นความท้าทายสำคัญในยุคดิจิทัล ดังนั้นการนำ Agri-Map เข้ามาใช้งานเพื่อให้บริการข้อมูลแก่เกษตรกรช่วยในการวางแผนการปลูก การบริหารจัดการแปลงปลูก ก้าวสู่เกษตรกรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0
2. เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0
3. เพื่อประเมินผลการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาประกอบด้วย 1) แนวทางสนับสนุนการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล ใน 5 ปัจจัย ได้แก่ (1) การจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินลงฐานข้อมูลพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ (2) การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ (3) การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร (4) การบริหารจัดการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ และ (5) การส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน 2) การ

สร้างและพัฒนากระบวนข้อมูล ใน 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ระบบแอปพลิเคชันของการบันทึกข้อมูลการจัดทำการเกษตร (2) ระบบออกรายงานสำหรับสมาชิกผู้ใช้น้ำ (3) ระบบออกรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดิน และ (4) ระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำ และ 3) การประเมินผลการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลในด้านสมรรถนะการใช้งาน และด้านความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เกษตรกรผู้ใช้น้ำพื้นที่ทำการเกษตรที่อ่างเก็บน้ำห้วยชัยประดู่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 27 คน และบุคลากรในสำนักงานชลประทานที่ 8 จำนวน 10 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น คือ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 261 คน เป็นผู้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาและอบรม ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มขั้นหลายขั้นตอน (Multistage random sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปรศึกษา

3.1 ผลแนวทางสนับสนุนและระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน รวมทั้งค่าอิทธิพลของปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.2 องค์ประกอบของระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน

3.3 ผลการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟน แอปพลิเคชัน ในด้านสมรรถนะการใช้งาน และระดับความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed method research) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่มุ่งประเด็นของการศึกษาทั้งด้านแนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล ระบบฐานข้อมูลและการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แนวทางสนับสนุนการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน ชนิดมีโครงสร้าง ที่มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

2. แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน และ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน ชนิดที่มีโครงสร้าง แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.84, 0.86 ตามลำดับ

3. แบบจดบันทึกสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลของเกษตรกรผู้เข้าร่วมการอบรม

การใช้งาน

4. แอปพลิเคชันสำหรับจัดบันทึกแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามระยะการวิจัยใน 3 ระยะ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ขั้นตอนการสังเคราะห์ และขั้นตอนการสรุป

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางแนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary study) เป็นกรอบในการดำเนินการและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด (Conceptual) ของแนวทางสนับสนุน

2. ขั้นตอนการสังเคราะห์ ดำเนินการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 37 คน และดำเนินการสำรวจ ด้วยแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 261 คน

3. ขั้นตอนการสรุป รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำไปวิเคราะห์ผลแนวทางสนับสนุน การเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม นำไปวิเคราะห์ผลของระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน และแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน และค่าอิทธิพลของปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ระยะที่ 2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ผลเป็นข้อมูลพื้นฐานเป็นกรอบในการสร้างและพัฒนารอบแนวคิด (Develop conceptual framework) ในองค์ประกอบของระบบฐานข้อมูล และนำผลมากำหนดกรอบองค์ประกอบให้สอดคล้องกับแนวคิด โดยการวิเคราะห์จากการศึกษาองค์ประกอบและหลักการสร้างและพัฒนา

2. ขั้นตอนการสังเคราะห์ การระดมสมอง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 37 คน ศึกษา ขั้นตอน วิธีการและตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ

3. ขั้นตอนการสรุป นำผลของข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูล นำไปวิเคราะห์ผลในระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 ประเมินผลการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำพื้นที่ทำการเกษตรที่อ่างเก็บน้ำห้วยซบประดู่ จำนวน 261 คน ได้สังเกตสมรรถนะการใช้งาน และทำการจด

บันทึกด้วยแบบบันทึกสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลของเกษตรกรผู้เข้าร่วมการอบรมการใช้งาน

2. ขั้นการสังเคราะห์ ดำเนินการสำรวจ กับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล

3. ขั้นการสรุป รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการจดบันทึก นำไปวิเคราะห์ผลในด้านสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลของเกษตรกรผู้เข้าร่วมการอบรมการใช้งาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม นำไปวิเคราะห์ผลของระดับความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูลเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ 3 ขั้นตอน คือ 1) การลดทอนข้อมูล (Data reduction) ให้สามารถลงรหัส (Coding) เพื่อจำแนกประเภทของตัวแปรเชิงคุณภาพ ให้สามารถแจกแจงนับความถี่ได้ 2) การจัดระบบข้อมูล (Data organization) คือ การจำแนกประเภทของตัวแปรจัดรวมกลุ่มตัวแปรเป็นองค์ประกอบหรือมิติ (Elements or Dimensions) ของแนวคิด จากนั้นจึงรวมกลุ่มองค์ประกอบให้เป็นแนวคิด (Concepts) เรียกรูปแบบนี้ว่า แบบจำลองการวิเคราะห์ที่ตัวแปรสู่แนวคิด (Indicator-Concept Model) และ 3) การตีความ (Interpretation) คือ การระบุทิศทางและแนวโน้มของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ด้วยการอธิบายและตีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลนำไปสู่บทสรุป (Conclusion) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) ในขนาดอิทธิพลของปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ประเด็นข้อค้นพบ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลแนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

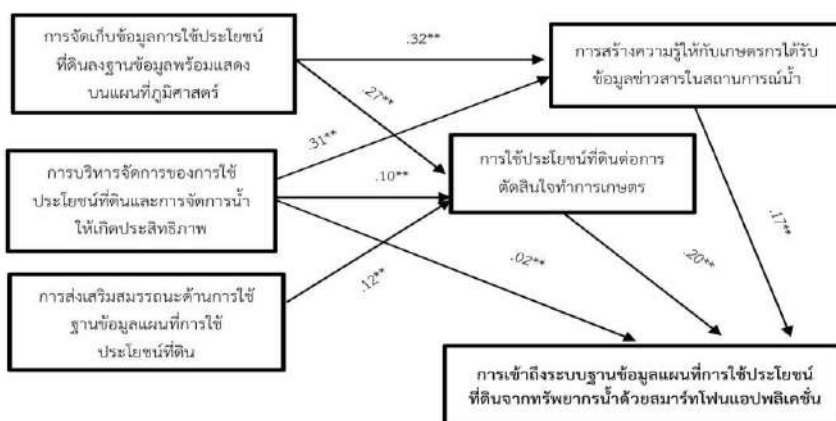
1.1 ผลแนวทางสนับสนุนการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 พบว่า การอธิบายส่วนประกอบของชั้นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวกและครอบคลุมสามารถตัดสินใจในการวางแผนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ในค่าอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัย (n=261)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน	การจัดเก็บการใช้ประโยชน์ที่ดินพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์			การบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ			การส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน		
	L(1-5)	L(6-10)	L(11-15)	L(1-5)	L(6-10)	L(11-15)	L(1-5)	L(6-10)	L(11-15)
การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรเพื่อได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ	.32**	-	-	.31**	-	-	.12**	-	-
การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร	-	.27**	-	-	.10**	-	-	.70**	-
การเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน	-	-	.20**	-	-	.02**	-	-	.17**

** p=.01

**p=. 01, $X^2 = 4.48$, $df = 3$, $GFI = 1.00$, $APFI = .98$, $SMRM = .014$, $SMSEA = .025$, $CFI = 1.00$

ภาพที่ 1 ค่าอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 1 ค่าอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล ประกอบด้วย การจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินลงฐานข้อมูลพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร การบริหารจัดการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ และการส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ปัจจัยด้าน

การจัดเก็บการใช้ประโยชน์ที่ดินพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ .32 ปัจจัยการบริหารจัดการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .31 และมีอิทธิพลทางอ้อมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ .27 การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร .10 และการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟน แอปพลิเคชัน .02

2. องค์ประกอบของระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ แอปพลิเคชันจัดบันทึกข้อมูลการจัดการทำการเกษตร ระบบออกรายงานสมาชิกผู้ใช้น้ำ ระบบออกรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดิน ระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการทำงานดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการพัฒนาฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันสำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0

จากภาพที่ 2 ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 โดยมีองค์ประกอบของระบบใน 4 องค์ประกอบ สามารถสรุปตัวชี้วัดได้ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านแอปพลิเคชันจัดบันทึกข้อมูลจัดการทำการเกษตรของเกษตรกร เป็นแอปพลิเคชันที่สามารถใช้งานได้ทั้งบนสมาร์ตโฟนและเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้เกี่ยวข้องใช้ในการบันทึกข้อมูลทางการเกษตรแปลงกรรมสิทธิ์ เมื่อบันทึกแล้วข้อมูลต่าง ๆ จะถูก

จัดเก็บลงในฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบสามารถนำไปประมวลผลและนำเสนอเป็นสารสนเทศเชิงวิเคราะห์ทั้งในรูปแบบกราฟ ตัวเลขสถิติ และแผนที่ แอปพลิเคชันจัดบันทึกข้อมูลดังกล่าวนี้จะช่วยให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ทันต่อสถานการณ์

2) องค์ประกอบด้านระบบออกรายงานสมาชิกผู้ใช้น้ำ เป็นเว็บแอปพลิเคชันที่สามารถใช้งานได้ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน และแท็บเล็ตที่มีการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยระบบจะเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลเกษตรกรผู้ใช้น้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยซับประคู้ที่ได้ทำการจัดเก็บโดยใช้แอปพลิเคชันจัดบันทึกข้อมูลไว้แล้ว ระบบนี้พัฒนาขึ้นสำหรับผู้ใช้งาน 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ สำหรับเจ้าหน้าที่สำนักชลประทาน ส่วนที่ 2 คือ สำหรับเกษตรกรที่ต้องการดูข้อมูลขอขอยางการดำเนินงานของระบบผู้ใช้งานสามารถล็อกอินเข้าสู่ระบบ เพื่อดูรายงานข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรได้โดยเลือกจังหวัด อำเภอ ตำบล ระบบจะแสดงข้อมูลรายชื่อเกษตรกรผู้ใช้น้ำ หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่อยู่ และพื้นที่ทำการเกษตรว่ามีพื้นที่ปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ยางพารา พืชผัก ไม้ผล ประมง หรืออื่น ๆ ว่ามีกี่ไร่ กี่งาน และกี่ตารางวา โดยแสดงเป็นตัวเลข โดยระบบออกรายงานสมาชิกผู้ใช้น้ำจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่สำนักชลประทานในการวางแผนการใช้น้ำ และบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในการคาดการณ์การเพาะปลูกและวางแผนการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และไม่เกิดภาวะขาดแคลนหรือล้นตลาดทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ

3) องค์ประกอบด้านระบบรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดิน เป็นเว็บแอปพลิเคชันที่สามารถใช้งานได้ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน และแท็บเล็ตที่มีการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยระบบจะเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลเกษตรกรผู้ใช้น้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยซับประคู้ที่ได้ทำการจัดเก็บโดยใช้แอปพลิเคชันจัดบันทึกข้อมูลไว้แล้ว ระบบนี้พัฒนาขึ้นสำหรับผู้ใช้งาน 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ สำหรับเจ้าหน้าที่สำนักชลประทาน ส่วนที่ 2 คือ สำหรับเกษตรกรที่ต้องการดูข้อมูลขอขอยางการดำเนินงานของระบบผู้ใช้งานสามารถล็อกอินเข้าสู่ระบบเพื่อดูแผนที่ตำแหน่งที่ดินทำการเกษตรของเกษตรกร โดยเลือกที่เมนูแผนที่ตำแหน่งที่ดิน และประเภทของพืชผลทางการเกษตร เช่น ข้าว แล้วเลือกรูปแบบการแสดงผลของแผนที่ เช่น แบบภูมิประเทศ หรือแบบดาวเทียม แล้วคลิกที่ปุ่มแสดงรูปแปลง ระบบจะทำการแสดงรูปแปลงนาข้าวของเกษตรกรทั้งหมดในเขตพื้นที่ ทำให้สามารถคำนวณจำนวนพื้นที่เพาะปลูกและคาดการณ์ปริมาณการใช้น้ำในการเพาะปลูกได้ รวมถึงปริมาณผลผลิตในแต่ละรอบการผลิตซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการใช้น้ำ การขุดลอกคลอง และแนวโน้มราคาผลผลิต

4) องค์ประกอบด้านระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำประกอบด้วยเมนูหลักในการทำงาน คือ สถานการณ์น้ำในอ่างเก็บน้ำ การบริหารจัดการน้ำ สภาพอากาศ/ลำน้ำ ข่าวประกาศ การแจ้งเตือนและถามตอบ และเมนูดาวน์โหลดแอปพลิเคชันจัดบันทึกแปลงกรรมสิทธิ์และแอปพลิเคชันสำหรับออกรายงานต่าง ๆ

3. ผลการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 พบว่า มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.79) เมื่อแบ่งตามรายด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความง่ายในการใช้ระบบ (Ease of Use) ภาพรวมการใช้แอปพลิเคชันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปวิเคราะห์ วางแผนการ

จัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้กับราษฎร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.79) 2) ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ (Timeliness) ได้แก่ แอปพลิเคชันสามารถลดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันตามเหตุการณ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.77) แปลผลได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3) ด้านความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Believability) ประกอบด้วย แอปพลิเคชันสามารถสร้างความน่าเชื่อถือในการจัดเก็บข้อมูลที่มีความถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว ในลำดับแรก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.81) แปลผลได้ว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลประเด็นข้อค้นพบ ตามลำดับดังนี้

1) แนวทางสนับสนุนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ที่มีการอธิบายส่วนประกอบของชั้นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวกและครอบคลุม สามารถตัดสินใจในการวางแผนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ซึ่งปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล โดยผู้วิจัยพัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน ประกอบด้วย การจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินลงฐานข้อมูลพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร การบริหารจัดการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ และการส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นปัจจัยมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาแนวทางและปัจจัยได้ให้ความสำคัญถึงวิธีการ หลักการ ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phatthanachart Asakit (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคประชาชน ที่มีบทบาทสำคัญต่อธุรกิจการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้เกิดประโยชน์ โดยส่วนใหญ่สภาพการณ์บนพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยซบประดู่ พบว่าประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร การแจ้งเตือนและขั้นตอนในการส่งเสริมช่วยเหลือประชาชนของหน่วยงานภาครัฐด้านการจัดสรรน้ำขาดความคล่องตัวและไม่ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เพียงพอต่อสถานการณ์น้ำเพื่อตัดสินใจทำการเกษตร นอกจากนี้การหาข้ออิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ทโฟนแอปพลิเคชัน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลจากมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านการจัดเก็บการใช้ประโยชน์ที่ดินพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ .32 ปัจจัยการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ .31 และการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร .27 มีอิทธิพลทางอ้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piyawit Thipparot (2018) ได้นำเสนอตัวแบบผลผลิตและประสิทธิภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยศึกษาผ่านอิทธิพลของปัจจัยพื้นที่ปลูก (LSF) ปัจจัยการผลิต (ISF) ปัจจัยต้นทุน (CSF) และปัจจัยลักษณะเฉพาะของเกษตรกรผู้ผลิต (FSF) ที่มีต่อผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่เก็บเกี่ยวได้ ข้อมูลที่ใช้พิจารณาตัวแบบได้จากการสำรวจตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการรับรอง โดยกองตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าว กรมการข้าว กระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ จากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยปัจจัยลักษณะเฉพาะของเกษตรกรผู้ผลิตเป็นตัวแปรที่อธิบายลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนการฝึกอบรม การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้นแนวทางและปัจจัยสำคัญการนำมาตราวัดแผนที่มาเป็นส่วนประกอบของชั้นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวกและครอบคลุม สามารถตัดสินใจในการวางแผนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ

2) จากผลการวิจัย ด้านระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ ระบบแอปพลิเคชันของการบันทึกข้อมูลการจัดทำการเกษตรระบบออกรายงานสำหรับสมาชิกผู้ใช้น้ำ ระบบออกรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดินและระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phongsathorn Phichittham (2011) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาเว็บเพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาคเขต 9 ที่พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนอง ความต้องการและทำงานได้อย่างรวดเร็วในการนำไปใช้งานได้จริงกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของสำนักงานประปาเชียงใหม่ เชียงราย และลำปาง หรือสำนักงานประปาในสังกัด ของการประปาส่วนภูมิภาค ที่จะมีการจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ต่อไป และผลการศึกษาของ Nantana Detpholmat (2013) ที่ได้พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจแบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์บนเว็บไซต์สถานที่ซื้อสินค้าในกรุงเทพมหานคร ในการแสดงตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้งานลงบนแผนที่ Google Maps เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลตำแหน่งที่ตั้งของซูเปอร์มาร์เก็ตเพื่อแสดงหมวดสาขาลงบนแผนที่และคำนวณระยะทางจากตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้ไปยังซูเปอร์มาร์เก็ตสาขาต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการการใช้เส้นทางอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ด้านการใช้งานเป็นการสร้างและพัฒนาเชิงระบบ อันประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ผลเป็นข้อมูลพื้นฐานเป็นกรอบในการสร้างและพัฒนากรอบแนวคิด (Develop conceptual framework) ในองค์ประกอบของระบบฐานข้อมูล และนำผลมากำหนดกรอบองค์ประกอบให้สอดคล้องกับแนวคิด โดยการวิเคราะห์จากการศึกษาองค์ประกอบและหลักการสร้างและพัฒนาส่งผลให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ

3) จากผลการศึกษาด้านการประยุกต์ใช้ พบว่าสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันของเกษตรกรผู้ใช้งาน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานแอปพลิเคชันมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 76 และระดับความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งระบบฐานข้อมูลเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ทำให้สามารถวางแผนการใช้น้ำและทำการเกษตรบนฐานการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเกิดจากในการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรได้มีการอบรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ส่งผลให้เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อระบบที่พัฒนาขึ้นเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ratchaneewan Boonanon and Pathuraphai Praputsorn (2015) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดกำแพงเพชร

ประกอบด้วยเนื้อหาของชุดฝึกอบรมที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ผลการพัฒนาสมรรถนะการใช้งานหลักสูตรแอปพลิเคชันสำหรับเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรไทยยุค 4.0 จำนวน 27 คน พบว่าค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระหว่างก่อนการอบรมและหลังการอบรมมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยที่ข้อมูลมีค่าระดับความแตกต่างเพิ่มขึ้นบวกลบไม่เกิน 2 ซึ่งหลังการอบรมประเด็นที่ผู้เข้าร่วมอบรมพอใจมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ รายละเอียดในการจัดเก็บข้อมูลพิกัดหรือตำแหน่งขนาดพื้นที่ในการทำการเกษตรพืชผลของแต่ละชนิด และข้อมูลสามารถนำไปช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาและกำหนดรูปแบบในการแก้ปัญหาบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรได้อย่างรวดเร็ว รองลงมาคือข้อมูลสามารถนำไปวิเคราะห์หรือคาดการณ์ผลประกอบการการจัดทำการเกษตรของประชาชนได้อย่างทั่วถึง และความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการใช้งานอุปกรณ์การสื่อสารและโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน และความรู้ความเข้าใจในการค้นหาและการติดตั้งโปรแกรมสำเร็จรูปที่เป็นประโยชน์ต่อการทำเกษตร ตามลำดับ ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาและหลักสูตรฝึกอบรมทั้งโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่ผู้เข้าอบรมพึงพอใจมากที่สุดคือ เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ชัดเจนช่วยอธิบายให้เข้าใจง่ายต่อการใช้งาน รองลงมา คือการถ่ายทอดเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกับข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวันและสอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 และหลักสูตรมีกระบวนการ และการวิเคราะห์คาดการณ์แนวโน้มผลประกอบการของเกษตรกร การออกรายงานข้อมูลที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งภาครัฐและราษฎร ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมมีข้อเสนอแนะให้นำเทคโนโลยี/นวัตกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้นระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน สำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ทำให้สามารถวางแผนการใช้น้ำและทำการเกษตรบนฐานการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันสำหรับเกษตรกรยุคดิจิทัล 4.0 ด้านแนวทางสนับสนุนของการเข้าถึงในระบบฐานข้อมูลที่มีการนำมาตรการมาเป็นส่วนประกอบของชั้นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวกและครอบคลุม สามารถตัดสินใจในการวางแผนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล ประกอบด้วย การจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินลงฐานข้อมูลพร้อมแสดงบนแผนที่ภูมิศาสตร์ การสร้างความรู้ให้กับเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์น้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการตัดสินใจทำการเกษตร การบริหารจัดการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ และการส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นปัจจัยมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชัน ใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ ระบบแอปพลิเคชันของการบันทึกข้อมูลการจัดทำการเกษตร ระบบออกรายงานสำหรับสมาชิกผู้ใช้น้ำ ระบบออกรายงานข้อมูลแผนที่ตำแหน่งที่ดิน และระบบสารสนเทศเตือนภัยแหล่งน้ำ และด้านสมรรถนะการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจากทรัพยากรน้ำด้วยสมาร์ตโฟนแอปพลิเคชันของเกษตรกรผู้ใช้งาน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานแอปพลิเคชันมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 76 และระดับความพึงพอใจต่อระบบฐานข้อมูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งระบบฐานข้อมูลเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ทำให้สามารถวางแผนการใช้น้ำและทำการเกษตรบนฐานการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะผลการวิจัยนำไปใช้งาน

1.1 การนำระบบสารสนเทศไปใช้งานได้อย่างสมบูรณ์และครบถ้วน ควรสร้างความเข้าใจกับเกษตรกรตามบริบทพื้นฐานของเกษตรกร และควรส่งเสริมตามกรอบระยะเวลาของการใช้งานระบบ และปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำความเข้าใจงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยใช้สมาร์ตโฟน แอปพลิเคชันในด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการขยายในวงกว้างต่อไป รวมทั้งสามารถนำไปเป็นต้นแบบแก่หน่วยงานหรือชุมชนอื่นได้

2.2 กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นการสำรวจปัญหา/ความต้องการ ร่วมกันวางแผนหรือออกแบบการพัฒนา การนำไปใช้จริง และการประเมินผลลัพธ์ที่ได้เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้เองระหว่างทำกิจกรรม จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาตนเองทั้งในเรื่องที่กำลังดำเนินการ และหรือเรื่องอื่น ๆ ต่อไป นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 การถอดบทเรียนองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงนักวิจัยท่านอื่นในการนำไปปรับใช้หรือพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้นไป

References

- Aphichatbut Rodyang. (2018). *Thailand 4.0, the era of digital usage, transforming Thai agriculture Smart Farm Series: Digital Transformation in the Agricultural Sector*. Retrieved from <https://www.depa.or.th/th/article-view/40-smart-farm-series-digital-transformation-agricultural-sector>. [in Thai]
- Kiatissak Nookkaew. Director of the Irrigation Office at 8. (2019, March 20). Interview.
- Nantana Detpholmat. (2013). *Development of a geographic information system decision support system on the web: Where to buy products in Bangkok*. department of Geography Faculty of Arts Chulalongkorn University. [in Thai].
- Phatthanachart Asakit. (2008). *Application of geographic information system technology of government agencies and civil society organizations that plays an important role in agri-business in Chiang Mai*. Maejo University Chiang Mai Province. [in Thai]
- Phongsathorn Phichittham. (2011). *System development for geographic information system application in water supply management of the provincial waterworks authority, region 9*. Chiang Mai University. Chiang Mai Province. [in Thai].
- Piyawit Thipparot. (2018). *Yield model and efficiency of organic rice production*. Thesis doctor of business administration. Dhurakij Pundit University Bangkok province. [in Thai].

- Puey Ungphakorn Economic Research Institute. (2019). *Digital technology and improving the quality of life of farmers thai*. Retrieved from shorturl.at/bzBDH. [in Thai].
- Ratchaneewan Boonanon and Pathuraphai Praputsorn. (2015). *Development of a training package for improving farmer capacity. Management of agricultural tourist attractions in Kamphaeng Phet Province*. Report due to National Academic Conference. Academic Management Science 2016 Integrative Research for ASEAN and International Society. Faculty of Management Science Uttaradit Rajabhat University Uttaradit Province. 722 Pages. [in Thai].
- Somporn Sagawong. (2009). *Remote Sensing in Land Use, Ground Cover and Application*. Publisher of Chulalongkorn University. 280 Page in Bangkok. [in Thai].

นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด เชื้อหอมแดง
ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

The Art Of Traditional Folk Dancing Entitled Soeng Homdang
in the Chaicumphun Subdistrict, Laplae District, Uttaradit Province

กณิจจิมญศ์ ลิมปนารมณ¹ ณัฐพัชร มหายศนนท์²
พลิชฐ์สุธา มหายศนนท์³ และปรุพหัจกร อัครารศม์สกุล⁴

Kanijtimon Limpanarom¹ Nuttapat Mahayosanan,

Phasisutha Mahayosanan and Paroonjuk Akkararatsakul

(วันที่ส่งบทความ: 18 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุดเชื้อหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงเชื้อหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงเชื้อหอมแดง จากการสร้างสรรค์ไว้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คุณครูพรทิพย์ มั่นยวน ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 3) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของการแสดงเชื้อหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ประกอบการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กล้องดิจิทัลบันทึกภาพนิ่ง และกล้องวิดีโอที่บันทึกภาพเคลื่อนไหว และแถบบันทึกเสียง

ผลการศึกษาพบว่านาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด เชื้อหอมแดง เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ตามขั้นตอนการเพาะปลูกหอมแดงของชาวบ้านตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เนื่องจากตำบลชัยชุมพลเป็นแหล่งปลูกหอมแดงขนาดใหญ่ที่ได้รับการยอมรับในคุณภาพแห่งหนึ่งของประเทศ โดยนางพรทิพย์ มั่นยวน คิดประดิษฐ์ชุดการแสดงขึ้นเพื่อแสดงอัตลักษณ์วิถีการประกอบอาชีพที่สำคัญของชาวบ้านตำบลชัยชุมพล องค์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ได้แก่ ท่ารำเชื้อหอมแดงจำนวน 15 ท่า ประกอบด้วยท่ายืน ท่ารำสาย (สายข้างเดียว) ท่ามอง ท่าขุดดิน ท่ารำสาย

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อีเมล wattana.kob@gmail.com
Lecturer of the Program in Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University.

Email: wattana.kob@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อีเมล nuttap.123@gmail.com
Lecturer of the Program in Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University.

Email: nuttap.123@gmail.com

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

อีเมล Krujack_papay@hotmail.com

Lecturer of the Program in Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University.

Email: Krujack_papay@hotmail.com

⁴ อาจารย์พิเศษ ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

อีเมล bird.paroon@gmail.com

Lecturer of the Program in Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University.

Email: bird.paroon@gmail.com

(สายสองแขน) ทำสะบัดจีบ ทำปกฟาง ทำเดิน ทำรดน้ำ ทำแบกกระซอน ทำเตรียมตะกร้า ทำเก็บหอมหรือดึ่งหอม ทำขีดเหงื่อ ทำอายุ และทำเข้าหรือทำจบ ผู้แสดงรำคู่ชายและหญิง ฝ่ายชายแต่งกายสวมเสื้อเก้ง-กางเกงขะหมุ ฝ่ายหญิงสวมเสื้อเก้ง-นุ่งซิ่นลับแลง(ซิ่นดำปัก) อุปกรณ์ประกอบการแสดงคือ กระซอน ตะกร้าหอมแดง และจอบ ดนตรีและบทเพลงที่ใช้แสดงตามความเหมาะสมและความพร้อมในแต่ละโอกาสไม่ได้กำหนดไว้ตายตัว แต่นิยมใช้ดนตรีอีสานลายเต้ยโขง เพราะลีลาจังหวะสนุกสนานรวดเร็วเหมาะสมกับบริบทของการเพาะปลูกหอมแดง ซึ่งหอมแดงมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นอัตลักษณ์ให้กับท้องถิ่นซึ่งนำมาซึ่งความภาคภูมิใจร่วมกันของชาวบ้านในชุมชน เป็นเครื่องมือสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้สังคมภายนอกเข้าใจในบริบททางสังคมของตำบลชัยภูมิ เป็นสิ่งสะท้อนถึงความมีสุนทรีย์ที่ผสมผสานไปกับวิถีชาวบ้าน รวมถึงเป็นชุดการแสดงประจำท้องถิ่นที่มีไว้แสดงต้อนรับแขกผู้มาเยือนในวาระโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตที่ดี

คำสำคัญ: เซ็งหอมแดง, ลับแล, หอมแดง

Abstract

The study on creative folk dance entitled Serng Homdang in Chaichumpon Subdistrict, Laplae District, Uttaradit Province was intended to study the history and background of the dance, the components of the dance created by Miss Pornthip Manyuan, sage villager in Chaichumpon, Laplae, Uttaradit, and the role of the dance performance in the socio-cultural context. The research instruments were a researcher-constructed interview form, digital camera, video camera, and tape recorder.

The results show that the Serng Homdang folk dance depicts the shallot farming practiced by villagers in Chaichumpon, Laplae, Uttaradit which is recognized as an important shallot farming area for quality in Thailand. Miss Pornthip Manyuan invented the dance to show a unique way of making a living of the villagers. With regard to the dance components, there are 15 dance postures including standing, one-sided arm wagging, glancing, soil digging, *sabat chip*, two-sided arm wagging, straw covering, walking, watering, colander carrying, basket preparing, shallot picking, sweat wiping, being abashed and ending. It is a partner dance in which a male performer wear a *keng* shirt and *kamuh* pants, while a female dancer wear a *keng* blouse and *lablaeng* skirt (Sin Dam Puk). The dance props include a colander, a basket of shallot and a hoe. Though music and songs can be selective and are not specifically assigned, *Isaan Lai Toey Khong* music is typically used as its fast, cheerful beats are considered well accompanied with shallot farming activities. Serng Homdang plays a role as a local identity that brings about pride among community members, as a communication tool for the outsiders to understand the social context of

Chaichumpon, as a representation of aesthetic value in the way of life, as a local performance for welcoming guests on various occasions, and as a physical and mental health promotion activity for the elderly.

Keywords: Seng Homdang, Laplae, Homdang

ความสำคัญของปัญหา

การแสดงพื้นบ้านเป็นปรากฏการณ์ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างตามบริบทของท้องถิ่นด้วยปัจจัยทางกายภาพ รวมถึงคติความเชื่อ จารีตประเพณี อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม และการเมืองการปกครอง ซึ่งถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นศิลปวัฒนธรรมด้วยห้วงแห่งกาลเวลานำพาให้มีพัฒนาการมาโดยลำดับแฝงอยู่ในรูปของปรัชญาแนวคิดที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ย่อมจะกลายสภาพตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่บ้างไม่มากก็น้อย รวมถึงการสร้างสรรค์ประยุกต์ขึ้นใหม่ตามบริบทสังคมปัจจุบัน นับว่าเป็นกุศโลบายประการหนึ่งในการอยู่ร่วมกันกับสังคมวัฒนธรรมอื่นใกล้เคียงไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ตลอดจนหลีกเลี่ยงพ้นจากลักษณะที่เรียกว่าวัฒนธรรมล่า (culture lag) ซึ่งหมายถึงสภาพที่ชักนำไปสู่ภาวะความแปลกแยกและการล่มสลายของสังคมวัฒนธรรม

เพื่อสนับสนุนความคิดที่ว่าการแสดงพื้นบ้านเป็นปรากฏการณ์ของสังคมวัฒนธรรมและดำรงอยู่ในลักษณะหลีกเลี่ยงภาวะวัฒนธรรมล่า สวภา เวชสุรกี (2549) ได้กล่าวไว้ว่า “การแสดงพื้นบ้านหรือการแสดงพื้นเมืองเป็นรูปแบบการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ที่เป็นลักษณะเฉพาะถิ่นมีสาระเรียบง่ายไม่โลดโผน เป็นการแสดงที่ผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชน การนำเสนอรูปแบบการแสดงเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้แก่ความบันเทิงใจ เช่น เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เป็นต้น ความเชื่อด้านพิธีกรรมที่ปรากฏในวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ ระบายบของคนที่พูดภาษาตระกูลไทในมณฑลทวายแสดงถึงความเชื่อเรื่องการเสียชีวิต ฟ้อนผีมดผีเม็งของชุมชนไทยล้านนาเพื่อสืบชะตาเมืองและขจัดภัยจากอันตรายที่มีต่อชุมชนและบุคคล ฟ้อนผีฟ้าของชาวอีสานเพื่อรักษาผู้ป่วย เพลงเกี่ยวข้าวของไทยภาคกลางแสดงถึงความร่วมแรงร่วมใจหรือความสามัคคีของคนในชุมชนและเพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน รำแม่ศรีการเชิดผีแม่ศรีปัจจุบันไม่มีการเล่นเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดคงเหลือแต่บทร้องไว้ศึกษาเท่านั้น มักนิยมเล่นในประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น การแสดงพื้นบ้านนับว่าเป็นนาฏศิลป์แบบหนึ่ง แต่เดิมในเอกสารโบราณเรียกค่านาฏศิลป์ตามวิธีเรียกชื่อของคนในสังคมยุคนั้นว่าการละเล่นหรือร้องรำทำเพลง

การแสดงพื้นบ้านที่ประกอบด้วยการร้องรำและการทำจังหวะนี้อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นและค่อย ๆ พัฒนาเป็นรูปแบบที่ชัดเจนในปัจจุบันพร้อมกันกับการแสดงในราชสำนัก แต่จากงานวิจัยประวัติความเป็นมาของการละเล่นแต่ละอย่างไม่สามารถระบุแน่ชัดเกี่ยวกับเวลาที่แน่นอนว่าเกิดขึ้นเวลาใดและใครเป็นคนคิดขึ้น เท่าที่สามารถศึกษาได้คือการคาดคะเนยุคสมัยจากปัจจัยแวดล้อม เช่น การปฏิสัมพันธ์ของชุมชน เป็นต้น และการศึกษาจากวรรณกรรมประเภทนิทาน ตำนาน วรรณคดี เพื่อหาร่องรอยของชุมชน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาชุมชนไทยของนักวิชาการพบว่าประวัติศาสตร์ชนชาติของผู้คนในดินแดนตอนเหนือของไทย พม่า จีน ลาว เวียดนาม มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนหลากหลายชาติพันธุ์ มีทั้งการสงคราม การค้าขาย การแต่งงาน การแลกเปลี่ยนหัตถ์วัฒนธรรมความเชื่อ

ดังนั้นภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนชาติไทยแต่ละกลุ่มจะสะท้อนให้เห็นทั้งส่วนร่วมในความเป็นไทย และส่วนต่างอันเกิดจากการปรับตัวและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง (สวภา เวชสุภกิจ, 2549)

การแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตภาคเหนือที่โดยรวมเรียกว่าฟ้อน เป็นศิลปะการแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและภูมิภาคได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีที่มาจากกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมทางสังคมของมนุษย์ในแต่ละเชื้อชาติพันธุ์วรรณา

ยศ สันตสมบัติ (2537: 6) กล่าวถึงชาติพันธุ์วิทยาซึ่งเป็นสาขาหนึ่งทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมไว้ว่า “ชาติพันธุ์วิทยาเป็นการมุ่งศึกษาวัฒนธรรมและแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและวิเคราะห์เปรียบเทียบทางวัฒนธรรม”

จากที่กล่าวมาแสดงว่ารูปแบบการแสดงภาคต่าง ๆ มีทั้งความเหมือนและความต่างของแต่ละท้องถิ่น มีพัฒนาการมาโดยตลอดตามกาลและสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกวันนี้ที่เป็นยุคข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการศึกษาที่แทรกซึมในทุก ๆ ชุมชนได้เข้ามากระทำมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมแบบมีพลวัตค่อนข้างสูง ย่อมกระทบต่อการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งในบริบทต่าง ๆ ทางสังคม รวมถึงการแสดงเชิงหომแดงของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้วย

ในประเด็นของการดำรงอยู่บนความเปลี่ยนแปลงพบว่ามีคุณสมบัติอันเป็นสอดคล้องและเป็นส่วนที่จะสนับสนุนความดังกล่าวได้ ประทีป นึกปี (2546: 14) กล่าวไว้ว่า “ในอดีตดนตรีต๊อบเก้งได้รับความนิยมแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอมืองเพชรบูรณ์ แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมมากขึ้น ทำให้บทบาทของดนตรีต๊อบเก้งเริ่มลดลง จะเห็นได้จากการนำวงดนตรีอื่นมาบรรเลงในงานศพ ชาวชนมืองข้ามความสำคัญของดนตรีต๊อบเก้ง ตลอดจนนักดนตรีต๊อบเก้งแต่ละคนก็มีอายุมากแต่ยังไม่มีคนรุ่นใหม่มาสืบทอดอันอาจส่งผลให้ดนตรีต๊อบเก้งนี้หายไปจากสังคมได้”

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นเมืองที่ผสมผสานวัฒนธรรมจากหลายถิ่นเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีเอกลักษณ์ รวมถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม และเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดอุตรดิตถ์ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ซึ่งยังคงปรากฏร่องรอยให้เห็นอยู่จวบกระทั่งปัจจุบัน สอนให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมการกินอยู่ การอาศัย การดำเนินชีวิต พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข มีความปรองดองสมานฉันท์ มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ถือได้ว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์, 2558: คำนิยม ก)

ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นท้องถิ่นที่ผู้คนส่วนใหญ่เป็นคนเมืองและคนอีสาน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมจะมีการแสดงอย่างภาคเหนือและภาคอีสานปรากฏอยู่ในท้องถิ่นในฐานะของการเป็นเครื่องบันเทิงตามบริบทของสังคมวัฒนธรรม ที่สำคัญตำบลชัยจุมพลยังเป็นแหล่งเพาะปลูกห่อมแดงที่มีชื่อเสียงในด้านคุณภาพเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งพบว่ามีผู้วางแนวทางประดิษฐ์ชุดการแสดงเชิงห่อมแดงไว้เพื่อให้เป็นเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ของคนเมืองในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีอาชีพการเพาะปลูกห่อมแดง อีกทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มีนโยบายให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้าน ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัด

อุดรดิตถ์ การดำรงอยู่ ณ ปัจจุบันของการแสดงเชิงหომแดงที่วางแนวทางไว้โดยคุณครูพรทิพย์ มั่นยวน เลขาธิการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีพนมมาศ อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ เพื่อดำเนินการสร้างสรรคให้เป็นชุดการแสดง พื้นบ้านจัดตามรูปแบบองค์ประกอบการแสดง ทั้งยังเป็นการแสดงที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชาวอำเภอลับแล ที่สื่อให้เห็นถึงด้านการประกอบอาชีพในการปลูกหอมแดง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภออีกด้วย ทั้งนี้การวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาบุคคลซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่คุณครูพรทิพย์ มั่นยวน เพื่อเป็นหลักฐานในการอนุรักษ์ไว้ ทั้งยังเป็นแนวทางพัฒนาสร้างสรรครูปแบบชุดแสดง และจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงเชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค ชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ 1) ท่ารำ 2) เครื่องแต่งกาย 3) เพลง/ดนตรี 4) อุปกรณ์ประกอบการแสดง
3. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค ชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นในเรื่อง การศึกษาประวัติ ความเป็นมา องค์ประกอบการแสดง ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค ชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์
2. ขอบเขตด้านระยะเวลา
การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรคชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ตั้งแต่เดือน มกราคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2561
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเฉพาะของนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรคชุด เชิงหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ดังนี้
 - 1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร
 - 1.1.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์

1.1.2 ศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทย การสร้างสรรค์ คุณค่าและการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน และองค์ประกอบการแสดง

1.1.3 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเชิงสร้างสรรค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนมกราคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2561 สัมภาษณ์บุคคลข้อมูล รวมถึงสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม รายละเอียดดังนี้

1.2.1 สัมภาษณ์บุคคลข้อมูล โดยมีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการลงพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญ, วิทยากรด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด ช้างหอมแดง ได้แก่ นางพรทิพย์ มั่นยวน อดีตข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลศรีพนมมาศพิทยากร เมื่อปีพุทธศักราช 2539 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีพนมมาศ ทั้งนี้บุคคลข้อมูลที่กล่าวมานี้เป็นผู้ที่มีความสำคัญในฐานะแกนนำในการประกอบกิจกรรมการแสดงช้างหอมแดงที่ยังปรากฏอยู่ ณ ขณะทำการวิจัย

2. ผู้วิจัยได้มีการสอบถามนักแสดงที่เคยแสดง ในด้านท่ารำ การแปรแถว ถึงความเหมาะสมว่ามีความสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการปลูกจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวหรือไม่

1.2.2 สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมชมการแสดงในฐานะผู้ชมจากสถานที่จริงและศึกษาวิจัยจากเทปบันทึกภาพ-เสียง รวมถึงปฏิบัติท่ารำกับบุคคลข้อมูล เพื่อเก็บข้อมูลไว้ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

2. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

2.1 สสำรวจและศึกษาแหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา ประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทย การสร้างสรรค์ คุณค่าและการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน และองค์ประกอบการแสดง

2.2 สสำรวจแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ได้แก่ นางพรทิพย์ มั่นยวน อดีตข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลศรีพนมมาศพิทยากร

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้แล้ว และบันทึกข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

2.3.1 แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.3.2 กล้องดิจิทัลบันทึกภาพนิ่ง

2.3.3 กล้องวีดิทัศน์บันทึกภาพเคลื่อนไหว และบันทึกเสียง

2.3.4 วัสดุสำนักงานที่จำเป็นในการจัดเก็บ-บันทึก และวิเคราะห์ข้อมูล

2.4 ถอดข้อมูลที่ได้

2.5 เรียบเรียงข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลจากข้อมูลที่รวบรวมได้ตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์การสนทนาจากแถบบันทึกเสียงและจากสื่อวีดิทัศน์ แล้วนำมาสรุปเป็นท่ารำที่ปรากฏในเขตตำบลชัยภูมิ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

2. วิเคราะห์ทำรำเซ็งหอมแดงในประเด็นรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามองค์ประกอบของการแสดงไทย โดยมุ่งเน้นไปที่ทำรำและกระบวนการที่บุคคลข้อมูลประดิษฐ์ไว้เป็นสำคัญ
3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา โดยจัดทำเป็นรูปเล่ม จำนวน 5 บท

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพบว่า นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด เซ็งหอมแดง ที่คณาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ นำมาจัดระเบียบเรียงตามหลักองค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยจากความเห็นชอบของผู้สร้างสรรค์ไว้ เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ตามขั้นตอนในการเพาะปลูกหอมแดงของคนเมืองชาวบ้านตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยนางพรทิพย์ มั่นยวน อดีตข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลศรีพนมมาศพิทยากร เมื่อปีพุทธศักราช 2539 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขานุการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีพนมมาศ เพราะตำบลชัยจุมพลเป็นแหล่งปลูกหอมแดงขนาดใหญ่ที่ได้รับการยอมรับในคุณภาพแห่งหนึ่งของประเทศ ท่านจึงคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงอัตลักษณ์วิถีการประกอบอาชีพที่สำคัญของผู้คนชาวตำบลชัยจุมพล และใช้ฝึกสอนให้นักเรียนโรงเรียนเทศบาลศรีพนมมาศพิทยากรเข้าร่วมการแข่งขันนาฏศิลป์พื้นบ้านของอำเภอลับแลจนได้รับรางวัลชนะเลิศในปีเดียวกันกับที่คิดประดิษฐ์ขึ้น

2. องค์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ได้แก่ ทำรำเซ็งหอมแดงจำนวนทั้งสิ้น 15 ท่า ประกอบด้วย ทำยืน ทำรำสาย (สายข้างเดียว) ทำมอ่ง ทำขุดดิน ทำรำสาย(สายสองแขน) ทำสะบัดจับ ทำปกฟาง ทำเดิน ทำรดน้ำ ทำแบกกระชอน ทำเตรียมตะกร้า ทำเก็บหอมหรือดึงหอม ทำเช็ดเหงื่อ ทำอายุ และ ทำเข้าหรือทำจบ ผู้แสดงคู่ชาย-หญิง ฝ่ายชายแต่งกายสวมเสื้อแก้ง-กางเกงขะหมู ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแก้ง-นุ่งซิ่นลับแล (ซิ่นดำปัก) อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือกระชอน ตะกร้าหอมแดง จอบ ดนตรีและบทเพลงที่ใช้ตามความเหมาะสมและความพร้อมในโอกาสนั้น ๆ ไม่ได้กำหนดไว้ตายตัว แต่ครั้งแรกที่ใช้ในอดีตนั้นเป็นเพลงเซ็งอย่างดนตรีอีสานลายเต้ยโขง เนื่องจากนางพรทิพย์ มั่นยวน เห็นว่าท่วงทีลีลาจังหวะอย่างดนตรีอีสานมีความเร้าใจ สนุกสนาน รวดเร็ว เหมาะสมกับบริบทของการเพาะปลูกหอมแดงตลอดจนในท้องถิ่นตำบลชัยจุมพลยังมีผู้คนที่คนไทยอีสานอพยพเข้าไปอยู่จำนวนหนึ่งมาช้านานแต่อดีต จึงคัดเลือกเพลงเซ็งเพื่อให้เกียรติแสดงความผูกพันฉันพี่น้องและความสามัคคีของคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

3. การแสดงเซ็งหอมแดงมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นอัตลักษณ์ให้กับท้องถิ่นที่นำมาซึ่งความภาคภูมิใจร่วมกันของชาวบ้านในชุมชน เป็นเครื่องมือสื่อประชาสัมพันธ์ให้สังคมภายนอกเข้าใจในบริบททางสังคมของตำบลชัยจุมพล เป็นสิ่งสะท้อนถึงความรู้สึกที่ผสมผสานไปกับวิถีชาวบ้าน รวมถึงเป็นชุดการแสดงประจำท้องถิ่นที่มีไว้แสดงต้อนรับแขกผู้มาเยือนในวาระโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตที่ดี

สรุป

การวิจัยเรื่องเซ็งหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา วิเคราะห์องค์ประกอบของการแสดง และบทบาทหน้าที่ของการแสดงพื้นบ้านเซ็งหอมแดง

จากการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติความเป็นมาของเซิ้งหอมแดงพบว่า การแสดงพื้นบ้านเซิ้งหอมแดงประดิษฐ์ขึ้นโดยนางพรทิพย์ มั่นยวน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นตำบลชัยภูมิพลที่เป็นแหล่งปลูกหอมแดงที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดยเบื้องต้นใช้เข้าร่วมประกวดการแสดงพื้นบ้านของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปีพุทธศักราช 2539 และสืบทอดอนุรักษ์กันสืบมาจนถึงปัจจุบัน และมีความเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ให้เป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้นตามประสบการณ์ทางสุนทรียะของผู้ประดิษฐ์ รวมถึงคณาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

จากการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบการแสดงของเซิ้งหอมแดงพบว่า ผู้แสดงมีทั้งชายและหญิงเป็นนักเรียนของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอลับแลและผู้สูงอายุในเขตตำบลชัยภูมิพล ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน ได้แก่ แคน กลองหางหรือกลองยาวอีสาน โหม่ง ฉิ่ง ฉาบ และกรับ (แก๊บสั้น) บทเพลงที่นิยมใช้เป็นเพลงประกอบการแสดงเซิ้งกระต๊อบ (ลายเตี้ยโขง) เครื่องแต่งกายบ่งชี้อัตลักษณ์การแต่งกายของชาวไทยวน อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง ได้แก่ กระจอนหรือกระจอน จอบ และตะกร้า โอกาสที่ใช้แสดงจะเป็นวันนักขัตฤกษ์ แสดงต้อนรับผู้มาเยือนท้องถิ่นอำเภอลับแล และการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ทำรำมีจำนวน 15 ท่า ได้แก่ทำยืน ทำรำส่าย (ส่ายข้างเดียว) ท่ามองท่าชุดดิน ทำรำส่าย (ส่ายสองแขน) ท่าสะบัดจีบ ท่าปกฟาง ท่าเดิน ท่ารดน้ำ ท่าแบกกระจอน ท่าเตรียมตะกร้า ท่าเก็บหอมหรือดึงหอม ท่าเช็ดเหงื่อ ท่าอายุและท่าเข้าหรือท่าจบ สำหรับกระบวนการรำใช้รูปแบบแถวจำนวน 7 รูปแบบ ได้แก่ แถวปากพ่อง แถวน้ำพุ แถวตอกลีก แถวสลับฟันปลาคู่ แถวรูปวงกลม แถวรูปวงกลมซ้อน และแถวหน้ากระดาน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทหน้าที่ของการแสดงเซิ้งหอมแดงพบว่า การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุดเซิ้งหอมแดงทำหน้าที่เป็นมหรสพความบันเทิง เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ การสร้างความตระหนักให้เยาวชนรักและหวงแหนท้องถิ่นของตน ประการสำคัญคือเกิดความสามัคคีในหมู่ชนของคนตำบลชัยภูมิพลอีกด้วย

ตัวอย่างท่ารำในชุดการแสดงเชิงหอมแดง

ท่าชูตติน

ท่าปกฟาง

ท่าเดิน

ท่ารตน้ำ

ท่าแบกกระซอน

ท่าเตรียมตะกร้า

ท่าเก็บหอมตังหอม

ชุดการแสดง

การแต่งกายแบบที่ 1 (ผู้หญิง)

การแต่งกายแบบที่ 2 (ผู้หญิง)

การแต่งกายผู้ชาย

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

กระซอน

จอบ

กระซอน

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง

แคน

กลองหางหรือกลองยาว

โหม่ง

ฉิ่ง

ฉาบ

กรับ(แกกรับสั้น)

อภิปรายผล

นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด เชื้อหอมแดง จากแนวคิดที่ว่าตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนจำนวนหนึ่งประกอบอาชีพทำการเกษตรปลูกหอมแดงเพื่อบริโภค และจำหน่ายในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยและประเทศใกล้เคียง สะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของท้องถิ่น ดังนั้นการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด เชื้อหอมแดง จึงเป็นการเผยแพร่หอมแดงลับแลและเป็นการสร้างเรื่องราวให้กับชาวบ้านตำบลชัยชุมพล เมืองลับแลอุตรดิตถ์ เพื่อเพิ่มคุณค่า มูลค่า และความน่าสนใจที่มีต่อหอมแดงที่นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทั้งนี้การสร้างสรรค์ชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์มาเป็นแนวทางในการศึกษาด้านองค์ประกอบการแสดง โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ของ ของ ธีรวัฒน์ ช่างสาน (2553) สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543: 225) และ พิรพงศ์ เสนโสภา (2546: 2-3) ซึ่งการใช้ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 คิดและศึกษาข้อมูล
- 1.2 ออกแบบ (จากข้อมูลเนื้อหาและรูปแบบการแสดง)
- 1.3 สร้างสรรค์ผลงาน
- 1.4 การเลือกใช้ดนตรีประกอบ
- 1.5 การทดลองทำ
- 1.6 การปรับปรุงแก้ไข

ซึ่งมีความสอดคล้องในด้านของการสร้างสรรค์การแสดง ทั้งยังทำให้การแสดงการฟ้อนรำมีความพึงพอใจ และความเพลิดเพลินอารมณ์ (ปรุพหัจกร อัครารัตน์สกุล, 2562: 99)

นอกจากนี้ยังสามารถบ่งชี้ถึงมวลประสบการณ์ทางสุนทรียะของผู้ประดิษฐ์วางแนวทางชุดการแสดงไว้แต่ต้นที่มีมากเพียงพอต่อการสร้างสรรค์ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากระบบการศึกษาในฐานะที่ท่านเป็นอดีตข้าราชการครู ในส่วนบทเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงสะท้อนถึงกุศโลบายและความเข้าใจในความหลากหลายของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในท้องถิ่นตำบลชัยชุมพลที่มีทั้งคนเมืองและคนอีสาน ประกอบกับเพลงลายเต้ยโขงก็มีลีลาจังหวะและทำนองที่สนุกสนาน ง่ายต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์สื่อสารถึงกันระหว่างผู้คนให้เกิดกิจกรรมร่วมด้านการแสดงและการรวมกลุ่มด้วยความสามัคคีในโอกาสต่าง ๆ ได้

อีกประการหนึ่งเป็นการย้ำเตือนและชี้ชัดว่า การอนุรักษ์และการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านนั้นมีส่วนช่วยให้สังคมวัฒนธรรมมีความเข้มแข็ง เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษาทั้งในท้องถิ่น รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ตลอดจนเกิดเครือข่ายในมิติด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัย ประกอบกับเยาวชนได้ใช้เวลาว่างกับการรักษาศิลปวัฒนธรรมความเป็นไทย

พร้อมกันนี้ยังเื้ออำนวยการให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมพบปะกันกับคนรุ่นราวคราวเดียวกันและต่างวัย ได้สนทนาถึงเรื่องราวในอดีตที่ล้วนเป็นความทรงจำ เป็นประสบการณ์ชีวิตที่มีมาอย่างยาวนาน ส่งผลต่อการบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่นส่งต่อรุ่นสู่รุ่นถึงความเป็นมาของกลุ่มชนให้ได้ศึกษาเพื่อให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และมีส่วนในการให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและจิตที่ดีมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสืบทอดอนุรักษ์ศิลปะด้านการแสดงดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิม และทรงคุณค่าของท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตจังหวัดอุดรดิตถ์ ให้กว้างขวางครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อไว้เป็นแนวทางในการพัฒนา
2. ควรมีการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยในลักษณะนาฏศิลป์ร่วมสมัยระหว่างวัฒนธรรมตามสมัยนิยม แต่ยังคงยึดหลักจารีต ประเพณีความเป็นไทยไว้โดยการศึกษาความเป็นมาอย่างถ่องแท้

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวัฒน์ ช่างสาน. (2553). *การสร้างสรรคทำรำนาฏยประดิษฐ์ระบำลีลานาฏกะ*. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/346233>
- ประทีป นกปี. (2546). *ต๊อบแก๊ง : ดนตรีพิธีกรรมงานศพบ้านป่าแดง จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิตล.
- ปรุพหัจกร อัครารศมสสกุล. (2562). *การสร้างสรรคชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ เพื่อการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคข้อเข่าเสื่อม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ มั่นยวน. (10 กุมภาพันธ์ 2561). สัมภาษณ์.
- พีรพงศ์ เสนไสย. (2546). *นาฏยประดิษฐ์*. มหาสารคาม: สาขานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สวภา เวชสุริย์. (2549). *วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช*, 19(1).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์. (2558). *องค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองลับแล*. อุดรดิตถ์: พี.ออฟเซ็ทอาร์ท.
- สมิตร เทพวงษ์. (2541). *นาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: ห้องภาพสุวรรณ.

การศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญางานจักสานและงานทอจังหวัดนครสวรรค์
เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่

A Study of Folk Identity from Basketry and Weaveware
of Nakhon Sawan Province for Designing Bamboo Bags

ศมลพรรณ ภู่อเล็ก¹

Samolpan Pulek

(วันที่ส่งบทความ: 22 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบจักสานภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าด้วยวัตถุดิบหลักคือไม้ไผ่ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบจักสานภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าจากวัตถุดิบหลักคือไม้ไผ่ 2) เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ ได้แนวความคิดจากการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในท้องถิ่น การสัมภาษณ์และการลงพื้นที่กลุ่มจักสานไม้ไผ่ บ้านโนนสมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์

2. วัสดุที่ใช้ในงานออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ ได้แก่ ไม้ไผ่จากในท้องถิ่นและการเลือกใช้สีจากธรรมชาติจากไม้ไผ่ และเพิ่มขึ้นขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตใช้เส้นตอกขนาดเล็กสร้างความถี่และความแน่นของเส้น เสริมความแข็งแรงทนทานของผลิตภัณฑ์ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์

3. กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ กระบวนการออกแบบ 5 ขั้นตอน คือ 1) เข้าใจปัญหาและกลุ่มเป้าหมาย 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 3) ขั้นตอนการระดมความคิดสร้างสรรค์ 4) ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาต้นแบบ 5) ขั้นตอนการนำแบบไปทดลองใช้จริง

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ทั้ง 3 ประเภท รวม 9 แบบ โดยพิจารณาทั้ง 3 ด้านรวมกัน ได้แก่ ด้านกายภาพโครงสร้างผลิตภัณฑ์กระเป๋า ด้านความสวยงามและด้านการผลิต ทั้งในแต่ละด้านและพิจารณาทั้ง 3 ด้านรวมกัน แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีผลลัพธ์ผลของคะแนนก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้บริโภคทุกประเภทสามารถนำไปพัฒนาต่อระบบอุตสาหกรรมได้

คำสำคัญ: จักสาน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, อัตลักษณ์, ผลิตภัณฑ์กระเป๋า, ไม้ไผ่, ผ้าทอ

¹ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อีเมล samolpan.p@nsru.ac.th

Lecturer at Department of Fine and Applied Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: samolpan.p@nsru.ac.th

Abstract

The purpose of this research is twofold: a) to study the One Tambol One Product (OTOP) Folk Wisdom of basketry patterning used in producing bamboo bags in Mae Poen District of Nakhon Sawan Province; and b) to add value to bags made from bamboo. It was found that

(1) The concept behind the designing of bamboo bags was obtained from the OTOP product design development, interviews, and field surveys in the area of Baan-Non- Somboon. These led to the analysis and the creation of bamboo bags of Mae Poen District in Nakhon Sawan Province.

(2) The main raw material used in the production process of bamboo bags is bamboo with the natural wood colours, which can be obtained within the local vicinity. An additional step is included in the production by using small and thin bamboo-strips. These stripes can add more layers to pattern meshes and enhance the durability of the bags.

(3) The production of bamboo bags involves 5 processes: understanding the problem and target groups, analyzing the data, brainstorming for creativity, creating and developing prototypes, and utilizing prototypes into real practice.

These items were evaluated holistically by considering feedbacks from questionnaire responses and the experts. The evaluation criteria were exterior structure, aesthetics, and production method. The research reveals that bamboo bags with the unique designs pose significant impact to the satisfaction of all types of consumers. This factor can be further developed for industrial purposes.

Keywords: basketry, Folk Wisdom, identity, bag products, bamboo, woven textile

1. บทนำ

การทำเครื่องจักสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่ม ไม้ไผ่กลุ่มจักสาน บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ไม้ไผ่ที่นิยมใช้ทำเครื่องจักสานในอำเภอแม่เป็นมากที่สุดคือ ไม้สีสุก (*Bambusa blumeana*) คนไทยในชนบทใช้ไม้ไผ่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย ใช้ทำหัตถกรรมเครื่องจักสานเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอย ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ได้มีการพัฒนารวมกลุ่มเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมและทำเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในครัวเรือนเป็นหลัก สอดคล้องกับวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน ตำบลน้ำทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ของ เพ็ญญา มณีอุต (2561: บทคัดย่อ) ได้กล่าวไว้ว่า พันธุ์ไม้ที่พบมากที่สุดคือ ไม้สีสุกซึ่งพบได้ทั่วไปตามพื้นที่ ส่วนมากปลูกไว้ขายลำ ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ จากหน่อและลำ ได้แก่ ทำเครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องเรือน เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านกรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์จาก

ไม้ไผ่ประกอบด้วย 2 วิธี คือ ผลิตรั้วจากเส้นตอก และผลิตรั้วจากลำต้นและกิ่ง ด้านความต้องการใช้ผลิตรั้วจากไม้ไผ่ ซึ่งนำมาประดิษฐ์เป็นของใช้ตามหมู่บ้าน และเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีประจำทุกหลังคาเรือน ซึ่งเริ่มจากการรวมตัวกันทำอาชีพหลักและอาชีพเสริม ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านมารวมตัวกันทำงานจักสานไม้ไผ่ มีทั้งหมด 24 หมู่บ้าน มีผู้สูงอายุทั้งหมด 50 คน และหมู่ที่ 2 มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 15-20 คนที่สามารถผลิตงานจักสานไม้ไผ่ตามความถนัดแต่ละบุคคล ซึ่งผลิตรั้วที่ใช้มีหลากหลายรูปแบบเช่นกันทั้งของใช้ในครัวเรือนและอุปกรณ์การประกอบอาชีพ เช่น กระติบข้าวหวดหนึ่งข้าว หวดหนึ่งข้าวเหนียว ไซดักปลา ไชมขล ตะกร้าไม้ไผ่ สุ่มไก่ ฯลฯ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบจักสานกลุ่มจักสานไม้ไผ่ บ้านโนนสมบูรณ์ ได้พบว่า มีวิธีการสร้างลวดลายจักสานไม้ไผ่ทั้ง 7 ลาย ที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษที่มาจากภาคอีสาน ประกอบด้วย 1) ลายขัดสองปี 2) ลายขัด 3) ลายสาม 4) ลายตามะกอก 5) ลายตาแหลอ้อ 6) ลายหอยสิงห์ 7) ลายสอง การศึกษารูปแบบจักสานไม้ไผ่ สามารถแบ่งประเภทเป็นกลุ่มตามลักษณะการใช้งาน ได้ดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ 1 ประเภทเครื่องมือทำมาหากิน ได้แก่ ไชมขล (ขนาดเล็กและขนาดใหญ่) ไซดักปลา ลอบดักปลา กลุ่มที่ 2 ประเภทเครื่องครัว ได้แก่ ก่องข้าว กระติบข้าว หวดหนึ่งข้าวเหนียว กลุ่มที่ 3 ประเภทของใช้ในบ้าน ได้แก่ กระจาดไม้ไผ่ ตะกร้าไม้ไผ่ กระบุงไม้ไผ่ กลุ่มที่ 4 ประเภทของใช้งานพิธีการ ได้แก่ แท่นพิธีการ (โพเทียม) และแจกันสานขนาดใหญ่ กลุ่มที่ 5 ประเภทของที่ระลึก ได้แก่ พวงกุญแจ (ไชมขล) นอกจากนี้จากการศึกษาลวดลายผ้าทออีสานธรรมชาติ บ้านพนาสวรรค์ พบว่ามีลวดลายผ้าทอพื้นบ้านสู่พื้นเมือง ทั้งหมด 11 ลาย ซึ่งแบ่งออกเป็นลายผ้าทอมัดหมี่ จำนวน 7 ลาย ผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมือง (เอกลักษณ์แม่เป็น) จำนวน 1 ลาย ผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมืองใหม่อีรี (การมัดหม่อน) จำนวน 1 ลาย ดังต่อไปนี้ ลายผ้าทอมัดหมี่ จำนวน 7 ลาย 1) ลายหมากจิบ 2) ลายต้นดอกเจลา 3) ลายดอกแก้ว 4) ลายข้าวหลาม 5) ลายชันหมากเบ็ง 6) ลายแมงมุม 7) ลายขอนากน้อย ผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของแม่เป็น 1 คือ ลายสายฝน ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมืองใหม่อีรี (การมัดหม่อน) จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายน้ำเซาะทราย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นโอกาสในการพัฒนาปรับปรุงผลิตรั้วหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในท้องถิ่นอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาผลิตรั้วหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) รูปแบบกระเป๋ากจากพื้นที่อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ และได้พบว่าไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ของชุมชนในอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์มีอยู่จำนวนมาก ทางชุมชนได้นำมาปลูกเพิ่มและนำมาประดิษฐ์เป็นของใช้ตามหมู่บ้านรวมถึงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีประจำทุกทุกหลังคาเรือน ทั้งยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น เมื่อสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชนพบว่ารูปแบบผลิตรั้วประเภทกระเป๋ายังไม่มีจำหน่าย จะมีแต่ผลิตรั้วที่ใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น เช่น กระติบข้าว หวดหนึ่งข้าว หวดหนึ่งข้าวเหนียว กระดัง ไซดักปลา ไชมขล ตะกร้าไม้ไผ่ สุ่มไก่ ฯลฯ เท่านั้น เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ พัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาเดิมให้แก่ผู้ผลิตในท้องถิ่น ด้วยการนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อหาคุณสมบัติเฉพาะที่จะสามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างผลิตรั้วประเภทกระเป๋ากเพื่อเพิ่มมูลค่าของตัวผลิตรั้วที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและสามารถต่อยอดทางธุรกิจได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาารูปแบบงานจักสานและงานทอภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าด้วยวัตถุดิบไม้ไผ่
- 2.2 เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตในการส่งเสริมพัฒนา สร้างผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด
- 3.2 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ให้มีความหลากหลาย

4. ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบจักสานและงานทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกระเป๋าจากไม้ไผ่ โดยใช้พื้นที่อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย มุ่งเน้นในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่อยู่ในท้องถิ่น และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มีความสวยงามสอดคล้องกับยุคสมัยเพื่อการออกแบบและจำหน่ายเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้มาตรฐานตรงตามต้องการของตลาดสากลที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนมีความแข็งแรงอย่างยั่งยืน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นหนึ่งในเป้าหมาย ผู้วิจัยจะใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เพื่อให้งานออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการวิจัยเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในพื้นที่ ในงานวิจัยนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (mixed method research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) โดยสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้ ส่วนที่ 1 การศึกษาเอกสารตำรา วิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ แบบสอบถามจากกลุ่มหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ส่วนที่ 3 เป็นการพัฒนางานผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

- 4.1 ศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับหัตถกรรมไม้ไผ่
- 4.2 กำหนดขอบเขตการวิจัย การวิจัยเป็นข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ และกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์
- 4.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน แล้วนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูลวิธีการดำเนินการวิจัย
- 4.4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ และกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพนาสวรรค์ อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ และแบบประเมินจากกลุ่มชาวบ้านในชุมชน จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ลงข้อมูลพื้นที่สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2 ประเมินแบบร่าง และครั้งที่ 3 ประเมินต้นแบบผลิตภัณฑ์
- 4.5 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้เก็บรวบรวม และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ถ้าพบว่ามีข้อมูลที่ไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม
- 4.6 ออกแบบร่างขั้นตอนทั้งในลักษณะการออกแบบคอมพิวเตอร์สองมิติเพื่อสร้างงาน

ออกแบบคอมพิวเตอร์สามมิติและนำมาประเมินผลงาน

4.7 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานออกแบบ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานออกแบบกระเป๋าจากไม้ไผ่

4.8 เผยแพร่ผลงานออกแบบในรูปแบบบทความทางวารสารที่อยู่ในศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI)

4.9 สรุปผลการวิจัย ผลสัมฤทธิ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์

5. แนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ มีแนวความคิดในการออกแบบ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่1 แนวความคิดสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่

การศึกษารูปแบบจักสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกระเป๋าจากไม้ไผ่ โดยใช้พื้นที่อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ออกแบบโดยการใช้หลักการศึกษารูปแบบลวดลายจากไม้ไผ่ เป็นแนวทางพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น สามารถพัฒนาสินค้าแบบเดิม ๆ ที่ยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับแนวคิดใหม่ ในการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หลักเกณฑ์ด้านการออกแบบ และได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามและทันสมัยเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภควัสดุที่ใช้ในงานออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ ได้แก่ ไม้ไผ่จากในท้องถิ่นและการเลือกใช้สีจากธรรมชาติจากไม้ไผ่ และเพิ่มขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตใช้เส้นตอกขนาดเล็ก

สร้างความถี่และความแน่นของเส้น เสริมความแข็งแรงทนทานของผลิตภัณฑ์ อำเภอมแม่เป็น จังหวัด นครสวรรค์ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ามาจากไม้ไผ่ มีขั้นตอนในการออกแบบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนลำดับที่ 1 เข้าใจปัญหาและกลุ่มเป้าหมาย เป็นการกำหนดโจทย์ในการออกแบบ และกลุ่มเป้าหมายการออกแบบ

ขั้นตอนลำดับที่ 2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

1) การวางแผนการออกแบบ เป็นการค้นคว้าวิจัย การพัฒนารูปแบบจำลอง วางแผนรายงาน สารระสำคัญของการพัฒนา

2) การออกแบบขั้นพื้นฐาน เป็นขั้นตอนการเริ่มต้นสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีอยู่เดิมในท้องตลาด

3) การออกแบบขั้นสมบูรณ์ การพัฒนาการข้อกำหนด การออกแบบรายละเอียดวางรากฐานจินตภาพ

ขั้นตอนลำดับที่ 3 ขั้นตอนการระดมความคิดสร้างสรรค์ เป็นการวิเคราะห์หารูปแบบและแนวความคิดและหลักเกณฑ์ในการออกแบบ

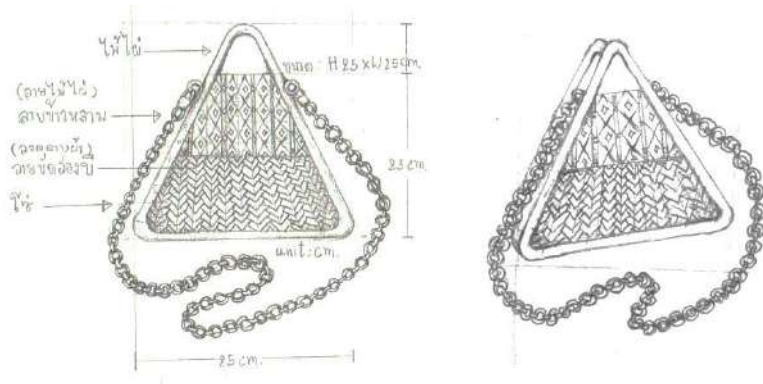
ขั้นตอนลำดับที่ 4 ขั้นตอนการคิดและพัฒนาต้นแบบ โดยขั้นตอนการคิดอาศัยหลักเกณฑ์ทางการออกแบบ 1) หลักเกณฑ์ทางการออกแบบ ประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพ (Practical Function) และด้านความงาม (Aesthetic Function) 2) หลักเกณฑ์ด้านการผลิต (Production Aspect) ประกอบด้วยด้านวัสดุ (Material) ที่ใช้ในการผลิต และกรรมวิธีการผลิต (Process) การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ามาจากไม้ไผ่ และการพัฒนาต้นแบบโดยการร่างแบบ ออกแบบร่างแบบและเขียนแบบด้วยการร่างแบบเป็นภาพ 2 มิติ เพื่อสร้างเป็นหุ่นจำลอง 3 มิติ

ขั้นตอนลำดับที่ 5 ขั้นตอนการนำแบบไปทดลองใช้จริง โดยขั้นตอนนี้อาศัยการคัดเลือกแบบจากกลุ่มผู้บริโภคและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ โดยออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ามาจากไม้ไผ่ ออกเป็น 3 ประเภท จำนวน 9 ชิ้น โดยใช้วิธีคัดเลือกจากผู้ประเมิน จำนวน 100 คน และผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน และสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ทั้ง 3 ประเภท 9 ชิ้น ซึ่งประกอบไปด้วยประเภทกระเป๋าถือ ประเภทกระเป๋าสะพาย และประเภทกระเป๋าเดินทาง

6. แนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ามาจากไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทออำเภอมแม่เป็น

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 1

การใช้ลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ผสมผสานลายข้าวหลามลวดลายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยลักษณะของลายขัดเป็นรูปมุมฉากระหว่างแนวตั้งกับแนวนอน โดยยกขึ้นเส้นหนึ่งขมหรือขจัดลงเส้นหนึ่งสลับกันไป ลายข้าวหลามลวดลายผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลายจะมัดเรียงแถวขึ้นเป็นปล้องเหมือนบ้องข้าวหลาม **ดั่งภาพที่ 2 และภาพที่ 3**

ภาพที่ 2 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋ากสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 3 ผลงานออกแบบกระเป๋ากสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 2 การใช้ลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ผสมผสานลายข้าวทกลมตลอดลายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยลักษณะของลายขัดเป็นรูปมูมฉากระหว่างแนวตั้งกับแนวนอน โดยยกขึ้นเส้นหนึ่งซมหรือขุดลงเส้นหนึ่งสลักกันไป ลายดอกเสลาผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลายดอกเสลาคล้ายดอกบัวแต่มีลำต้นที่ยาวและสีของดอกเป็นสีชมพูม่วงบนพื้นผ้าสีม่วงเข้ม มีเส้นเชื่อมต่อบริเวณหว่างดอกและมีช่องว่างระยะที่จัดห่างกัน ดอกเสลาเป็นสัญลักษณ์ต้นไม้ประจำจังหวัด ทางท้องถิ่นจึงนำมาเป็นลายผืนผ้าทอจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 4 และภาพที่ 5

ภาพที่ 4 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 2 ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 5 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 2 ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 3 การใช้ลายตาแหวนออกจากไม้ไผ่ผสมผสานลายชั้นหมากเบ็งลวดลายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายตาแหวนออกจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยเส้นตอกที่ใช้สานจำนวน 3 เส้น วางขัดกันในแนวทแยง ลายชั้นหมากเบ็งผ้าทอแม่เป็นลักษณะเหมือนพานบายศรี เป็นพานพุ่มดอกไม้สำหรับใช้เป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมระดับประดาเครื่องสักการะ 5 อย่าง คำว่า “หมาก” สื่อความหมายว่าขึ้นหรืออัน ส่วนคำว่า “เบ็ง” แปลว่า “ห้า” ชั้นห้านั่นเอง ในลายผ้านั้นจะมีลายโคมห้ามัดชั้นหมากเบ็งตรงกลาง มีลายหมากจับเป็นองค์ประกอบ ดังภาพที่ 6 และภาพที่ 7

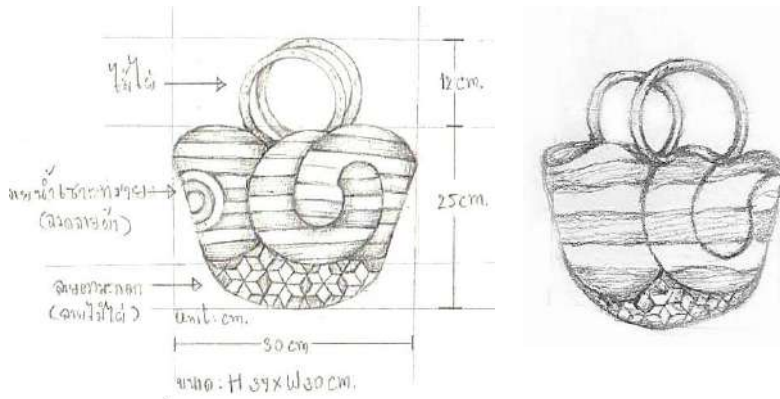
ภาพที่ 6 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

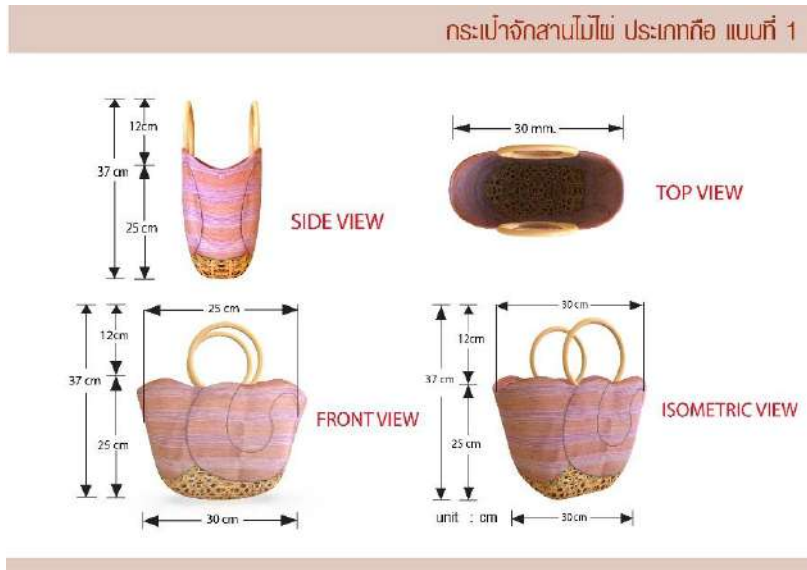
ภาพที่ 7 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสะพาย แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 1

การใช้ลายตาแหวนจากไม้ไผ่ผสมผสานลายน้ำเซาะทรายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายตาแหวนจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยเส้นตอกที่ใช้สานจำนวน 3 เส้น วางซัดกันในแนวทแยง ลายน้ำเซาะทรายผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลายที่ทอเหมือนลายน้ำไหลเกิดจากการโยกไปมาของน้ำ คลื่นน้ำที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เหมือนชั้นบันไดสายน้ำไหลทางยาว นับว่าเป็นลายต้นแบบดั้งเดิมที่มีคลื่นเหมือนลายเซาะทราย ดังภาพที่ 8 และภาพที่ 9

ภาพที่ 8 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 9 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าทือ แบบที่ 2
การใช้ลายสามจากไม้ไผ่ผสมผสานลายน้ำเซาะทรายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายสาม
ประกอบด้วยลักษณะการสานลายขัดของลายสามและสองเป็นตัวประสานกัน ส่วนลายน้ำเซาะทราย
ผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลายที่ทอเหมือนลายน้ำไหลเกิดจากการโยกไปมาของน้ำ คลื่นน้ำที่เกิดขึ้น
ในชีวิตประจำวัน นับว่าเป็นลายต้นแบบและดั้งเดิมที่มีคลื่นเหมือนลายเซาะทราย ดังภาพที่ 10 และ
ภาพที่ 11

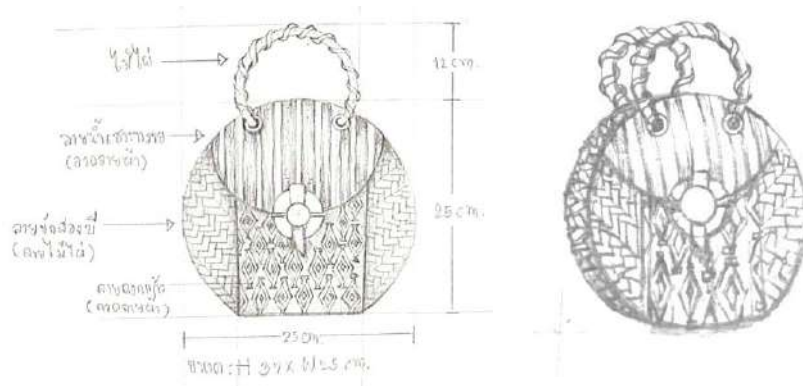
ภาพที่ 10 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าทือ แบบที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

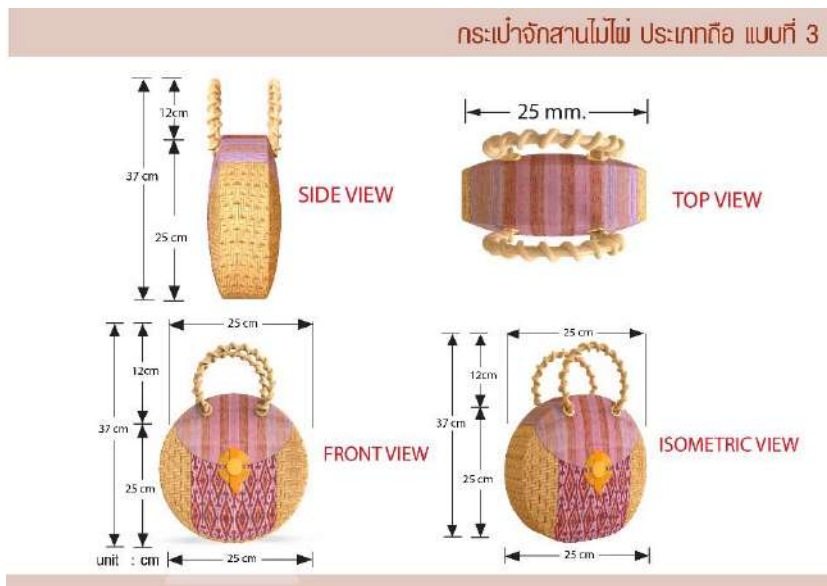
ภาพที่ 11 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าทือ แบบที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 3

การใช้ลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ผสมผสานลายน้ำเซาะทรายผ้าทอแม่เป็น โดยเลือกลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ผสมผสานลายดอกแก้วและลายน้ำเซาะทรายลวดลายผ้าทอแม่เป็น ลายขัดสองปีจากไม้ไผ่ โดยยกขึ้นสู้นหนึ่งซมหรือขจัดลงเส้นหนึ่งสลับกันไป ลายน้ำเซาะทรายผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลายที่ทอเหมือนลายน้ำไหล นับว่าเป็นลายต้นแบบและดั้งเดิมที่มีคลื่นเหมือนลายเซาะทราย **ดั่งภาพที่ 12 และภาพที่ 13**

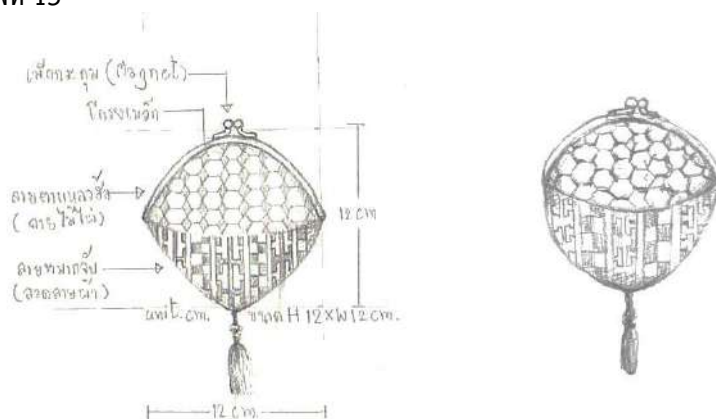

ภาพที่ 12 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

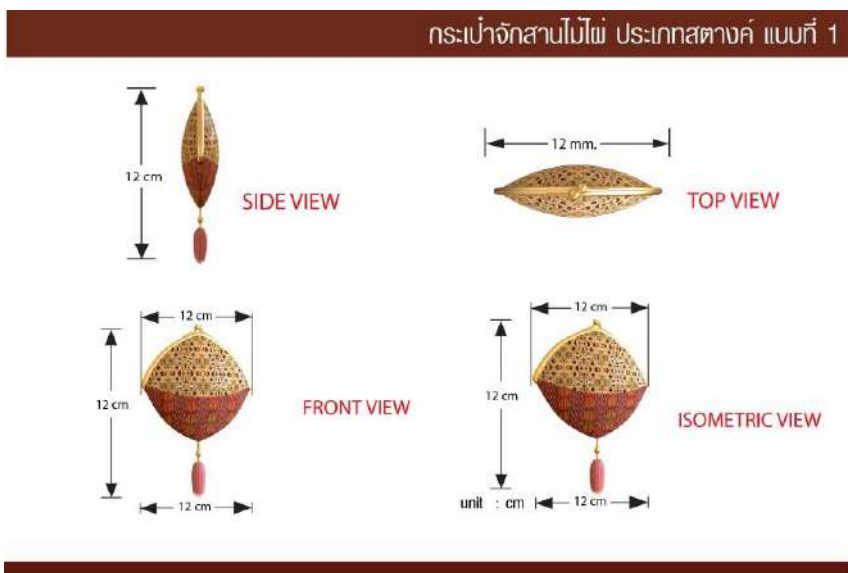

ภาพที่ 13 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าถือ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตังค์ แบบที่ 1
การใช้ลายสามจากไม้ไผ่ผสมผสานลายดอกเสลาตลอดลายผ้าทอแม่เป็น ลายสามประกอบด้วย ลักษณะการสานลายขีดของลายสามและสองเป็นตัวประสานกัน ลายหมากจับผ้าทอแม่เป็นลักษณะของ ลายเป็นทรงสามเหลี่ยมเล็ก ๆ คล้ายดอกไม้ดอกเล็ก ๆ มาประกอบด้านเข้ามาหากัน เป็นลายร่วมสมัย ลักษณะลายหมากจับสีทองจะเป็นเส้นตรงบนช่องผืนผ้าหลากสี เชื่อมต่อระหว่างตัวต่อจนเต็มผืนจัดวาง เป็นองค์ประกอบสวยงามลงตัวระหว่างช่องว่างของหมากจับและผืนผ้าจนเต็มผืนผ้า **ดังภาพที่ 14 และ ภาพที่ 15**

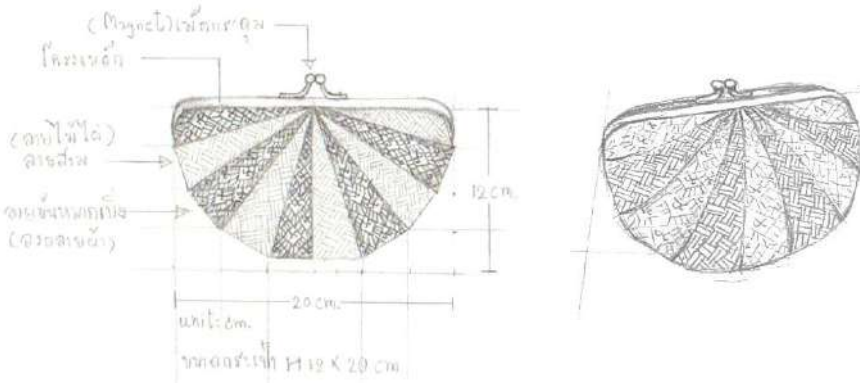

ภาพที่ 14 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตังค์ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

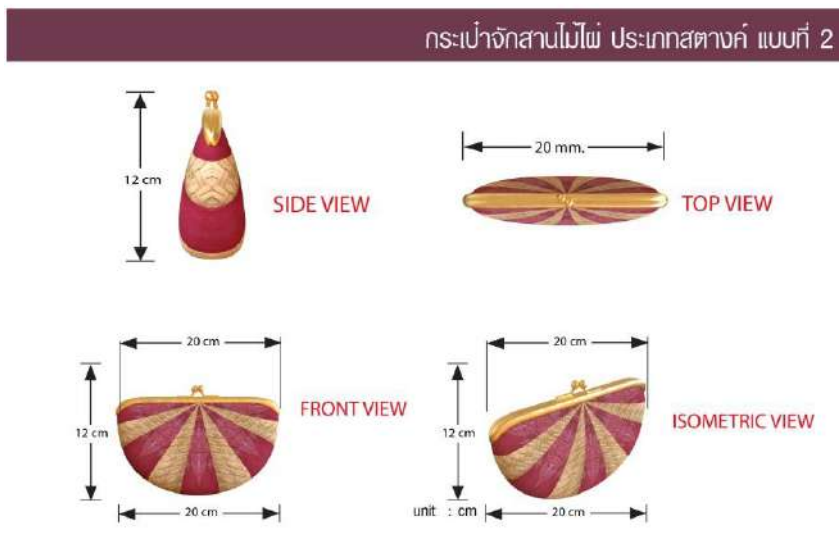

ภาพที่ 15 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตังค์ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสตางค์ แบบที่ 2 การใช้ลายสามจากไม้ไผ่ผสมผสานลายชั้นหมากเบ็งลายผ้าทอแม่เป็น ลายสามประกอบด้วย การสานลายขัดของลายสามและสองเป็นตัวประสานกัน ลายชั้นหมากเบ็งผ้าทอแม่เป็นลักษณะเหมือน พานบายศรี เป็นพานพุ่มดอกไม้สำหรับใช้เป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมระดับประดาเครื่องสักการะ 5 อย่าง คำว่า หมาก สื่อ ความหมายว่าขึ้น หรืออัน ส่วนคำว่า เบ็ง แปลว่า ห้า ชั้นห้าชั้นเอง ในลายผ้านั้น จะมีลายโคมห้ามัดขึ้นหมากเบ็งตรงกลาง มีลายหมากจับเป็นองค์ประกอบ ดังภาพที่ 16 และภาพที่ 17

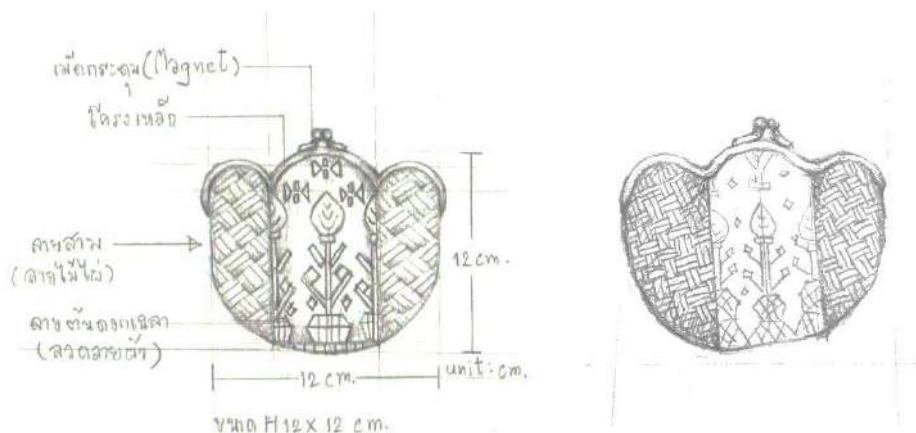

ภาพที่ 16 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสตางค์ แบบที่ 2 ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 17 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าสตางค์ แบบที่ 2 ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ผลงานการออกแบบกระเป๋าจักสานจากไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตางค์ แบบที่ 3 การใช้ลายสามจากไม้ไผ่ผสมผสานลายดอกเสลาลายผ้าทอแม่เป็น ลายสามประกอบด้วย การสานลายขัดของลายสามและสองเป็นตัวประสานกัน ลายดอกเสลาผ้าทอแม่เป็น ลักษณะลาย ดอกเสลาคล้ายดอกบัวแต่มีลำต้นที่ยาวและสีของดอกเป็นสีชมพูม่วงบนพื้นผ้าสีม่วงเข้ม มีเส้นเชื่อมต่อ ระหว่างดอกและมีช่องว่างระยะที่จัดห่างกัน ดอกเสลาเป็นสัญลักษณ์ต้นไม้ประจำจังหวัด ทางท้องถิ่นจึง นำมาเป็นลายผืนผ้าทอจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 18 และภาพที่ 19

ภาพที่ 18 แบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตางค์ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 19 ผลงานออกแบบกระเป๋าจักสานไม้ไผ่และงานทอ ประเภทกระเป๋าตางค์ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

6. การสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่นั้นจากการศึกษาความพึงพอใจของผู้สนใจผลิตภัณฑ์สรุปได้ว่า ระดับความพึงพอใจของผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อผู้สนใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ ทั้ง 3 ประเภท 9 แบบ โดยเลือกแบบที่ผู้บริโภคและผู้เชี่ยวชาญพึงพอใจมากที่สุด คัดเลือกเหลือ 3 แบบ ดังนี้

ประเภทที่ 1 รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือแบบที่ 1 หลักเกณฑ์ทางการออกแบบ (ด้านกายภาพโครงสร้างผลิตภัณฑ์กระเป๋า) ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) หลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย (การใช้ประโยชน์ของกระเป๋า) ค่าเฉลี่ยรวมของกระเป๋าถือ แบบที่ 1 ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.32 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก หลักเกณฑ์ทางการผลิต ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.32 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.23 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่าหลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.29 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก

ประเภทที่ 2 รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าสะพาย แบบที่ 3 หลักเกณฑ์ทางการออกแบบ (ด้านกายภาพโครงสร้างผลิตภัณฑ์กระเป๋า) ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) หลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย (การใช้ประโยชน์ของกระเป๋า) ค่าเฉลี่ยรวมของกระเป๋าสะพาย แบบที่ 3 ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก หลักเกณฑ์ทางการผลิต ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.30 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.18 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่าหลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.22 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก

ประเภทที่ 3 รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าสะตางค์ แบบที่ 1 หลักเกณฑ์ทางการออกแบบ (ด้านกายภาพโครงสร้างผลิตภัณฑ์กระเป๋า) ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) หลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย (การใช้ประโยชน์ของกระเป๋า) ค่าเฉลี่ยรวมของกระเป๋าสะตางค์ แบบที่ 1 ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.23 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก หลักเกณฑ์ทางการผลิต ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.26 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก ด้านความงาม (ด้านความสวยงามของกระเป๋า) ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.14 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่าหลักเกณฑ์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ ค่าเฉลี่ย 4.18 อยู่ในระดับความคิดเห็นที่มาก

การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญาจักสานจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศศิธร วิกพันธุ์ (2560: บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอเกาะยอโดยใช้เทคนิคควิลท์ ได้อธิบายว่า การออกแบบกระเป๋าผ้าทอเกาะยอโดยใช้เทคนิคควิลท์ จำนวน 3 รูปแบบ ที่เหมาะสมกับกลุ่มสตรีวัยทำงาน ผู้สนใจผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอเกาะยอโดยใช้เทคนิคควิลท์ คงความเป็นเอกลักษณ์และยังคงคุณค่าของผ้าทอ

เกาะยอ มีความประณีตสวยงาม ด้านประโยชน์ใช้สอย มีความสะดวกในการหยิบหรือใส่สิ่งของ ป้องกันการเสียหายของสิ่งของได้

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ให้มีรูปแบบที่ทันสมัย ผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่มที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะควรค่าแก่การสืบต่อรุ่นสู่รุ่นให้มีประสิทธิภาพแบบอย่างยั่งยืน เพิ่มประโยชน์การใช้งานมากขึ้นเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วยเหตุผลที่ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าไม้ไผ่ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญาจักสานจังหวัดนครสวรรค์ สอดคล้องกับผลงานวิจัย ปิยวรรณ แสงฤทธิ์ (2555: บทคัดย่อ) เรื่องการศึกษาและพัฒนาแบบกระเป๋าถือจากผักตบชวาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ กรณีศึกษา กระเป๋าจักสานศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ได้อธิบายว่า แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานที่ผลิตจากผักตบชวา ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และสามารถเป็นแนวทางในการสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ชุมชน

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวความคิดด้านประโยชน์ใช้สอยสำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ ประโยชน์ใช้สอยสำหรับงานออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องสนองตอบการใช้งานได้ตามที่ออกแบบไว้ มิใช่ออกแบบให้สวยงามอย่างเดียว ในปัจจุบันประโยชน์ใช้สอยสามารถสร้างจุดขายที่ดีให้กับสินค้าได้ และยังมีวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกันผลงานวิจัย วารี กาลศิริศิลป์ (2556: 1) เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากเชือกกล้วยมัดย้อม ได้อธิบายว่า เป็นการเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงาม มีรูปแบบที่หลากหลายแปลกใหม่ ตรงตามความต้องการของตลาด และช่วยลดปัญหาการว่างงานในชนบทหลังจากสิ้นฤดูการทำนา อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 และยังเพิ่มมูลค่าของต้นกล้วยและผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย พร้อมทั้งเป็นการเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้เข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. ผลสรุปจากการวิจัยผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากไม้ไผ่ที่มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีผลลัพธ์ของคะแนนก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้บริโภคทุกประเภทสามารถนำไปพัฒนาต่อในระบบอุตสาหกรรมได้
2. เพิ่มกระบวนการศึกษารูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องแต่งกาย เพื่อความสอดคล้องหลักการออกแบบเครื่องแต่งกายผสมผสานเครื่องประดับให้ไปทิศทางเดียวกัน
3. พยายามหาคู่ประกอบกลุ่มเป้าหมายนอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมายทั่วไป เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายระดับสูงเพื่อให้ได้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- นวนน้อย บุญวงษ์. (2542). *หลักการออกแบบ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวรรณ แสงฤทธิ์. (2555). *เรื่องการศึกษาและพัฒนาแบบกระเป๋าถือจากผักตบชวาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ กรณีศึกษา : กระเป๋าจักสานศูนย์ศิลปาชีพบางไทร* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วารี กาลศิริศิลป์. (2556). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากเชือกกล้วยมัดย้อม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศศิธร วิศพันธุ์. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอเกาะยอโดยใช้เทคนิคควิลท์ (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

เพ็ญญา มณีอุต. (2561). การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชน ตำบลน้ำทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ (รายงานการวิจัย). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

คำสแลงที่ใช้เพื่อบริภาษในทวิตเตอร์

Slang reprimanding on Twitter

จักริน จุลพรหม¹

Jakkrin Junlaprom

(วันที่ส่งบทความ: 14 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

ทวิตเตอร์เป็นสื่อออนไลน์ที่มีข้อจำกัดเรื่องจำนวนคำในการทวิตแต่ละครั้ง แต่มีเสรีภาพในการสื่อสารมากกว่าสื่อออนไลน์ประเภทอื่น ทำให้การใช้ภาษาในทวิตเตอร์มีคำรุนแรงจำนวนมาก โดยเฉพาะการบริภาษ เพราะคำสแลงถูกนำมาใช้สื่อสารเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำสามัญบริภาษแบบตรงไปตรงมา

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “คำสแลงในทวิตเตอร์: ภาพสะท้อนสังคมไทย” ซึ่งได้เก็บข้อมูลคำสแลงที่ปรากฏในทวิตเตอร์จำนวน 200 คำ โดยศึกษา 2 ประเด็นคือ 1) หน้าที่ของคำสแลงเมื่อใช้ในทวิตเตอร์ และ 2) ภาพสะท้อนของคำสแลงในทวิตเตอร์ต่อสังคมไทย โดยวิเคราะห์จากหน้าที่ของคำสแลง โดยหน้าที่หนึ่งของคำสแลงคือการบริภาษ

คำสแลงที่ใช้บริภาษในทวิตเตอร์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) คำสแลงแท้ คือ คำสแลงที่ถูกสร้างขึ้นเฉพาะ ไม่ใช่ในภาษาทั่วไป และมีความหมายเข้าใจในกลุ่มผู้ใช้สแลง เช่น บัง 2) คำสแลงเทียม คือคำที่ใช้สื่อสารทั่วไป แต่ได้ถูกนำมาเปลี่ยนความหมายซึ่งยังคงเชื่อมโยงกับความหมายเดิม เช่น โดโนเสาร์ หมายถึงคนหัวโบราณ และ 3) คำสแลงดัดแปลง คือ คำที่ถูกดัดแปลงจากคำทั่วไปให้มีรูปศัพท์แตกต่างจากรูปศัพท์เดิม และจะกำหนดความหมายใหม่ หรือไม่ได้ แต่ทั้งรูปและความหมายใหม่ยังคงเชื่อมโยงกับรูปและความหมายของคำเดิม แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ การใช้อักษรย่อ เช่น อห. มีความหมายว่า อีห่า อีเหี้ย อีหอกหัก การใช้คำผวน เช่น ดืออก มีความหมายว่า อีดอก และการใช้คำแผลง ซึ่งการใช้คำแผลงยังแบ่งออกเป็น 4 วิธี คือ การแผลงเสียง การรวบพยางค์ การเติมเสียง และการสะกดคำต่างไปจากคำเดิม เช่น ไอ้เหี้ย มาจากคำว่าไอ้เหี้ย และ ไอ้สี่ มาจากคำว่า ไอ้สี่ตัว เป็นต้น

ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าในโลกทวิตเตอร์มีวิธีการสร้างคำสแลงหลายวิธี แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเพื่อใช้บริภาษสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในสังคม อีกทั้งการใช้คำสแลงยังเป็นการเลี่ยงการบริภาษโดยตรงซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการผิดกฎหมายอีกด้วย

คำสำคัญ: คำสแลง, ทวิตเตอร์, บริภาษ

Abstract

On Twitter, though messages are tweeted in limited number of words each time, with more freedom of communication than other online media, a lot of harsh words have been posted, especially the reprimand. Hence, slangs are used to

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย อีเมล thai3301@hotmail.com

Department of Thai Language, School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce,

Email: thai3301@hotmail.com

communicate in order to avoid the straightforward use of ordinary reprimanding words.

This article is a part of research “Slang on Twitter: The Reflex of Thai Society”. There are two part of research’s purposes: 1) function of Slang and 2) the reflex of Thai Society”. One of function is reprimanding.

Slang reprimanding on Twitter is divided into three groups: 1) Specific slang is a slang word that is made exclusively, not used in common language, and understood by only group of users. For example, “bong” means failure. 2) General slang is a general communication word but it has been changed to the other meaning still linked to the original meaning. For example, “dinosaur” means conservative people, “longan” means annoyed. 3) Artificial slang is a slang word modified from a general word to have a different word formation from its origin. No matter to define a new meaning or not, both the form and the new meaning are still connected with the original form and meaning. It is divided into 3 sub-categories, including using abbreviations such as “E.H.” means E Hah, E Hia, E Hoghug, using spoonerism word such as “Dee Og” means EE Dok and using prank word divided into 4 ways: pronunciations, syllables, intonations, and spelling differing from original words. For example, “I Hiam” comes from the word “I Hia” and “I Sus” comes from the word “I Sut”.

The studies showed that there are several ways to create slang on Twitter but with same purpose to reprimand society and individual involved in social activities. In addition, the use of slang also avoids the straightforward reprimanding words which risks breaking the law.

Keywords: Slang, Twitter, Reprimand

บทนำ

ภาษาแสลง คือ ถ้อยคำหรือสำนวนที่ส่วนใหญ่ใช้ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการ โดยมากมักเป็นข้อความที่มีลักษณะพิเศษและใช้เฉพาะกลุ่ม เช่นคนที่มีอาชีพเดียวกันหรือสังคมเดียวกัน (The Oxford Encyclopedic English Dictionary, 1991) เป็นความหรรษาในเชิงภาษาที่เป็นที่นิยมในกลุ่มคนหนุ่มสาวมากกว่าผู้สูงอายุ (Harris, 1956: 192) ภาษาแสลงอาจได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และการที่เป็นภาษาเฉพาะกลุ่มจึงไม่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าถูกหลักภาษา อย่างไรก็ตาม หากภาษาแสลงได้รับการยอมรับและใช้กันเป็นเวลานานก็สามารถพัฒนาเป็นภาษามาตรฐานได้ (A Dictionary of Modern English Usage, 1965) บราวน์และสตีเฟน (Brown and Stephen, 1987: 111) ให้ความเห็นว่าการใช้คำแสลงเป็นการอ้างถึงสิ่งต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นลักษณะร่วมกันและทัศนคติของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และโดยมากภาษาแสลงปรากฏในแวดวงต่าง ๆ ได้ เช่น ภาษาแสลงในหนังสือพิมพ์ ภาษาแสลงของวัยรุ่น เป็นต้น (วิชาติ บุรณะประเสริฐกุล, 2545)

ภาษาสแลงถูกให้ความหมายในมุมมองหลายมิติ แต่ที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความหมายตรงกันคือภาษาสแลงเป็นการใช้ถ้อยคำที่สร้างขึ้นเป็นคำพิเศษ (สมโรจน์ สวัสดิกุล, 2526) เข้าใจกันเฉพาะชนหมูใดหมูหนึ่ง (สอ เสถบุตร, 2524) โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น (ผะอบ โปษกฤษณะ, 2541) ซึ่งเป็นกลุ่มเล็กหรือใหญ่ก็ได้ (สุชาดา เทวะผลิน 2531) และเป็นสมบัติของคนกลุ่มนั้น (สุดาพร ลักษณะียนาวิน, 2525)

อีกมิติหนึ่งของภาษาสแลงคือมิติด้านเวลา ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาษาสแลงมีระยะเวลาใช้ไม่นาน (สุดาพร ลักษณะียนาวิน, 2525) เพราะเป็นคำที่เกิดชั่วครั้งชั่วคราวแล้วหายไป (บุญยงค์ เกศเทศ, 2532)

นอกจากนี้ นักวิชาการยังนิยามความหมายของคำสแลงในมิติด้านมาตรฐานทางภาษาอีกด้วย นั่นคือคำสแลงถูกนิยามว่าเป็นคำที่ใช้ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา (สอ เสถบุตร, 2524) จัดอยู่ระดับต่ำกว่ามาตรฐาน (สุชาดา เทวะผลิน, 2531) ไม่เป็นแบบแผน แต่ไม่ใช่คำต่ำหรือคำหยาบ (สมโรจน์ สวัสดิกุล, 2526) และใช้ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ (นันทา อาจแย้มสรवल, 2531) โดยมีการสร้างให้พิเศษเพื่อให้เกิดคำแปลก ๆ ผิดไปจากปกติ ทั้งด้านเสียง รูปคำ และความหมาย เป็นภาษาที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม (จินตนา พุทธเมตเต, 2546)

จากคำนิยามของนักวิชาการข้างต้นทำให้เข้าใจได้ว่า ภาษาสแลงมีการใช้ที่หลากหลายทั้งรูปและความหมาย ทำให้ภาษาไม่เกิดความซ้ำซากและก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงสังคมระหว่างผู้ใช้ เนื่องจากภาษาสแลงช่วยสร้างความสนิทสนมและความเป็นกันเองในกลุ่ม ตลอดจนการลดทอนความตึงเครียดหรือเลี่ยงคำต้องห้ามอีกด้วย เช่น เมื่อกล่าวถึงการถูกจำคุกสามารถใช้คำสแลงว่า “ไปอ่องกรง” ซึ่งมีเสียงคล้ายกับ ห้องกรง นั่นเอง นอกจากนี้ภาษาสแลงยังเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นกับภาษาเพื่อแสดงอารมณ์ขัน หรือการเสียดสีล้อเลียนเช่นกัน (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2526) เช่น กินถั่วดำ มนต์รักพักทองบด หมายถึงการร่วมเพศทางทวารหนัก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าภาษาสแลงมีรูป ความหมาย และวัตถุประสงค์เชิงภาษาที่แตกต่างจากภาษาทั่วไป และสามารถใช้ผ่านสื่อโซเชียลที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน ทำให้พบการใช้ภาษาสแลงจำนวนมาก เช่น ภาษาสแลงใน Twitter, Facebook รวมถึง Line เป็นต้น ประกอบกับรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป ทั้งในด้านความสะดวก ความรวดเร็ว เป็นปัจจัยกระตุ้นให้สแลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่กระจายไปยังภาคสังคมได้ง่ายขึ้น

อนึ่ง การศึกษาภาษาสแลงในบริบททางสังคม นอกจากได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาในแต่ละยุคสมัยแล้ว ภาษาสแลงยังช่วยบันทึกเหตุการณ์ที่เป็นที่กล่าวถึงในช่วงนั้นอีกด้วย อีกทั้งช่วยสะท้อนให้เห็นภาพของสังคมและการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาภาษาสแลงในทุกช่วงเหตุการณ์สำคัญของสังคมเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจสังคมในบริบทเวลาที่แตกต่างกัน (ดวงพร รื่นเรืองฤทธิ์ และ Huang Guamei, 2561)

การศึกษาภาษาสแลงในระดับคำพบว่า คำสแลงแบ่งประเภทย่อยได้ 2 ประเภทคือ 1) คำสแลงแท้ หมายถึง คำที่สื่อความหมายสแลงด้วยรูปคำคำนั้นเองโดยไม่ต้องอาศัยบริบทของการใช้ภาษาในการตีความ เช่น เซลียร์ เป็นคำสแลงที่ผสมระหว่าง เซียร์ + เลีย หมายถึงการเอาใจช่วยอย่างประจบประแจง เป็นต้น และ 2) คำสแลงไม่แท้ หมายถึง คำที่มีความหมายทั่วไปที่ถูกนำมาใช้ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่นโดยอาศัยบริบททางภาษาและสถานการณ์ในการตีความ เช่น เขาเป็นคนไม่มีกั้น คำว่า “กั้น” เป็นอวัยวะในร่างกาย

ของสัตว์และมนุษย์ แต่ถูกนำมาใช้ในความหมายว่าฉลาด ดังนั้นไม่มีกั้นจึงหมายถึงไม่ฉลาด เป็นต้น (สุชาติ เทวะผลิน, 2531)

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านจำแนกคำสแลงออกเป็น 3 กลุ่ม คือ คำสแลงแท้ คำสแลงเทียม และคำสแลงลักษณะประสม ซึ่ง 2 ประเภทแรกมีลักษณะเช่นเดียวกับการจำแนกของสุชาติ เทวะผลิน แต่ได้เพิ่มคำสแลงลักษณะประสม คือการนำคำสแลงเทียมมาดัดแปลงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การตัดพยางค์ หรือการเปลี่ยนเสียง เช่น กะเทย เป็น “กะ” ด้วยวิธีการตัดพยางค์และเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ เป็นต้น (จินตนา พุทธรเมตตะ, 2546)

ในปัจจุบันที่สังคมออนไลน์เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้การแพร่หลายของคำสแลงถูกส่งผ่านสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น facebook, line และ twitter โดยเฉพาะอย่างยิ่ง twitter ซึ่งมีเสรีภาพในการสื่อสารมากกว่าสื่อออนไลน์ประเภทอื่นได้กลายเป็นพื้นที่กระจายคำสแลงได้อย่างรวดเร็ว

ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่จำกัดจำนวนตัวอักษรไม่เกิน 140 ตัว ต่อหนึ่งข้อความในการสื่อสารแต่ละครั้งของเครือข่ายแบบไมโครบล็อก ด้วยเหตุที่ต้องการให้ผู้ใช้งานควบคุมพฤติกรรมการสื่อสารให้สั้นกระชับ ส่งผลให้การเขียนข้อความในทวิตเตอร์แต่ละทวิตจะต้องใช้คำให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงสุด ดังนั้นจึงใช้คำสแลงซึ่งมีคุณสมบัติที่ “ตอบโจทย์” ข้อจำกัดของทวิตเตอร์ จึงถูกนำมาใช้อยู่เสมอ

ทวิตเตอร์ถูกใช้งานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 และได้รับความนิยมอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2560 ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ใช้ทวิตเตอร์มากถึง 10 ล้านคน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น โดยมีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ เมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองมาใช้บริการเฟซบุ๊กมากขึ้นทำให้วัยรุ่นไม่กล้าแสดงความคิดเห็นผ่านเฟซบุ๊ก วัยรุ่นจึงหันมาใช้โปรแกรมทวิตเตอร์แทน (เบญจรงค์ ธิระผลิกะ, 2560) ข้อสรุปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทวิตเตอร์เป็นช่องทางสื่อสารของวัยรุ่น ประกอบกับเหตุผลข้อที่สอง ทวิตเตอร์ให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ทำให้เป็นที่นิยมของวัยรุ่น ด้วยเหตุข้างต้น หลักการของทวิตเตอร์จึงสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้คำสแลงอันเป็นชุดภาษาที่มีถูกสร้างสรรค์โดยวัยรุ่นและกลายเป็นจุดเผยแพร่คำสแลงไปสู่สังคม

สำหรับงานวิจัยนี้ ได้ศึกษาคำสแลงในทวิตเตอร์ที่สะท้อนสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้พบว่าผู้ใช้ทวิตเตอร์นำคำสแลงมาใช้สื่อสารความรู้สึกรู้สึก ความคิดเห็น และแสดงอารมณ์อย่างหลากหลาย เช่น การชื่นชม การขอบคุณ การตำหนิ การตำหนิ การเหน็บแนม เป็นต้น โดยในแต่ละกลุ่มการใช้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการสร้างคำสแลงมาร่วมวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการสร้างและที่มาของคำสแลงแต่ละคำ อันเป็นอีกมิติหนึ่งในการทำความเข้าใจสังคมไทย โดยพัฒนากรอบแนวคิดของจินตนา พุทธรเมตตะ (2546) และวิลาวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526) มาปรับใช้ในการศึกษาการสร้างคำ และการวิเคราะห์ความหมายของคำสแลงและภาพสะท้อนสังคมไทย นำแนวคิดของวิชาติ บุรณะประเสริฐสุข (2545) มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด โดยมีระเบียบการวิจัยด้วยการคัดเลือกคำสแลงจากทวิตเตอร์ที่ติดแฮชแท็ก 35 อันดับแรก ระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2563 จากนั้นนำคำสแลงมาวิเคราะห์หน้าที่ของคำสแลง และวิเคราะห์วิธีการสร้างคำสแลงในแต่ละกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็นคำสแลงแท้ คำสแลงเทียมและคำสแลงดัดแปลง แล้วนำข้อมูลจากการวิเคราะห์หน้าที่มาวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างคำสแลงที่ใช้บริภาษในทวีตเตอร์ภาษาไทยตลอดจนความสัมพันธ์กับความหมายของการบริภาษ

ขอบเขตการศึกษา

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “คำสแลงในทวีตเตอร์: ภาพสะท้อนสังคมไทย” โดยเก็บข้อมูลจำนวน 200 คำ ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน 2563 ซึ่งคัดเลือกมาจากทวีตเตอร์ที่ติดแฮชแท็กสูงสุด 35 แฮชแท็กในระหว่างการเก็บข้อมูล โดยเสนอส่วนที่นำคำสแลงมาใช้บริภาษในทวีตเตอร์เท่านั้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ดังได้กล่าวแล้วว่าคำสแลงเป็นข้อมูลทางภาษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จึงเป็นบทบันทึกเรื่องราวทางสังคมในแต่ละยุคสมัยด้วยเช่นกัน งานวิจัยเรื่อง “คำสแลงในทวีตเตอร์: ภาพสะท้อนสังคมไทย” เก็บข้อมูลจากคำสแลงที่เผยแพร่ในทวีตเตอร์ระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ทางการเมือง มีการชุมนุมประท้วงโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ หลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มคณะราษฎร กลุ่มประชาชนปลดแอก เป็นต้น ตลอดจนมีเรื่องราวทางสังคมที่ได้รับความสนใจหลายเรื่อง อาทิ ข่าวน้องชมพู ข่าวไมค์พีริชต์ เป็นต้น ทำให้พบว่าคำสแลงส่วนใหญ่ในระหว่างนี้ได้บันทึกเรื่องราวทางสังคม และสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองและสังคมอีกด้วย

กระบวนการวิจัยเริ่มจาก ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเฉพาะคำสแลงที่ปรากฏจากทวีตเตอร์ที่ติดแฮชแท็กสูงสุด 35 แฮชแท็ก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าในช่วงระยะเวลาที่เก็บข้อมูลไม่พบแฮชแท็กที่เกี่ยวกับโควิด-19 ทั้งที่ยังอยู่ในช่วงระบาด ซึ่งสะท้อนความสนใจโรคดังกล่าวในสังคมไทยลดลงเนื่องจากพบผู้ติดเชื้อจำนวนไม่มาก

1. #โควิด 19	13. #รัฐบาลเฮงชวย	25. #วันไชน่าที่ไม่ใช่วันชาติ
2. #น้องชมพู	14. #ให้มันจบที่รุ่นเรา	26. #หนุ่มกรรชัย
3. #ลุงพลป่าแตง	15. #มือบั้งชาติ	27. #ไมค์พีริชต์
4. #Icecream2ndwin	16. #ผูกโบว์ขาวต้านเผด็จการ	28. #โหนกระแส
5. #น้องวินอยู่ไหนสโนบอลคิดถึง	17. #ครูจุ่ม	29. # การศึกษาฆ่าฉันทัน
6. #วลีเด็ดบว	18. #สารสนเทศราชพฤกษ์	30. #โรเบิร์ตสายควีน
7. #สะใภ้วังนันท	19. #ฮาปเอาคิง	31. #Saveมารีญา
8. #ส่งพ่อบ้านก้อตออกกอง	20. #ประชาชนปลดแอก	32. #รัศมีแห
9. #TheGiftedGraduation	21. #หยุดคุกคามประชาชน	33. #ไฮโซแซมปี
10. #MissUniverseThailand2020	22. #คลั่งรัก ณ ขอยรัชดา	34. #ธัญญาเป๊ก
11. #เขาวชนปลดแอก	23. #พริก.ฉุกฉิน	35. #เสาหลักหักเผด็จการ
12. #ไปสภาไล่ข้าศึกดินนา	24. #AntiOneChinaTH	

จากการเก็บข้อมูลคำสแลง จำนวน 200 คำ พบว่าคนไทยใช้คำสแลงในทวีตเตอร์เพื่อใช้สื่อสารความคิดและอารมณ์หลายด้าน เช่น เพื่อแสดงความเอ็นดู ตัวอย่างเช่น “ตัวอ่อน” “ตะหนุว” “ตะเร็ก” เพื่อแสดงความรู้สึกตื่นเต้น ตัวอย่างเช่น “แอริยยย” “ตัวหุว” เป็นต้น อนึ่งบทความนี้จะได้นำข้อมูลส่วนหนึ่งเฉพาะคำสแลงที่ใช้บริภาษเท่านั้น

หลังจากรวบรวมคำสแลงแล้ว ผู้วิจัยได้จำแนกคำสแลงตามหน้าที่ในการสื่อสาร แบ่งออกเป็น คำสแลงแสดงอาการ คำสแลงฉายา คำสแลงเรียกขาน คำสแลงเลียนเสียง คำสแลงบริภาษ คำสแลงเพื่อชื่นชม คำสแลงอุทาน คำสแลงวิเศษณ์หรือขยายความ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิธีการสร้างคำในแต่ละหมวดและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของคำสแลงกับวิธีการสร้างคำสแลงในแต่ละกลุ่ม จากนั้นวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจากหน้าที่และวิธีการสร้างคำสแลง

การบริภาษ เป็นหมวดหนึ่งของคำสแลงในทวีตเตอร์ที่ผู้วิจัยนำเสนอในบทความนี้โดยวิเคราะห์วิธีการสร้างคำและหน้าที่ของคำ จากนั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลการวิจัยทั้งสองส่วนเพื่อค้นหาคำตอบเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยในส่วนท้ายของบทความ

นิยามศัพท์

สแลง (slang) หมายถึง คำหรือข้อความที่ไม่มาตรฐานและใช้ในภาษาแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสื่ออารมณ์ ความรู้สึก กิริยาอาการ เป็นต้น เกิดขึ้นตามกระแสสังคมและเริ่มจากกลุ่มคนบางกลุ่มหรือบางวงการ เช่น กลุ่มวัยรุ่น เป็นถ้อยคำหรือสำนวนที่ใช้เข้าใจกันเฉพาะกลุ่มหรือช่วงเวลาหนึ่ง ไม่ใช่ภาษาที่ยอมรับกันว่าถูกต้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553) ในบทความนี้ใช้คำสแลงโดยมีความหมายครอบคลุมคำ วลี ข้อความ และสำนวนตามคำจำกัดความข้างต้น

ทวีตเตอร์ (Twitter) หมายถึง ระบบบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทไมโครบล็อก (Micro Blogging) โดยผู้ใช้งานสามารถส่งข้อความยาวไม่เกิน 140 ตัวอักษร เพื่อสื่อสารเรื่องราวของตนเองหรือสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนเสียงนกกรออยู่ตลอดเวลา (เบญจรงค์ ธีระผลิกะ, 2560: 71)

ทวีต (Tweets) หมายถึง การเขียนข้อความในทวีตเตอร์ จำนวนครั้งในการเขียนข้อความเรียกว่าการทวีต เช่น มีทวีต 20 ทวีต

เมนชั่น (Mention) หมายถึง การระบุความเกี่ยวข้องระหว่างข้อความที่ทวีตกับผู้อื่น ด้วยการใส่เครื่องหมาย @ ตามด้วย ชื่อของผู้รับ (Username) ของคนนั้น

รีทวีต (Retweet) หมายถึง การทวีตซ้ำข้อความที่ผู้อื่นทวีตเพื่อให้อยู่ในทวีตเตอร์ของผู้ใช้เอง การรีทวีตทำได้ทั้งแบบแสดงความคิดเห็นและไม่แสดงความคิดเห็น

แฮชแท็ก (Hashtag) หมายถึง การใส่สัญลักษณ์ # หรือเรียกสั้น ๆ ว่าแท็ก (Tag) หน้าข้อความที่ต้องการให้เป็นคำสำคัญ (Keyword) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำความสำคัญ ซึ่งหากเป็นคำสำคัญที่ “โดนใจ” ผู้ใช้ทวีตเตอร์ก็จะกลายเป็นแฮชแท็กยอดนิยม (www.mangozero.com/how-to-use-twitter-for-facebook-user)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบกลวิธีสร้างคำสแลงเพื่อใช้บริภาษในทวีตเตอร์
2. ทำให้เข้าใจรูปแบบการสื่อสารในสังคมไทยปัจจุบัน

3. ทำให้เห็นภาพสะท้อนสังคมไทยผ่านคำสแลงเพื่อใช้บริภาษ

ผลการศึกษา

ผู้เขียนบทความนี้นำเสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริภาษโดยใช้คำสแลงและปรากฏในทวิตเตอร์ แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์คำสแลงที่จำแนกตามการสร้างคำ และการวิเคราะห์คำสแลงที่จำแนกตามความหมาย

ผลการศึกษาพบว่ามีคำสแลงในทวิตเตอร์เพื่อใช้บริภาษ 3 กลุ่ม โดยอาศัยกรอบแนวคิดจากจินตนา พุทรมะตะ (2546) คือ คำสแลงแท้ หมายถึง คำสแลงที่ถูกกำหนดเสียงและความหมายขึ้นใหม่ อาจมีเค้าของเสียงและความหมายจากคำที่มีอยู่เดิมก็ได้ เช่น “ข้าว” หมายถึงผู้ชายที่มีพฤติกรรมแสดงตนว่าเป็นหญิง (สาว) คำสแลงเทียม หมายถึง คำสแลงที่นำคำที่มีอยู่ในภาษามาใช้ในความหมายใหม่ อาจเป็นความหมายเชิงอุปมาหรือความหมายต่างจากเดิมโดยสิ้นเชิงหรือใช้ในหน้าที่ซึ่งกำหนดขึ้นใหม่ เช่น “แหนม” หมายถึง คนอ้วนเตี้ย เป็นต้น และคำสแลงลักษณะประสม หมายถึง คำสแลงที่ตัดพยางค์หรือประสมคำระหว่างคำสแลงแท้กับคำสแลงเทียม เช่น “ก๊ะ” เป็นคำสแลงที่ตัดคำมาจาก “กะเทย”

ในงานวิจัยเรื่อง “คำสแลงในทวิตเตอร์: ภาพสะท้อนสังคมไทย” ผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่แตกต่างจากงานของจินตนา พุทรมะตะ เล็กน้อย นั่นคือกลุ่มคำสแลงลักษณะประสมมีรูปศัพท์ที่หลากหลาย ทั้งการเปลี่ยนสระเสียงยาวเป็นสระเสียงสั้น เช่น โคตร เป็น “คุด” การตัดคำ เช่น “มงกุฏ” เป็น “มง” ซึ่งมีกระบวนการสร้างคำที่เปลี่ยนทั้งความหมายและรูปศัพท์ อีกทั้งจะเชื่อมโยงกับความหมายเดิมหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยจึงตั้งชื่อคำสแลงในกลุ่มนี้ว่า “คำสแลงดัดแปลง” เพื่อสื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการ “ดัดแปลง” ทั้งรูปศัพท์และความหมาย โดยนิยามความหมายของคำสแลงแต่ละประเภทดังนี้

1) คำสแลงแท้ คือ คำสแลงที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมายหนึ่งอย่างชัดเจน เป็นคำที่มีรูปและความหมายเฉพาะ เช่น บัง หัวต้อง ปังปรีเย่

2) คำสแลงเทียม คือ คำสามัญที่ถูกเปลี่ยนความหมายเพื่อใช้ในบริบทใดบริบทหนึ่ง เช่น อิมแพค (Impact) เป็นคำยืมที่มีความหมายเดิมว่า /ส่งผลกระทบต่อ/ แต่ถูกนำมาใช้ในความหมายว่า /ประทับใจ/ “เจ้าหมี” เป็นคำที่ใช้แสดงเชิงสัญลักษณ์ที่เรียกศิลปินเกาหลี มาจากฉายาของ KIM JONG IN วง EXO โดยเหล่าแฟนคลับเรียกเขาว่าเจ้าหมีเพราะศิลปินเกาหลีมีลักษณะนิสัยอ่อนโยนและอบอุ่นเมื่ออยู่กับแฟนคลับ เป็นต้น

3) คำสแลงดัดแปลง หมายถึง คำสามัญที่ถูกดัดแปลงให้มีรูปและความหมายที่ต่างไปจากรูปแต่ความหมายจะคงเดิมหรือเปลี่ยนไปก็ได้ และยังสามารถเชื่อมโยงกับรูปและความหมายเดิมได้ เช่น คุดเท่ มาจาก โคตรเท่ ด้วยการเปลี่ยนเสียงสระเสียงยาว (สระโอ) เป็นสระเสียงสั้น (สระโอะ) และเปลี่ยนความหมายจาก /บรรพชน/ เป็น /มาก/ ซึ่งยังแสดงความเชื่อมโยงทั้งรูปและความหมายระหว่างรูปเดิมและรูปใหม่ได้ หรือ “มงลง” เป็นการตัดคำมาจาก มงกุฎลง อันหมายถึง ได้รับตำแหน่งชนะเลิศจากการประกวด เมื่อเป็นคำสแลงได้ตัดคำ -มงกุฎ- เหลือเพียง มง และเปลี่ยนความหมายเป็นดิงามพิเศษ มีคุณค่า เป็นต้น แต่ยังคงเชื่อมโยงทั้งรูปและความหมายกับคำเดิม

คำสแลงที่ใช้บริภาษในทวิตเตอร์: การจำแนกด้วยวิธีการสร้างคำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ให้คำนิยามคำว่าบริภาษว่า “ก.กล่าวติเตียน กล่าวโทษ คำว่า” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 608) เมื่อเปรียบเทียบกับเงื่อนไขวจนกรรมของ Searl พบว่าบริภาษเป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตของผู้ฟัง โดยผู้พูดเชื่อว่าการกระทำของผู้ฟังนั้นผิด หรือไม่น่าพึงพอใจ และต้องการระบายความคับแค้นที่มีต่อการกระทำของผู้ฟัง ด้วยการทำร้ายจิตใจผู้ฟังให้รู้สึกสึกรู้สึกความผิด (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547: 6)

จากนิยามข้างต้น การบริภาษจึงครอบคลุมการใช้ถ้อยคำติเตียน กล่าวโทษ คำว่า เพื่อทำร้ายจิตใจผู้อื่นโดยไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาตรงไปตรงมา อย่างไรก็ตาม อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552: 10) ได้อธิบายความแตกต่างของการคำว่า ติเตียนและกล่าวโทษ ดังนี้ การด่าว่าเป็นการบริภาษแบบตรงที่ใช้คำหยาบและใส่ร้าย การติเตียนเป็นการบริภาษแบบตรงหรือแบบอ้อมก็ได้ โดยใช้คำหยาบหรือไม่ได้ใส่ร้าย และยกความผิดขึ้นพูด ส่วนการกล่าวโทษเป็นการบริภาษแบบตรงหรือแบบอ้อมก็ได้ โดยใช้คำหยาบหรือไม่ได้ ใส่ร้าย และแจ้งความผิดให้ทราบ

ผลการศึกษาแบ่งคำสแลงที่ใช้บริภาษในทวิตเตอร์ตามประเภทของคำสแลงจากวิธีการสร้างคำ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. **คำสแลงแท้** ได้แก่ คำว่า “บั้ง” บั้ง มีความหมายว่า สิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ล้มเหลว ผิดพลาด ไม่ได้เรื่อง ไม่ได้มาตรฐาน ความหมายของ “บั้ง” แปรไปตามบริบทการใช้ แต่มีความหมายหลักในเชิงลบ เช่น

เอาจริง วันนี้ หลายเป็นยังไงใน #MissUniverseThailand2020 คือบั้งมากนะ

สิ่งเดียวที่ฉันรักนอกจาก ซามิน่า และ อแมนด้าแล้ว พี่ดา คือบุญบาป ฟ้าประทานอยู่แต่อออรักกกกก นอกนั้น #บั้ง

2. **คำสแลงเทียม** ตัวอย่างเช่น แมลงสาบ ไตโนเสาร์ มโนแก่ง บ้าพลัง

แมลงสาบ คือสัตว์ชนิดหนึ่งในสกุลในวงศ์ Blattidae ลักษณะคล้ายแมลงกลบแต่ส่วนใหญ่ตัวโตกว่า ลำตัวยาวประมาณ 2 เซนติเมตรหรือมากกว่า รูปร่างเป็นรูปไข่ค่อนข้างแบน หัวซ่อนอยู่ใต้ส่วนอก หงวดยาวคล้ายเส้นด้าย ขายาวมีหนาม ตัวเต็มวัยมีทั้งพวกมีปีกและไม่มีปีก มีกลิ่นเฉพาะตัว กินอาหารได้หลากหลาย พบได้ทั่วไป ที่พบบ่อยตามบ้านเรือนทั่วโลกในปัจจุบัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1215) แมลงสาบมีนัยว่าเป็นสัตว์เก่าแก่ที่อยู่บนโลกนี้มานานแต่ไม่มีประโยชน์ จึงถูกนำมาเปรียบกับคนหรือกลุ่มคนที่ไม่มีค่า ไม่มีประโยชน์ น่ารังเกียจ เป็นคำที่ใช้ในการเปรียบเทียบโดยเป็นการเปรียบเทียบกลิ่นเหม็นสาบลักษณะที่น่ารังเกียจกับลักษณะนิสัยของบุคคลที่ทำตัว น่ารังเกียจเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น *อย่าทำตัวเป็นแมลงสาบ*

ไตโนเสาร์ คือ ชื่อสัตว์เลื้อยคลานยุคดึกดำบรรพ์หลายชนิด รูปร่างคล้ายกิ้งก่า ส่วนใหญ่ที่พบโครงกระดูกที่เป็นซากดึกดำบรรพ์มีขนาดใหญ่มาก เมื่อเป็นคำสแลงมีความหมายว่าผู้ที่มีความคิดล้าสมัย ตัวอย่างเช่น *ฝากถึงไตโนเสาร์ที่นั่งอยู่ในสภาทั้งหลาย* หมายถึง ผู้แทนราษฎรที่ประชุมรัฐสภาเป็นผู้ที่มีความคิดล้าสมัย

มโน มีรากศัพท์จากภาษาบาลีสันสกฤต “มโน” ซึ่งแปลว่าใจ แต่ในความหมายที่นำมาใช้เป็นสแลงเทียมมีความหมายว่า คิดไปเองหรือจินตนาการไปเอง เช่น *หยุดมโนแก่งสักวันจะเป็นไรมัย* จาก

ตัวอย่างคำว่า “มโนแก่ง” นั้นหมายความว่า การคิดไปเองโดยใช้จินตนาการของตนเอง หากใช้กับบริบท ประโยคนี้จะหมายถึงการห้ามให้หยุดความคิดไปเอง

บ้ำพลัง มาจากคำว่า “บ้ำ” ซึ่งหมายถึงคนที่เสียดสี วิกลจริต จนมีอาการผิดปกติไป เมื่อนำมา รวมกับ “พลัง” ทำให้เกิดความหมายสแลงว่าเป็นผู้กระทำการอย่างบ้าคลั่ง มีความหมายเชิงลบ ตัวอย่างเช่น *ดูช่าบ้ำพลัง* จากตัวอย่างคำว่า “บ้ำพลัง” นี้มีความหมายว่าทำงานอย่างบ้าคลั่งแต่ไม่เกิด ผลดีหรือไม่ได้ผลสัมฤทธิ์ที่พึงได้

แย่งซีน มาจากคำยืมภาษาต่างประเทศ scene ซึ่งแปลว่า /ฉาก/ เมื่อนำมารวมกับแย่ง มีความหมายว่าการทำตัวโดดเด่นเกินกว่าผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงานคนอื่น ตัวอย่างเช่น *คนสมัยนี้สิ่งที่ควรทำ ไม่ทำ ชอบบังแย่งซีนการแย่งซีน*

3. คำสแลงดัดแปลง เป็นคำสแลงที่ถูกนำมาใช้มากในทวิตเตอร์ สำหรับคำที่ทำหน้าที่บริภาษ ที่พบระหว่างเดือนที่เก็บข้อมูลปรากฏดังนี้

3.1 การใช้อักษรย่อ คือ การนำพยัญชนะตัวแรกของคำมาลำดับเป็นคำสแลง แต่ยังคง แสดงความหมายเต็มพยางค์หรือเต็มคำเช่นเดิม ได้แก่

อห. ย่อมาจาก อีห่า อีเหยี้ย อีหอกหัก จากตัวอย่างคำว่า อห. ซึ่งเป็นลักษณะการดำโดยใช้คำย่อ อาจแปลได้ว่า อีเหยี้ย อีห่า อีหอกหัก ซึ่งเป็นคำดำที่ค่อนข้างรุนแรง แต่เมื่อนำมาย่อให้สั้นลง และรู้เฉพาะกลุ่มจะทำให้คำดำนั้นดูไม่หยาบคายจนเกินไป ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับบริบทการสื่อสารอีกด้วย เช่นประโยค *เจ็บใจมากอห.*

นอกจากนี้ เมื่อ อห.ปรากฏท้ายประโยคได้ทำหน้าที่เป็นคำเสริมสร้อยราวกับกำลังรำพึง กับตนเองหรือตำหนิตนเอง ทำให้ลดความหยาบคายลงเพราะไม่ได้ตำผู้อื่น

ปสด. ย่อมาจาก “ประสาทแตก” ซึ่งเป็นลักษณะการดำโดยใช้คำย่อเช่นกัน แปลว่า ประสาทแตก ซึ่งเป็นคำตำหนิค่อนข้างรุนแรงเพราะได้กล่าวถึงความบกพร่องของผู้ฟังว่าเป็นผู้มี ความวิตกกังวลและวุ่นวายกับเรื่องนั้นมากเกินไป ตัวอย่างเช่น *เลิกปสด.สักที่ได้ใหม่*

ปญอ. เป็นคำย่อจากคำว่าปัญญาอ่อนซึ่งเป็นการติเตียนผู้ฟัง หากอิงความหมายตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้นจะให้ความหมายว่า ภาวะที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่า ปกติ มักมีสาเหตุเกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนาการทำให้เด็กมีความสามารถจำกัดในด้านการเรียนรู้และมี พฤติกรรมปรับตัวไม่อยู่ในระดับที่ควรเป็น โดยคำดำคำนี้จะแสดงให้เห็นถึงการดำที่เจาะจงเรื่องระดับ สติปัญญาซึ่งถือเป็นคำดำที่รุนแรงและไม่สุภาพไม่ว่าจะใช้ประกอบกับบริบทใดก็ตาม แต่เมื่อเป็นคำ สแลงมีความหมายว่าโง่เขลา หรือทำอะไรไร้เหตุผล ตัวอย่างเช่น *ทำไมเธอถึงปญอ.อย่างนี้*

3.2 การใช้คำผวน คำผวนหรือคำหวน คือวิธีสลับเสียงพยัญชนะและสระระหว่างสอง พยางค์ เมื่อออกเสียงกลับไปมาสามารถสื่อความหมายได้ตามที่ต้องการ เพื่อให้ผู้ฟังขบคิดทวนกลับเพื่อ เข้าใจความหมายจริง การใช้คำผวนเพื่อใช้ในการบริภาษทางทวิตเตอร์ในช่วงเวลาเก็บข้อมูลมี 1 คำ ได้แก่ **ต้ออก** เป็นคำผวนจากคำว่า อีต้อก ซึ่งควรจะผวนเป็น “ออกดี” แต่ออกดีไม่มีความหมายเมื่อผวน กลับจึงสลับคำอีกครั้งหนึ่งเป็น ต้ออก ซึ่งตามรูปศัพท์หมายถึงดอกไม้ทองแต่ความหมายเปลี่ยนไปในทาง ต่ำจนเป็นคำหยาบ ทำให้แม้เหลือเพียง “ต้อก” คำเดียวกันก็ได้กลายเป็นคำหยาบไปด้วยเช่นกัน (รุ่งอรุณ ที่ชมุณหเถียร, 2529: 116) การพบคำผวนจำนวนไม่มากแสดงว่าคำผวนไม่เป็นที่นิยมนำมาใช้เป็นคำ บริภาษในทวิตเตอร์

3.3 การใช้คำแผลง ซึ่งเป็นวิธีการสร้างคำในภาษาเขมรที่ภาษาไทยยืมมาใช้ ด้วยการแทรกหน่วยคำเดิม (ชลธิชา จันทร์ขาว, อนันต์ อารีพงษ์ และ จริญญา ธรรมโชโต, 2562: 123) สำหรับงานวิจัยนี้ได้ยืมแนวคิดการแผลงคำในภาษาเขมร และปรับเพื่ออธิบายวิธีการสร้างคำสแลงประเภทนี้ โดยกำหนดให้คำสามัญได้มีการดัดแปลงให้แตกต่างจากเดิม แต่ยังคงเค้ารูปเดิมที่สามารถแสดงความเชื่อมโยงได้ จัดเป็นคำสแลงดัดแปลงประเภทคำแผลง ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.3.1 การแผลงเสียง ทั้งเสียงวรรณยุกต์ เสียงพยัญชนะ และเสียงสระ ซึ่งแม้จะแผลงเสียงแล้วแต่ก็ยังสามารถเชื่อมโยงกับความหมายเดิมได้ คำสแลงดัดแปลงด้วยการแผลงเสียงของคำหายิบ แบ่งออกเป็น การแผลงเสียงวรรณยุกต์ ได้แก่คำว่า **ประสาทแตก** มาจาก ประสาทแตก ซึ่งเป็นคำหายิบ มีความหมายว่าวิตกกังวลเกินกว่าเหตุ แต่ได้แผลงเสียงวรรณยุกต์เอก “แตก” เป็น เสียงวรรณยุกต์ตรี “แตก” นอกจากนี้ยังมีคำแผลงเสียงวรรณยุกต์ “ไอ้” แผลงเป็น ไอ เช่น **ไอฉิบหาย ไอส์ส** เป็นต้น

การแผลงเสียงพยัญชนะ คือ เสียงพยัญชนะถูกแผลงจากเสียงหนึ่งไปเป็นเสียงหนึ่ง ได้แก่เสียงพยัญชนะ “ฉ” เป็น “ช” “ห” เป็น “ผ” และ “ส” เป็น “จ” เช่น **ไอฉิบหาย** มาจากคำว่า ไอฉิบหาย ตัวอย่างเช่น **สอบตกอีกแล้วไอฉิบหาย ไม่เจือกสิ**

ลำไย “ลำไย” คือต้นไม้ชนิด *Dimocarpus longan*. ในวงศ์ Sapindaceae ผลกลม มีรสหวาน พันธุ์ที่เป็นไม้เถาเรียก ลำไยเครือ แต่ถูกนำมาใช้เป็นคำสแลงมีความหมายว่ารำคาญที่เกิดจากการพูดอะไรไม่รู้เรื่องหรือมีพฤติกรรมนำรำคาญ ลำไยถูกแผลงมาจากการเทียบเสียง “รำ” ในคำว่า รำคาญ กับ “ลำ” ในคำว่าลำไย และถูกนำมาใช้ให้สื่อความหมายเดิมคือ “รำคาญ”

“ลำไย” มีความหมายว่ารำคาญ หรือหงุดหงิดไม่ชอบใจ ความน่าสนใจของคำสแลงลำไย คือแม้ว่าจะคงรูปภาษาเดิมไว้ แต่เมื่อใช้เป็นคำสแลงยังมีความเชื่อมโยงด้านเสียงคือ “ลำ(ไย)” กับ “รำ(คาญ)” จึงอาจจัดกลุ่มให้เป็นคำสแลงดัดแปลงได้ ดังนั้นแม้จะเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเสียง “ร” และ “ล” ที่แปรไป คำสแลงคำนี้จึงอาจตีความให้เป็นได้ทั้ง 2 กลุ่ม คือ เมื่อคำว่า รำคาญ แปรเสียง “ร” เป็น “ล” แล้วสอดคล้องกับลำไย ก็จัดเป็นสแลงดัดแปลง แต่เมื่อวิเคราะห์จากศัพท์ “ลำไย” ที่ปรากฏและอธิบายเชิงอรรถศาสตร์โดยเชื่อมโยงถึงคำว่า รำคาญ ก็จัดเป็นคำสแลงเทียบได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจัดให้ “ลำไย” เป็น คำสแลงดัดแปลง เนื่องจากเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเสียงพยัญชนะ “ร” และ “ล” ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์ทางภาษาว่าเกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงทางความหมาย โดยมีหน่วยเสียงเป็นหน่วยที่ปรากฏชัดเจน

การแผลงเสียงสระ ได้แก่การเปลี่ยนสระเสียงยาวเป็นสระเสียงสั้น เช่น **สันดาน** เป็น **सानดาน** / อี เป็น อี เป็นต้น ตัวอย่างเช่น **อิสานดาน** เชื่อมโยงกับคำเดิม อีสันดาน แต่แผลงด้วยการยัดเสียงสระอะ เป็นสระอา มีความหมายว่ามินิสัย (สันดาน) แย่มาก เป็นต้น

3.3.2 การรวบพยางค์ คือการรวมพยางค์จากสองพยางค์เป็นหนึ่งพยางค์โดยนำเสียงพยัญชนะท้ายของพยางค์ที่สองเป็นส่วนหนึ่งของพยางค์แรก เช่น คำว่า **พ่องมิ่ง** มาจากคำว่า พ่อของมิ่ง เกิดจากการรวบพยางค์ พ่อ และของ ดังนี้ พ่อของมิ่ง → พ่อ(ของ)มิ่ง โดยคงเสียงพยัญชนะท้าย “ง” ต่อท้ายคำ พ่อ

3.3.3 การเติมเสียง คือวิธีการเติมเสียงใดเสียงหนึ่งเข้าไปในคำเดิมทำให้มีโครงสร้างพยางค์เปลี่ยนไป เช่น **ไอ้เหี้ยม** มาจาก ไอ้เหี้ย แม้ว่า เหี้ยมจะมีความหมายว่าโหดร้าย ร้ายกาจ แต่เมื่อ

ใช้เป็นคำสแลงในทวิตเตอร์ไม่ได้ใช้ในความหมายดังกล่าว แต่กลับใช้ในความหมายว่าเลวทราม ซึ่งเป็นความหมายของหี้ย เช่น ไอ้หี้ยม(...) เป็นต้น ดังนั้นน่าจะกล่าวได้ว่าไอ้หี้ยมเกิดจากการเติมเสียงพยัญชนะท้าย /ม/ ทำให้เปลี่ยนจากโครงสร้างพยางค์เปิดเป็นโครงสร้างพยางค์ปิด เป็นต้น

3.3.4 การสะกดคำต่างจากคำเดิม เป็นคำสแลงที่เกิดจากช่องทางการสื่อสารทวิตเตอร์ที่ใช้การเขียนเป็นหลัก ดังนั้นการเขียนคำหยาบคายด้วยการสะกดคำต่างไปจากคำเดิม แต่ยังคงออกเสียงเหมือนเดิมจึงเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการบริภาษโดยตรง ตัวอย่าง สัตว์สะกดใหม่เป็น สัส เช่น อิสัส ไอ้สัสหมา แม้ทั้งสองคำ สัส-สัตว์ จะเขียนต่างกันแต่ออกเสียงเหมือนกัน เนื่องจากเสียงพยัญชนะท้าย /ส/ ไม่มีในภาษาไทย จึงต้องออกเสียงด้วยเสียงพยัญชนะท้าย /ต/ ทั้งสองคำทำให้สามารถเชื่อมโยงมายังคำเดิมได้ เช่น ไอ้สัส (สัด) มาจาก ไอ้สัตว์ (สัด)

คำสแลงที่ใช้บริภาษในทวิตเตอร์: การจำแนกตามความหมาย

ความหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญของคำสแลง เพราะผู้ใช้คำสแลงมีเจตนาสื่อความหมายไปยังสังคมหรือบุรุษที่ 2 แต่ไม่สามารถใช้คำที่สื่อความหมายโดยตรงได้ การดัดแปลงให้เกิดรูปศัพท์ใหม่หรือยืมคำที่มีความเชื่อมโยงทางความหมายจึงถูกนำมาใช้สื่อสารแทนรูปศัพท์เดิม

การศึกษาการบริภาษในทวิตเตอร์พบข้อมูลที่น่าสนใจว่า ความหมายของคำสแลงมีความสัมพันธ์กับวิธีการสร้างคำสแลง นั่นคือ คำสแลงที่มีนัยบริภาษพฤติกรรม เซอร์ปัญญา หรือรูปลักษณะ มักมีวิธีการสร้างได้ทั้งแบบคำสแลงแท้ คำสแลงเทียม และคำสแลงดัดแปลง ในขณะที่คำบริภาษที่เชื่อมโยงกับคำหยาบ มักมีวิธีการสร้างคำแบบคำสแลงดัดแปลง ทั้งนี้เป็นเพราะคำหยาบที่ต้องการสื่อสารเป็นที่รู้จักกันในสังคมไทย เช่น ไอ้หี้ย ไอ้สัตว์ ฯลฯ แต่เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดทางกฎหมาย พรบ.คอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้ใช้คำหยาบแฝงคำเหล่านั้นเสีย อย่างไรก็ตาม คำบริภาษจากคำสแลงได้สะท้อนสังคมไทย 3 ประการ คือ การบริภาษในเรื่องพฤติกรรม การบริภาษในเรื่องความคิด และการบริภาษด้วยคำหยาบ ดังนี้

1. คำสแลงที่มีความหมายเชื่อมโยงถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ได้แก่
 - a. คำสแลงแท้ ได้แก่ บัง หมายถึง ความผิดพลาดล้มเหลว ไม่ได้มาตรฐาน
 - b. คำสแลงเทียม ได้แก่ แมลงสาบ หมายถึง พฤติกรรมที่น่ารังเกียจ, ลำไย หมายถึง คนที่น่ารำคาญ หรือพฤติกรรมที่น่ารำคาญ หรือหงุดหงิด, แย่งซีน หมายถึง คนที่ทำตัวโดดเด่นข่มผู้อื่น
 - c. คำสแลงดัดแปลง ได้แก่ ตีออก หมายถึง คนที่มีพฤติกรรมเลวร้าย (อึดอก), ปสด. หมายถึง คิดมากเกินไป (ประสาทแตก), อีสานดาน หมายถึง คนที่พฤติกรรมไม่เหมาะสม น่ารังเกียจ (อิสันดาน), เจือก หมายถึง คนที่มีนิสัยชอบยุ่งเรื่องของคนอื่น (เสือก), ไอ้หี้ยม หมายถึง คนที่มีพฤติกรรมเลวร้าย (ไอ้หี้ย)
2. คำสแลงที่มีความหมายเชื่อมโยงถึงแนวคิดหรือเซอร์ปัญญา ทุกคำเป็นคำสแลงเทียม ได้แก่
 - a. ไดโนเสาร์ หมายถึง ความคิดล้ำหลัง ไม่ทันสมัย
 - b. มโนแก่ง หมายถึง คนที่ชอบคิดต่อเติมเรื่องราวต่างไปเองโดยไม่เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริง

- c. ปญฺอ. หมายถึง คนที่ไม่มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ หรือมีความคิดเด็กกว่าอายุ (ปัญญาอ่อน)
3. คำสแลงที่มีความหมายเชื่อมโยงกับคำหยาบ ทุกคำเป็นคำสแลงดัดแปลง ได้แก่
 - a. อห. หมายถึง คำต่าเกี่ยวกับโรคชนิดหนึ่ง (อีห่า)
 - b. ฟอง หมายถึง พ่อของมึง (พอมึง) เป็นคำหยาบ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาคำสแลงที่ใช้บริภาษในทวิตเตอร์พบว่ามีคำสแลง 3 แบบ ซึ่งพบในสัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่ที่ถูกลำมาใช้เพื่อบริภาษพบว่ามีส่วนใหญ่เป็นคำสแลงดัดแปลงซึ่งเกิดจากการนำคำสามัญมาดัดแปลงเสียง พยางค์ และอักขรวิธี ให้แตกต่างจากคำเดิม ทั้งนี้เพราะทวิตเตอร์เป็นสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงคนหมู่มาก หากเลือกใช้คำสแลงแท้เพื่อบริภาษอาจสร้างความสับสนได้ ในทางกลับกันการสื่อสารด้วยคำสแลงดัดแปลงซึ่งมีความเชื่อมโยงกับคำเดิมอยู่แล้วช่วยให้ผู้อ่านประหวัดไปถึงความหมายเดิมได้ง่าย อีกทั้งเสียงที่ใกล้เคียงกับเสียงเดิมก็ยังช่วย “แนะ” ความหมายได้กระจ่างชัดกว่าคำสแลงแท้และคำสแลงเทียม เช่น “ไอ้เหี้ยม” ทำให้เชื่อมโยงความหมายกับ “ไอ้เหี้ย” ได้ชัดเจน

นอกจากนี้ การศึกษาและทำความเข้าใจการเลือกคำสแลงเพื่อใช้บริภาษยังช่วยสะท้อนให้เห็นความตระหนักถึงสิทธิ์ของตนเองและการไม่ละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น หมายถึงแม้ว่าผู้ส่งสารต้องการจะบริภาษผู้อื่นหรือสังคมเพียงใด แต่การเลือกใช้ภาษาที่มีความรุนแรงหรือตรงไปตรงมาหรือหยาบคายก็เป็นเรื่องต้องห้ามในสังคมไทยและผิดกฎหมาย การเลือกใช้คำสแลงเพื่อบริภาษจึงเป็น “ทางเลือก” ไม่ให้เกิดเหตุปะทะกัน

อนึ่ง นอกจากหน้าที่ของคำสแลงเพื่อใช้บริภาษจะทำหน้าที่เล็งแล้ว ในกระบวนการเลือกคำเพื่อบริภาษยังได้สะท้อนโลกทัศน์ของคนไทยอีกด้วยว่าเรื่องที่ถูกลำมาใช้บริภาษในปัจจุบันเป็นเรื่องทางด้านความคิด การตัดสินใจ และการประพฤติตน สอดคล้องกับแนวคิดของเอ็ดเวิร์ด ซาเพียร์ ที่กล่าวว่า “...ความจริงแล้ว ภาษาที่ชนแต่ละกลุ่มใช้อยู่เป็นประจำนั้นเองเป็นผู้สร้าง “โลกที่แท้จริง” ขึ้นโดยชนกลุ่มนั้น ๆ ไม่รู้สึกตัว...” (อ้างจาก อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2522: 22-23) หากแต่ “โลกที่แท้จริง” ในความหมายปัจจุบันอาจคาบเกี่ยวระหว่างโลกออนไลน์กับโลกในชีวิตจริง จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพสะท้อนสังคมจากคำสแลงในทวิตเตอร์นี้คือภาพสะท้อนสังคมออนไลน์มากกว่าสังคมชีวิตจริง แต่หากพลังของโลกออนไลน์มีมากขึ้น ในอนาคตพลังของภาษาในโลกออนไลน์อาจก้าวข้ามเขตแดนโลกคู่ขนานและผสานเป็นหนึ่งเดียวกับโลกความจริงก็เป็นได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมจากการปรากฏในทวิตเตอร์เท่านั้น ซึ่งทวิตเตอร์มีข้อจำกัดและเสรีภาพในการเผยแพร่แตกต่างจากสื่อออนไลน์ประเภทอื่น ๆ เช่น Line, Facebook, Instagram ซึ่งมีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน หากมีการศึกษาคำสแลงจากสื่อออนไลน์ประเภทอื่นร่วมด้วยก็จะทำให้เห็นภาพการใช้คำสแลงในสังคมไทยครบถ้วน รอบด้านและชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คู่มือการเล่น Twitter ฉบับคนเล่น Facebook เห็นแล้วไม่ฝัง เข้าใจใน 10 นาที. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2564, จาก <https://www.mangozero.com/how-to-use-twitter-for-facebook-user/>
- จินตนา พุทเมตตะ. (2546). *คำสแลง*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลธิชา จันทร์ขาว, อนันต์ อารีย์พงศ์ และจริญญา ธรรมโชติ. (2562). การใช้คำแผลงภาษาเขมรในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ในแบบเรียนวรรณคดีวิภักษ์ชั้นมัธยมศึกษา. *สารอาครมวัฒนธรรม วลัยลักษณ์*, 19(1), 122-134.
- ดวงพร รื่นเรืองฤทธิ์ และ Huang Guamei. (2561). ภาพสะท้อนชีวิตรักและการแต่งงานของชาวจีนผ่านคำสแลงในแต่ละยุค. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 5(1), 87-94.
- นันทา อาจยิ้มสรวล. (2531). *การศึกษาลักษณะภาษาไทยในวารสารเพื่อการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2524* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2537). *คำไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เบญจรงค์ ธีระผลิกะ. (2560). ชายรับชาย: ความสัมพันธ์ของชุมชนบนทวิตเตอร์. *วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(2), 69-80.
- ผะอบ โปษะกฤษณะ. (2541). *ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มปท.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่งอรุณ ทิมชุนทเถียร. (2529). *ที่ว่าหยابนั้นฉันใด*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 110-119.
- วิชาติ บุรณะประเสริฐสุข. (2545). *ลักษณะภาษาสแลงของผู้ต้องขังและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและสติปัญญาของผู้ต้องขัง กับพฤติกรรมทางภาษา: ศึกษากรณีเรือนจำกลางคลองเปรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). *ว่าด้วยสแลง ภาษาและภาษาศาสตร์*, 1(1), 29-39.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2547). *วัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. (2526). *“ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับภาษาไทย” สิ่งน่ารู้ในภาษาไทย*.
- สอ เสถบุตร. (2524). *New Model English-Thai Dictionary*. กรุงเทพฯ: มปท.
- สุชาดา เทวะผลิน. (2531). *คำสแลงในภาษาไทยจากหนังสือพิมพ์รายวัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดาพร ลักษณะียนาวิน. (2525). *ภาษาศาสตร์กับครูสอนภาษา*. *ศาสตร์แห่งภาษา*, 1 (พฤษภาคม 2525).

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2522). สมมติฐานซาเพียร์-วอร์ฟ. *วารสารอักษรศาสตร์*, 11(2), 20-33.
- อรรถวิทย์ รอดเจริญ. (2552). *การศึกษาการใช้ภาษาบริภาษของนักการเมืองไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Brown, P. & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*.
Cambridge: Cambridge Press.
- Fowler, H. W. (1965). *A Dictionary of Modern English Usage*. Oxford: Clarendon Press.
- Harris, R. T., & Jarrett, J. L. (1956). *Language and informal logic*. New York: Longmans.
- Hawkins, J. M., & Allen, R. (1991). *The Oxford Encyclopedic English Dictionary*. Oxford:
Clarendon Press.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge:
Cambridge University Press.

การใช้ภาษาในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์
Language Usage in the News of the COVID-19 Pandemic
from Online Newspapers

สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ¹

Sorasak Chiewchan

(วันที่ส่งบทความ: 18 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ด้านหนึ่งสามารถทำให้เห็นถึงลักษณะของการใช้ภาษาของสื่อมวลชน นอกจากนี้ก็ยังสามารถสะท้อนสภาพสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาขณะนั้นได้ โดยเฉพาะจากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีการรายงานข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในด้านคำและเครื่องหมายจากข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ และเพื่อศึกษาสภาพสังคมและเหตุการณ์จากการใช้ภาษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาษาหัวข้อข่าวที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยจากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 จำนวน 523 หัวข้อข่าว วิธีการดำเนินการวิจัยคือ 1. นำข้อมูลหัวข้อข่าวทั้งหมดมาจำแนกตามลักษณะการใช้ภาษา 2. สรุปลักษณะการใช้คำและเครื่องหมาย 3. อธิบายลักษณะการใช้คำและเครื่องหมาย วิเคราะห์ข้อมูลสรุปจำนวนลักษณะการใช้คำและเครื่องหมายด้วยคำร้อยละ อธิบายลักษณะการใช้คำและเครื่องหมายด้วยการบรรยายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ ผลการศึกษาพบว่ามีการใช้ภาษา 6 ลักษณะ คือ การใช้คำแสดงอารมณ์เพื่อให้หัวข้อข่าวน่าสนใจ คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชน คำที่มีความหมายคล้ายกัน คำทับศัพท์ คำภาษาอังกฤษ และการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ โดยการใช้คำเหล่านี้ได้สะท้อนถึงสถานการณ์และผลกระทบต่อประชาชนในประเทศไทยจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

คำสำคัญ: การใช้ภาษา, โรคโควิด-19, หนังสือพิมพ์ออนไลน์

Abstract

Apart from drawing out the characteristics of language used in mass media, language usages in Thai mass media delivering news and the social milieu and situations during the COVID-19 pandemic, especially in Thai online newspapers, also played a role as a reflection of society and the events that occurred during that particular time. In this research, the aims were to analyse the language usage,

¹ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

อีเมล dorakeng@hotmail.co.th

Department of Liberal Arts, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Email: dorakeng@hotmail.co.th

particularly the use of words and marks, in online news relating to the COVID-19 and to show the language usage influenced by social situations and events. Words and marks were collected from 523 headlines published from 2 online newspapers, including Thairath and Khaosod, that written on the situations of the COVID-19 in Thailand issue between April 1, 2020 and May 31, 2020. The words and marks used in these headlines were classified by characteristics on language usage. Then the amounts and percentages of words and marks usage characteristics that occurred in the headlines were summarized. Finally, full explanations of each language usage characteristic on words and marks were presented in narrative form. The investigation showed that there were 6 characteristics of language usage found in the news, including, emotional words to make interesting headlines, word terms relating to the measures of government and private sector, synonyms, transliterated words, English words, and various marks. These language usages reflected the situations and impacts on people in Thailand during the pandemic of COVID-19.

Keywords: Language usage, Covid-19, Online newspapers

บทนำ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด-19 ในโลกได้รับการยืนยันว่าเป็นโรคติดต่อที่ไม่รู้จักมาก่อน หลังจากทางกรณียืนยันเมื่อ 31 ธันวาคม 2562 ว่าเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น ซึ่งมีประชากรกว่า 11 ล้านคน โดยหลังจากเกิดตัวอย่างไวรัสจากคนไข้เข้าไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ ในเวลาต่อมาประเทศจีนและองค์การอนามัยโลก ระบุว่า ไวรัสชนิดนี้คือเชื้อไวรัสโคโรนา โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 หลังจากเชื้อไวรัสดังกล่าวลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก ในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขประกาศว่าโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2563 เป็นต้นไป (ปีพีสไทย, 2563)

จากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ไม่ว่าจะเป็จำนวนผู้ติดเชื้อ ผู้เสียชีวิต และข้อมูลรวมถึงมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคดังกล่าวได้ถูกรายงานโดยสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อย่างเข้มข้น โดยเฉพาะข้อมูลจากเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ที่ได้ปรับเปลี่ยนจากการเป็นสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็นสื่อออนไลน์ เพื่อการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ถือเป็นสื่อมวลชนสมัยใหม่ ทำหน้าที่เสนอข่าวสารประจำวันให้ผู้อ่านทราบ ได้มีการรายงานสถานการณ์การระบาดอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เริ่มมีการระบาดเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะในปลายเดือนมีนาคมต่อเนื่องถึงเดือนเมษายนที่มีตัวเลขผู้ติดเชื้อภายในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น จนถึงเดือนพฤษภาคมที่เริ่มมีมาตรการผ่อนคลาย ภาษาในข่าวที่เกี่ยวข้องของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์จึงมีการใช้คำลักษณะต่าง ๆ ที่น่าสนใจ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลาของการระบาดใน

ประเทศไทย ลักษณะภาษาที่สื่อมวลชนใช้จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษา เพราะสื่อมวลชนถือเป็นกระจกสะท้อนสภาพเหตุการณ์ของสังคม และยังเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างค่านิยม เจตคติ การรับรู้ของประชาชนในสังคม รวมถึงยังมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ สื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารออกมาในลักษณะใด สภาพสังคมย่อมแสดงออกมาในลักษณะนั้นเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2560) ดังนั้นภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ดังกล่าวจะสามารถเห็นถึงลักษณะของการใช้ภาษาของสื่อมวลชน และในอีกด้านหนึ่งการใช้ภาษาที่พบก็ยังสามารถสะท้อนสภาพของสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวได้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างในประเทศไทย โดยเฉพาะจากเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีการรายงานข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยเป็นประจำทุกวัน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการใช้ภาษาในข่าวการระบาดของโรคโควิด-19 จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพื่อเป็นการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาที่สื่อมวลชนใช้ในช่วงเวลาดังกล่าว และภาษาที่ใช้ยังสามารถสะท้อนสภาพสังคม ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะทางภาษาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ๆ ต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาไทยหรือภาษาอื่น ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในด้านคำและเครื่องหมายในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์
2. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาในด้านคำและเครื่องหมายในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวกับข่าวและการใช้ภาษาในข่าว

นพวรรณ งามรุ่งโรจน์ (2559) ได้อธิบายถึงลักษณะของข่าวและภาษาไทยที่ใช้ในข่าว กล่าวคือ ข่าว หมายถึง ข้อเท็จจริงที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือเพิ่งถูกค้นพบ มีความน่าสนใจ และได้รับการเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยนับรวมทั้งที่เป็นการนำเสนอ บอกเล่า หรือส่งต่อขององค์กรสื่อและบุคคลทั่วไป ดังนั้นการเขียนข่าว จึงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไปยังผู้รับสาร โดยมีโครงสร้างของข่าวดังนี้

พาดหัวข่าว หมายถึง ข้อความที่ประกอบด้วยคำสำคัญ ซึ่งสื่อประเด็นข่าวหนึ่ง ๆ ได้อย่างกระชับ ชัดเจน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านข่าว

โปรยข่าว หมายถึง ส่วนขยายจากพาดหัวข่าว โดยมีใช้การเกริ่นนำเรื่องแต่เป็นการสรุปประเด็นที่สำคัญของข่าวทั้งหมด โดยสรุปข้อมูลตามหลักวารสารศาสตร์เพื่อให้ทราบว่ามีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไม และอย่างไร

ส่วนเชื่อม เป็นส่วนที่มีหน้าขยายหรือเพิ่มเติมข้อมูลจากโปรยข่าว โดยเฉพาะประเด็นที่ไม่สามารถใส่รายละเอียดในโปรยข่าวได้ เป็นการเชื่อมเหตุการณ์ในอดีต ทั้งนี้บางข่าวอาจไม่จำเป็นต้องมีส่วนเชื่อม

เนื้อหาข่าว เป็นส่วนที่อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ของเหตุการณ์หรือประเด็นที่กล่าวไว้ในวรรณคดี โดยส่วนนี้จะมีทั้งที่เป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทั่วไป เช่น ตัวเลข สถิติ หรือข้อเท็จจริงที่เป็นคำพูดของแหล่งข่าวเพื่อช่วยเพิ่มการรับรู้และก่อให้เกิดความเข้าใจของผู้อ่านข่าวได้ครบถ้วนสมบูรณ์

การใช้ภาษาไทยในการเขียนข่าว

การเขียนพาดหัวข่าวควรใช้ภาษาที่สั้นกระชับ ตรงประเด็น อาจใช้คำย่อหรืออักษรย่อที่คำตัดคำสแลง ที่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ซึ่งบางครั้งอาจไม่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย แต่เป็นการใช้เฉพาะในภาษาข่าวหรือการนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งมีข้อจำกัดด้านพื้นที่

การใช้ภาษาในการพาดหัวข่าว ภาษานั้นต้องดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน การพาดหัวควรมีประธานและคำกริยาแสดงถึงการกระทำ ต้องระมัดระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดต่อศีลธรรม หลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำในพาดหัวข่าวเดียวกันและคำที่ไม่สุภาพ ไม่สอดแทรกความรู้สึกส่วนตัว ใช้อักษรย่อ คำสแลง และสมญานามเท่าที่จำเป็น ดังเช่นงานวิจัยของสุธาสิณี ลิ้มสวัสดิ์ธำรา (2560) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบภาษาพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ธุรกิจในปี พ.ศ. 2525 กับ พ.ศ. 2558 ผลการวิจัยพบว่าลักษณะภาษาพาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็น 7 ลักษณะ คือ การใช้เรียกชื่อสมญานาม อักษรย่อ การย่อคำ ภาษาปาก คำทับศัพท์ และเครื่องหมายวรรคตอน ได้แก่ เครื่องหมายทับยัติภังค์ ไปยาลน้อย จุลภาค เทวภาค อะพอสโทรฟี่ อัศเจรีย์ จุดไข่ปลา อัณประกาศเดี่ยว และอัณประกาศคู่ และแม้ปัจจุบันหนังสือพิมพ์จะเปลี่ยนแปลงจากสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็นสื่อออนไลน์ลักษณะทางภาษาในข่าวที่พบจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ดังที่นันทธวัช ไชยวงษ์ (2560) ได้ศึกษารูปแบบการพาดหัวข่าวในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยผลการวิจัยพบว่า การพาดหัวข่าวแบบการใช้เครื่องหมายเร้าอารมณ์ความรู้สึก การระบุเพศ การใช้คำเร้าอารมณ์ความรู้สึก การเรียกชื่อคนดัง ชื่อจริง ชื่อเล่น สมญานาม แหล่งข่าว การระบุขมุขลิล ภาพหรือภาพชุด การอ้างอิงตัวเลข การเรียกอาชีพ การทับศัพท์ การเน้นความขัดแย้ง การสรุปความการใช้อักษรย่อ คำย่อ กล่าวสรุปได้ว่าการใช้ภาษาในพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์จะมีลักษณะดังนี้ คือ

1. การใช้คำย่อ อักษรย่อ เพื่อให้พาดหัวข่าวกระชับได้ใจความโดยต้องเป็นคำที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ในทันที
2. การใช้คำเพื่อเร้าอารมณ์ของผู้อ่านเพื่อดึงดูดความสนใจให้เข้าไปอ่านในรายละเอียดของข่าว
3. การใช้คำสมญานามหรือคำเรียกชื่อแทนบุคคล โดยจะเป็นคนที่มีชื่อเสียงผู้อ่านโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้
4. การใช้คำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มคำใช้ในภาษา โดยคำทับศัพท์ที่ใช้ก็จะเป็นคำที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ ต้องเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวัน
5. การใช้คำสแลงเพื่อทำให้พาดหัวข่าวน่าสนใจ เป็นลักษณะคำเกิดใหม่ตามแต่ละช่วงเวลา แต่เน้นใช้ความหมายที่ชวนให้ติดตามเนื้อหาของข่าว
6. การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ เพื่อเป็นการประกอบในการใช้คำเขียนข่าวให้ดูมีความน่าสนใจ เป็นการใช้อวัจนภาษาเพื่อประกอบข่าว เป็นกระตุ้นความสนใจรวมถึงเร้าอารมณ์ของผู้อ่านข่าว

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะด้านการใช้คำและเครื่องหมายและสภาพสังคมที่สะท้อนจากภาษาในหัวข้อข่าวที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยจากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างมาแบบเจาะจง ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 จำนวน 523 หัวข้อข่าว

นิยามศัพท์เฉพาะ

การใช้ภาษา หมายถึง การใช้คำและเครื่องหมายจากหัวข้อข่าวจากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ หัวข้อข่าว หมายถึง หัวข้อของข่าวที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาษาในหัวข้อข่าวที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยจากเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด โดยจัดเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณซึ่งผู้วิจัยเลือกมาแบบเจาะจง โดยมีจำนวน 523 หัวข้อข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลหัวข้อข่าวทั้งหมดแล้วจำแนกตามลักษณะการใช้ภาษาที่พบ
2. สรุปจำนวนลักษณะการใช้คำและเครื่องหมายที่พบจากหัวข้อข่าว
3. อธิบายลักษณะการใช้คำและเครื่องหมายที่พบพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

ผลการวิจัย

ตารางคำร้อยละสรุปการใช้ภาษาในข่าว 6 ลักษณะ

ลักษณะการใช้ภาษา	จำนวน	ร้อยละ
1. การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ	115	21.99
2. คำที่มีความหมายคล้ายกัน	45	8.60
3. คำแสดงอารมณ์ให้หัวข้อข่าวน่าสนใจ	178	34.03
4. คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชน	126	24.09
5. คำทับศัพท์	43	8.22
6. คำภาษาอังกฤษ	16	3.06
รวม	523	100.00

1. การใช้คำทับศัพท์

1.1 คำทับศัพท์ในการรายงานสถานการณ์ประจำวัน

ตัวอย่างเช่น ภูเก็ตขึ้นที่**ออปชาร์ต** ป่วยโควิดเพิ่ม 7 ราย สะสมรวม 214 ราย ตายรวม 2 ศพ (ไทยรัฐ 28 เม.ย. 2563)

ท็อปชาร์ต (Top Chart) หมายถึง ลำดับต้น ๆ หรืออันดับบน ๆ ในบริบทหัวข้อข่าวนี้หมายถึง การที่จังหวัดภูเก็ตมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มจนเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย

ตัวอย่างเช่น โทม์ไลน์ ผู้ป่วยโควิด-19 เสียชีวิตศพที่ 52 คนในครอบครัวติดเชื้อ 5 ราย (ไทยรัฐ 28 เม.ย. 2563)

ไทม์ไลน์ (Timeline) หมายถึง เส้นเวลา ในบริบทหัวข้อข่าวนี้หมายถึง การแสดงแผนผัง ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาของผู้ที่เสียชีวิตโควิด-19

ตัวอย่างเช่น ป่วยโควิดเหลือคนเดียว! บำราศนคราตุรทยอยปิดวอร์ด เผยเคมีคนไข้วันละ 800 รายต้องต้มมาฆ่าให้กิน (ข่าวสด 5 พ.ค. 2563)

วอร์ด (Ward) หมายถึง หอผู้ป่วย จากหัวข้อข่าว หมายถึง สถาบันบำราศนราดูรได้เริ่มทยอย ปิดหอผู้ป่วยเนื่องผู้ป่วยโควิด-19 มีจำนวนลดลง

ตัวอย่างเช่น สุดซ็อก! ผู้ติดเชื้อ โควิด รายที่ 6 ของระยอง เป็นเด็กทารกอายุแค่ 1 เดือน (ข่าวสด, 3 เม.ย. 2563)

ช็อก (Shock) หมายถึง อาการตกใจมาก ในหัวข้อข่าวหมายถึง การตกใจที่มีการพบผู้ป่วยโควิด-19 ที่มีอายุ 1 เดือนในจังหวัดระยอง

1.2 คำศัพท์ที่เกี่ยวกับอุปกรณ์การป้องกันโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น พยายามสั่งปิดเมืองห้ามเข้า-ออก! ตั้งด่านสกัดตั้งแต่มอเตอร์เวย์ ไม่ใส่แมสก์ปรับ 2 หมื่น (ข่าวสด 3 เม.ย. 2563)

แมสก์ (Mask) หมายถึง หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า ใช้ใส่บนใบหน้าเพื่อช่วยป้องกัน ระบบทางเดินหายใจจากมลพิษ สารพิษ และเชื้อโรค

ตัวอย่างเช่น บุกจับเฟซชิลด์เถื่อน วางขายหกรากกลางห้างดัง ใช้ตรา มอก. ปลอม (ข่าวสด 25 พ.ค. 2563)

เฟซชิลด์ (Face Shield) คือ กระจกป้องกันใบหน้า ใช้สำหรับป้องกันสารคัดหลั่งจากผู้ป่วย

1.3 คำศัพท์ที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐ

ตัวอย่างเช่น นายกฯ สั่ง "เคอร์ฟิว" 4 ทุ่ม-ตี 4 ทั่วประเทศ เริ่ม 3 เม.ย. แก่โควิด-19 (ไทยรัฐ 2 เม.ย. 2563)

เคอร์ฟิว (Curfew) หมายถึง มาตรการห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด

ตัวอย่างเช่น นครพนม' ล็อกดาวน์ 13 เม.ย. ห้ามเข้า-ออก ตั้งด่านตรวจเข้มทั้งจังหวัด (ไทยรัฐ 9 เม.ย. 2563)

ล็อกดาวน์ (Lockdown) หมายถึง มาตรการที่จำกัดการใช้ชีวิตของประชาชน เน้นให้อยู่ในแต่ ที่พักอาศัย เช่น การจำกัดการเดินทาง ปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนอยู่รวมกัน การปิดบริการขนส่งสาธารณะ การปิดด่านพรมแดน ปิดบริการทุกอย่างยกเว้นที่จำเป็น เช่น ร้านค้าที่ขายสินค้าที่จำเป็นในการดำเนิน ชีวิต ห้ามจัดกิจกรรมที่คนรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก และการเว้นระยะห่างทางสังคม

การใช้คำทับศัพท์นั้นเป็นการรับคำที่มาจากภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทยมีการใช้ เขียนหัวข้อข่าวเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายความหมายที่ต้องการจะสื่อได้ดี โดยที่ผู้อ่านข่าวยังสามารถเข้าใจ ความหมายของคำเหล่านี้ได้ เพราะเป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปจากสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ในการรายงาน ข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และยังสะท้อนถึงเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวที่มีการรายงานถึง

จำนวนผู้ติดเชื้อรายวัน ผู้ที่เสียชีวิต ผู้ที่รักษาหาย ในแต่ละวัน รวมถึงคำทับศัพท์ที่เกี่ยวกับอุปกรณ์และมาตรการของภาครัฐ สะท้อนให้เห็นวิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ เช่น การใส่หน้ากากของประชาชน เมื่อออกจากบ้านไปยังสถานที่สาธารณะ การจำกัดเวลาในการออกจากบ้านในช่วงเวลาที่มีการประกาศเคอร์ฟิว การจำกัดการเดินทางข้ามจังหวัดที่มีการคัดกรองอย่างเข้มข้น เป็นต้น

2. การใช้คำภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างเช่น นายกฯ เยี่ยม State Quarantine โรงแรม Ramada รับคนไทยจากเกาหลีใต้ กักตัว (ไทยรัฐ 26 เม.ย. 2563)

State Quarantine หมายถึง สถานที่กักตัวเพื่อป้องกันโรคเป็นเวลา 14 วันที่ศูนย์ควบคุมโรค ซึ่งหน่วยงานของรัฐจัดตั้งขึ้นสำหรับผู้ที่กลับมาจากต่างประเทศ

ตัวอย่างเช่น พบเจ้าหน้าที่ กกต.ติดเชื้อ ขณะ WFH! สั่งฆ่าเชื้อ สอบสวนโรคคนใกล้ชิด (ข่าวสด 25 เม.ย. 2563)

WFH ย่อมาจาก Work From Home หมายถึง การทำงานจากที่บ้าน ในหัวข้อข่าวนี้อธิบายการพบผู้ป่วยโควิด-19 จากการทำงานอยู่ที่บ้านพักอาศัย

ตัวอย่างเช่น สาวไทยสุดทน แฉการกักตัวของรัฐล้มเหลว ไม่มี social distancing (ข่าวสด 4 เม.ย. 2563)

social distancing หมายถึง การเว้นระยะห่างทางสังคม เพื่อลดการสัมผัสใกล้ชิดระหว่างตนเองและผู้อื่น เพื่อลดการแพร่กระจายของโรคติดต่อต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคในระบบทางเดินหายใจ

การใช้คำภาษาอังกฤษที่ผู้เขียนข่าวของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ใช้นั้น จะเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับมาตรการการป้องกันโรคโควิด-19 ซึ่งมีการใช้คำกลุ่มนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวผ่านหลาย ๆ สื่อ โดยคำที่ใช้มีทั้งแบบเต็มคำและแบบอักษรย่อ โดยที่ผู้อ่านข่าวสามารถเข้าใจความหมายของคำกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวที่ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศไทย เช่น การทำงานจากที่บ้าน การเว้นระยะห่างทางสังคม การกักตัวในสถานที่ที่รัฐจัดให้ 14 วันของผู้ที่มีความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคโควิด-19

3. การใช้คำแสดงอารมณ์เพื่อให้หัวข้อข่าวน่าสนใจ

3.1 คำที่แสดงอารมณ์ในการรายงานสถานการณ์ด้านลบ

ตัวอย่างเช่น ภูเก็ตอ่วมเจอป่วยโควิด-19 เพิ่ม 4 รายที่บ้านบางเทา ยอดสะสม 206 ราย (ไทยรัฐ 26 เม.ย. 2563)

อ่วม หมายถึง หนักมาก มักใช้ในทางไม่ดี ในหัวข้อข่าวนั้นหมายถึงจังหวัดภูเก็ตที่สถานการณ์น่าเป็นห่วงที่มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้น

ตัวอย่างเช่น ติดเชื้อ พุ่ง 53 ราย เสียชีวิตเพิ่มอีก 1 รวมดับ 51 ศพ-ต่างด้าวเจอ 42 ราย (ไทยรัฐ 25 เม.ย. 2563)

พุ่ง หมายถึง หนักมาก มุ่งตรงขึ้นไป ในหัวข้อข่าวนั้นหมายถึงประเทศไทยมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นจำนวนมาก

ตัวอย่างเช่น กกด.ป่วนหนัก! พบจนท.ติดโควิดรายที่ 3 เตรียมปิดชั้นฆ่าเชื้อ 14 วัน (ข่าวสด 28 เม.ย. 2563)

ป่วนหนัก! หมายถึง ความวุ่นวายเดือดร้อนอย่างมาก ในหัวข้อข่าวหมายถึง สำนักงานการเลือกตั้ง มีความวุ่นวายเดือดร้อนมากเมื่อพบเจ้าหน้าที่ติดเชื้อโควิดเพิ่ม

ตัวอย่างเช่น สลดรายวัน! เช่นโควิดดับอีก 3 เผยประวัติโคม่าไลน์ ป่วยเพิ่ม 33 ราย (ข่าวสด 12 เม.ย. 2563)

สลด หมายถึง สังเวชใจหรือหดหู่ใจ ในหัวข้อข่าวหมายถึง ความหดหู่ใจการเสียชีวิตของผู้ป่วย โควิด-19 3 รายในวันเดียว

การใช้คำจะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ในด้านลบที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่ว่าจะป็นจำนวนผู้ป่วยรายวันที่เพิ่มขึ้นและจำนวนผู้เสียชีวิต

3.2 คำที่แสดงอารมณ์ในการรายงานสถานการณ์ด้านบวก

ตัวอย่างเช่น ลำปางเฮ! โควิดคนสุดท้ายหายแล้ว หนุ่ม 38 ตรวจไม่เจอเชื้อ หมอ-พยาบาลร่วมส่งกลับกักตัว 14 วัน (ข่าวสด 29 เม.ย. 2563)

เฮ หมายถึง เสียงหรืออาการที่แสดงความครึกครื้นรื่นเริง ในหัวข้อข่าวนั้นหมายถึง จังหวัดลำปางไม่มีผู้ป่วยโควิด-19 แล้วเนื่องจากออกจากโรงพยาบาลไปหมดแล้ว

ตัวอย่างเช่น ข่าวดี ตัวเลขผู้ป่วยโควิดลดฮวบ ต่ำกว่าร้อยต่อเนื่องวันที่ 2 ตายคงที่! (ข่าวสด 7 เม.ย. 2563)

ข่าวดี ในหัวข้อข่าวหมายถึง การที่มีจำนวนผู้ป่วยโควิด-19 ลดลงและไม่มีผู้เสียชีวิตเพิ่ม

ตัวอย่างเช่น สัญญาณดี! ภูเก็ต พบป่วย โควิด เพิ่ม 3 ราย ชอบเที่ยว-พักที่เดียวกัน (ข่าวสด 7 เม.ย. 2563)

สัญญาณดี ในหัวข้อข่าวหมายถึง การที่จังหวัดภูเก็ตมีจำนวนผู้ป่วยโควิด-19 เพิ่มขึ้นไม่มาก

ตัวอย่างเช่น สิ้นสุดการรอคอย สีเดียว-แมทริว รักษาโควิดหายได้กลับบ้านแล้ว (ไทยรัฐ 18 เม.ย. 2563)

สิ้นสุดการรอคอย ในหัวข้อข่าวนี้นี้แสดงความรู้สึกของดาราทั้ง 2 คนที่เป็นสามีภรรยากันได้กลับบ้านหลังจากที่ต้องรักษาตัวจากโรคโควิด-19 มาหลายวัน

การใช้คำแสดงอารมณ์ในทางบวกนั้นจะเกิดขึ้นในหัวข้อข่าวหลังจากมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้บังคับก่อนหน้าเริ่มส่งผลดีต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่นจำนวนผู้ป่วยใหม่ที่ลดลงหรือมีผู้ป่วยที่รักษาหายเพิ่มขึ้น ถือเป็นสัญญาณที่ดีในสถานการณ์ดังกล่าว

3.3 คำที่แสดงอารมณ์ถึงผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น โควิด-19 ทำพิษกบเลี้ยงก่าแพงเพชรขายไม่ออก ต้องหันราคาหน้าฟาร์มเอาตัวรอด (ไทยรัฐ 18 พ.ค. 2563)

ทำพิษ หมายถึง ผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ทำให้คนที่เลี้ยงกบขายกบที่ไม่ได้ต้องลดราคาลง

ตัวอย่างเช่น พิษโควิดยังหนัก เสียรงตงาน 8.4 ล้านคน เด็กจบใหม่เตะฝุ่น 5.2 แสนคน (ข่าวสด 28 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น พิษโควิดโรงงานโคราชส่อเลิกจ้างพันราย ผู้ว่าฯเร่งถกแบงก์ชาติช่วยเหลือ (ข่าวสด 28 พ.ค. 2563)

พิษโควิด หมายถึง ผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ส่งผลทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ คนที่มีงานทำต้องถูกเลิกจ้าง คนต้องปรับตัวเพื่อเปลี่ยนอาชีพของตัวเอง

ตัวอย่างเช่น สังเวทโควิด 3.07 แสนศพ เปิดสถิติ ไทยเคยติดเชื้อมากที่สุด 188 ราย (ไทยรัฐ 16 พ.ค. 2563)

สังเวทโควิด ในหัวข้อข่าวนี้ หมายถึง จำนวนคนที่ต้องเสียชีวิตด้วยโรคโควิด-19 เป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างเช่น โควิดทำระทม! เปิดชีวิตชุมชนคนใบ้ นอนใต้สะพาน ไร้ช่วยเหลือ (ข่าวสด 7 พ.ค. 2563)

ระทม ในหัวข้อข่าวนี้ หมายถึง ความทุกข์ ความเดือดร้อนจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในข่าวแสดงถึงชุมชนคนที่มืออาชีพหรือช่องทางรายได้และสื่อความหมายที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น วันทำงานสุดท้าย โรงงานดังเลิกจ้าง 500 คน พง. สุกกลิ่นปล่อยโฮ (ข่าวสด 16 พ.ค. 2563)

สุกกลิ่นปล่อยโฮ เป็นคำกริยาแสดงความรู้สึกเสียใจในหัวข้อข่าวนี้ หมายถึง พนักงานของโรงงานแห่งหนึ่งเสียใจจึงได้ร้องไห้ออกมาเพราะถูกเลิกจ้างจากผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น ชาวบ้าน รำไห้โฮตงงาน เตือดร้อนกันทั่วหน้า แทบไม่มีข้าวกิน เงินเยียวยายังไม่ได้ (ข่าวสด 30 เม.ย. 2563)

รำไห้โฮ เป็นคำกริยาแสดงความรู้สึกเสียใจในหัวข้อข่าวนี้หมายถึง ชาวบ้านในอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีร้องไห้เพราะเดือดร้อนผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น วิกฤตค่ายรถ ยอดผลิตตกต่ำสุดรอบ 30 ปี โ智ว์รูมไร้คนซื้อ (ข่าวสด 20 พ.ค. 2563)

วิกฤตค่ายรถ ในหัวข้อข่าวนี้ หมายถึง สถานการณ์ของบริษัทรถอยู่ในขั้นที่ย่ำแย่ เนื่องจากมียอดการขายรถลดลง

ตัวอย่างเช่น โรงแรมหรุ 5 ดาว ไม่รอด สั่งปิดเซอร์ราตัน ชั่วคราว พิษโควิด (ข่าวสด 4 พ.ค. 2563)

ไม่รอด เป็นคำกริยา ในหัวข้อข่าวหมายถึง โรงแรมเซอร์ราตันซึ่งเป็นโรงแรม 5 ดาว ไม่สามารถดำเนินกิจการได้ชั่วคราว ต้องปิดโรงแรมจากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น ยอดขายรถ ตกฮวบ ชี้นหยุดผลิตถึงก.ย. หวันตงงาน 7.5 แสนคน (ข่าวสด 23 เม.ย. 2563)

ตกฮวบ เป็นคำกริยา ในหัวข้อข่าวหมายถึง ยอดจำหน่ายรถยนต์ในประเทศไทยลดลงมากถึงร้อยละ 41.74 จากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวอย่างเช่น บินไทยจ่อถึงแตก จ่ายเงินเดือนพง.ได้แค่ เม.ย. สมคิด ถกแก้ เร่งกู้ด่วน (ข่าวสด 16 เม.ย. 2563)

ถึงแตก เป็นคำกริยา ในหัวข้อข่าวหมายถึง อยู่ในสภาวะการขาดเงินหมุนเวียนของบริษัทการบินไทย สามารถจ่ายเงินเดือนพนักงานได้ถึงแค่เดือนเมษายน 2563

การใช้คำที่แสดงถึงผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 นั้น ผู้เขียนข่าวใช้คำในความหมายที่เป็นความหมายในทางลบต่อบริบทของหัวข้อข่าว เช่น พิษ (ของสิ่งที่เป็นอันตราย) ส่งเวย (การถูกบวงสรวง) ระทม (ความทุกข์) และการใช้คำกริยาแสดงความเศร้าเสียใจของคน เช่น สูดกลิ่นปล่อยโฮ ร่ำไห้โฮ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่แสดงถึงสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยในช่วงเวลาดังกล่าวที่ได้รับผลกระทบในด้านลบอย่างมาก เช่น ไม่รอด วิกฤต ตกฮวบ ถึงแตก เป็นต้น เป็นการใช้คำเร้าอารมณ์ของผู้อ่านเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านลบที่มีต่อประชาชน สังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

4. การใช้คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชน

ตัวอย่างเช่น สดุด ประกาศปิดเมือง! ห้ามเข้า-ออกข้ามเขตจังหวัด ผู้ว่าฯ สั่งสกัด โควิด (ข่าวสด 2 เม.ย. 2563)

ปิดเมือง มาตรการจำกัดการใช้ชีวิตของประชาชน เน้นให้อยู่ในแต่ที่พักอาศัย เช่น การจำกัดการเดินทาง ปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนอยู่รวมกัน การปิดบริการขนส่งสาธารณะ การปิดด่านพรมแดน ปิดบริการทุกอย่างยกเว้นที่จำเป็น เช่น สถานที่ร้านค้าที่ขายสินค้าที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ห้ามจัดกิจกรรมที่คนรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก และการเว้นระยะห่างทางสังคม

ตัวอย่างเช่น เช็กสถานะเลย! วันนี้ เราไม่ทิ้งกัน โอนเงิน 5 พัน หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร (ข่าวสด 20 พ.ค. 2563)

เราไม่ทิ้งกัน หมายถึง เป็นชื่อของเว็บไซต์ที่เปิดให้ลงทะเบียนออนไลน์ตามนโยบายของรัฐบาลผ่านกระทรวงการคลัง ที่เปิดให้ผู้ใช้แรงงาน ลูกจ้าง ผู้ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ลงทะเบียนเพื่อรับเงิน 5,000 สนับสนุนต่อเนื่อง 3 เดือน

ตัวอย่างเช่น พรุ่งนี้แจกเงินเยียวยา 5,000 บาท ได้แค่ 8 ล้านคน ลงทะเบียน 24 ล้าน (ข่าวสด 7 เม.ย. 2563)

เงินเยียวยา คือ เงิน 5,000 สนับสนุนต่อเนื่อง 3 เดือนเพื่อให้ผู้ใช้แรงงาน ลูกจ้าง ผู้ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโควิด-19

ตัวอย่างเช่น ศบค.แถลง มติที่ประชุม ขยาย พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ไปอีก 1 เดือน 1-31 พ.ค.นี้ (ไทยรัฐ 27 เม.ย. 2563)

ศบค. เป็นการใช้อำนาจมาจาก ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นศูนย์ที่รัฐบาลตั้งขึ้นเมื่อ 12 มีนาคม 2563 เพื่อใช้กำหนดนโยบาย รายงานสถานการณ์ การกำกับควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย

ตัวอย่างเช่น ลุ้น! นายกฯ จ่อประเมินผ่อนปรน พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เน้นกิจการ เตรียมพร้อม (ข่าวสด 15 เม.ย. 2563)

พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เป็นการใช้อำนาจมาจาก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎหมายที่ให้อำนาจพิเศษแก่รัฐบาลในการควบคุมสถานการณ์ที่อาจกระทบต่อ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อความปลอดภัยของประเทศ ในการนี้รัฐบาลใช้เพื่อควบคุมการระบาดของโควิด-19

ตัวอย่างเช่น นำชาวอุดรฯ กลับจากภูเก็ต ชุดแรก 10 คน เข้า "ค่ายฮีโร่" กักตัว 14 วัน (ไทยรัฐ 2 พ.ค. 2563)

ค่ายฮีโร่ หมายถึง สถานที่กักตัวเพื่อป้องกันโรคเป็นเวลา 14 วันที่ทางจังหวัดอุดรธานีจัดตั้งขึ้นสำหรับผู้ที่กลับมาจากจังหวัดภูเก็ต

ตัวอย่างเช่น ไม่เจอโควิด 14 วัน! สงขลาการ์ดยังไม่ตก เตรียมใหญ่รับมือแรงงานไทย100 คน แรกกลับจากมาเลย์ (ข่าวสด 17 เม.ย. 2563)

การ์ดยังไม่ตก หมายถึง การปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันโรคโควิด-19 อย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดการระบาดขึ้นใหม่อีก

ตัวอย่างเช่น ศบค.ไฟเขียวเปิดก่องหนัง-ละคร ห้ามฉากบู๊-เลิฟซีน ให้ใช้เทคนิคพิเศษ (ข่าวสด 15 พ.ค. 2563)

ไฟเขียว หมายถึง การอนุญาตให้ดำเนินกิจการได้ ในหัวข้อข่าวนี้อคือการอนุญาตให้ร้านตัดผมร้านเสริมสวย เปิดให้บริการได้แต่ต้องมีมาตรการการป้องกันโรคโควิด-19 อย่างเคร่งครัด

ตัวอย่างเช่น คลังเร่งทบทวนสิทธิ์ 10 ล้านคนไม่ผ่านเกณฑ์ ได้ลุ้นรอบสุดท้าย (ข่าวสด 21 เม.ย. 2563)

ทบทวนสิทธิ์ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งาน ลูกจ้าง ผู้ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ไม่ได้รับสิทธิเงินเยียวยา ผู้ไม่เห็นด้วยกับผลการตรวจสอบ หรือผู้ที่ยกเลิกลงทะเบียนโดยไม่เจตนาได้ลงทะเบียนเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบสิทธิ์ของตนเองอีกครั้ง

ตัวอย่างเช่น บุรีรัมย์เฮ! เปิดเมือง 1 พ.ค. เข้าจังหวัดต้องมีสติเกอร์ 'Burirum Healthy' (ข่าวสด 24 เม.ย. 2563)

เปิดเมือง หมายถึง การอนุญาตให้เริ่มทำกิจกรรมบางอย่างได้ตามสถานการณ์ที่ดีขึ้น รวมถึงให้คนต่างพื้นที่เข้ามาในจังหวัดได้ภายใต้มาตรการที่เป็นไปอย่างเคร่งครัด

ตัวอย่างเช่น สั่งย้าย'ตู้ปันสุข' หลังดราม่าแย่งของกันขุลมุน ออกกฎ 1 คน 4 ชั้น (ข่าวสด 12 พ.ค. 2563)

ตู้ปันสุข คือ ตู้ที่นำไปติดตั้งไว้ในแหล่งชุมชนเพื่อแบ่งปันเครื่องอุปโภค บริโภค ให้แก่คนที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์โควิด-19 สามารถนำไปใช้ได้ รวมถึงผู้ที่มีจิตศรัทธาสามารถนำสิ่งของต่าง ๆ มาวางในตู้เพื่อแบ่งปันต่อให้คนที่ยังขาดแคลนต่อไป

ตัวอย่างเช่น ไทยชนะ จ่อเปิดกลุ่มใหม่ ราชการ-ออฟฟิศ ยันข้อมูลเป็นความลับ (ข่าวสด 20 พ.ค. 2563)

ไทยชนะ คือ ระบบลงทะเบียนผ่านการสแกน คิวอาร์โค้ด หรือแอปพลิเคชันของศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ซึ่งเป็นมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข ที่ออกแบบมาเก็บข้อมูลการเข้าใช้งานพื้นที่ชุมชน เพื่อใช้สำหรับการติดตามความเสี่ยงของจำนวนผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่อาจเพิ่มขึ้น จากการออกมาตรการผ่อนปรนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน

การใช้คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชนนั้นมีทั้งคำที่มีอยู่เดิมใช้ในความหมายเดิม เช่น ปิดเมือง เปิดเมือง พรก.ฉุกเฉิน คำที่ใช้ในความหมายใหม่ เช่น การ์ดยังไม่ตก ที่ในบริบทความหมายในข่าวคือ การเฝ้าระวังป้องกันโรคโควิด-19 ที่เข้มแข็ง และคำที่สร้างขึ้นใหม่จากมาตรการบรรเทา

ผลกระทบและมาตรการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น ศบอ. เราไม่ทิ้งกัน เงินเยียวยา ผู้ป่วยไทยชนะ ซึ่งภาษาที่ใช้มีทั้งแบบเต็มคำและตัดคำ จะเห็นได้ว่าคำที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึง มาตรการต่าง ๆ ที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนได้ร่วมมือกันในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้นตามลำดับ

5. การใช้คำที่มีความหมายคล้ายกัน

ตัวอย่างเช่น แจงรัฐผ่อนปรน-คลายล็อกอะไรบ้าง เผยคนกว่าครึ่งประเทศ ชอบเคอร์ฟิว (ข่าวสด 27 เม.ย. 2563)

ตัวอย่างเช่น สธ.เผยแนวทางผ่อนปรนกิจการ 4 กลุ่ม ชง ศบค.เคาะเปิด-ไม่เปิด (ข่าวสด 29 เม.ย. 2563)

ตัวอย่างเช่น ผบ.ทหารสูงสุด ฮัมคลายล็อก ไม่ปฏิบัติตามเจอโทษ ลั่น การ์ดห้ามตก! (ข่าวสด 3 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น สาธิต เตือนอย่าประมาท "โควิด-19" ย้ำต้องรักษาวินัย หลังคลายล็อกดาวน (ไทยรัฐ 4 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น ปีกตุ้ พิจารณาผ่อนปรนเปิดห้าง แยมเงื่อนไขสุดเข้ม จำกัดคน-เวลาเดิน (ข่าวสด 5 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น เผย ปลดล็อกดาวน ดันคนแห่ขึ้นรถไฟเพิ่ม ทะลุ 4 แสน แนะปชช.เมื่อเวลา (ข่าวสด 6 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น ปัตตานี เตรียมปลดล็อกทุกหมู่บ้าน 18 พ.ค.นี้ พร้อมเปิดให้ละหมาดทุกวันศุกร์ (ข่าวสด 13 พ.ค. 2563)

ผ่อนปรน คลายล็อก คลายล็อกดาวน ปลดล็อกดาวน ปลดล็อก เป็นการใช้คำกริยาที่เป็น คำในภาษาไทย และคำประสมระหว่างคำภาษาไทยกับคำทับศัพท์ ที่มีความหมายคล้ายกัน หมายถึง การผ่อนคลายมาตรการที่ห้ามประชาชนทำกิจกรรมบางอย่าง การจำกัดการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเริ่มเปิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างที่เกี่ยวกับความจำเป็นในการดำเนินชีวิตที่มีความเสี่ยงต่ำ ในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม 2563 และพบการใช้คำที่มีความหมาย เดียวกันในการเขียนหัวข้อข่าวในช่วงเวลาก่อนครบ 14 ของมาตรการผ่อนคลายระยะแรก

ตัวอย่างเช่น ยอดผู้ป่วยโควิด-19 รายใหม่วันนี้ แจงความพร้อม ก่อนผ่อนปรนระยะ 2 (ไทยรัฐ 12 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น นายกฯ ประเมินผล ควบคุมโควิด แจง 4 ขั้นตอน ก่อนคลายล็อกระยะ 2 (ข่าวสด 7 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น 8 พ.ค.เคาะธุรกิจ ได้ผ่อนปรนล็อต 2 กทม.เอาผิด 42 ร้านฝ่าฝืนกฎ (ข่าวสด 7 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น รอเฮเลย! ปีกตุ้ จ่อประกาศผ่อนปรนมาตรการ เฟส 2 ขอทุกคนอดทนอีก (ข่าวสด 8 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น เผยมาตรการผ่อนปรนเฟส 2 ลุ้นกิจการใดได้เปิดเพิ่ม แจงการเก็บข้อมูล (ข่าวสด 11 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น ปีกตุ๋ แจงปมเล็ก-ไม่เล็กพ.ร.ก.ฉุกเฉิน ลุ้น 15 พ.ค.ถกผ่อนระยะที่ 2 (ข่าวสด 12 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น สธ."เผย 5 วิธีชีวิตใหม่คนไทย ต้องอยู่อย่างไรในช่วงคลายล็อกเฟสสองให้รอด โควิด (ข่าวสด 17 พ.ค. 2563)

ผ่อนปรนระยะ 2 คลายล็อกระยะ 2 ผ่อนปรนล็อต 2 ผ่อนปรนมาตรการเฟส 2 ผ่อนปรนเฟส 2 ผ่อนระยะที่ 2 คลายล็อกเฟสสอง เป็นการใช้คำที่คล้ายกับระยะที่ 1 คือมีทั้งการใช้คำในภาษาไทยล้วนและคำประสมระหว่างคำภาษาไทยและคำทับศัพท์ แต่มีการเพิ่มคำว่าระยะ 2 ล็อต 2 เฟส 2 เพื่อขยายความหมาย ซึ่งหมายถึง การผ่อนคลายมาตรการข้อจำกัดต่างๆ ในช่วงเวลาต่อมา หลังจากระยะแรกครบ 14 วัน โดยเริ่มเปิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องหลังการผ่อนคลายในระยะที่ 1 เป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงปานกลางในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2563 และจากข้อมูลจะพบการใช้คำเหล่านี้ในระยะต่อมาด้วย

ตัวอย่างเช่น ลุ้น 27 พ.ค.นี้ ถกลด-ไม่ลดเวลาเคอร์ฟิว เคาะกิจกรรมผ่อนคลายระยะ 3 (ข่าวสด 21 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น เปิดข้อมูล ลุ้นคลายล็อกเฟส 3 มีฟรีบ "สนามมวย-อาบอบนวด" แยมรอฟัง (ข่าวสด 24 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น ลุ้นอีก! ถกผ่อนปรนระยะ 3 ลดเวลาเคอร์ฟิวลงจากเดิม เทียงคิน ถึง ตีสี่ (ข่าวสด 22 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น แยมผ่อนคลายระยะ 3 มี 2 ช่วง ชงปลดล็อกจัดมวยตู้-ชกไร้คนดู (ข่าวสด 25 พ.ค. 2563)

ตัวอย่างเช่น อนุทิน เผยมีข่าวดี! หลัง 'พิพัฒน์' จ่อชง ศบค. ปลดล็อกเฟส 3 ให้เที่ยวได้ (ข่าวสด 26 พ.ค. 2563)

ผ่อนคลายระยะ 3 คลายล็อกเฟส 3 ผ่อนปรนระยะ 3 ผ่อนคลายระยะ 3 ปลดล็อกเฟส 3 พบว่ามีการใช้คำก็จะคล้ายกับระยะแรกและระยะที่สอง แต่คำขยายเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาการเขียนข่าว คือระยะ 3 เฟส 3 ในหัวข่าวย่อหมายถึง การผ่อนคลายมาตรการข้อจำกัดต่าง ๆ ในช่วงเวลาต่อมา หลังจากระยะที่สองครบ 14 วัน โดยเริ่มเปิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องหลังการผ่อนคลายในระยะที่ 2 เป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงค่อนข้างมากในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2563

ผู้เขียนข่าวใช้คำเหล่านี้ในความหมายที่ใกล้เคียงกันโดยมีทั้งคำในทั้งการใช้คำในภาษาไทยล้วน เช่น ผ่อนคลาย ผ่อนปรน คำประสมระหว่างคำภาษาไทยและคำทับศัพท์ เช่น คลายล็อก ปลดล็อก โดยจะมีการเปลี่ยนคำขยายต่อท้ายที่จะชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ในการผ่อนคลายในทุก 14 วัน เพื่อให้การดำเนินชีวิตของประชาชน และระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ขับเคลื่อน โดยการผ่อนคลายมาตรการของทางภาครัฐ จะเห็นได้ว่าจะเริ่มจากกิจกรรมที่มีความเสี่ยงน้อยไปยังกิจกรรมที่มีความเสี่ยงมากตามลำดับไป

6. การใช้เครื่องหมาย

6.1 เครื่องหมายอัศเจรีย์

ตัวอย่างเช่น พ่อค้าแม่ค้าช็อก! ศูนย์การค้าดีเอ็นดีช้อปปิง ประกาศปิดถาวร เช่นพิษโควิด (ข่าวสด 20 เม.ย. 2563)

ตัวอย่างเช่น สะเทือนใจ! 2 แม่ลูกตกงาน-บ้านถูกยึด ชี้จยย.ไกล 1,700 กิโลเมตร กลับบ้าน (ข่าวสด 12 พ.ค. 2563)

การใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ผู้เขียนหัวข้อความใช้เขียนหลังคำ วลี หรือประโยคที่เป็นคำพาดหัวข้อความในช่วงต้นประโยคซึ่งเป็นการใช้เครื่องหมายเพื่อเร้าอารมณ์ผู้ที่อ่านข่าว โดยเป็นการใช้ประกอบกับคำที่แสดงถึงอารมณ์ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการเสริมความหมายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6.2 เครื่องหมายอัญประกาศเดี่ยวและคู่

ตัวอย่างเช่น ด่านไม้ไผ่! 'อีซูซู' ประกาศระงับผลิตรถ ปิดโรงงาน 2 แห่ง หนี โควิด (ข่าวสด 1 เม.ย. 2563)

ตัวอย่างเช่น สั่งเวทย์โควิด อีกราย เขียนมวยรุ่นเก่าชื่อดัง "อ้อ อพอลโล" ติดจากเวทีลุมพินี (ข่าวสด 3 เม.ย. 2563)

ตัวอย่างเช่น "ภูเก็ต" เปิดด่านเป็นวันที่ 3 คนยังแหกกลับบ้าน หลังไม่มีงาน รายได้หด (ไทยรัฐ 3 พ.ค. 2563)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการใช้เครื่องหมายอัญประกาศเพื่อเน้นชื่อเฉพาะ ทั้งที่เป็นยี่ห้อสินค้า บริการ บุคคล และสถานที่ในข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อให้เป็นการเน้นไปที่คำนั้นเพื่อแสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในสถานการณ์ขณะนั้น

6.3 เครื่องหมายปรัศนี

ตัวอย่างเช่น ผับ-บาร์ สะอึก! ศบค.ตั้งโจทย์ยาก จัดร้านแบบไหน เจื่อนไขกลับมาเปิด? (ข่าวสด 20 พ.ค. 2563)

จากตัวอย่างของข่าวจะเห็นได้ว่าการใช้เครื่องหมายปรัศนีเพื่อขยายความหมายของการตั้งคำถามถึงเงื่อนไขการกลับมาเปิดให้บริการของผับและบาร์ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นกิจการที่มีความเสี่ยงสูง ดังนั้นจึงเกิดคำถามขึ้นว่าสถานให้บริการเหล่านี้จะมีมาตรการอย่างไรเพื่อให้กิจการเหล่านี้กลับมาเปิดได้อย่างปลอดภัย เพื่อสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.4 เครื่องหมายยัติภังค์

ตัวอย่างเช่น สะเทือนใจ! 2 แม่ลูกตกงาน-บ้านถูกยึด ชี้จยย.ไกล 1,700 กิโลเมตร กลับบ้าน (ข่าวสด 12 พ.ค. 2563)

การใช้เครื่องหมายนี้ของผู้เขียนข่าวใช้เพื่อแทนคำเชื่อม และ ระหว่างคำสองคำ เป็นการใช้เครื่องหมายเพื่อลดการใช้คำเชื่อมในประโยคหัวข้อความ แต่ก็ยังสื่อความหมายได้เหมือนเดิม เพราะพาดหัวข่าวหรือหัวข้อความนั้นต้องกระชับแต่ได้ใจความ

6.5 เครื่องหมายอะพอสโทรฟี

ตัวอย่างเช่น กระบี่'ลือกดดาว' 3 ชั้น ห้ามออกมาซื้อกับข้าวหลายคน (ข่าวสด 3 เม.ย. 2563)

เครื่องหมายอะพอสโทรฟี เป็นเครื่องหมายในภาษาอังกฤษใช้แสดงความเป็นเจ้าของ ในข่าวนี้นี้แสดงถึงความหมายถึงการล็อกดาวน์หรือปิดของจังหวัดกระบี่เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

จากตัวอย่างพบว่าหัวข้อข่าวเหล่านี้มีการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ เพื่อเป็นการเน้นคำสำคัญของข่าวและเน้นการสื่อความหมายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงความกระชับของลักษณะพาดหัวข่าวไว้สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้อ่านข่าวให้มีอารมณ์และความรู้สึกอยากติดตามอ่านรายละเอียดของข่าวนั้น ๆ โดยเฉพาะข่าวที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การใช้ภาษาพบการใช้คำ 6 ลักษณะคือ การใช้คำทับศัพท์ การใช้คำภาษาอังกฤษ การใช้คำแสดงอารมณ์เพื่อให้หัวข้อข่าวน่าสนใจ การใช้คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชน การใช้คำที่มีความหมายคล้ายกัน และการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ด้านการใช้คำทับศัพท์และคำภาษาอังกฤษของผู้เขียนข่าวในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นเป็นการให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทยที่มีการรับคำจากภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะจากภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ทั้งในรูปของการเขียนทับศัพท์และการใช้คำภาษาอังกฤษล้วน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น คำที่ผู้เขียนข่าวใช้จะเป็นคำเหล่านี้ที่เกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมโรค โดยที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี เพราะมีการใช้เหล่านี้อย่างกว้างขวางในทุกสื่อในช่วงเวลาการแพร่ระบาดของโควิด-19 จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ามีการใช้คำทับศัพท์ทั้งแบบเต็มคำและแบบตัดคำ รวมถึงคำที่ใช้เป็นภาษาอังกฤษล้วน โดยคำศัพท์ภาษาต่างประเทศเพราะแม้จะมีการตัดคำ ย่อคำไม่เป็นไปตามไวยากรณ์เดิมตามเจ้าของภาษา แต่เมื่อนำมาใช้ในรูปแบบของผู้ใช้ภาษาและเป็นที่ยอมรับและเข้าใจสามารถสื่อสารได้ จึงต้องยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรมการใช้ภาษาในปัจจุบัน (นงลักษณ์ บัณพุงศ์, 2560: 44)

นอกจากนี้ในส่วนด้านการใช้คำแสดงอารมณ์เพื่อให้หัวข้อข่าวน่าสนใจเป็นคำที่พบมากที่สุดในการวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่าภาษาที่สื่อมวลชนนำมาใช้เพื่อให้ที่น่าสนใจ ถึงแม้บทบาทของหนังสือพิมพ์จะเปลี่ยนจากสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อออนไลน์ การเขียนหัวข้อข่าวหรือพาดหัวข่าวยังจำเป็นต้องใช้คำและเครื่องหมายที่ต้องสามารถสื่อความหมายและดึงดูดใจแก่ผู้อ่านข่าวของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและทางเศรษฐกิจ รองลงมาคือการใช้คำที่เกี่ยวกับมาตรการของภาครัฐและเอกชนที่ได้ออกมาเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะมีทั้งคำที่เกิดขึ้นใหม่ตามมาตรการที่เกิดขึ้นเช่น เงินเยียวยา ไทยชนะ เป็นต้น ด้านการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ นั้น จะเป็นการใช้เสริมเพื่อให้หัวข้อข่าวน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เป็นการเสริมความหมายของคำแสดงอารมณ์ในหัวข้อข่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนในด้านคำที่มีความหมายคล้ายกันนั้น จะเป็นคำประสมที่ใช้ทั้งคำไทยและคำทับศัพท์มารวมกันให้ความหมายในการผ่อนคลายมาตรการต่าง ๆ จากภาครัฐในแต่ละระยะทุก 14 วัน จากที่กล่าวมาเป็นในทางเดียวกันกับงานวิจัยของสรลักษณ์ พงษ์โพธิ์ (2553: 247) ที่ได้ศึกษาการใช้ภาษาสร้างภาพความรุนแรงทางการเมืองจากพาดหัวข่าวช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2553 พบว่ามีการใช้คำในลักษณะเดียวกันอาทิ คำสมญานาม คำแสดงลักษณะ คำแสดงอาการและการเคลื่อนไหว คำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก คำแสดงเสียง จะเห็นได้ว่าข่าวการเมืองจะมีการใช้คำเพื่อดึงดูดความสนใจคล้าย ๆ กัน นอกจากนี้พบการใช้ภาษาในแบบ

เดียวกันจากงานวิจัยของนนท์ธวัช ไชยวัง (2560) และ สุธานี ลิ้มสวัสดิ์ธารา (2560) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพาดหัวข่าวในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทย 2 รายชื่อและเปรียบเทียบภาษาพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ธุรกิจในปี พ.ศ. 2525 กับ พ.ศ. 2558 พบว่าการพาดหัวข่าวมีการใช้เครื่องหมายเร้าอารมณ์ความรู้สึก การระบุเพศ การใช้คำเร้าอารมณ์ความรู้สึก การเรียกชื่อคนในข่าว สมญานามแหล่งข่าว การระบุขมกลีบ ภาพหรือภาพชุด การอ้างอิงตัวเลข การเรียกอาชีพ การทับศัพท์ การเน้นความขัดแย้ง การสรุปความ การใช้อักษรย่อ คำย่อและเครื่องหมายต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าหัวข้อย่อยหรือพาดหัวข่าวจากการวิจัยนั้น ไม่ว่าจะมาจากหนังสือพิมพ์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อออนไลน์ ต่างจะมีการใช้ลักษณะคำและเครื่องหมายที่คล้ายกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อชักจูงใจผู้อ่านให้สนใจติดตามอ่านรายละเอียดของข่าว เพราะหัวข้อย่อยถือเป็นการสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาข่าวนั้น ๆ

นอกจากนี้การใช้ภาษาในข่าวยังถือเป็นการกระจุกสะท้อนภาพสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยพบว่าคำแสดงอารมณ์ให้หัวข้อย่อยข่าวน่าสนใจมีความถี่ในการใช้มากที่สุด เนื่องจากผู้เขียนข่าวต้องการสื่อให้เห็นถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ เช่น การใช้คำว่า สลด อ่วม ป่วน เป็นต้น ในการรายงานสถานการณ์จำนวนผู้ติดเชื้อรายวัน และเมื่อสถานการณ์ค่อย ๆ ดีขึ้น จำนวนผู้ติดเชื้อลดลง จะมีการใช้คำที่แสดงให้เห็นถึงด้านบวก เช่น คำว่า ข่าวดี สัญญาณดี เฮ นอกจากนี้ ยังพบการใช้คำที่แสดงอารมณ์ถึงผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 เช่นคำว่า ทำพิษ พิษโควิด สังเวทโควิด ระทม วิกฤต สะท้อนให้เห็นภาพความเดือดร้อนของประชาชนในประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม การใช้คำในข่าวจึงสามารถแสดงถึงสภาพสังคมในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี เหมือนกันกับงานวิจัยของ ชนกพร อังศิริยะ (2557) ที่ได้ศึกษาวาทกรรมความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ระดับชาติ พบว่า สภาพของสังคมได้ถูกสะท้อนผ่านสื่อมวลชน โดยที่วาทกรรมความรุนแรงนั้นได้ถูกสะท้อนผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับในด้านการใช้วิจนภาษาและอวิจนภาษาในช่วงเวลานั้น ๆ จากการใช้คำและเครื่องหมายที่พบแสดงให้เห็นว่าภาษาที่สื่อมวลชนใช้นั้นจะสะท้อนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม พฤติกรรมของคนในสังคมในแต่ละช่วงเวลา ภาษาที่สื่อมวลชนใช้จึงเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพของสังคมออกไป โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ดังนั้นแม้หนังสือพิมพ์จะเปลี่ยนจากสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็นสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ก็มีบทบาทในฐานะสื่อมวลชนที่ยังสามารถสะท้อนสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ในสังคมผ่านการเลือกใช้ภาษาในการเขียนข่าวได้เป็นอย่างดี การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ส่งผลถึงความเดือดร้อนของประชาชนในประเทศ มาตรการต่าง ๆ ที่ภาครัฐและเอกชนในการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงมาตรการที่ใช้ป้องกันควบคุมการแพร่ระบาด การใช้คำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่พบมากที่สุดให้หัวข้อย่อยข่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดในช่วงเวลาดังกล่าว การใช้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลา เริ่มจากช่วงต้นเดือนเมษายนที่ยังอยู่ในการแพร่ระบาดมีจำนวนผู้ติดเชื้อรายวันจำนวนมาก คำที่ใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวก็แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์จำนวนผู้ติดเชื้อที่น่าเป็นห่วง นอกจากนี้ยังมีการใช้คำทับศัพท์และคำภาษาอังกฤษที่เป็นมาตรการการป้องกันตนเองจากโรคแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตใหม่ของคนในสังคม การใช้คำแสดงอารมณ์ที่แสดงถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน หลังจากนั้นเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น คำที่ใช้ในช่วงเวลานี้ก็จะเป็นการใช้คำที่เกี่ยวกับมาตรการการผ่อนคลายกิจกรรมใน

แต่ละระยะ การใช้คำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในแต่ละระยะที่ได้รับ การผ่อนคลายเป็นอย่างดี โดยคำที่สื่อมวลชนนำมาใช้เขียนหัวข้อข่าวนั้นมีทั้งคำที่มีใช้อยู่แล้ว คำที่เกิดขึ้นมาใหม่ ทำให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และต่อเนื่อง ทำให้ยากที่จะสังเกตเห็นเป็นกระบวนการตามธรรมชาติตามวิถีชีวิตของคนที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ในอีกมุมหนึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและเร่งด่วนได้เช่นกัน แต่มักจะเป็นกรณี ที่คนในสังคมจำเป็นต้องใช้ภาษาในรูปแบบใหม่อย่างกะทันหัน (ชไมภักดิ์ เตชสุนันต์, 2554: 13) และ การใช้ภาษาเหล่านั้นก็สามารถสะท้อนสภาพสังคมในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ดังที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษา รายงานข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการสอนภาษาไทย

1. อาจารย์ผู้สอนภาษาไทยสามารถนำเอกลักษณ์ภาษาที่ได้ไปเป็นตัวอย่างให้กับนักศึกษาถึง การใช้ภาษาไทยของสื่อมวลชนในยุคปัจจุบัน
2. อาจารย์ผู้สอนภาษาไทยสามารถยกตัวอย่างภาษาเพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ของภาษากับ สังคมในแต่ละช่วงเวลาที่ยื่นเปลี่ยนแปลงไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2557). วาทกรรมความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ภาคใต้และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 31(2), 29-54.
- ชไมภักดิ์ เตชสุนันต์. (2554). *โมดูลที่ 10 ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2563, จาก <https://itdev.win/14215/10.pdf>
- นงลักษณ์ บัณทุวงศ์. (2560). *การใช้คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นนท์รัฐ ไซยวัง. (2560). *รูปแบบการพาดหัวข่าวในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทย* (การศึกษารายงานบุคคล). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นพวรรณ งามรุ่งโรจน์. (2559). *การสื่อสารและการใช้ภาษาไทยในสื่อร่วมสมัย*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2563, จาก http://www.elfhs.ssu.ac.th/nopphawan_ng/
- ปีชีไทย. (2563). *ไวรัสโคโรนา: ราชกิจจาฯ เผยแพร่ ประกาศให้โรค"โควิด-19" เป็น"โรคติดต่ออันตราย"*. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2563, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51686166>
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). *สื่อมีบทบาทในสังคมอย่างไรบ้าง*. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2563, จาก <http://bcp.nbt.go.th/th/detail/2017-01-25-18-35-34>
- สรลักษณ์ พงษ์โพธิ์. (2556). การกำหนดวาระข่าวสารและการใช้ภาษาสร้างภาพความรุนแรงทางการเมืองช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ในภาษาพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งของ หนังสือพิมพ์. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 20(พิเศษ), 225-257.

สุธาสินี ลิ้มสวัสดิ์ธารา. (2560). การเปรียบเทียบภาษาพูดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ธุรกิจในปี 2525 กับ 2558. *การนำเสนอผลงานวิจัยศิลปวัฒนธรรมระดับชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*. สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2563 จาก [research.pbru.ac.th > registration > files](https://research.pbru.ac.th/registration/files)

แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล
The Ecological Concept in the Literature of
“By The Bank Of Brokenhearted River” By Pibulsak Lakonpol

กานต์รวี แพทย์พิทักษ์¹ วรวรรธน์ ศรียาภัย² บุญยงค์ เกศเทศ³ และวรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์⁴
Kanrawi Patphithak, Warawat Sriyabhaya, Boonyong Ketthet and Warunya Yingyongsak
(วันที่ส่งบทความ: 18 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช 2560 วรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายเป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชมเชยประเภทงานเขียน โดยสถาบันลูกโลกสีเขียวประจำปี พ.ศ. 2556 บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) และรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นด้านวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา พ.ศ. 2561 จากสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม การวิจัยนี้ใช้แนวคิดความรู้ในตัวเองซึ่งได้จากการอ่านและศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดความรู้นอกตัวบท ประวัติผู้เขียน และแนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม ผลการศึกษาสรุปว่า วรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย มีแนวคิดนิเวศวิถีที่สำคัญ 2 แนวคิด คือ 1. แนวคิดในการมองโลก และ 2. แนวคิดการอนุรักษ์และการพัฒนา แนวคิดนิเวศวิถีแรกแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับ 1: การมองโลกระดับปัจเจก จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตกับประเภทของสิ่งของ ระดับ 2: การมองโลกระดับสังคมและวัฒนธรรม และระดับ 3: การมองโลกเหนือสภาวะสัมผัสด้วยการมองเห็น ซึ่งประกอบด้วย 3 ความเชื่อ คือ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ และความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง

คำสำคัญ: แนวคิดในวรรณกรรม, นิเวศวิถี, พิบูลศักดิ์ ละครพล

Abstract

This research aims to analyze an ecological concept in the literature of “By The Bank Of Brokenhearted River” written by Pibulsak Lakonpol, a Thai national artist in the literature area in 2017. The “By The Bank Of Brokenhearted River” literature

¹ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา

อีเมล kanrawi4229@gmail.com

Doctor of Philosophy students, Department of Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Phayao University.

Email: kanrawi4229@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

อีเมล waaraathaanaa@yahoo.co.th

School of Liberal arts, Phayao University, Email: waaraathaanaa@yahoo.co.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่งนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อีเมล mr.boonyong.ketthet@gmail.com

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Email: mr.boonyong.ketthet@gmail.com

⁴ อาจารย์ ดร.ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อีเมล warunya_y@hotmail.com

School of Liberal Arts, Phayao University, Email: warunya_y@hotmail.com

was awarded to the honorable mention literature in 2013 by the Green Globe Institute, PTT Public Company Limited. It was also regarded as the best short literature in 2018, which was published in the period of King Rama IX, related to the concept of the King Bhumibol's philosophy awarded by the Office of Literature and History, the Fine Arts and Department, the Ministry of Culture. This research was analysed by using the concepts reflected from the content provided in the literature, the concepts apart from the content in literature, the author's biography, and the concepts of literary criticism. It can be concluded that "By The Bank Of Brokenhearted River" contains two important ecological concepts, namely the world view concept and conservation, and the development concept. The first ecological concept can be classified into three levels which are the individual view of (i) natural living and non-living things and (ii) objects, the social and cultural view, and the supra-mundane view including the belief in ghosts, samsara, and spirituality of everything.

Keywords: Concept in Literature, Ecological ways of life, Pibulsak Lakonpol

บทนำ

งานวรรณกรรมเกิดจากการสร้างสรรค์และจินตนาการของนักเขียน ซึ่งโดยแท้จริงแล้วนักเขียนนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของสังคม ในการเขียนแต่ละครั้ง นักเขียนอาจใช้เหตุการณ์ในสังคมและรวมถึงประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาประกอบสร้างงานวรรณกรรม วรรณกรรมจึงเป็นเสมือนบันทึกที่แสดงถึงความผูกพันของวิถีชีวิตควบคู่ไปกับสังคมมาโดยช้านาน การสร้างงานวรรณกรรมอาจใช้ฉากและภูมิประเทศของพื้นที่นั้น ๆ ในการเล่าเรื่องราวผ่านการบรรยายและพรรณนา เสียงของนักเขียนจึงเสมือนเป็นภาพสะท้อนจากงานวรรณกรรม สามารถชักนำผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม สังคม การเมือง ศิลปะ วิถีชีวิต และระบบนิเวศ ในทางวิชาการคำว่า "นิเวศวิทยา" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 638-639,1119) ได้อธิบายว่าหมายถึงวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดัดแปลงวัฒนธรรมของมนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้ว่า "Ecology" และคำว่า "นิเวศ" หมายถึง ที่อยู่ บ้าน วัง ส่วนคำว่า "วิถี" ให้ความหมาย คือ สาย แนว ถนน ทาง มักใช้ประกอบกับคำอื่น ส่วนคำว่า "Ecology" วิทยา เชียงกูล (2558: 7, 71) กล่าวว่าตรงกับคำว่าระบบนิเวศ หมายถึง สภาพการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ ซึ่งเป็นคำที่กว้างกว่าคำว่าสิ่งแวดล้อม และได้ให้คำจำกัดความว่า นิเวศวิทยา เป็นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม เพื่อควบคุมการทำลายสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ โดยโรงงานอุตสาหกรรม ยานพาหนะ และกิจกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้มีลักษณะสมดุลทางธรรมชาติ และมีความยั่งยืน ไม่ถูกทำลายเปลี่ยนแปลงสภาพไปในทางเลวร้าย ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้ คำว่า วรรณกรรม นิเวศ และคำว่า วิถี เป็นคำว่า วรรณกรรมแนวนิเวศวิถี เพื่อหมายความถึง วรรณกรรมที่มีเนื้อหาแนวทางในการเขียนที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับระบบนิเวศ โดยมีเนื้อหาที่แสดงถึงสภาวะของระบบนิเวศในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น ความเจริญหรือความเสื่อมโทรมในด้าน

ต่าง ๆ ของระบบนิเวศนั้น ๆ ทั้งที่เสนอมุมมองหรือการช่วยสร้างสำนึกให้กับผู้อ่านให้หันมารักและหวงแหนธรรมชาติและระบบนิเวศจากชุมชนเล็ก ๆ จนกระทั่งไปถึงสังคมโลก และ “แนวคิดนิเวศวิถี” หมายถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

วรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ได้รับการประกาศให้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่น ด้านวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา พ.ศ. 2561 จากสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกนำมาศึกษาวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การผลิตและการบริโภคที่เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทั้งชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืชพรรณ ปรัชญาและอุดมการณ์ในการพัฒนาควรจะต้องอยู่ในพื้นฐานที่มนุษย์จะต้องประสานแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจริยศาสตร์เข้าด้วยกัน โดยใช้พื้นฐานความรู้ทางด้านนิเวศวิทยาและระบบนิเวศสร้างความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ในระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันเองและปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดังที่ George Tyler Miller and Scott Spoolman (2009: 660-674) ได้กล่าวถึง โลกทัศน์ด้านสิ่งแวดล้อม จริยธรรมและความยั่งยืนว่า เราควรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในการประสานหลักการทางวิทยาศาสตร์ จริยธรรม สิ่งแวดล้อม และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างผสมผสานและเป็นรูปธรรม ภูมิปัญญาของสิ่งแวดล้อมจะทำให้มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ควบคู่กันไปอย่างสันติสุขและยั่งยืน สำหรับประเทศไทย จึงมีโครงการลูกโลกสีเขียวขึ้นในปี พ.ศ. 2542 โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจเพื่อการค้นหา ยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีอุดมการณ์มั่นคงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแบบอย่างความดี ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางในสังคม วรรณกรรมแนวนิเวศวิถีเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” เป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชมเชยประเภทงานเขียน โดยสถาบันลูกโลกสีเขียว ประจำปี พ.ศ. 2556 ซึ่งรางวัลนี้จะมอบให้แก่งานเขียนที่มีเนื้อหาสาระเชิงสร้างสรรค์ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ ครอบคลุมมิติของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและการคงอยู่ของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

วรรณกรรมแนวนิเวศวิถีเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล เป็นวรรณกรรมที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2556 โดยสำนักพิมพ์เนเจอร์ จำนวน 252 หน้า ประกอบด้วยทั้งเรื่องสั้น เรื่องสั้นขนาดยาว (มีสารคดีที่มีท่วงทำนองของเรื่องสั้นแทรกในเนื้อหา) ประกอบด้วย เนื้อเรื่อง 21 ตอน แต่ละตอนมีชื่อตอนกำกับคือ ความในใจของผู้เขียนอยู่ ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย ขอบฟ้าเขตฝัน ณ ที่รักมีสายรุ้ง อาณาจักรรักอาณาจักรใจ พุงร้างและทางเถื่อน หัวใจที่เปราะบางและเต็มไปด้วยรุปรุน บางครั้งคนเราจำต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างไป กาลครั้งหนึ่ง มะม่วงพื้นบ้านพื้นเมืองกองหนึ่ง คนแปลกหน้าของแม่น้ำ และขุนเขา บึงใหญ่ในหุบเขา (จำนวน 6 ตอน) ขนเผ่าเร่ร่อนผู้เนจรมมาจากหัวใจ ดอกไม้ดวงดาวอาศูรทางเกวียนสายเก่าและแม่น้ำที่ไหลย้อนกลับ ในอ้อมกอดของขุนเขาและท้องทุ่ง เวณิสตะวันออก และเรื่องเล่าธรรมดาที่น่าเบื่อ ที่ได้ไหนสักแห่ง เหนือสายรุ้งสูงขึ้นไป

ในส่วนด้านประวัติและภูมิหลังของผู้เขียนนั้นมีความน่าสนใจ คือ พิบูลศักดิ์ ละครพล จากคำประกาศเกียรติคุณ ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมว่าด้วย เรื่องศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช 2560 โดยกล่าวว่า พิบูลศักดิ์ ละครพล เกิดวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2493 ที่อำเภอแม่ใจ นายพิบูลศักดิ์ ละครพล มีผลงานทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย บทกวี วรรณกรรมสำหรับเด็ก และบทเพลง ผลงานที่สร้างสรรค์ในเวลา 5 ทศวรรษมีจำนวนหลายร้อยชิ้น พิมพ์เป็นเล่มแล้วไม่น้อยกว่า 50 เล่ม หลายเรื่องพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ผลงานบางเล่มได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ผลงานหลายเรื่องได้รับ

รางวัล อาทิ รางวัลดีเด่นและรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ รางวัลรวี โดมพระจันทร์ รางวัลลูกโลกสีเขียว และรางวัลวรรณกรรมแม่น้ำโขง (Mekong River Literature Awards : MERLA) ซึ่งเป็นรางวัลระดับนานาชาติของประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง ผลงานเขียนของนายพิบูลศักดิ์ ละครพล สะท้อนความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท โดยเฉพาะปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ สาธารณสุข ฯลฯ ควบคู่กันไปกับภาพวิถีชีวิตอันสันโดษ อบอุ่น ผูกพัน พึ่งพาธรรมชาติท่ามกลางหุบเขาในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย ผู้เขียนได้เสนออุดมการณ์ของคนหนุ่มสาวร่วมสมัยยุคแสวงหาซึ่งมุ่งออกทำงานในชนบท แสวงหาความหมายของชีวิต การเล่าเรื่องสาระแห่งชีวิต อย่างมีสีสันราวกับใช้ปากกาแทนพู่กัน และใช้ลีลาภาษาและท่วงทำนองพลิ้วไหวราวบทกวี ทำให้พิบูลศักดิ์ ละครพล มีสมญาที่รู้จักกันในแวดวงวรรณกรรมว่า “เจ้าชายโรแมนติก” นอกจากผลงานด้านวรรณศิลป์แล้ว นายพิบูลศักดิ์ ละครพล ยังสร้างสรรค์บทเพลงกว่า 100 เพลง และยังเป็นจิตรกรวาดภาพสีน้ำ ได้จัดแสดงงานรวมแล้ว 15 ครั้ง บทประพันธ์ เพลงดนตรี และทัศนศิลป์ ของนายพิบูลศักดิ์ ละครพล สร้างแรงบันดาลใจแก่คนหนุ่มสาวยุคแสวงหาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน กระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณค่าความหมายของชีวิต ความใส่ใจในความเป็นไปของสังคม และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมการสร้างสรรค์ผลงานของนายพิบูลศักดิ์ ละครพล สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนรักและเห็นคุณค่าของงานวรรณกรรมและศิลปะอย่างต่อเนื่อง นายพิบูลศักดิ์ ละครพล จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช 2560 (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561: 123)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ วรรณกรรมนิเวศวิถีเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล โดยละเอียด และมุ่งวิเคราะห์วิจารณ์ จากแนวคิดที่แทรกไว้ในเนื้อหา เช่น การเสนอแนวคิดในการมองโลก แนวคิดการอนุรักษ์และการพัฒนา ซึ่งชี้ให้เห็นความจริงของชีวิต รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นท่ามกลางความงามของแผ่นดิน โดยแนวคิดของผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งในการพยายามปกป้องผืนแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอน เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทั่วไป พร้อมสร้างจิตสำนึกที่ดีและตระหนักรู้ในคุณค่าให้ผู้อ่านร่วมรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผ่านแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ วรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพลคือ ฉบับที่ตีพิมพ์ พ.ศ. 2556 จำนวน 252 หน้า โดยสำนักพิมพ์แพรว
2. วิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เพื่อพิจารณาแนวคิดดังนี้
 - 3.1 การวิจารณ์เชิงนิเวศ ของธัญญา สังขพันธานนท์ (2552: 29-91) ในวรรณคดีสีเขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทยซึ่งแสดงแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม วิเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรมรวมถึงการวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัยที่นำเสนอปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม โดยที่มนุษย์มีกระบวนการทัศน์หรือระบบความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แสดงถึงความสำนึกและตระหนักรู้ในสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเคารพและเกื้อกูลต่อชีวิตอื่นรวมถึงสำนึกที่จะดำรงรักษาสายสัมพันธ์ดังกล่าวให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตามวิถีคิดและภูมิปัญญาแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

3.2 การพินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัยของ ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศน์ (2559: 355-376) เสนอถึงการใช้ความคิด ความเชื่อมโยงของปัญหาสิ่งแวดล้อมกับฐานความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะภาษา เรื่องเล่า ความเชื่อ รวมทั้งจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทั้งรากเหง้าของปัญหาสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบที่มีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม กระบวนทัศน์ใหม่ที่มองว่ามนุษย์เป็นเพียงสมาชิกหนึ่งในชุมชนแห่งสรรพชีวิตที่ต้องพึ่งพิงอิงอาศัยสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และจำเป็นต้องเคารพกฎเกณฑ์ของชุมชนและสิทธิการดำรงอยู่ของสมาชิกอื่น ๆ โดยตัวบทวรรณกรรมสิ่งแวดล้อม เน้นถึงความสำคัญของการเริ่มแก้ไขปัญหาลingkungan

3.3 สำนึกนิเวศที่เป็นภัยต่อธรรมชาติและสำนึกนิเวศที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ของ ยูพยง ทัศนกร และมารศรี สอทิพย์ (2561: 90-113) ที่ได้นำเสนอ ซึ่งก็คือแนวคิดในการมองเห็นคุณค่าของชีวิตแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงถึงวิกฤติที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งแนวคิดทั้งหมดนี้จะก่อให้เกิดความรักและห่วงหาพันพยายากรหรือสรรพสิ่งอื่น ๆ

4. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดดังนี้

แนวคิด ความรู้ในตัวบทและความรู้นอกตัวบทในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม มีสาระสำคัญดังนี้

1) ความรู้ในตัวบท ประกอบด้วย รูปแบบ เนื้อหาและภาษากับการใช้ภาษา ซึ่งเนื้อหาของสารจะแบ่งเป็นข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น ข้อเท็จจริงคือสารประเภทที่รายงานให้ทราบถึงความจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกกายภาพอันอยู่ในวิสัยที่พิสูจน์ตรวจสอบได้ ข้อเท็จจริงจึงอาจเกี่ยวกับคน สัตว์ วัตถุ เหตุการณ์ หรืออะไรก็ตามที่อยู่ในสภาพอย่างหนึ่งอย่างใดส่วนข้อคิดเห็นคือ สารประเภทข้อคิดเห็นแสดงถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจิตของผู้ส่งสาร อาจเป็นความรู้สึก ความเชื่อ หรือแนวคิด ที่ผู้ส่งสารมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (สวานิต ยมาภย์, 2560: 1-24, 1-25)

2) ความรู้นอกตัวบทคือ ความรู้ความคิดที่ไม่ปรากฏในตัวบท แต่นำมาใช้เป็นแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยประวัติและภูมิหลังของกวี และแนวคิดในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม เหตุการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์ในเรื่องราวของเรื่องสั้น เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม คือ วรรณกรรมใช้ภาษาเป็นวัสดุ มีการประกอบสร้างที่สัมพันธ์ของวัสดุ (ภาษา) และการสื่อความหมาย (อารมณ์และความคิด) ดังนั้นวัสดุของวรรณกรรมจึงเป็นภาษาที่ประกอบกันในรูปร้อยแก้วในยุคเรื่องสั้นที่เรียกว่าร้อยแก้วแนวใหม่ การประกอบวัสดุในวรรณกรรมนี้สามารถพิจารณาเชื่อมโยงกับประเภทของงานและความนิยมในแต่ละสมัย การศึกษารูปแบบ คือการศึกษาวัดและการประกอบวัสดุตามกติกา หรือแบบที่กำหนดในงานแต่ละประเภท โดยพยายามค้นหาความสัมพันธ์กันของแบบแผนที่กำหนดไว้ กับฝีมือของศิลปินผู้สร้างงานแต่ละบุคคล

ในขณะที่โลกทัศน์คือส่วนที่สำคัญมากของสารของผู้ประพันธ์ โลกทัศน์หรือทัศนคติต่อโลก คือการเผย ความประจักษ์และรู้ตระหนักในคุณค่าหรือโทษภัยของสิ่งใดก็ตามในขอบเขตประสบการณ์ที่ผู้แต่ง กำหนดมาเพื่อสื่อสาร (ดวงมน จิตรจ้านงค์, 2556: 207-208, 218)

3) แนวคิดในการมองโลก ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดในการจำแนกสารัตถะ ของ วรวรรธน์ ศรียาภย์ จุไรรัตน์ รัตติโชติ และปาริชาติ โปธิ (2563: 83) กล่าวคือ ประกอบด้วย 3 แบบคือ ปังเจก สังคมและวัฒนธรรม และเหนือสภาวะสัมพันธ์ด้วยการมองเห็น กล่าวคือ 1. ปังเจก ว่าด้วยธรรมชาติ อันมีบุคคลเป็นเจ้าของ 2. สังคมและวัฒนธรรม ว่าด้วยสังคม 2 ประการ คือ 1) สารัตถะสังคม 3 ประเด็น คือ ธรรมชาติสาธารณะ สิ่งก่อสร้างสาธารณะ และกลุ่มชนกับการดำรงชีวิต 2) สารัตถะ วัฒนธรรม จำแนกได้ 4 ประเด็น คือ ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและอาหาร 3. เหนือสภาวะสัมพันธ์ ด้วยการมองเห็น ว่าด้วยเทพหรือผีศักดิ์สิทธิ์ และบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว

5. นำเสนอผลการศึกษาดังด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

6. สรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของพิบูลศักดิ์ ละครพล ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนวรรณกรรมได้นำเสนอแนวคิดไว้ 2 แนวคิด คือ แนวคิดในการมองโลกและ แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **แนวคิดในการมองโลก** “โลก” ในความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ แผ่นดิน โดยปริยายหมายถึงหมู่มนุษย์ หรือ ดาวเคราะห์ดวงหนึ่ง มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 5 ในระบบ สุริยะ เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1089) โลกใน ความหมายตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 99-100) ให้ ความหมายไว้ 3 แบบ คือ แบบที่ 1 คือปราศจากธรรมหรือหมู่มสัตว์ แบ่งออกเป็น สังขารโลก (โลกคือ สังขาร ได้แก่สภาพธรรมทั้งปวงที่มีการแต่งตามเหตุปัจจัย) สัตว์โลก (โลกคือหมู่มสัตว์) และโอกาสโลก (โลกอันกำหนดด้วยโอกาส และโลกอันมีในอวกาศ แบบที่ 2 คือหมู่มสัตว์หรือสัตว์โลก ประกอบด้วย มนุษย์โลก (โลกคือหมู่มมนุษย์) เทวโลก (โลกคือหมู่มเทพ สวรรค์ชั้นกามาวจรทั้ง 6) พรหมโลก (โลกคือหมู่ม พรหม สวรรค์ชั้นพรหม) แบบที่ 3 คือโลกอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ บางแห่งเรียกภพ ประกอบด้วย กามโลก รูปโลก อรูปโลก

การศึกษานิเวศวิถีแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของ พิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่ามีแนวคิดในการมองโลก 3 ระดับ แบ่งเป็นการมองโลกระดับปังเจก การมองโลกระดับ สังคมและวัฒนธรรม การมองโลกเหนือสภาวะสัมพันธ์ด้วยการมองเห็น อธิบายได้ดังนี้

1.1 โลกระดับปังเจก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายว่า ปังเจก หมายถึง เฉพาะตัว เฉพาะบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 732) สรรพสิ่งที่เป็ปังเจก (วรวรรธน์ ศรียาภย์ จุไรรัตน์ รัตติ โชติ ปาริชาติ โปธิ, 2563: 86) จำแนกได้ 2 ชนิด คือ ธรรมชาติกับสิ่งของ

1.1.1 **ธรรมชาติ (Natural)** เป็นสิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ, ภาพภูมิประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 597) เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ

ธรรมชาติสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ธรรมชาติที่มีชีวิต คือสิ่งมีชีวิต (organism) ประกอบด้วย พืช สัตว์ต่างๆ รวมทั้งจุลชีพ (micro organism) สิ่งมีชีวิตที่เล็กมากจนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น (วิทยาการ เชียงกุล, 2558: 56) และธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต คือสิ่งไม่มีชีวิต (abiotic) ประกอบด้วย อนินทรีย์สาร เช่น เซลล์ คาร์บอน น้ำ ออกซิเจน อินทรีย์สาร เช่น โปรตีน ฮิวมีส (ปุ๋ยอินทรีย์โดยธรรมชาติ) (วิทยาการ เชียงกุล, 2558: 23)

1) ธรรมชาติที่มีชีวิต

ธรรมชาติที่มีชีวิต คือสิ่งมีชีวิตที่เกิดและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ ในที่นี้ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ คน สัตว์ และพืชพรรณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) คน ผู้เขียนกล่าวถึง คนที่มีอาชีพเป็นช่างไม้และชาวประมง เขามีความสามารถที่จะต่อเรือด้วยตนเอง ผู้เขียนมีแนวคิดในการมองโลกตามสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของวิถีชีวิตผู้คนตั้งข้อความเป็นภาพของสล่า (ช่าง) ไม้ ชาวประมงตัวมันเมื่อมด้วยเหงื่อโคลนผิวสีน้ำตาลไหม้ ตัดกับลานดอกไม้สีชมพูเป็นภาพที่น่าดูน่าชมทั้งภาพเหลือที่เพิ่งชุดเสร็จใหม่ ๆ... ดูช่างยิ่งใหญ่อลังการยิ่ง เจ้าของจะยืนนิ่งฟังพินิจพิจารณา ดูว่าจะเติมจะแต่งสวนไหนต่อ หรือพอแล้ว...บายแก่ ๆ กลืนควันไฟไหม้ แกลบกรุ้งอยู่ในอากาศเรื้อรังรอมาดอีกหลายล้า ผมยังจดจำสีหน้าท่าทีและกลิ่นของเรือใหม่ได้ดี (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 118)

1.2) สัตว์ ผู้เขียนมีการกล่าวถึงมดในแง่มุมชวนชื่น โดยใช้บุคลาธิษฐานให้มดสามารถทำกริยาอาการแบบมนุษย์ เช่น การฟังเพลง และบอกถึงลักษณะพฤติกรรมของมดว่ามีความหวังไขเป็นอันมาก เป็นการแสดงแนวคิดของผู้เขียนที่นอกจากจะมองโลกในข้อเท็จจริงธรรมชาติของมดแล้วยังแสดงแนวคิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาผลกระทบที่จะเกิดจากการใช้ยาฆ่าแมลง ตั้งข้อความเป็น ... ธรรมชาติของมดที่หวังไข ไม่มีวันที่มีมันจะยอมจากไปง่าย ๆ ยกฟังแดด เคาะเอาไข่ออกมันก็รวมตัวกันเป็นหย่อม ล้อมไขของมันไว้ ยอมใจร้ายใช้ยาฆ่าแมลงพ่น ก็ยังเป็นปัญหาใหญ่ คนพ่นยาจะตายก่อนมดที่ต่อต้าน กอดกันตายในซอกในมุมมากกว่าจะไต่ออกมาโดยดี ที่ไต่เข้าไปในตัวตลับยิงแล้ว เนื้อเทปเสียหายหนักต้องกลับใจอนสะอื่นทิ้งไปจนพุนถึงขยะมดคงชอบฟังเพลงพอ ๆ กับปลวกที่ชอบอ่านหนังสือบทวิคลาสสิกมาทะไปหมดชั้นเมื่อปีที่แล้วปีนี้มีมดเปลี่ยนรสนิยมมาอ่านจดหมายรักแต่แปลกแอะ ที่จดหมายธรรมดา ๆ ที่มีดแยกไว้ในลิ้นชักตู้เหล็กเก็บเอกสารพวกมันไม่ยอมไปข้องแวะแตะต้อง (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 68)

1.3) พืชพรรณ ผู้เขียนมีการกล่าวถึงพืชพรรณในแง่มุมของความงามเป็นธรรมชาติ โดยใช้บุคลาธิษฐานประกอบกับอุปมาให้พืชพรรณสามารถทำกริยาอาการแบบมนุษย์ แผงแนวคิดในการมองโลกตามสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของพืชพรรณ การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล โดยใช้ความเชื่อมโยงของภาษาและจินตนาการความรู้สึกกับประสบการณ์ตรงของผู้เขียนที่ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติในชนบท เช่น ตั้งข้อความเป็น ...ผมหลับตาเห็นต้นไม้หุบใบนอนนิทรามย์อย่างมีความสุขได้เสียงเพลงพระจันทร์ ดุจทหารกล้าตาพริ้มผืนหลังอ้อมน้ำนจากอภิมารดา บทเพลงเท่กลมเท่เอละซ่าของสายลมและแสงแดดฤดูหนาวอบร่ำทุ่งข้าวจนเหลืองกำ ในห้วงธารรักอันลึกถื่นคณนา กอปรด้วยสายตาน้ำฉ่ำใสไหลเย็นอยู่ตาปี เสมือนหนึ่งเป็นลานชลาสัยให้เลือกคู่ สมสู่สืบพันธุ์ หลังฤดูแล้งแห้งขอดอันยาวนาน (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 150-151) มีการกล่าวถึง พรรณไม้ต่าง ๆ ที่ออกดอกตามฤดูกาลเช่น ศรีตรัง ตาเบญญา จะมีดอกช่วงเดือนมกราคมเดือนมีนาคมซึ่งจะเริ่มต้นฤดูร้อนจะเริ่มโรยรา

แต่ในช่วงต้นฤดูฝน ดอกจ้อยหรืออีกชื่อคือดอกอินทนิลจะเริ่มต้นบานในรอยต่อของฤดูร้อนอย่างฤดูฝน ความว่าในรอยต่อของฤดูกาล ม่วงครามสะคราญของศรีตรังและชมพูพุ่มเพราของตาเบญญา ทั้งกลีบร่วงราวรวดเร็วเหลือใจโดยเฉพาะปีไหนที่ดอกไม้บานไสวเต็มต้น ปีนั้นแหละระวังให้ตี อย่ารีรอ ถ้าอยากจะได้ภาพและเขียนรูป....คุณนั้นสิลมแล้งไสวอยู่บนกิ่ง เสลา ตะแบก อินทนิล แถมประดูร์รวมกัน เร็งร่าต้อนรับฤดูร้อน โฉนทิวใจเราจึงไม่ออกไปเร็งร่าออนซอนเช่นเดียวกับดอกไม้เล่า ...และถึงปลาย ร้อนดอกชอมพอกก็จะมีฤดูร้อนไป ดอกจ้อยก็จะมีช่อบานไสว เบิกการมาเยือนของฤดูฝน และ สรรพชีวิตก็จะเริ่มต้นระบัดใบเขียวจีสดใสอีกครั้ง (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 51-53)

2) ธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต สิ่งที่ไม่มีชีวิตที่เกิดและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ ประกอบด้วยอนินทรีย์สาร ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนา โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงหนองน้ำ คือหนองเล็งทรายที่มีความสำคัญต่อชุมชนกำลังจะถูกทำลายด้วยฝีมือมนุษย์ ดังข้อความว่า ...เก่าปีพันผ่าน นับจากได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำสากล หรือพื้นที่ชุ่มน้ำโลก ...หนองเล็งทรายพื้นที่ชุ่มน้ำ อันมีความหมายล้ำค่าเสมือนหนึ่งลมหายใจแห่งชีวิตชาวบ้านในชุมชนมาแต่บุพกาลกำลังจะจบท่านาน แห่งสายน้ำอันยิ่งใหญ่ ล้มตายลงต่อหน้าต่อตา (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 154) ความรู้เกี่ยวกับหนอง เล็งทรายนี้ผู้เขียนได้แทรกไว้ในหมายเหตุให้ทราบว่า หนองเล็งทรายถูกจัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญา แรมซาร์ (Ramsar | vention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีลำดับที่ 110 ตั้งแต่วันที่ 13 กันยายน 2541 จัดอยู่ในเกณฑ์ 2 เอ และ 4 บี 2 เอ หมายถึงพื้นที่ที่เป็นถิ่นอาศัยของชนิดพันธุ์ สายพันธุ์ของพืชและสัตว์หายาก มีแนวโน้มใกล้จะสูญพันธุ์ หรือเป็นแหล่งอาศัยของประชากรพืชและสัตว์มากกว่าหนึ่งชนิด 4 บี หมายถึงพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหาร ที่สำคัญสำหรับปลา แหล่งเพาะพันธุ์วางไข่ แหล่งอนุบาลตัวอ่อนและเส้นทางในการอพยพ ซึ่งประชากร ปลาไม่ว่าจะอยู่ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำหรือจากแหล่งน้ำอื่น ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยหนองเล็งทรายจึงถือว่าเป็น แหล่งที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและมีความสำคัญยิ่งต่อชุมชน ผู้เขียนให้ความเห็นว่า หากจะมีโครงการพัฒนาใด ๆ ต้องมีการยื่นเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและมีการจัดทำรายงานด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) แต่จากการพัฒนาในหนองเล็งทรายไม่มีการกระทำใด ๆ กระทั่งชุมชนรอบ ๆ ยัง ไม่รู้รายละเอียดที่ค่อนข้างนอกรมากกว่าในพื้นที่แหล่งหากินของตน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการหมายเหตุนี้ เป็นกลวิธีการนำเสนอที่ย้ำแนวคิดของผู้เขียนที่เล็งเห็นถึงแนวคิดการอนุรักษ์ที่ควรก้าวไปพร้อมกับการ พัฒนาเพื่อให้ระบบนิเวศยังคงอยู่ ซึ่งการพัฒนาใด ๆ ก็ตามที่เป็นการกระทำของมนุษย์เพื่อการดำรงอยู่ ถ้าทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อคุณภาพและการเปลี่ยนแปลงสมดุลของระบบนิเวศน้อยสุด จึงจะสามารถพัฒนาก้าวไปสู่รูปแบบที่เรียกว่า นิเวศพัฒนา (Eco-development) เพื่อความยั่งยืน

1.1.2 สิ่งของ (object) หมายถึงวัตถุต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1231) สิ่งของที่ผู้เขียนกล่าวถึง ได้แก่ ยาฆ่าแมลง มีเป็นการแสดงแนวคิดการอนุรักษ์ คือการที่จะอนุรักษ์ระบบ นิเวศให้ปลอดภัยจากสารพิษ โดยผู้เขียนกล่าวถึงยาฆ่าแมลงในมุมมองของพิษภัยของยาฆ่าแมลงที่ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม ดังข้อความว่ายาฆ่าแมลงจะถูกดูดซึมโดยทางผิวหนัง การกิน การหายใจ ยาฆ่าแมลงสามารถแพร่ไปตามที่ต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าพื้นดินหรือ บ่อน้ำ เด็ก ๆ ในบ้านอาจจะถูกยาฆ่าแมลงที่ตกค้างอยู่โดยไม่รู้ตัว (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 214)

แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของ พิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่า ผู้เขียนมีแนวคิดการมองโลกในระดับปัจเจกครบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต คน สัตว์ พืชพรรณ สิ่งของ ทำให้เห็นว่า ผู้เขียนมองเห็นคุณค่าของชีวิตและสรรพสิ่งอย่างเท่าเทียมกัน

1.2 โลกระดับสังคมและวัฒนธรรม

1.2.1 สังคม คำว่า “สังคม”ตามความหมายของ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความไว้ว่า คือ คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น สังคมชนบท (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1199) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมคือการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นนอกเหนือจากมนุษย์อาจใช้คำว่าระบบนิเวศ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าจะในด้านใด เช่น ประเทศ จังหวัด และอื่น ๆ และมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีรวมถึงภาษา การละเล่น และอาหารการกินของตนเองในแต่ละสังคม การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้นช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ถ้าต้องทำสิ่งนั้นโดยลำพัง ขณะเดียวกันสังคมที่พัฒนาหรือกำลังพัฒนาเป็นเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงานอย่างมากมาย ก็อาจส่งผลให้ประชากรที่ไม่สามารถปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือความรู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมในสังคมขึ้นมาได้ ในระดับสังคมมีการมองโลกตามสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของผู้เขียน ด้วยการเล่าถึงการกลับมาอยู่ในชนบทและพบกับความเป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมชนบท เช่นการหาปลา หาของป่า ทอผ้า ดำนา การร่วมลงแรงปลูกข้าวซึ่งเป็นระบบพึ่งพาอาศัยกันของคนในสังคมชนบท ผู้เขียนมองโลกว่าแม้ว่าระบบเศรษฐกิจของโลกจะเปลี่ยนแปลง แต่การดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับฐานทรัพยากรนั้นเป็นฐานชีวิตที่ยั่งยืน ดังข้อความที่ว่า ...ผมมาตื่นรู้ มีสติคิดได้ ก็เมื่อเวลาผ่านไปนานเนิ่น และผมเปลี่ยนวิถีชีวิตคนเมืองกลับมาปลูกกระท่อมลอมฟางอยู่กลางทุ่ง คิด ๆ จนน่าขัน สิ่งทีพวกนักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่นี้เน้นชวนกลับหลังหันไปหา เป็นสิ่งที่มีอยู่มีมานานนานกาลแล้วในสังคมชนบทบ้านเรา ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจชุมชน (moral economy) หรือเศรษฐกิจศีลธรรม ทำหรือเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง (self-sufficiency) ที่เน้นการดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับฐานทรัพยากร คือผืนแผ่นดิน ภูเขา แม่น้ำ บึงหนองของตน ซึ่งเป็นฐานชีวิตที่ยั่งยืนไม่ว่าระบบเศรษฐกิจของโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม พวกเขาก็กังหาปลา หาหน่อไม้ เก็บเห็ด เก็บยอดผักหวาน ป่า ทอผ้า ดำนาปลูกข้าว เอาแสง เอามือ (ลงแขก) แลกเปลี่ยนผลผลิตและแบ่งปันทำบุญเมื่อมีเหลือกิน และเหลือเก็บ....(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 141)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมองโลกตามความจริงและยอมรับที่ชุมชนมีการพัฒนาด้วยเทคโนโลยี ดังข้อความที่ว่าแต่ผมก็ไม่เคยหันหลังให้แสงสว่างของโลกและคุณประโยชน์ของเทคโนโลยีแม้จริงจากใจลึกแล้ว ไม่อยากให้เห็นเสาไฟฟ้ามาตั้งอยู่หน้าบ้าน เห็นการไหลบ่ามาของชุมชนนักแก๊งกำไรที่ดินและเสียงแผดคำรามของมอเตอร์ไซด์ที่จะตามมา แต่ผมก็ยินดีที่จะร่วมมือเข้าซื้อกับเพื่อนบ้านที่ต้องการไฟฟ้า (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 40) ในส่วนนี้เป็นมุมมองโลกจากวิถีชีวิตจริงของผู้เขียน คือพิบูลศักดิ์ ละครพล ได้ใช้ชีวิตในชนบทท่ามกลางธรรมชาติที่ อ้าเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เป็นการแสดงแนวคิดทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาที่ควรสามารถดำเนินไปด้วยกันได้

1.2.2 วัฒนธรรม “วัฒนธรรม” ตามบทนิยาม ของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2553: 30) หมายความว่า วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สัมผัส ปฏิบัติ สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างยั่งยืน

“วัฒนธรรม” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือสิ่งที่ทำความเจริญงอกงาม ให้แก่หมู่คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1103) วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ (สุพัตรา สุภาพ, 2518: 119-120) คือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (material culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดค้นผลิตขึ้นมาเช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (non-material culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิการเมือง กฎหมาย วิธีการกระทำ และแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) ที่มองเห็นไม่ได้ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) **วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ** ผู้เขียนได้แสดงถึงวิกฤติปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์และผลจากการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ ตัวอย่างข้อความจากรรณกรรมแนวนี้เวศวิถีนี มีข้อความที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเจริญของวัตถุ เช่น การตัดถนนแม้จะนำความเจริญเข้าไปในชุมชนแต่นั้นก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมด้านอื่น ๆ ตามมา หรือแม้กระทั่งการสร้างเขื่อนที่ไม่ได้มีเพียงประโยชน์แต่กลับมีข้อเสียด้านอื่นตามมาด้วย ดังข้อความว่าผมมองดูถนนสีแดงที่ตัดขึ้นเขามาเลี้ยวลดคดเคี้ยวไปเชื่อมโยงถึงกันหมดทุกตำบลหมู่บ้าน ย่านเชิงเขาอำเภอนี้ทั้งที่ลาดยางและเทคอนกรีตแถมยังมีถนนลูกรังตัดใหม่ที่มาพร้อมอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตรอีกหลาย 10 สาย ป่าเขาต้นไม้เขียวอุดมสมบูรณ์เหมือนเก่าเหมือนเดิมได้อย่างไร เพราะถนน ลากเส้นไปที่ไหนคนก็ตามขึ้นไปอยู่ที่นั่น ยิ่งมีน้ำท่าอุดมคนก็ต้องแหกกันขึ้นมาหาที่ทำการทำสวนเป็น ธรรมดา (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 240) ...การสร้างเขื่อนที่ก่อให้เกิดผลกระทบกับสิ่งมีชีวิตเช่น ข้อความว่า “ไม่มีแล้วปลาพื้นบ้านพื้นเมืองที่อยู่ในหนองเล็งทราย เหลือไม่กี่ชนิด ตั้งแต่ตั้งเขื่อนคอนกรีต กันทางวางไข่ไปมาของปลา ต่อมาก็ยังขุดคลองชลประทานรอบหนองอีก อันนี้ยิ่งใหญ่กว่าเขื่อนใหญ่โต มันคือกำแพงกั้นวิถีชีวิตของหนองน้ำเลยละ” (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 162)

2) **วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ** ผู้เขียนมีแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ในวิถีชุมชนมีการเฉลิมฉลองและพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน วัฒนธรรมการดำรงชีพและภูมิปัญญาของคนในสมัยก่อนนั้นส่งผลในการช่วยรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงอยู่ ดังข้อความที่ว่า ชาวประมงแถบหนองคาย ที่วางกฎกติกาการยาททางสังคมไว้ว่าจะทำพิธีจับปลาบึกได้ก็ระหว่าง 13 คำถึง 15 คำ เท่านั้น แลมีใครจับได้ก็ต้อง - คัว (แล) แบ่งเนื้อปลาแจกจ่ายให้แก่คนในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง (นั่นเสมือนกฎของการกินอย่างรู้ค่า คาวะและสอนเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันไปในตัว) นับเป็นความฉลาดรู้หรือภูมิปัญญาของคนในสมัยก่อนเพราะปลาบึกนั้นตัวโต ในหน้าขึ้นวางไข่มีมากมายถึงขนาดว่ายมาติดชายติดมองของชาวบ้านเอง ถ้าทุกคนเฮโลกันจับปลาบึกก็คงกินไม่หวาดไม่ไหว (กินทั้งกินข้างและปลาก็จะหมดไปจากแม่น้ำเป็นแน่)...(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 185)

1.3 โลกเหนือสภาวะสัมผัสด้วยการมองเห็น

สังคมไทยในทุกกลุ่มชนมีความเชื่อเรื่องของโลกเหนือสภาวะสัมผัสการมองเห็นเกี่ยวกับสรรพสิ่งที่สิ่งทีมองเห็นด้วยตาและสิ่งที่ดวงตาไม่สามารถมองเห็น จากการศึกษาแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่า ผู้เขียนแสดงแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณของสรรพสิ่ง

1.3.1 ความเชื่อเรื่องผี ผีมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์มาช้านาน บุญยงค์ เกศเทศ (2561: 158-159) ได้กล่าวถึง “ผี”ว่า เป็นตัวตนของสัญลักษณ์เชิงอำนาจ มนุษย์ในสังคมต่างมีความเชื่อว่ามีอำนาจบางอย่างซึ่งอยู่ในรูปของผีบางเทวดา เป็นผู้ที่มีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ทุกคน เนื่องจากมนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ไม่มีความรู้พอที่จะเข้าใจ คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ธรรมชาติ เมื่อไม่รู้ก็จึงสร้างจินตนาการว่าเบื้องหลังธรรมชาติเหล่านั้นมีอำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติแฝงอยู่ สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม ด้วยคิดค่านึงว่าสรรพสิ่งในโลกล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน และมนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จำเป็นต้องพึ่งพิงธรรมชาติและอยู่ใต้ธรรมชาติ แต่เมื่ออำนาจนั้นเกินวิสัยที่จะหาคำอธิบายด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ จึงเรียกขานเพื่อสื่อให้เป็นที่เข้าใจทั่วไปว่า “อำนาจเหนือธรรมชาติ” เป็น “ปัญญา” ของมนุษย์ในการพยายามเข้าใจธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในวรรณกรรมเรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่อง “จำใคร่ปุก” เป็นความเชื่อในเรื่องผี ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการของบรรพบุรุษที่จะปกป้องแหล่งน้ำให้มีสภาพที่ดี หรือความเชื่อว่าเป็นปลาบึก เป็นปลาเทพเจ้า ใครจับปลาบึกได้ก็ต้องรีบปล่อยทันที แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อนี้เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ความเชื่อเหล่านี้ที่ให้ผลที่ดีในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ ดังเช่นการกล่าวถึงความเชื่อของคนในชุมชน ซึ่งผู้เขียนเองก็ยอมรับและเชื่อถือในความเชื่อนั้นด้วย ดังข้อความว่า ... ผมเอ่ยถึงจำใคร่ปุก คุณเคยสงสัยว่ามันคืออะไร จำคือพื้นที่ขึ้นและหรือบริเวณที่เป็นตาน้ำ มีพืชเช่นเฟิร์น บอนขึ้นปกคลุมจะเป็นที่ที่เย็นฉ่ำเป็นแหล่งกำเนิดน้ำใส... นี้กระมังบรรพบุรุษผู้ฉลาดเฉลียวผู้ต้องการปกป้องแหล่งน้ำ จึงบอกว่า จำ คือที่ที่มีผีอยู่ห้ามย่างกรายไปรบกวน ใครไม่เชื่อจะทำให้ป่วยไข้ไม่สบายได้... (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 120)

....จากตำนานความเชื่อแต่โบราณกาลที่จดจารขานเล่าสืบต่อกันมา เช่นคนที่ราบลุ่ม โตนเลสาบและแม่น้ำโขงบริเวณกำแพงจาม เชื่อว่าปลาบึกเป็นปลาเทพเจ้า หรือนัยยะหนึ่งปลาของภูตผี (ด้วยลักษณะที่ใหญ่โตมากกว่าปลาอื่นใด) ใครจับปลาบึกได้ก็ต้องรีบปล่อยทันทีก่อนที่จะมีอันเป็นไปเป็นต้นและจนปัจจุบันนี้ เมื่อมีปลาบึกมาติดอวน ชาวกำแพงจามจะหยดน้ำหอมลงบนตัวปลาบึกก่อนปล่อย (เหมือนกรวดน้ำ รดน้ำขอพร) ด้วยเชื่อว่าจะมีโชคดี ความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านพื้นเมืองเช่นนี้ ถือเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการสงวนรักษาพันธุ์ราชาแห่งน้ำโขงไว้ก็เป็นได้ (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 184)

1.3.2 ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ สังสารวัฏเป็นความเชื่ออีกรูปแบบหนึ่งจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนาว่าด้วย วัฏฏะหรือไตรวัฏฏ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 100) องค์ประกอบของกรรมวิบากทำให้เกิดผลได้แก่ สังสารวัฏ คือ ความท่องเที่ยวไปในอาการที่เป็นวงกลมหมุนวนอยู่ในสังสาร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัฏสงสาร เป็นการเวียนว่าย

ตายเกิดอยู่ในภพภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกด้วยอำนาจ กิเลส กรรม วิบาก หมุนวนอยู่เช่นนั้น (พระครูปลัด พิเชษฐ์ อดิธรรมโม, 2560: 146)

ผู้เขียนมีการใช้โวหารเพื่อกล่าวเปรียบถึงวงจรชีวิตของคนกับวงจรชีวิตของปลาที่เมื่อถึงเวลาที่ต้องย้อนกลับสู่สายน้ำแหล่งกำเนิด แสดงให้เห็นถึงวัฏสงสารแห่งชีวิตว่า สรรพชีวิตทั้งหลายในโลกล้วนเกิดมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกระแสธารซึ่งเป็นธรรมชาติ วายเวียนไปตามกระแสแห่งวิบากกรรม ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งในส่วนนี้ตามหลักธรรมท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้เหตุผลถึงการที่เวียนเป็นวงกลมนี้เพราะความอยากได้อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วกระทำอีกอย่างหนึ่งทำให้ได้ผลอีกอย่างหนึ่งวนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด คนเราจะพ้นทุกข์ก็ต้องออกจากวงกลมนี้ให้ได้ นั่นคือนิพพาน (พุทธทาสภิกขุ, 2552: 34-35) ดังข้อความว่า ...หมู่มนุษย์ก็เออะ ล้วนมีวงจรแห่งชีวิต หมุนเวียน ไม่ต่างจากปลาในกระแสธาราชีวิต... มีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดคู่กัน เวลาแห่งการคิดฝันและทบทวน เวลาแห่งการหวนคืนกลับ..." (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 161-162)

1.3.3 ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง ในประเทศตะวันตก จิตวิญญาณ หรือ Spirituality เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 17 เป็นคำที่ใช้ในทางศาสนา รากศัพท์เดิมของคำว่า Spirituality มาจากคำว่า Spiritus ในภาษาละตินซึ่งหมายถึง ลมหายใจ ผสมกับคำว่า Enthousiasmos (เป็นรากศัพท์ของคำว่า Enthusiasm) หมายถึง พลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของชีวิต ความหมายของจิตวิญญาณในช่วงนี้มีความหมายหลากหลาย แต่การให้ความหมายที่เป็นที่เข้าใจกันจนถึงปัจจุบันพัฒนาการมาจากศาสนาคริสต์และจากรากศัพท์ของจิตวิญญาณในภาษาฝรั่งเศส หมายถึง คุณภาพและสภาวะของชีวิตที่พ้นจากโลกียสุข หรือการเข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต เป็นการให้ความหมายที่เน้นสิ่งภายในจิตใจหรือประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล (Jeremy Carrette and Richard King, 2005: 34) ต่อมาในศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของจิตวิญญาณในปรัชญาตะวันออก โดยเฉพาะแนวคิดพุทธศาสนาจึงได้ถูกเผยแพร่ คำว่า “จิต” ในทางพุทธศาสนา หมายถึงธรรมชาติที่รู้ สภาพ ที่นึกคิด ความคิด ใจ และเป็นคำไวพจน์กับคำว่า “วิญญาณ” โดยมีความหมายเกยกันมิใช่ตรงกันโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 280) คำว่า จิตจึงหมายถึงความรู้สึกนึกคิด ในทางพุทธคือเบญจขันธ์ ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จิตมีลักษณะสมมุติ คือ มีความรู้สึกทุกขุขุได้ มีความจำได้ มีความคิดปรุงแต่งได้ มีการรับรู้ทางวิญญาณได้ ส่วนคำว่า วิญญาณ ในทางพุทธศาสนา หมายถึง การรู้เวลาที่มีผัสสะโดยมีอายตนะทั้ง 6 เป็นเครื่องรับ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ คำว่า “จิตวิญญาณ” ใช้ทั่วไปในสังคมไทยมาก่อน หมายถึงสิ่งอะไรก็ตามที่มีคุณค่าสูงทางจิตใจเราจึงนำคำที่ใช้ในสังคมไทยมาใช้ เรียกว่า “สภาวะทางจิตวิญญาณ” ต่อมาได้มีการได้ปรับเปลี่ยนมาใช้คำว่า “สภาวะทางปัญญา” (ประเวศ วะสี, 2552: 12)

ส่วนคำว่าจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง ในที่นี้ผู้วิจัยใช้ในความหมายมุมมองที่ต่างออกไป ดังที่ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2559: 4) ได้แสดงแนวคิดว่า ไม่เพียงแต่มิติทางจิตวิญญาณจะเป็นสิ่งที่มีอยู่เฉพาะในมนุษย์เท่านั้น ในจารีตความรู้ที่แตกต่างออกไปโดยเฉพาะในคติชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือในหมู่นักคิดนักทฤษฎีที่เรียกว่า Post-humanism สรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ก็อาจมีภาวะภายในของการดำรงอยู่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “มิติทางจิตวิญญาณ” ซึ่งอาจแสดงออกเป็นความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนของสรรพสิ่งหรือพลังสร้างสรรค์ที่นามหัตถ์จรรยาของธรรมชาติ จิตวิญญาณจึงหมายถึงธรรมชาติหรือภาวะภายในของการดำรงอยู่ อันหมายความว่า จิตวิญญาณเป็นธรรมชาติที่ไม่ได้เป็นสิ่งที่ใครไปประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หรือเป็นของแปลกปลอมที่นำไปใส่ แต่เป็นภาวะที่มีอยู่แล้วภายในตัวเราหรือภายในสรรพสิ่ง

ภาวะภายในของการดำรงอยู่ หมายถึง ไม่ใช่ภาวะภายในของมนุษย์เท่านั้น เพราะเราไม่มีความรู้พอที่จะบอกว่าพืชหรือสัตว์ต่าง ๆ มีภาวะภายในหรือไม่ หรือแม้แต่จักรวาลก็อาจมี Cosmic consciousness ก็เป็นไปได้ จิตวิญญาณจึงเป็นภาวะภายในของการดำรงอยู่ (หรือ Existential being) ไม่ใช่ภาวะภายในของมนุษย์ (Human being) เท่านั้น

แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของ พิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่ามีข้อความที่แสดงแนวคิดนี้ดังข้อความว่า สรรพสิ่งบนโลกใบนี้ล้วนมีชีวิตจิตใจละเอียดอ่อนไหว และมีการส่งความน้อยส่งภาษาสื่อสารถึงกัน รวมทั้งกับจักรวาลอันลึกลับนี้ ผมเชื่อเช่นนั้น กระทั่งดอกไม้ ใบหญ้า ป่า แผ่นดิน โขดหิน ภูเขาแม่น้ำลำธาร หมูเมฆ ดวงดาวและดวงตะวันจันทร์ราในท้องฟ้า ก็มีภาษาสื่อสารและมีจิตวิญญาณอันลุ่มลึกสุนทรีย์ ละเอียดยิ่งกว่ามนุษย์เสียด้วยซ้ำ...คุณอาจจะยิ้ม ข้า-ข้า เมื่อได้ยินผมพูดอย่างนี้หรือเมื่อได้รับรู้เรื่องนักดนตรีสี่ขอให้ต้นไม้ของเขาฟัง แต่ตอนหลังคุณก็พยักหน้าหงึกหงักเห็นด้วยเมื่อมีผลวิจัยออกมาว่า ต้นไม้ดอกไม้รวมทั้งสัตว์เลี้ยงให้ผลิตผลเจริญงอกงามนัก เมื่อเจ้าของฟาร์มใจดีเปิดเพลงรักประโลมใจ (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 150)

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง เพื่อให้ผู้อ่านได้มีมุมมองที่กว้างขึ้นสำหรับในสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าต้นไม้ที่ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ เพราะมีผลการวิจัยเรื่อง Measuring Effects of Music, Noise, and Healing Energy Using a Seed Germination Bioassay ของ Katherine Creath and Gary Schwartz (2004: 113-122) ผลการวิจัยพบว่า เสียงดนตรีมีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อจำนวนเมล็ดที่แตกหน่อเมื่อเทียบกับการควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษาในการทดลองทั้งห้าสำหรับเงื่อนไขหลัก เสียงดนตรีมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับเสียงรบกวน การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการสั่นสะเทือนของเสียง (ดนตรีและเสียง) รวมถึง biofields (ความมุ่งมั่นทางชีวภาพและแม่เหล็กไฟฟ้า) ทั้งสองส่งผลโดยตรงต่อระบบชีวภาพที่มีชีวิตและการงอกของเมล็ดพืชมีความไวต่อการตรวจจับ ดังนั้นผลการวิจัยนี้แม้ไม่ได้ตอบคำถามทั้งหมดเกี่ยวกับจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง แต่อาจถือได้ว่าเป็นก้าวของวิทยาการใหม่ ๆ ในการเรียนรู้โลกและจักรวาลมากขึ้น และวรรณกรรมแนวนิเวศวิถีเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของ พิบูลศักดิ์ ละครพลมีแนวคิดที่สอดคล้องกับวิทยาการนี้ด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา เป็นความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนสำนึกให้กับผู้อ่านให้หันมาอนุรักษ์และหวงแหนธรรมชาติและนิเวศวิถี

2.1 การอนุรักษ์ วรรณกรรมแนวนิเวศวิถีเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายนี้ มีข้อความที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ซึ่งการดำเนินแนวคิดนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร มีใจความสำคัญตอนหนึ่งที่กล่าวถึง พระมหาชนกได้เสด็จประพาสพระราชอุทยาน พระองค์เชิญอุทิจจพราหมณ์มหาศาลมาเพื่อทรงแนะนำอุปายในการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่เสียหายให้กลับมาให้ผลได้ การนำวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับปศุสัตว์ เช่นการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่ถูกหักโค่นด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ คือ ชีวาสองเคราะห์ และเครื่องจักรกลสำหรับยกต้นมะม่วงมีชื่อเรียกว่า “ยันตกล” (ภูมิพลอดุลยเดช, 2539: 132) เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชน สร้างเศรษฐกิจด้วยการอนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรการฟื้นฟูต้นมะม่วงในพระมหาชนกหมายถึงการฟื้นฟูสังคม

ในยุคปัจจุบันมีวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสร้างและเปลี่ยนจิตสำนึกของผู้คนในเรื่อง การอนุรักษ์ระบบนิเวศอันมีค่าของโลกและชีวิตตามแนวทางดังพระมหาชก วรรณกรรมแนวนี้คือเรื่อง เรื่อง “ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย” ของพิบูลศักดิ์ ละครพล เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีแนวคิดตามศาสตร์ พระราชา โดยได้รับการประกาศให้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่น ด้านวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีแนวคิด ตามศาสตร์พระราชา พ.ศ. 2561 จากสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวง วัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่ามีข้อความที่แสดงแนวคิดให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ อนุรักษ์และการพัฒนา และเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอันมาก ผู้เขียนทำให้ผู้อ่านตระหนักและรับรู้แนวทาง นั้นได้ด้วยตนเองจากการอ่าน เช่น การงด การเลี้ยง การละเว้นสิ่งที่เรียกว่าการทำลาย อีกทั้งมีการยก ข้อความประกอบเกริ่นนำเข้าสู่เรื่อง เช่น คำกล่าวของ John lane ว่า การถอยห่างจากธรรมชาตินี้เป็น ปัญหา ใช้แค่ทำให้เราละเลยพันธะหน้าที่เกี่ยวกับระบบนิเวศเท่านั้น แต่มันได้คุ้มถึงพวกเราลงบนขุนทรัพย์ ของเราเอง ...โลกธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งให้แรงบันดาลใจถูกแทนที่ด้วยบางสิ่งบางอย่างที่ขาดปัญญาอัน ลึกซึ้งของโลก ซึ่งมีพลังที่จะบำบัดตามธรรมชาติได้อย่างไม่รู้เหนี่ยวหนาย (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 203)

ผู้เขียนกล่าวถึงการรักษาแหล่งน้ำ เพราะแม่น้ำเป็นต้นกำเนิดของชีวิต หนึ่งในจุดเริ่มต้น ของอารยธรรมคือการกสิกรรม เมืองและชุมชนจึงมักเริ่มขึ้นที่แถบลุ่มน้ำและริมแม่น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ เป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดของอาณาจักร แม่น้ำจึงเป็นเสมือนเส้นเลือดของผืนแผ่นดิน บางครั้งแม่น้ำก็พัด พาเอาความอุดมสมบูรณ์มาให้ แม่น้ำจึงไม่ได้มีความหมายแคในเชิงกายภาพเท่านั้น แต่แม่น้ำยังโอบอุ้ม ความหมายของชีวิตและการข้ามผ่านไปจนถึงพลังอำนาจของธรรมชาติและกาลเวลาสามารถเปลี่ยนไป ให้เป็นเมือง ผู้เขียนจึงเปรียบเทียบแม่น้ำกับความกรุณา หน้าที่หลักของแม่น้ำคือการรินไหลนำความ อุดมสมบูรณ์จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง ดังข้อความว่า....จะอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแม่น้ำสายไหน ชื่อใดหัวใจ ของแม่น้ำคือความกรุณา หน้าที่หลักของแม่น้ำคือรินไหล นำพาความอุดมสมบูรณ์ไปให้ผืนแผ่นดิน ที่ราบลุ่มสองฝั่งปากหมู่บ้านผ่านตำบล บันดาลดลเมืองเถื่อนบ้านปากกลายเป็นมหาอาณาจักร...(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 180) ถ้าตีความตามนัยคือ “ปา” เปนเครื่องหมายแห่งความกล้าหลัง ปา เปนเครื่องหมาย แห่งความเถื่อน ปา คู่กับคำว่า เถื่อน คือปาเถื่อน “เถื่อน” ก็คือ การทางไกลความเจริญและยังไม่พัฒนา ในขณะที่คำว่า “มหาอาณาจักร” จะแทน “สังคมเมือง”

ผู้เขียนให้แนวคิดว่า การอยู่กับธรรมชาติและ การพึ่งพาตนเองจะมีความสุขสงบมากกว่า คือ ปาเป็นแหล่งทรัพยากรของมนุษย์ โดยเฉพาะเป็นแหล่งของปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต การพึ่งพาตนเอง ถ้าชาวบ้านยังมีป่าที่อยู่ เขาจะไม่ต้องอาศัยระบบเศรษฐกิจเงินตราแบบปัจจุบัน ชาวบ้าน จะอยู่ได้โดยอาศัยธรรมชาติ แต่เมื่อไม่มีป่าหรือป่าเสื่อมโทรมไปแล้ว มนุษย์ก็ต้องมาขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจ แบบเงินตรา ต้องหาเงินไปซื้อของมา ต่างจากคนโบราณที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงิน อยู่กับปากินกับป่ามา ตลอด ดังข้อความว่า...เงินมีบทบาทน้อยมากในสังคมชนบททุกกาล วิญญาณจิตใจและศาสนาถูกให้ค่า มากกว่าเงินตรา... พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ของเราหรือบรรพบุรุษของทุกคนเผ่าที่เช่นกัน ล้วนปลูกฝังให้เด็ก ๆ เรียนรู้ถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์ (ที่ยิ่งใหญ่) ที่จะอยู่กับธรรมชาติแวดล้อมที่ยิ่งใหญ่ให้ได้ด้วย ลำแข้งตัวเองพึ่งพาตนเอง อยู่อย่างผสมกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ พออยู่พอกินในถิ่นฐานชุมชน ของตัวเองอย่างมีความสุขสงบตามอัตภาพ มากกว่าสอนให้ยื้อแย่งแข่งขันหรือละโมภโลกมาก โคนล้ม ทำลายธรรมชาติ (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 141-142)

2.2 การพัฒนา จุดเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ผู้เขียนมักจะไม่ได้กล่าวถึงการพัฒนาโดยตรง แต่จะพูดถึงทางอ้อมเพื่อให้เห็นผลกระทบของการพัฒนา เพราะในการพัฒนาไม่ได้ส่งแต่ผลดีเสมอไป แต่ส่งผลในแง่อื่นด้วย เช่น ในการสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำ ผู้เขียนแสดงแง่คิดว่า ในสมัยโบราณ ชาวบ้านใช้ฝายไม้เพื่อใช้ชลื่อน้ำ แต่ในปัจจุบันมีการใช้ฝายคอนกรีตแทน การสร้างฝายคอนกรีตทำให้เกิดผลกระทบต่อวงจรชีวิตของปลา ระบบนิเวศในลุ่มน้ำมีการเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างข้อความเช่น “การทำลายมาในนามการพัฒนา การพัฒนาคือที่มาของการคอร์ปชั่น” ฟังความคิดความอ่านของเด็กหนุ่ม ลูกชาวประมงชราคนนี้สิ ในสมัยโบราณสมัยพ่อผมปู่ผม ไซ้ว่าเขาจะสร้างฝายคอนกรีตไม่ได้ แต่เขาไม่ทำต่างหาก” เขามองหน้าผมแว่มนิ่ง “ฝายไม้เขาใช้ชลื่อน้ำไม่ใช้กันน้ำ กันทางไปมาหาสู่กันของปลา ตัดวงจรความสัมพันธ์ของระบบนิเวศลุ่มน้ำ...” (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 159)

การพัฒนาผืนดินด้วยการขุดลอกหนองเพื่อเลี้ยงปลา ทำให้ระบบนิเวศริมน้ำที่ถูกทำลาย ดังข้อความว่า “เรื่องยังไม่หายจากหนองน้ำนะตอนนั้น พ่อก็ยังออกหาปลาในหนองน้ำอยู่ แต่ปลาน้อยลง นกเริ่มหาย มาทรุดใหญ่ก็เมื่อมีโครงการขุดลอกหนองปีสี่สี่ หนองน้ำที่มีป่าไคร้ บึงบัว มีเนินเล้งทราย มีความหลากหลายตามธรรมชาติของบึงหนองน้ำ ก็ถูกทำลาย... ..สาหร่ายนานาหลายมาเป็นสระน้ำ อ่างเลี้ยงปลาโล่งลือลือลึบ สุดหูสุดตา (กินเนื้อที่ถึง 635 ไร่)” ได้ยินแล้วผมรู้สึกท้อใจนึกถึงภาพที่ผมได้เห็นทางโทรทัศน์คือการระเบิดตึกที่ยังเห็นดี ๆ อยู่ ล้มครืนทะลายลงไม่เหลือหรือในเวลาไม่กี่วินาทีอย่างนั้นแหละ... (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 164)

การพัฒนาผืนดินแต่ทำให้เกิดผลกระทบอื่นๆในระบบนิเวศ เช่น ผลกระทบของการใช้ยาฆ่าแมลง การสูญเสียของป่าไม้ผืนใหญ่กับพืชผักสวนครัว หรือการทำลายลำน้ำลำธารอันเป็นที่อยู่ของปลา ทำให้ต้องเลี้ยงปลาแทนปลาที่มีตามธรรมชาติ ดังข้อความว่า “อ้ายมาว่าผมใส่ยาฆ่าหญ้า ฆ่าเพลี้ย ไปพ่อ (ดู) บนดอยกะ ยาล้วนๆมันไหลลงห้วยแม่ใจ แล้วน้ำในบ่ออ้าย มันก็ขุ่นน้ำไหน อินถา หันมาทางผม” “พวกนี้อยู่ไหนตอนดอยเหือดดอยเหี้ยนหมด มันคุ้มกันไหมแลกผืนป่าใหญ่กับกะล่ำปลี กิโละบวบ...” (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 200)

“ปลาที่มีอยู่ตามธรรมชาติมากมายมหาศาลเอาทำลายบ้านมันซะ แล้วสร้างกระชังปลา ไปหาซื้อพันธุ์ปลานิลมาเลี้ยง ค่าปลาค่าอาหาร ค่าสารพัน มีปัญญาเลี้ยงกันได้ก็ร้าย เอาไปขายที่ไหน ปลานิลเต็มตลาดคนไม่นิยมกิน (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 165)

การแสดงให้เห็นถึงความแปรเปลี่ยนของสภาพหมู่บ้านจากระบบนิเวศที่ดีเป็นความเสื่อมโทรม ดังข้อความว่า ...ผมไปเห็นสภาพแล้วเศร้าใจบอกไม่ถูก หมู่บ้านตามแนวหาดทราย ชายน้ำสายที่ร่มรื่นในอดีตกลายเป็นดงสลัม สกปรก อับอ้าว คับแคบและระงมไปด้วยเสียงตบตีคำทอของมนุษย์ ร้อยพ่อพันแม่ ตึกรามบ้านช่องห้องหับที่กระท่อมหลังคาเกยหลังคา ไร่ระเบียบแบบแผน แม่น้ำสายเส้นกันชายแดนอันกว้างใหญ่กลายเป็นเหมือนคลองคอนกรีตเล็ก ๆ ไปได้ไม่น่าเชื่อ... (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2556: 18)

ด้วยสำนึกของความรักห่วงใยผูกพันกับวิถีชีวิตริมน้ำแม่ใจและระบบนิเวศ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นถึงปัญหาที่มาจากความเจริญและนโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนริมน้ำแม่ใจ และบริเวณใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยพบว่าเป็นการนำเสนอแนวคิดในยุคที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลายและเกิดการเปลี่ยนแปลงมากในวิถีธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้คนควรต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ เช่น การสร้างถนนคอนกรีตและอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตร

ที่ทำให้ต้องโค่นต้นไม้ใหญ่ลงจำนวนมาก การเผาป่าเพื่อทำไร่บนดอยหลวงสร้างมลพิษในอากาศ การใช้ถุงพลาสติกเป็นภาชนะที่ทำให้แม่น้ำลำคลองตื้นเขินเพราะการไม่ย่อยสลายตามธรรมชาติ การใช้สารเคมีในทุ่งกว้างที่สร้างผลกระทบต่อสัตว์น้ำและการปนเปื้อนของน้ำกินน้ำใช้ของชุมชน การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงที่เสมือนการกั้นวิถีชีวิตของทั้งสรรพสัตว์และผู้คน ทำให้ระบบนิเวศแปรเปลี่ยนอย่างรุนแรง การเปลี่ยนโลกทัศน์อาจต้องใช้เวลาการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่ว่ามนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นหน้าที่สำคัญที่มนุษย์พึงมี การพึ่งพาตนเองและการอยู่ร่วมแบบสอดคล้องกับธรรมชาติ จะทำให้ระบบนิเวศมีความสมดุลและสงบสุข

แนวคิดในการมองโลกและแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งหมดนี้จึงเป็นแนวความคิดที่จะแสดงให้เห็นถึงความรักและหวงแหนทรัพยากรหรือสรรพสิ่งอื่นๆพร้อมที่จะฮ้างไว้สืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของพิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่า ความคิดความเชื่อที่เชื่อมโยงกับภาษาและเรื่องเล่ารวมทั้งจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของนักเขียน คือสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรม โดยต้องประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญของนักเขียนในการการร่วมเสนอมุมมองและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังที่ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559: 23) กล่าวว่า วรรณกรรมธรรมชาติหมายถึงงานเขียนไม่ว่าประเภทใดก็ตาม ที่แสดงถึงความใส่ใจต่อรายละเอียดของโลกธรรมชาติ ความห่วงใยต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งอื่น ๆ และการนำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของมนุษย์ในโลกธรรมชาติด้วยการใช้ภาษา ภาพพจน์และการเล่าเรื่อง เรามักจะเห็นความเชื่อของผู้เขียนซ่อนอยู่... การได้รับรู้ข้อมูลที่มากขึ้นและสัมผัสกับประสบการณ์อันก่อให้เกิดความตื่นรู้ที่ผู้เขียนนำมากระทบใจให้ผู้อ่านแปรเปลี่ยนหรือซึมซับมุมมองต่อมนุษย์และธรรมชาติอย่างลึกซึ้งขึ้น สำหรับวรรณกรรมแนวนิเวศวิถีเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของพิบูลศักดิ์ ละครพล นี้ก็เป็นงานวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว คือผู้เขียนได้ใช้ความรู้ความคิดมุมมองต่าง ๆ อันละเอียดและกว้างไกลที่มีต่อสรรพสิ่งสรรพสัตว์น้อยใหญ่ในสายน้ำและริมน้ำ ด้วยประสบการณ์ตรงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในวิถีชุมชนริมน้ำแม่ใจ จังหวัดพะเยานำมาเรียบเรียงเขียนเพื่อการนำเสนอแก่นแห่งชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ที่เรากำลังทำลายมันลงด้วยการพัฒนาเหมือนกับที่น้ำแม่ใจกำลังถูกทำลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธัญญา สังขพันธานนท์ (2556: 107-115) กล่าวว่า กระบวนทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวดั้งเดิมในระบบคิดของผู้คนในสังคมบุพกาลที่ยังคงมีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะปัจจัยหลักในการผลิตสังคม เป็นระบบความคิดที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สรรพชีวิตในธรรมชาติจึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างกลมกลืนสอดคล้อง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงแนวคิดของศาสนาสำคัญทางตะวันตกที่มนุษย์อยู่ในฐานะที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการครอบงำเหนือธรรมชาติ รวมถึงการดูแลรักษา...จากกลไกของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ นำมาสู่ปัญหาวิกฤตทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง จนกระทั่งต้องกลับมาทบทวนแนวคิดต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างวัฒนธรรมเชิงนิเวศ (cultural-ecology) ขึ้นมาแทน นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องนี้ยังสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2547) ที่กล่าวถึง แนวคิดที่เน้นเรื่องการจัดการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเชิงเหตุผลโดยมองว่าสิ่งแวดล้อมทางชาตินั้นมีความเป็นกลางมนุษย์ต้องเรียนรู้

โดยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อควบคุมการจัดการธรรมชาติด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้ความสัมพันธ์มนุษย์กับธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างไม่สิ้นสุด มนุษย์จึงต้องพบกับวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดในวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล ได้นำเสนอแนวคิดไว้ 2 แนวคิดดังนี้ คือ แนวคิดในการมองโลก 3 ระดับคือระดับปัจเจก ระดับสังคมและวัฒนธรรม และเหนือสภาวะสัมพันธ์ด้วยการมองเห็น และแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา โดยมีลักษณะแนวคิดและวิธีการนำเสนอที่ช่วยกระตุ้นเตือนและสร้างจิตสำนึกให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และใส่ใจในคุณค่าของความงามของธรรมชาติ และพร้อมที่จะร่วมแก้ไขวิกฤติปัญหาความเสื่อมโทรมที่มาพร้อมกับความเจริญและพัฒนาของระบบนิเวศให้คงอยู่อย่างสมดุล สอดคล้องกับ ปรียาภรณ์ มาสาช้าย (2546) ซึ่งได้วิเคราะห์เรื่องสั้นของวัธนา บุญยัง ซึ่งได้พบว่าผู้ประพันธ์เสนอทัศนะแสดงอารมณ์ แสดงพฤติกรรม แสดงสภาพและเหตุการณ์ทางสังคม ธรรมชาติ ความเชื่อวิถีชน ตลอดจนสภาพปัจจุบัน โดยนำเสนอแนวคิดและสะท้อนภาพทางสังคมอย่างตรงไปตรงมาในยุคที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลายและเกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ยุพยง ทัศนครและมารศรี สอทิพย์ (2561) ที่ได้นำเสนอแนวคิดสำนึกนิเวศที่เป็นภัยต่อธรรมชาติ และสำนึกนิเวศที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ อันเป็นแนวคิดในการมองเห็นคุณค่าของชีวิต และสอดคล้องกับ ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2553) ที่ได้นำเสนอว่า จิตวิญญูณและนิเวศวิถีเกี่ยวข้องกับการมีชีวิตอย่างลึกซึ้งเปี่ยมด้วยความเคารพอ่อนน้อมต่อสรรพสิ่งโดยที่บุคคลตระหนักถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการดำรงอยู่ของตน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559) ที่กล่าวว่า แนวความคิดพิชิตธรรมชาติ พร้อมทั้งแนวความคิดที่จะหาความสุขจากความพึงพร้อมทางวัตถุ ซึ่งมีเทคโนโลยีเป็นตัวแทนและเป็นสื่อหน้านั้นได้ครอบงำจิตใจมนุษย์มาอย่างยาวนานและลึกซึ้งจนกระทั่งมนุษย์มีความรู้สึกที่ธรรมชาติเป็นศัตรูผู้ขัดขวางความสุขของมนุษย์ ถ้าทราบใดยังมีความรู้สึกน้อยอยู่ มนุษย์จะรักธรรมชาติได้ยากเพราะเขาจะไม่มีความสุขในการอยู่กับธรรมชาติ เพราะฉะนั้นต้องเปลี่ยนแนวความคิดใหม่ แนวความคิดพิชิตธรรมชาติไปไม่รอด และแนวความคิดหาความสุขจากวัตถุที่พึงพร้อมก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าเราจะอยู่ในโลกที่มีธรรมชาติอยู่ต่อไป ความสมดุลพอดีจะต้องมีต้องสร้างขึ้นมาก็คือ ความรู้สึกในการอยู่กับธรรมชาติ ให้รู้สึกว่าธรรมชาตินี้ให้ความสุขแก่เราได้ จากนั้นจึงนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนอย่างเหมาะสม ไม่จำเป็นต้องทำลายเทคโนโลยี

แนวคิดนิเวศวิถีในวรรณกรรมเรื่องริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลายของพิบูลย์ศักดิ์ ละครพล ได้แสดงแนวคิดหลัก 2 ประการคือ 1. แนวคิดในการมองโลก มี 3 ระดับ คือระดับปัจเจก ระดับสังคมและวัฒนธรรม การมองโลกเหนือสภาวะสัมพันธ์ด้วยการมองเห็น 2. แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา นับได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าที่จะช่วยสร้างจิตวิญญูณให้มนุษย์รักษาระบบนิเวศให้คงอยู่แบบเกื้อกูลร่วมกับความเจริญและการพัฒนาของชุมชนและสังคมโลกอย่างยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *ศิลปินแห่งชาติพุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2559). *จิตวิญญาณ ศาสนาและความเป็นมนุษย์: ข้อคิดและมุมมองทางปรัชญา วิทยาศาสตร์ และมานุษยวิทยา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ดวงมณ จิตรจำนงค์. (2556). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์นจำกัด.
- ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์. (2553). จิตวิญญาณและนิเวศวิถี ความหลากหลายในตัวบวรธรรมกรรรมของ เฮนรี เดวิด ธอโร แกรี สโนเคอร์ และบาร์บารา คิงโซลเวอร์. *วารสารอักษรศาสตร์*. 39(2), 255-305.
- ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์. (2559). *พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). *วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). *วรรณคดีสี่เขียวกระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. ปทุมธานี: นาค.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2561). ความเชื่อเรื่องผีในอุษาคเนย์. *พลังเปลี่ยนโลก*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- ประเวศ วะสี. (2547). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ประเวศ วะสี. (2552). *จิตวิญญาณในสังคมไทย. จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพฉบับสร้างสุข*. 6(97).
- ปรียาภรณ์ มาสาซ่าย. (2546). *วิเคราะห์เรื่องสั้นของวีณา บุญยัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระครูปลัดพิเชษฐ์ อดดมโม. (2560). *สังสารวัฏในพระพุทธศาสนา: ความสัมพันธ์และการตัดดวงจร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. มปท: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปาฎก (ป.อ.ปยุตโต).
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2556). *ริมฝั่งแม่น้ำหัวใจสลาย*. เพะเยา: เพเนจร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2552). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2539). *พระมหาชนก*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ยุพยง ทัศนคร และ มารศรี สอทิพย์. (2661). *สำนึกนิเวศลุ่มน้ำโขงในนวนิยายสายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 35(3), 90-113.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.

- วรวรรณ ศรียาภัย จุไรรัตน์ รัตติโชติ และ ปาริชาติ โปธิ. (2563). สารัตถะของวรรณกรรมนิราศพื้นถิ่น
ร่วมสมัย. *วิจิตรวรรณสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*. 4(1), 81-115.
- วิทยากร เชียงกุล. (2558). *สิ่งแวดล้อม-ระบบนิเวศที่ทุกคนควรรู้*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- สวนิต ยมาภัย. (2560). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ 2553 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม
127 ตอนที่ 69ก ราชกิจจานุเบกษา 12 พฤศจิกายน 2553*.
- สุพัตรา สุภาพ. (2518). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- Jeremy Carrette and Richard King. (2005). *Selling Spirituality: The Silent Takeover of
Religion*. New York: Routledge.
- George Tyler Miller and Scott E. Spoolman. (2009). *Living in the Environment Concepts,
Connections, and Solutions. 16th edn*. Canada: Yolanda Cossio.
- Katherine Creath and Gary Schwartz. (2004). Measuring effects of music, noise, and
healing energy using a seed germination bioassay. *The Journal of Alternative
and Complementary Medici*. 10(1), 113-122.

ผลการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด
เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ
เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และความพึงพอใจในการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย
The Results of Active Learning with Group-Individual Technique, Numbered Heads
Together Technique, Modeling Technique, Singing Technique, Debate
Technique, Role-Playing Technique, and Group Discussion Technique on
Learning Behavior, Educational Achievement, and Satisfaction with Learning of
Thai Tourism Geography Course

พัชรี ดินฟ้า¹ และ ประยูทธ สุระเสนา²
Patcharee Dinfa and Prayut Surasana

(วันที่ส่งบทความ: 8 มกราคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หมวดวิชาเลือกเสรี ที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่เรียนรู้ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้กับเกณฑ์ร้อยละ 60 และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ จำนวน 50 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการสอนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย 2) แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ จำนวน 25 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย จำนวน 7 ข้อ

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้หลังเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย สูง

¹ สาขาวิชาภูมิศาสตร์ และหลักสูตรสาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล : patchareedinfa@gmail.com

Department of Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: patchareedinfa@gmail.com

² สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ Department of Computer and Information Technology, Faculty of Science and Technology, Nakhon Sawan Rajabhat University.

กว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักศึกษามีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ในรายวิชามุมศาสตร์การท่องเที่ยวไทย

คำสำคัญ: เทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว, เทคนิคพร้อมกันคิด, เทคนิคการสร้างแบบ, เทคนิคการร้องเพลง, เทคนิคการโต้วาที, เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ, เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม

Abstract

This study is experimental research aimed 1) to compare the learning behavior before and after classes of undergraduate students in an elective course arranged with active learning with group- individual technique, numbered heads together technique, modeling technique, singing technique, debate technique, role-playing technique, and group discussion technique, 2) to compare educational achievement in Thai tourism geography course before and after classes of the students having active learning, 3) to compare educational achievement in Thai tourism geography course of the students who had active learning and 60% criteria and 4) to examine satisfaction of the students before and after active learning. The populations in this study were 50 persons who were randomly selected with purposive sampling method. The research instruments included 1) an instruction plan of Thai tourism geography course, 2) a 25-item learning behavior evaluation form, 3) a 20-item test for educational achievement assessment and 4) a 7-item survey form for satisfaction before and after the Thai tourism geography course.

The findings revealed that 1) the learning behavior of the students who had active learning with group individual technique, numbered heads together technique, modeling technique, singing technique, debate technique, role-playing technique, and group discussion technique after classes is higher than before classes with statistical significance at . 05 . 2) The educational achievement after classes in Thai tourism geography course of the students who had active learning was higher than before classes with statistical significance at .05. 3) The educational achievement in Thai tourism geography course was higher than 60% criteria with statistical significance at . 05 . 4) The students were highly satisfied with active learning in the Thai tourism geography course.

Keywords: Group-individual technique, Numbered heads together technique, Modeling technique, Singing technique, Debate technique, Role-playing technique, Group discussion technique.

บทนำ

การจัดการเรียนแบบใฝ่รู้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างศักยภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ให้การจัดการเรียนรู้มีความหมาย โดยสถานศึกษา และครูผู้สอนควรเน้นกระบวนการจัดการศึกษา จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและศักยภาพของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดการเรียนรู้โดยเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเรียนรู้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและมีนิสัยรักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างสาระการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งสาระที่เป็นท้องถิ่น ระดับชาติและความเป็นสากล เน้นการปลูกฝัง ขัดเกลาและหล่อหลอมให้ผู้เรียน มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแต่ละช่วงชั้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดบรรยากาศการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด สถานศึกษาและครูผู้สอนต้องจัดระบบและรูปแบบการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการ ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ควบคู่กับการทดสอบในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้นและตามรูปแบบของการจัดการศึกษา

ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้กำหนดแนวทางการประกันคุณภาพของหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี โดยจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและบรรลุเป้าหมายของการประกันคุณภาพหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี จึงควรใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 เป็นวิชาที่อยู่ในหมวดวิชาเลือกเสรี ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรี ที่จัดให้ผู้เรียนในระดับปริญญาตรีทุกโปรแกรมวิชา การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาเลือกเสรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นมนุษย์และความเป็นพลเมืองดีให้แก่บัณฑิต ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สร้างคุณภาพชีวิตให้มีทักษะชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่สมบูรณ์ มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีความรักและผูกพันกับท้องถิ่น สามารถเป็นผู้นำ ผู้ตาม และดำรงชีวิตในสังคมระบอบประชาธิปไตย มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกยุค “ดิจิทัล 4.0” และ “ดิจิทัลไทยแลนด์” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้สอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี หมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ผู้สอนได้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702

ได้พบว่า มีนักศึกษาจำนวนมากเกินไป หมู่เรียน 50 คน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการเรียนที่วางไว้ และมีนักศึกษามาเรียนรวมกันหลายสาขาวิชาทำให้ไม่ค่อยรู้จักกันและยังมีนักศึกษามาเรียนโปรแกรมวิชาละ 2-3 คน ทำให้นักศึกษาไม่สนใจเรียน รู้สึกเบื่อหน่ายเพราะไม่มีเพื่อนคุยและช่วยกันคิด ช่วยกันทำงานแต่ละครั้งที่อาจารย์มอบหมาย จึงไม่ค่อยเข้าเรียน ถ้ามาเรียนก็นิ่งเฉย ๆ ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ขาดความกระตือรือร้นและความใฝ่รู้ ไม่อยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มี 6 คน คหกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มี 5 คน นิติศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มี 5 คน รัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มี 3 คน นอกนั้น ร้อยละ 68 ที่แสดงความคิดเห็นตอบคำถามและทำงานที่อาจารย์มอบหมายทุกครั้ง ได้แก่ สังคมศึกษา ชั้นปีที่ 3 ภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนา ชั้นปีที่ 3 ภาษาไทย ชั้นปีที่ 2 เพราะมีจำนวนนักศึกษามาเรียนสาขาวิชาละ 15-20 คน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรหาวิธีการแก้ปัญหานักศึกษาที่ไม่สนใจเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบตื่นตัว เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและเป็นไปตามแผนการเรียนที่วางไว้ โดยนำวิธีการจัดการการเรียนรู้แบบใฝ่รู้มาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงเลือกการจัดการเรียนการสอนแบบเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด และเทคนิคการสร้างแบบเทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้ว่าที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพราะเทคนิคเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนรู้หน้าที่ วิธีการศึกษา และการทำงานในวิชาที่เรียนให้สำเร็จ ผู้เรียนต้องอ่าน พุด ฟัง คิด และเขียนอย่างกระตือรือร้น ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง คือ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องปรับและทดลองจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้โดยใช้เทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้ว่าที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม มาประกอบในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ชั้นปีที่ 2-3 โดยหวังว่าผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่จัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หมวดวิชาเลือกเสรี ที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้ว่าที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่เรียนรู้
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้กับเกณฑ์ร้อยละ 60
4. ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา
2. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบตื่นตัว เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน
3. เป็นแนวทางหรือตัวอย่างในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ การเรียนรู้ คือ “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านการรู้คิด รู้สึก หรือ ทักษะทางกลไกต่าง ๆ อย่างถาวร ซึ่งเกิดจากการฝึกอบรม การวางเงื่อนไข หรือการเลียนแบบ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจากภาวะ สัญชาตญาณ ยา อุบัติเหตุ ตลอดจนความเมื่อยล้า” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548: 157) เป็นการจัดสภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน นั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษา ทฤษฎีเหล่านี้มีจำนวนมาก Santrock (2008) ได้เสนอการแบ่งทฤษฎีการเรียนรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาไว้ 5 ทฤษฎีด้วยกัน คือ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้เน้นพฤติกรรม (Behavioral Theory) เน้นที่พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ว่า มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร และสิ่งแวดล้อมสามารถเพิ่มหรือลดพฤติกรรมได้อย่างไร 2) ทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม (Social Cognitive Theory) เน้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม บุคคล และพฤติกรรม ที่แสดงออก ทฤษฎีนี้สามารถอธิบายกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) ของมนุษย์ได้ 3) ทฤษฎีการประมวลผลข้อมูล (Information Processing Theory) เน้นที่วิธีการประมวลผลข้อมูล ของนักเรียน ซึ่งข้อมูลตั้งแต่รับเข้าจนกระทั่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมผ่านกระบวนการทางพุทธิปัญญา หลายอย่าง เช่น การใส่ใจ (Attention) การรับรู้ (Perception) การจำ (Memory) การตัดสินใจ (Decision Making) การเข้าใจมโนทัศน์ (Concept Understanding) และอื่น ๆ 4) ทฤษฎีเสริมสร้างการรู้คิด (Cognitive Constructivist Theory) เน้นที่พัฒนาการทางพุทธิปัญญาของเด็ก และแสดงให้เห็นถึงวิธีการเข้าใจมโนทัศน์ ของมนุษย์ผ่านกระบวนการซึมซับ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างการรู้คิด (Accommodation) และ 5) ทฤษฎีเสริมสร้างทางสังคม (Social Constructivist Theory) เน้นที่ภาษาและกระบวนการทางสังคม ที่มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเด็ก ต่อไปนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของแต่ละทฤษฎีที่ถือเป็นหัวใจหลัก ทางการเรียนรู้ในบริบทของการศึกษา (สันทัด พรประเสริฐมานิต, 2552)

การจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553) เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้, เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด, ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง, ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน, ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ, เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง, เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง, เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศ และหลักการความคิดรวบยอด, ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการ

สะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองและความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปทบทวนของผู้เรียน (สถาพร พุทธิพิฏฐกุล, 2558)

เทคนิคการร้องเพลง การร้องเพลงมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากมาย ซึ่งถ้าเราเรียนรู้อะไรประกอบต่าง ๆ แล้ว ก็สามารถที่จะนำมาใช้ในบทเพลงได้ การที่จะร้องเพลงสักเพลงหนึ่งควรที่จะศึกษาบทเพลงนั้น ๆ ด้วยความละเอียดอ่อน อาจจะต้องวิเคราะห์ พิจารณาความหมาย ทำนอง จังหวะ รวมไปถึงอารมณ์ของบทเพลง การฝึกซ้อมกับบทเพลงจริง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นการนำสิ่งที่เราสามารถเรียนรู้ได้จากทฤษฎีมาฝึกปฏิบัติให้เกิดความเคยชิน สามารถนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครอบคลุมไปถึงความถูกต้องในการใช้สระและพยัญชนะในภาษา การควบคุมลมหายใจ การสร้างพลังในการขับร้อง การควบคุมระดับความสูงต่ำของเสียงไม่ให้เพี้ยน คุณภาพของเนื้อเสียง ความหนัก-เบา ในการใช้น้ำเสียงประโยชน์ของการร้องเพลง ได้แก่ ร้องเพลงช่วยพัฒนาการด้านภาษา เสียงเพลงช่วยกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือ เพราะมีถ้อยคำซ้ำ ๆ ที่ช่วยให้เด็กจำคำศัพท์ด้วยวิธีที่แสนจะเพลิดเพลินกว่าการท่องจำ การร้องเพลงช่วยควบคุมการออกเสียงและบริหารปอด ได้ยินได้ออกเสียงคำเดิมบ่อย ๆ ทำให้ผู้ร้องออกเสียงชัดถ้อยชัดคำ (ตามวัย) และยังได้บริหารอวัยวะภายในอีกด้วย เพราะกว่าจะส่งเสียงออกมาเป็นเพลง จะต้องสูดลมเข้าไปให้เต็มปอดเสียก่อน ร้องเพลงดัง ๆ แก้วความเขินอาย เพลงจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะสื่อสารกับผู้เรียนที่พูดน้อยหรือเขินอายได้ เนื่องจากผู้เรียนจะรู้สึกเสรีเวลาที่ได้ใช้คำและน้ำเสียงเปล่งออกมา ร้องเพลงพัฒนาสมองน้อย ระหว่างร้องเพลงสมองทั้งสองข้างจะถูกกระตุ้น ซึ่งก็จะทำให้พัฒนาการด้านอารมณ์ถูกกระตุ้นไปพร้อม ๆ กันด้วย ร้องเพลงสร้างความสัมพันธ์ การร้องเพลงนอกจากจะช่วยทักษะการพูด เขียนและอ่านของผู้เรียนให้ดีขึ้นแล้ว ยังใช้เพิ่มความสัมพันธ์กับกิจกรรมของสมาชิกในห้องเรียน (ณรงค์ กาญจนนะ, 2553)

เทคนิคการโต้วาทิ การพูดโต้วาทิ คือ การที่บุคคลสองฝ่ายใช้ศิลปะการพูดหรือวาทศิลป์พูดโต้คารม หรือถกเถียงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งประกอบด้วย คณะผู้เสนอฝ่ายหนึ่ง คณะผู้คัดค้านฝ่ายหนึ่ง และมีประธานเป็นผู้รักษาระเบียบของคู่โต้วาทิ ผู้พูดแต่ละฝ่ายจะใช้คำพูดโต้แย้งกันอย่างมีระเบียบตามหัวข้อที่กำหนดโดยพยายามใช้วาทศิลป์ในการพูด ใช้หลักการและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อคัดค้านโต้แย้งหรือหักล้างกันอย่างมีเหตุผล ถ้าฝ่ายใดมีคารมดีกว่า มีเหตุผลดีกว่า มีหลักฐานดีกว่า ฝ่ายนั้นก็จะเป็นฝ่ายชนะ ประโยชน์ของการโต้วาทิ มีประโยชน์ทั้งต่อผู้ฟังและผู้โต้ ได้แก่ เกิดความเข้าใจในหลักการ เหตุผลหรือแนวคิด ได้เรียนรู้วิธีแสดงเหตุผลแบบต่าง ๆ จากผู้โต้วาทิ เกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ มีโอกาสเรียนรู้การใช้ถ้อยคำจำนวนมากขึ้น รู้จักพิจารณาเหตุผล เสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย (ปิยะฤกษ์ บุญโกศล, 2563)

เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) เป็นเทคนิคการสอนรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาท สภาพความเป็นจริงจากสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งเทคนิคการสอนรูปแบบนี้นับว่าเป็นการสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้สมัยใหม่ที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เทคนิคการสอนที่ผู้เรียนแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น นั่นคือแสดงบทบาทที่กำหนดให้ การแสดงบทบาทสมมุติมี 2 ประเภท ประเภทแรก ผู้แสดงบทบาทสมมุติจะต้องแสดงบทบาทของผู้อื่นโดยละทิ้งแบบแผนพฤติกรรมของตนเอง บทบาทของบุคคลอื่นอาจเป็นบุคคลจริง เช่น คนที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ เพื่อนร่วมห้อง

หรือการเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกันกับเพื่อน หรือเป็นบุคคลสมมติ เช่น สมมติว่าเป็นครูใหญ่ สมมติว่าเป็นชานา เป็นต้น ประโยชน์ของบทบาทสมมติ บทบาทสมมตินับเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยในการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่านได้มาก อีกทั้งผู้สอนยังสามารถนำบทบาทสมมติไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในสังคม ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลาย ๆ บทบาทและช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน “รู้สึก คิด และกระทำ” (นรรีชต์ ผินเชียร, 2563)

เทคนิคการสร้างแบบ (Formations) เป็นเทคนิคที่อาจารย์ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนสร้าง แล้วให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายและทำงานร่วมกันเพื่อสร้างชิ้นงานหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมอบหมาย เช่น ให้นักเรียนสาธิตว่าฤดูกาลเกิดขึ้นได้อย่างไร สาธิตการทำงานของกังหันลม สร้างวงจรของท่อวงโซ่อาหาร หรือสายใยอาหาร (Kagan. 1995 : 22)

เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นเทคนิคการสอนที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่ม ทั้งในบทบาทการทำงานและบทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม ในการสร้างองค์ความรู้หรือผลงานกลุ่ม ข้อดีของการใช้เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ได้แก่ ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ ผู้เรียนได้ทำงานตามความถนัดความสามารถ ความสนใจของตนเอง มีความรับผิดชอบร่วมกัน เน้นผลงานของกลุ่ม และเป็นการสอนทักษะทางสังคมด้วย (พนมพร เผ่าเจริญ, 2549)

วิธีการดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เลือกเรียนหมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ชั้นปีที่ 2-3 รายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว รหัสวิชา 2442702 ในปีการศึกษา 1/2563 จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชานิติศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนา ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 2 จำนวน 50 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้อย่างแท้จริง และรวบรวมข้อมูลที่มีรายละเอียดและเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2549)

2. ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ตัวแปรจัดกระทำ (อิสระ) ได้แก่ เทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้ว่าที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการสอนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (2442702) โดยการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว อยู่ในระดับเหมาะสมมาก (2) แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ จำนวน 25 ข้อ มีความตรงเชิงโครงสร้างและมีความเที่ยง .82 (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ มีอำนาจจำแนกระหว่าง .26-.74 ความยากง่ายระหว่าง .32-.73 และความเที่ยง .72 และ (4) แบบประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 จำนวน 7 ข้อ มีความเที่ยง .81

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการสอนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702

ขั้นตอนการสอน	เทคนิคที่ใช้
1. ช้่นนำ	เทคนิคการอธิบาย (Lecture) เทคนิคการสอบ (test) เทคนิควิธีการการทำงานคนเดียว (Solo)
2. ช้่นแลกเปลี่ยนประสบการณ์	เทคนิคระดมสมอง (Brainstorming) วิธีการให้ผู้เรียนสรุปคำตอบของเพื่อน (Student Summary of Another Student's Answer)
3. ช้่นสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน	เทคนิคร่วมกันคิด (Numbered heads together) อาจารย์สุ่มหยิบหมายเลขขึ้นมาให้ผู้เรียนตอบคำถาม (Fish Bowl) เทคนิคการสร้างแบบ (Formations)
	นักศึกษาช้่นนำคำตอบของแต่ละคนมารวมกัน เพื่อแก้ปัญหา และสรุปให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ที่เหมาะสมที่สุด (Jigsaw problem solving)
4. ช้่นนำเสนอความรู้	เทคนิคร่วมกันคิด (Numbered heads together) เทคนิควิธีการร้องเพลง (Sing) การโต้วาที (Debase) การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)
5. ช้่นลงมือปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้	อาจารย์สุ่มหยิบหมายเลขขึ้นมาให้ผู้เรียนตอบคำถาม (Fish Bowl) เทคนิคการร้องเพลง (Sing) การโต้วาที (Debase) เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) วิธีการให้ผู้เรียนสรุปคำตอบของเพื่อน (Student Summary of Another Student's Answer)
6. ช้่นประเมินผล	เทคนิควิธีการทำงานคนเดียว (Solo) เทคนิคการสรุปย่อเนื้อหา (Taking Notes From Textbook)

4. คุณภาพของแผนการสอน โดยใช้อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 3 คน เป็นผู้ประเมินตามแบบประเมินแผนการสอนที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินคุณภาพแผนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

แผนการสอนที่	คนที่ 1		คนที่ 2		คนที่ 3		รวม		ระดับความเหมาะสม
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
1	4.88	0.5	4	0.37	4	0.51	4.29	0.08	มาก
เฉลี่ย	4.87		4.19		4.23		4.42	0.39	มาก

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบประเมิน แบบทดสอบ แบบสอบถาม และแผนการสอนไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ในปีการศึกษาที่ 1/2563 ตั้งแต่เดือน สิงหาคม-กันยายน 2563

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

6.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความตรง (Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คำนวนจากสูตร (เกษม สาหร่ายทิพย์, 2540: 194), การหาอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 211, การหาความยากง่าย (Difficulty) ของแบบทดสอบ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 210), การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 197-198), การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจ ใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1: แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีหมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ปี 2-3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 1/2563 รายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศไทย เส้นทางคมนาคม ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ประเพณีศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิค ร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม

พฤติกรรมการเรียนรู้	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	Sig.
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1. ด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	2.84	0.62	4.45	0.34	5.988	.05

จากตารางที่ 1 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดง บทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม มีพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนี้ก่อนเรียนนักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อยและหลังเรียนอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2: แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่เรียนรู้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	\bar{x}	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	9.18	2.05	15.432	.05
หลังเรียน	13.22	1.53		

จากตารางที่ 2 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดง บทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3: แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้กับเกณฑ์ร้อยละ 60

จำนวนนักศึกษา	จำนวนเต็ม (คน)	จำนวนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ (คน)	สัดส่วน	Z
ตามที่คาดหวัง	50	30.00	.6000	7.143
ตามที่เป็นจริง	45	29.75	.6610	

จากตารางที่ 3 พบว่า จำนวนนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (2442702) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิควิธีการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่มกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไป มีสัดส่วนเท่ากับ 0.6610 หรือร้อยละ 66.10 ของผู้เรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์สัดส่วน 0.6 หรือเกณฑ์จำนวนร้อยละ 60 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ตารางที่ 4: แสดงผลการศึกษาความพึงพอใจก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศไทย เส้นทางการคมนาคม ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ชั้นปีที่ 2-3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม

ที่	รายการ/ข้อคำถาม	ก่อนการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้			หลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้		
		\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว	2.69	0.68	น้อย	3.96	0.40	มาก
2	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคร่วมกันคิด	2.84	0.62	น้อย	3.82	0.52	มาก
3	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการสร้างแบบ	3.07	0.67	ปานกลาง	3.84	0.77	มาก
4	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการร้องเพลง	2.95	0.74	น้อย	4.02	0.55	มากที่สุด
5	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการโต้วาที	2.93	0.63	น้อย	3.82	0.60	มาก
6	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ	3.33	0.94	ปานกลาง	4.04	0.61	มากที่สุด
7	นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม	3.50	0.81	ปานกลาง	4.22	0.58	มากที่สุด
	รวม (เฉลี่ย)	2.75	0.72	น้อย	3.96	0.57	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ในรายวิชา ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หมวดวิชาเลือกเสรี (กลุ่มสังคม) ชั้นปีที่ 2-3 ในการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติและเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม หลังการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากกว่าก่อนเรียน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวม (\bar{x}) เท่ากับ 3.96 หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้หลังเรียน “มีระดับความพึงพอใจมาก” ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.57 หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยข้อที่ 1 ที่พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม มีพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ก่อนเรียน นักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อย หลังเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก น่าจะเนื่องมาจากการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่มในครั้งนี้ นักศึกษาได้รับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ที่ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ Active Learning เป็นระบบการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้พัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพความต้องการ ความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ผู้เรียนเกิดความมั่นใจสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ บอดี้วิก (Bodewick, 1981: 213) ได้ศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการฝึกความมั่นใจในตนเอง โดยวิธีฝึกทักษะประเมินพฤติกรรมกับ พฤติกรรมความรู้ความจำโดยใช้บทบาทสมมุติ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ได้รับการสุ่มจากชุมชนจำนวน 33 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่ฝึกทักษะประเมินพฤติกรรมความรู้ความจำ กลุ่มทักษะทางพฤติกรรมและกลุ่มควบคุมใช้เวลาทดลอง 5 สัปดาห์และติดตามผลหลังจากนั้น 8 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มมีความมั่นใจในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมและยังมีผลถึงระยะติดตามผล โดยเฉพาะการประเมินผลความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์กับการใช้บทบาทสมมุติ

2. จากผลการวิจัยข้อที่ 2 ที่พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว รหัสวิชา 2442702 เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศไทย เส้นทางคมนาคม ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.18 หลังเรียนเท่ากับ 13.22 น่าจะเนื่องมาจากการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่มครั้งนี้ เป็นการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การยึดกลุ่มและปฏิสัมพันธ์กลุ่มเป็นแหล่งความรู้ การยึดการค้นพบด้วยตนเองหรือการเรียนการประสบการณ์ การเน้นกระบวนการควบคุมกับผลงาน และการเน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติในการพูด การแสดงความคิดเห็น ในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกร่วมต่อเหตุการณ์และสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของวิชีย์ วงษ์ใหญ่ (2525: 78) ที่สรุปได้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เรียนเอง มิใช่เกิดจากวิธีการถ่ายทอดของครูเพียงอย่างเดียว ประกอบกับการสอนแบบบทบาทสมมุติมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การโต้วาที การอภิปราย การทำ

กิจกรรมกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น และเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายมีความกระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาในการเรียน ทำให้เกิดการตื่นตัวอยู่เสมอ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้ดีขึ้น

3. จากผลการวิจัยข้อที่ 3 พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศไทย เส้นทางคมนาคม ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป มีสัดส่วนเท่ากับ .6610 หรือร้อยละ 66.10 ของผู้เรียนทั้งหมด เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 น่าจะเนื่องมาจากการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทยอยู่ในระดับดีขึ้นไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของแฮนด์เลย์ (Handley, 1975: 3383-A-3384-A) ได้ศึกษาผลการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติ พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นไปมากกว่าเดิม นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนดีกว่าเดิม นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความมั่นใจในความคิดเห็นมากขึ้น

4. ผลการศึกษาข้อที่ 4 พบว่า ก่อนการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้วาที เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ในรายวิชาภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย รหัสวิชา 2442702 นักศึกษามีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย และหลังจากการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการจัดการเรียนด้วยเทคนิคดังกล่าว ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ การได้ศึกษาค้นคว้า ทำงานและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกเทคนิคการเรียนรู้อุปกรณ์ของตนเอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจมาก เมื่อใช้เทคนิคดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของการ์บัลดี (Garibaldi, 1976 อ้างถึงใน พนมพร เผ่าเจริญ, 2542: 27) ที่ศึกษาและประเมินความพึงพอใจผลประโยชน์ของการใช้โครงสร้างงานแบบร่วมมือกันเรียนรู้และการใช้โครงสร้างเป้าหมายแบบกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ทำงานกลุ่มแบบร่วมมือและแบบแข่งขันระหว่างกลุ่ม สามารถปฏิบัติงานมากกว่านักเรียนที่ทำงานเพียงลำพัง การทำงานแบบร่วมมือนั้นเป็นการพัฒนาความพึงพอใจระหว่างบุคคลให้ดีขึ้นด้วยและมีอิทธิพลต่องานมากกว่ากลุ่มที่ทำงานแบบแข่งขันระหว่างกลุ่ม

บทสรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมองที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน

และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นวิธีการแก้ปัญหาสำหรับผู้เรียนที่ไม่สนใจเรียนได้ สรุปจากภาพรวมทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ที่ใช้เทคนิคการร้องเพลง แก้อายเนื่องจากผู้เรียนจะรู้สึกเสรีเวลาที่ได้อ่านและน้ำเสียงเปล่งออกมา การร้องเพลงนอกจากจะช่วยทักษะการพูด เขียนและอ่านของผู้เรียนให้ดีขึ้นแล้ว ยังใช้เพิ่มความสัมพันธ์กับกิจกรรมของสมาชิกในห้องเรียนที่ต่างสาขาวิชาด้วย

การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ที่ใช้เทคนิคการโต้ว่าที่ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในหลักการ เหตุผล หรือแนวคิด ได้เรียนรู้วิธีแสดงเหตุผลแบบต่าง ๆ จากผู้โต้ว่าที่ เกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ มีโอกาสเรียนรู้การใช้ถ้อยคำจำนวนมากขึ้น รู้จักพิจารณาเหตุผล เสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย

การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ที่ใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลาย ๆ บทบาทและช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน “รู้สึก คิด และกระทำ”

การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ที่ใช้เทคนิคการสร้างแบบ ทำให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายและทำงานร่วมกันเพื่อสร้างผลงานที่ได้รับมอบหมายตามใบงาน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา

การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ที่ใช้เทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ ผู้เรียนได้ทำงานตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเอง มีความรับผิดชอบร่วมกัน เน้นผลงานของกลุ่ม และเป็นการสอนทักษะทางสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การจัดการเรียนการสอนแบบฝังรู้ด้วยเทคนิคทำเป็นกลุ่ม-ทำคนเดียว เทคนิคร่วมกันคิด เทคนิคการสร้างแบบ เทคนิคการร้องเพลง เทคนิคการโต้ว่าที่ เทคนิคการแสดงบทบาทสมมุติ และเทคนิควิธีการอภิปรายกลุ่ม ทำให้ผู้สอนไม่เสียเวลาในการอธิบายหรือยกตัวอย่าง เพียงแต่ใช้เวลาเล็กน้อย กระตุ้นให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน และยังช่วยให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียนซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำตารางแสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาก่อนและหลังเรียนเป็นรายหัวข้อคำถาม

2. ควรทำตารางแสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษา ทุกประเด็นคำถาม

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โปธิสิตา. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *Active Learning กับการจัดกระบวนการเรียนรู้*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://genedu.kku.ac.th/mainweb/New%20Site2014/activity>,
- ณรงค์ กาญจนะ. (2553). *เทคนิคและทักษะการสอนเบื้องต้น เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- นรรชต์ ผืนเขียว. (2563). *เทคนิคการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.truelookpanya.com/blog/content/76456/-blog-teamet->.
- นวลศรี ชำนาญกิจ. (2549). *การทดสอบค่าเฉลี่ยสำหรับตัวอย่างเดียวและสองตัวอย่างโดยใช้สถิติพาราเมตริก*. นครสวรรค์: วิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,
- ปิยะฤกษ์ บุญโกศล . (2563). *เทคนิคการโต้วาท*. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2563, จาก <https://krupiyarkerk.wordpress.com/manipulator>
- พนมพร เผ่าเจริญ. (2549). *การจัดการความรู้* *Knowledge Management Journal*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). *พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2543). *คู่มือการวิจัยเชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
โดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้าน
ที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Media design for promoting cultural tourism inspired by the way of life,
local wisdom, and identities of folk performances appear in
the Songkhla Lake Basin

วงศ์วรุตม์ อินตะนัย* พีรพงษ์ พันธะศรี* และบัญชา จุลกุล*

Wongvarut Intanai, Peerapong Panthasri and Buncha Julukul*

(วันที่ส่งบทความ: 19 มีนาคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาบริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) ออกแบบสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 3) เผยแพร่ผลงานสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขอบเขตของงานวิจัย ใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ จังหวัดสงขลา พัทลุง และ นครศรีธรรมราช โดยมีกรอบแนวคิดในการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ในประเด็นของวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจงเป็นคนในพื้นที่ จำนวน 150 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 3 คน

การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมของทั้ง 3 จังหวัด รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ผลการวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์สามารถทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงสถานที่ท่องเที่ยว วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด โดยเชื่อมโยงกันระหว่างทั้ง 3 จังหวัด ผ่านตัวละครสามารถสื่อสารกับผู้ชมทำให้มาท่องเที่ยวสถานที่จริงและกระตุ้นให้ผู้ชมสนใจในสื่อประชาสัมพันธ์ได้ดี

สรุปผลการวิจัย สื่อประชาสัมพันธ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนได้โดยการนำเรื่องราวของชุมชนมานำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ที่น่าสนใจ ถ่ายทอดความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตในชุมชนได้อย่างครบถ้วน ซึ่งชุมชนสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ชุดนี้ไปเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ ของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Abstract

The objectives of this research are as followed: (1) to study the context of everyday life, local wisdoms, and identities of folk performances as appeared in the Songkhla Lake Basin; (2) to create media design for promotion of cultural tourism in

* คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อีเมล wongvarut.in@skru.ac.th

Faculty of Arts, Songkhla Rajabhat University. Email: wongvarut.in@skru.ac.th

the Songkhla Lake Basin; and (3) to publish the public-relations media for promotion of cultural tourism. As the scope of this research, a purposive sampling of areas connected the Songkhla Lake Basin including Songkhla, Patthalung, and Nakhon Si Thammarat is deployed, while the public-relation media created are based upon the way of life, local wisdom, and the cultural identities of local performances in this area. Our sample entails 150 individuals within the community of folk performances and the 3 experts in the field of public-relation media design.

The analysis of the development of the public-relations media involving the communities of folk performances from the three provinces surrounded by Songkhla Lake Basin was performed. The findings demonstrated an overall satisfaction level toward public-relations media at a high level ($\bar{x} = 4.58$). On the other hand, according to the experts, the public relations media successfully revealed tourist attractions, way of life, and cultural uniqueness that connected the three provinces to the viewers through the presenters, who managed to persuade the viewers to visit the actual places as well as to stimulate interest to the public relations media.

The result demonstrates that the public-relations media offers genuine potentials for energetic promotion of cultural tourism by integrating the local community's identities through attractive video media, representing beautiful tourist attractions, unique cultures, local wisdoms, and ways of life. The community can possibly utilize the public-relation medias created in this product for promotion activities into the future, distributing them through various local channels.

Keywords: Design of media, Cultural tourism, Songkhla Lake Basin

ที่มาและความสำคัญ

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่าง ๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่าง ประกอบด้วย วิถีชีวิต พิพิธภัณฑสถาน การแสดง แหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (จุฑามาศ คงสวัสดิ์, 2550: 1) ดังนั้นวัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์กับการท่องเที่ยวจึงหมายถึงรวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ได้แก่ ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ โบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เป็นต้น

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งมีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็มอยู่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์อยู่ตลอดเวลา ดินแดนรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันคือพื้นที่ของจังหวัดพัทลุง อำเภอกงหรา อำเภอกงหรา อำเภอรือเสาะ อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดิน อำเภอสิงหนคร อำเภอเมือง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรือเสาะ จากหลักฐานแผนที่ของชาวต่างประเทศ พื้นที่บริเวณนี้เมื่อปี พ.ศ. 2000 มีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบันมากพอสมควร โดยเฉพาะบริเวณอำเภอรือเสาะ อำเภอรือเสาะ อำเภอกงหรา อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร บริเวณนี้แต่เดิมเป็นเกาะสองเกาะ คือพื้นที่ในสวนอำเภอรือเสาะไปจนถึงอำเภอสิงหนครซึ่งเป็นเกาะขนาดใหญ่ ส่วนเกาะขนาดเล็กก็คือ "เกาะใหญ่" ในปัจจุบัน อันเกิดจากระดับน้ำที่ลดลงทำให้พื้นที่ดินเดิมใต้ผิวน้ำโผล่ขึ้นมาเป็นภูเขาเตี้ย ๆ ประกอบกับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเอาทรายทะเลมาทับถมทางด้านซีกตะวันออกของภูเขาทำให้เกิดสันทรายงอกออกไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ซีกตะวันตกของภูเขาเกิดดินตะกอนที่ลำน้ำสายสั้น ๆ คือ คลองนางเรียม คลองปากประ คลองลำปำ คลองท่าเตื่อ คลองอู่ตะเภา และแม่น้ำสายยาวที่พาดจากจังหวัดสตูลไหลออกทะเลที่บริเวณทะเลสาบตอนในในปัจจุบัน ทำให้แผ่นดินทั้งสองด้านงอกออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเกาะขึ้น ซึ่งภายหลังเกาะนี้ก็แตกกลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นชุมชนหนาแน่นเพราะมีความเหมาะสมที่จะเป็นท่าเรือ และสามารถกำบังลมได้เป็นอย่างดี แม้แผ่นดินทางด้านทิศเหนือจะงอกออกไปจนติดเป็นแผ่นดินเดียวกันแล้ว บริเวณเกาะซึ่งพัฒนาเป็นแหลมก็ยังคงเป็นชุมชนที่หนาแน่นยิ่งขึ้น เมื่อน้ำในทะเลสาบตอนในเปลี่ยนเป็นน้ำจืด เพราะได้รับอิทธิพลจากน้ำในลำคลองที่ได้กล่าวถึงข้างต้นมากกว่าน้ำทะเล พื้นที่โดยรอบของทะเลสาบจึงเริ่มกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากบริเวณนี้มีดินตะกอนทับถมกันมากซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก จึงกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้ โดยเฉพาะบริเวณฝั่งตะวันตกหรือพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน ขณะเดียวกันทะเลสาบที่เกิดขึ้นก็เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิดด้วย

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงเป็นอีกสถานที่หนึ่งของประเทศไทยที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย สามารถเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศ ถ้าได้รับการส่งเสริมและบริหารจัดการได้ถูกต้อง เนื่องจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิต “โหนด นา ไร่” ที่เป็นการใช้ทรัพยากรและดำรงชีวิตร่วมธรรมชาติของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมถึงมีการแสดงพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น รำโนรา เพลงบอก นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สั่งสมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่น่าสนใจ เป็นต้น

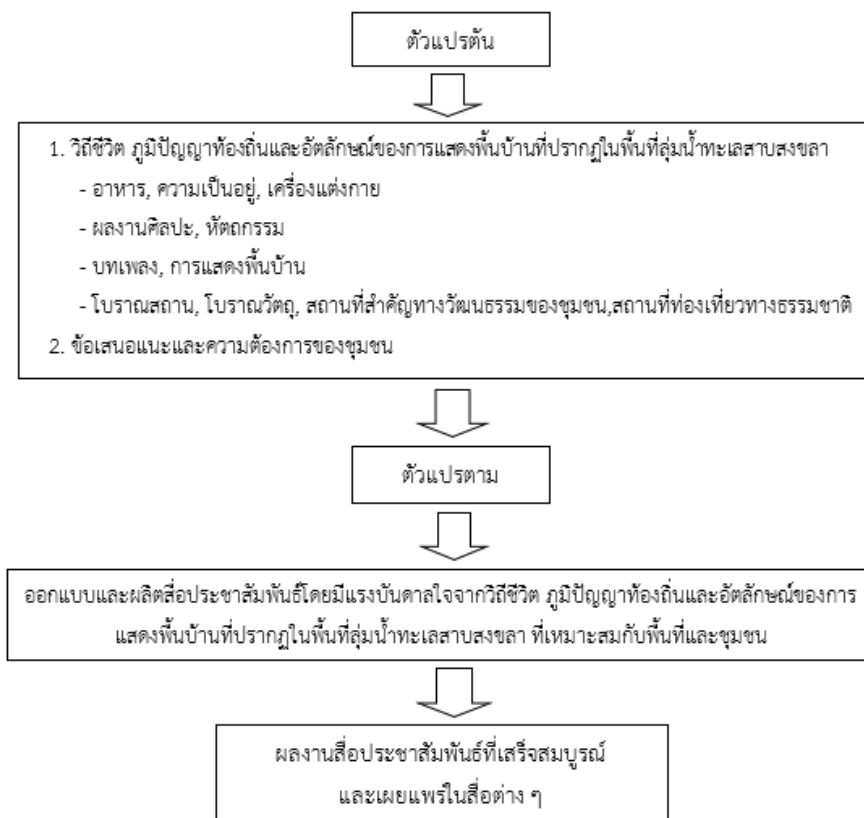
เนื่องด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการออกแบบสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้นโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาได้พัฒนาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศแพร่หลายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาบริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- เพื่อออกแบบสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- เพื่อเผยแพร่ผลงานสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ในโครงการวิจัย การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้ งานวิจัยนี้มีสมมุติฐานว่า ผลจากการศึกษา การสำรวจ เก็บข้อมูลและผลงานสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์จะมีคุณค่า มีความน่าสนใจสร้างมุมมองใหม่เกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปมีความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการเข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งชุมชนยังสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์นี้ไปต่อยอดในการประชาสัมพันธ์ชุมชนในอนาคตได้ โดยในงานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: วงศ์วรุตม์ อินตะนัย, 2562

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยจะออกแบบและผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ โดยใช้พื้นฐานในการออกแบบสื่อ โดยยึดกรอบแนวคิด ดังนี้

ไพเวซ วังบอน (2551: 73-78) กล่าวไว้ว่า แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากสิ่งเร้ารอบตัวที่กระตุ้นความคิดให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยแรงบันดาลใจนั้น เกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผลงานในอดีต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ผลงานออกแบบ หรือสิ่งอื่น ๆ แล้วเลือกแรงบันดาลใจที่ประทับใจมาวิเคราะห์เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการคิดงาน และสร้างอัตลักษณ์ในงานออกแบบด้วยรูปแบบงานที่โดดเด่นมีความเฉพาะ มีความพิเศษ มีความแตกต่าง มีพัฒนาการทั้งระบบความคิดและกระบวนการที่ก่อเกิด ซึ่งขึ้นกับประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์

เบอร์เนย์ (Bernays, 1980: 6) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์มีความหมายครอบคลุมถึงการเผยแพร่ชี้แจงให้ประชาชนทราบ การชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานขององค์กรและการประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับจุดหมายขององค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการค้นคว้าเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัย โดยในส่วนของข้อมูลภาคสนาม ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์และดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น ซึ่งมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง ซึ่งเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สำหรับเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 3 คน และ 2) คนในท้องถิ่นสำหรับการทำแบบสำรวจความพึงพอใจและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จำนวน 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง และมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อประเมินผลและสรุปการดำเนินงาน ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างและมีโครงสร้างสำหรับบันทึกสภาพทั่วไป ความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดและส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์ 3 ส่วนดังต่อไปนี้
 - 2.1 ส่วนแรก เป็นส่วนที่ใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ เช่น วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ ชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ และชื่อจังหวัด
 - 2.2 ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่ใช้บันทึกรายละเอียดส่วนตัวของผู้ที่ให้การสัมภาษณ์ เช่น ชื่อ เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา สถานภาพครอบครัว เป็นต้น
 - 2.3 ส่วนที่สาม ข้อมูลพื้นฐาน ความคิดเห็นและแนวทางในการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถามที่วางไว้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เพื่อบันทึกข้อมูลของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน เป็นส่วนที่ใช้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความพึงพอใจและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่นต่อสื่อประชาสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

4.1 ส่วนแรก เกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์

4.2 ส่วนที่สอง เกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อเนื้อหาของสื่อประชาสัมพันธ์

4.3 ส่วนที่สาม เกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการสื่อความหมายของสื่อประชาสัมพันธ์

4.4 ส่วนที่สี่ เกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อคุณภาพของสื่อประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. การศึกษาแนวทางในออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การเก็บข้อมูลสำหรับใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์

1.2 การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในส่วนของการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีประเด็นของการสำรวจความคิดเห็น โดยสอบถามข้อมูลพื้นฐานที่สะท้อนเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยจะแบ่งเป็นข้อคือ ด้านเนื้อหา ด้านภาพ และด้านการนำไปใช้เป็นสื่อวีดิทัศน์

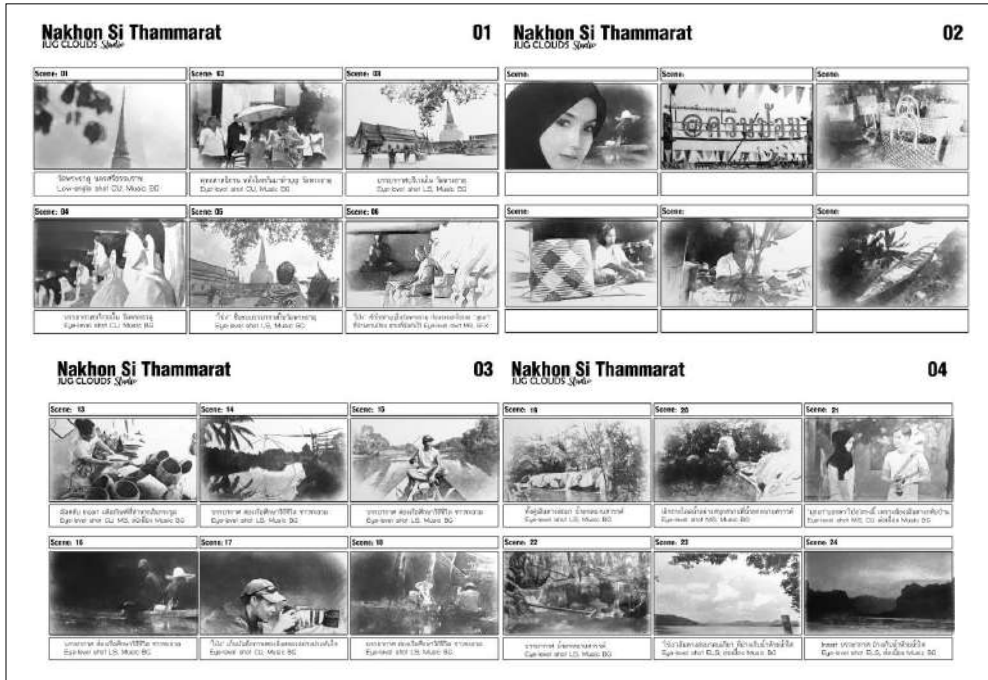
2. ขั้นตอนการเขียนบทโดยการนำข้อมูลจากการสำรวจสถานที่จริงและสอบถามความต้องการของชุมชนที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์มาออกแบบเป็นบทวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 2 การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลความต้องการของชุมชนที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ที่มา: วงศ์วรุตม์ อินตะนัย, 2561

3. ขั้นตอนการออกแบบสตอรี่บอร์ด (Story Board) หลังจากที่ได้บทวีดิทัศน์สื่อประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงนำบทวีดิทัศน์มาออกแบบเป็นสตอรี่บอร์ดหรือภาพประกอบเนื้อเรื่อง เพื่อนำเสนอให้เห็นถึง มุมมองต่าง ๆ ของภาพที่ปรากฏในวีดิทัศน์

ภาพที่ 3 ตัวอย่างภาพสตอรี่บอร์ดสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา: วงศ์วรุตม์ อินตะนัย, 2562

4. ขั้นตอนการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การถ่ายทำ และ 2) การตัดต่อ

ภาพที่ 4 ภาพลงพื้นที่ถ่ายทำสื่อวีดิทัศน์
ที่มา: วงศ์วรุตม์ อินตะนัย, 2562

5. การสร้างเครื่องมือในการประเมินสื่อ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างและมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อประเมินผลและสรุปการดำเนินงานในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างและมีโครงสร้างสำหรับบันทึกสภาพทั่วไป ความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดและส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์ 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

- ส่วนแรก เป็นส่วนที่ใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ เช่น วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ ชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ และชื่อจังหวัด

- ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่ใช้บันทึกรายละเอียดส่วนตัวของผู้ที่ให้การสัมภาษณ์ เช่น ชื่อ เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา สถานภาพครอบครัว เป็นต้น

- ส่วนที่สาม ข้อมูลพื้นฐาน ความคิดเห็น และแนวทางการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ประเด็นข้อคำถาม เช่น ความถูกต้องเหมาะสมของบท ความเหมาะสมของภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว การนำสื่อไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความพึงพอใจและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่นต่อสื่อประชาสัมพันธ์

จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง การสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งได้บันทึกไว้มาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยด้วยตนเอง ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องเอกสาร ตำราและงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล เช่น ห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ และเว็บไซต์ของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียงและการสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของการสำรวจความพึงพอใจและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่น

2. การสังเกต สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง และจัดบันทึกรายละเอียดในส่วนต่าง ๆ

การจัดกระทำข้อมูล

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย มาทำการศึกษาพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

2. นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง การสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งได้บันทึกไว้มาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์

การศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์

1.2 ศึกษาวิเคราะห์และพัฒนาแนวคิดในการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ โดยอ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจความพึงพอใจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่น

1.3 ดำเนินการเขียนบทสื่อประชาสัมพันธ์ ออกแบบโครงร่างเรื่องราวของสื่อ (Story Board) แล้วนำไปสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์

1.4 ปรับแก้ไขบทและโครงร่างเรื่องราวตามข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง แล้วดำเนินการสร้างสรรค์ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์

1.5 ศึกษาวิเคราะห์และแก้ไขโดยอ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจความพึงพอใจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่น

1.6 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการเผยแพร่ผลงานสื่อประชาสัมพันธ์

1.7 รายงานผลการวิจัย อภิปรายผล ทำการปรับปรุงเพิ่มเติม จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่ผลงานในสื่อ และใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ มาใช้ในการกำหนดแนวคิดในการออกแบบ การทดลอง การผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และการประเมินผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านบริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

จากการสำรวจ และศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทางด้านบริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 พื้นที่ คือ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และอำเภอสทิงพระ อำเภอบางกล่ำ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยสำรวจเก็บข้อมูลของพื้นที่วิจัยในประเด็นต่าง ๆ เช่น อาหาร ความเป็นอยู่ ผลงานศิลปะ หัตถกรรม บทเพลง การแสดงพื้นบ้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 บริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน ซึ่งมีการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

- ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาหาร เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับป่าพรุ ความเคร่ง เช่น การประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการทำประมงเพื่อการยังชีพและการค้าของชุมชน ประชาชนในพื้นที่ใช้ไม้เสม็ดในป่าพรุเพื่อการดำรงชีพเชิงเกษตร ป่าพรุเป็นแหล่งกระจุดซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำหรับทำหัตถกรรมเรือของชุมชน มีการคมนาคมโดยใช้เส้นทางน้ำระหว่างชุมชนที่อยู่ตอนเหนือทะเลสาบกับชุมชนทะเลน้อย และพื้นที่พรุยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของครัวเรือนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นแหล่งโปรตีน พืชผักและสมุนไพร อาหารที่รับประทาน นิยมทานแกงพุงปลา ต้มกะทิไข่มดแดง

- ด้านผลงานศิลปะ หัตถกรรม เป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจุด เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมงพื้นบ้าน และหัตถกรรมทอผ้าฝ้าย

- ด้านบทเพลง การแสดงพื้นบ้าน มีการแสดงรำโนราห์ หนังตะลุง

- ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีสะพานโค้งชะอวด (สะพานรถไฟข้ามคลองชะอวด)

- ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าพรุควนเคร็ง คลองวังหอน้ำตกหนานสวรรค์

1.2 บริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน

จังหวัดพัทลุง

บริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อันเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน ซึ่งมีการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกเป็นประเด็น ดังนี้

- ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาหารเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับทะเลน้อย เช่น มีการทำประมงพื้นบ้านเพื่อการยังชีพและการค้าของชุมชน และทะเลน้อยเป็นแหล่งกระจุดซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำหรับทำหัตถกรรมเรือของชุมชน มีการคมนาคมโดยใช้เส้นทางน้ำระหว่างชุมชนทะเลน้อย นอกจากนี้ พื้นที่ทะเลน้อยเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของครัวเรือนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นแหล่งโปรตีน พืชผักและสมุนไพร อาหารที่นิยมคือไข่ปลาทอดทะเลน้อย แกงส้มไหลบัว

- ด้านผลงานศิลปะ หัตถกรรม มีผลิตภัณฑ์จากกระจุด การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ใน การประมงพื้นบ้าน และรูปตัวหนังตะลุง

- ด้านบทเพลง การแสดงพื้นบ้าน มีการแสดงโนราห์และหนังตะลุง

- ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีโบราณสถานคือวังเก่า วังใหม่ และพิพิธภัณฑสถานใน วัดเขียนบางแก้ว

- ด้านสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ วัดเขียนบางแก้ว ถ้าพระเขากกลาง และวัดเขาอ้อ

- ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทะเลน้อย คลองปันแต คลองปากประ และบ่อน้ำร้อน บ่อน้ำเย็น

1.3 บริบทวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอำเภอสทิงพระ อำเภอบางกล่ำ และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอสทิงพระ อำเภอบางกล่ำ และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน ซึ่งมีการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

- ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาหารเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับแหล่งน้ำ และเป็นชุมชนเกษตรกรรม เช่น การประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการทำประมงเพื่อการยังชีพและการค้าของชุมชน มีวิถีชีวิตโหนด นา เล (ปลูกตาลโหนด ทำนา และประมง) เป็นเมืองท่าสำคัญของจังหวัดสงขลา อาหารที่นิยม คือ ไข่ครอบ ขนมตาล และยำสาย

- ด้านผลงานศิลปะ หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมงพื้นบ้าน ผ้าทอพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์จากไยตาล

- ด้านบทเพลง การแสดงพื้นบ้าน มีการแสดงมโนราห์ และหนังตะลุง

- ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีโบราณสถานคือวัดมัจฉิมาวาส (วัดกลาง) กำแพงเมืองโบราณ ป้อมปืนโบราณสิงหนคร และเจดีย์เก่าหัวเขาแดง

- ด้านสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ วัดคูเต่า เมืองเก่าสงขลา และวัดพะโคะ

- ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติคูซูด คลองปากประ และเกาะยอ

2. การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

เพื่อให้สื่อประชาสัมพันธ์ในโครงการวิจัยนี้ตรงกับความต้องการของชุมชน จึงมีการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการสำรวจข้อมูล และความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านภาพของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า ภาพสตอรี่บอร์ดสื่อถึงเรื่องราวจากบทได้ถูกต้องชัดเจน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.56) ภาพสะท้อนเอกลักษณ์ สอดคล้องกับทิวทัศน์ทัศนสื่อประชาสัมพันธ์ที่น่าเสนอพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.68) และมุมมองของภาพสตอรี่บอร์ดสวยงาม ทำให้เกิดการจดจำ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.54)

ผลการสำรวจข้อมูล และความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการนำไปใช้ป็นสื่อวิถีทัศน์ของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้วิจัย โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.50) สื่อประชาสัมพันธ์สามารถเล่าเรื่องราวชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างครบถ้วนพบว่า อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.48) และสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ไป

พัฒนาต่อยอด และนำไปใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.68) และโดยภาพรวมในทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.53)

2.2 การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนอำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ในการสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านเนื้อหาจากสตอรี่ที่จัดทำขึ้นก่อนการถ่ายทำจริง โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่อำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง พบว่า ความถูกต้องเหมาะสมของเรื่องราว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.58) ความน่าสนใจของเนื้อเรื่อง พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.56) และระยะเวลาของเนื้อเรื่อง อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.28) จากการสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านภาพของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า ภาพสตอรี่บอร์ดสื่อถึงเรื่องราวจากบทได้ถูกต้องชัดเจน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.48) ภาพสะท้อนเอกลักษณ์สอดคล้องกับวิถีทัศน์สื่อประชาสัมพันธ์ที่น่าเสนอพบว่า อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.34) และมุมมองของภาพสตอรี่บอร์ดสวยงามทำให้เกิดการจดจำ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.64)

การสำรวจข้อมูลและความคิดเห็น ด้านภาพที่ปรากฏในสื่อและด้านการนำไปใช้เป็นสื่อวิถีทัศน์ โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.58) สื่อประชาสัมพันธ์สามารถเล่าเรื่องราวชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างครบถ้วนพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.74) และสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ไปพัฒนาต่อยอด และนำไปใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.76) เช่นกัน และในภาพรวมทุกด้าน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.55)

2.3 การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนอำเภอสทิงพระ อำเภอบางกล่ำ และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ในการสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านเนื้อหาจากสตอรี่ที่จัดทำขึ้นก่อนการถ่ายทำจริง โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ชุมชนอำเภอสทิงพระ อำเภอบางกล่ำ และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ความถูกต้องเหมาะสมของเรื่องราว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.68) ความน่าสนใจของเนื้อเรื่อง พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.86) และระยะเวลาของเนื้อเรื่อง อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.44)

การสำรวจข้อมูลและความคิดเห็น ในด้านภาพที่ปรากฏในสื่อและด้านการนำไปใช้เป็นสื่อวิถีทัศน์ โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า ภาพสตอรี่บอร์ดสื่อถึงเรื่องราวจากบทได้ถูกต้องชัดเจน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.46) ภาพสะท้อนเอกลักษณ์สอดคล้องกับวิถีทัศน์สื่อประชาสัมพันธ์ที่น่าเสนอพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.66) และมุมมองของภาพสตอรี่บอร์ดสวยงาม ทำให้เกิดการจดจำ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.88) และจากผลการสำรวจข้อมูล และความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการนำไปใช้เป็นสื่อวิถีทัศน์ของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =

4.58) สื่อประชาสัมพันธ์สามารถเล่าเรื่องราวชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างครบถ้วนพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.78) และสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ไปพัฒนาต่อยอดและนำไปใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.72) โดยรวมทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.67)

3. การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ออกเป็นจำนวน 3 ครั้ง ตามกระบวนการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่ง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์สตอรี่บอร์ด (Story Board) ของสื่อประชาสัมพันธ์ต้นแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญได้วิเคราะห์ในภาพรวมของสื่อประชาสัมพันธ์ ประเด็นของสตอรี่บอร์ดในเรื่องของมุมมองภาพโดยรวมดี การสลับฉากกันในบางช่วงของสตอรี่บอร์ดควรจัดลำดับการเล่าเรื่องจากภาพรวมของแต่ละจังหวัด เช่น เปิดเรื่องด้วยภาพมุมสูงของจังหวัดนั้น ๆ ต่อด้วยนักแสดงนางรำ ต่อด้วยการแบ่งเนื้อหาการเล่าเรื่อง เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจสังคม เพื่อให้เห็นเป็นภาพรวม และเพิ่มเติมภาพรอยยิ้มของชาวบ้านในช่วงท้ายของสื่อ

3.2 การวิเคราะห์สื่อประชาสัมพันธ์ต้นแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

3.2.1 ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหา/บท/การเล่าเรื่อง

ในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อผลงานโดยรวม มีข้อเสนอแนะด้านเนื้อหา บท และการเล่าเรื่องได้ดี แต่เรื่องและภาพของสื่อประชาสัมพันธ์บางจังหวัด (จังหวัดพัทลุง) เน้นเนื้อหาไปเฉพาะสถานที่มากเกินไป ควรทำแยกประเภทในการท่องเที่ยว วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ออกเป็นช่วง ๆ เช่น ภาพเปิดเป็นภาพมุมสูงของเขากทะเลแล้วตัดภาพมาที่โนรา น้ำตก และทะเลน้อยเพื่อเปิดเรื่อง หลังจากนั้นให้เล่ารายละเอียดในสถานที่ต่าง ๆ ตามลำดับเวลา เป็นต้น

3.2.2 ข้อเสนอแนะด้านภาพ/เสียง/เทคนิคพิเศษ

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อมุมมองของภาพในผลงานโดยรวม มีการจัดองค์ประกอบและการถ่ายภาพที่สวยงาม สะท้อนเอกลักษณ์ตน ถ่ายภาพเคลื่อนไหวลงตัว เหมาะสมตามหลักการจัดองค์ประกอบภาพ แต่ควรเพิ่ม Video Effects การเปลี่ยนฉากรูปแบบ Warp Stabilizer ในตอนต้นเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมได้เกิดความสนใจที่จะรับชมในเนื้อหาต่อ ๆ ไป ในส่วนของดนตรีประกอบ มีการผสมผสานดนตรีหลากหลายรูปแบบจนเกินไป ทำให้สื่อประชาสัมพันธ์ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ควรหารูปแบบดนตรีหลักแล้วเชื่อมแต่ละช่วงให้กลมกลืน

3.2.3 ข้อเสนอแนะด้านการบูรณาการศาสตร์ด้านศิลปกรรมอื่น ได้แก่ ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ และการออกแบบ

ในสื่อประชาสัมพันธ์ มีการผสมผสานระหว่างท่ารำ ดนตรี และการจัดองค์ประกอบภาพมีความลงตัวเข้ากันดี ท่ารำเชื่อมโยงกับสถานที่ที่ถ่ายทำดี แต่ควรเปลี่ยนดนตรีประกอบในช่วงต้นของสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่มากยิ่งขึ้น

3.2.4 ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้/สื่อสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชน/สื่อสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว

สื่อประชาสัมพันธ์สามารถทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด โดยมีการเชื่อมโยงกันระหว่างจังหวัด 3 จังหวัดรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผ่านตัวละครและภาพที่สื่ออารมณ์ รวมถึงเทคนิคที่น่าสนใจ เพื่อสื่อสารกับผู้ชมทำให้อยากมาท่องเที่ยวสถานที่จริงซึ่งเป็นเทคนิคที่น่าสนใจ ในส่วนของการบันทึกภาพ การจัดองค์ประกอบภาพแต่ละภาพบ่งบอกถึงความสุขของผู้คนที่อยู่ที่นี่กระตุ้นให้ผู้ชมสนใจในสื่อประชาสัมพันธ์

3.3. การวิเคราะห์สื่อประชาสัมพันธ์ที่เสร็จสมบูรณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อมูลในภาพรวมและข้อเสนอแนะ โดยการเชื่อมโยงในแต่ละชุมชนควรดึงอัตลักษณ์ของจังหวัดตามคำขวัญ หรือเลือกชุมชนที่โดดเด่น และเพิ่มกราฟิกตัวอักษรใส่ซ้อนในแต่ละที่เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวให้คนดูเข้าใจมากขึ้น หรือใช้เทคนิคเชื่อมสถานที่ผ่านเทคนิคพิเศษ Video Effect ที่น่าสนใจ ตอนจบของทุกจังหวัดควรจบด้วยรอยยิ้มของชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เพื่อสื่อถึงความสุขที่เกิดจากการมาท่องเที่ยว

3.4. การวิเคราะห์สื่อประชาสัมพันธ์ที่เสร็จสมบูรณ์โดยชุมชน

สื่อประชาสัมพันธ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนได้โดยสื่อประชาสัมพันธ์มีการนำเรื่องราวของชุมชนมานำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ที่น่าสนใจ ถ่ายทอดความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตในชุมชนได้อย่างครบถ้วน ซึ่งชุมชนสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ชุดนี้ไปเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ในการดำเนินการวิจัย การสำรวจ การสอบถามข้อมูลต่าง ๆ อาจเนื่องมาจากการวิจัยนี้จะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนได้ โดยสื่อประชาสัมพันธ์มีการนำเรื่องราวของชุมชนมานำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ที่น่าสนใจ ถ่ายทอดความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตในชุมชนได้อย่างครบถ้วน ซึ่งชุมชนสามารถนำสื่อประชาสัมพันธ์ชุดนี้ไปเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับโคแกน (Koçan อ้างถึงใน Davis, 2007: 5) ที่ว่าการประชาสัมพันธ์เป็นการกระทำดีและสื่อสารสิ่งที่ดีทำให้ประชาชนรับรู้และเกิดความรู้สึกดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายและการดำเนินงานขององค์กร และองค์ประกอบด้านการสื่อสารหรือการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร และสอดคล้องกับกนกพร ฉิมพล (2559) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักษ์ธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ 2) เพื่อศึกษาความพร้อมของชุมชนต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ 4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน บ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักษ์ธงชัย จังหวัดนครราชสีมา วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับ แหล่งประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความพร้อมของชุมชนต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสร้างแบบสอบถาม และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ คือ (1) ด้านการพัฒนาศักยภาพและการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้าน แก่ไขจุดอ่อนของหมู่บ้านโดยหน่วยงานภาครัฐเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง ผู้ที่มีประสบการณ์หรือเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว มาร่วมเป็นแรงสำคัญเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้ความรู้ร่วมคิดร่วมสร้างร่วมวางแผน โดยต้องยึดว่าทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน (2) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและ ด้านการประเมินผล ซึ่งควรจัดให้มีการทดลองจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยคือควรมีการร่วมกันพัฒนาศักยภาพ และการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านแก่ไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างกฎกติกา สอดคล้องกับ มณีกาญจน์ ไชยนนท์ และณัฐฉิ สุอินตา (2559) ที่ได้ออกแบบภาพยนตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านหลวง ตำบลโหล่งซอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง “เที่ยวบ้านหลวงอะไรก็หลวง” ขนาดภาพ 1920 × 1080 พิกเซล ความยาว 5 นาที จำนวน 1 เรื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของบ้านหลวง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และผลิตสื่อสำหรับใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหลวง โดยมีวิธีการคือ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหลวง ใช้วิธีการศึกษาแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านหลวง การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชน ศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์ กรณีศึกษาที่ใกล้เคียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกแบบแบบร่าง และพัฒนาแบบร่าง จัดทำแบบร่างสมบูรณ์ และผลิตสื่อภาพยนตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านหลวงโหล่งซอด จากนั้นนำสื่อภาพยนตร์ไปฉายให้กับคนในชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสำรวจความต้องการของคนในชุมชน และเพื่อให้ชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วม จำนวน 20 คน จากนั้นนำผลที่ได้ไปปรับปรุงสื่อและนำสื่อที่แก้ไขแล้วไปประเมินผลจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 40 คน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า โดยเฉลี่ยผู้ชมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสื่อภาพยนตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านหลวงไปในทิศทางเดียวกัน โดยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.22)

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นิมพล.(2559). การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- กำจร หลุยยะพงศ์. (2556). ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างสังคม ผู้คน ประวัติศาสตร์ และชาติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2536). เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2535). การศึกษาความต้องการในการผลิตสื่อในโครงการผลิตและพัฒนาสื่อ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐชัฐดา วิจิตรจามรี. (2559). หลักการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์. (2556). คิด พูด ทำ ประชาสัมพันธ์อย่างไร ให้โดนใจ ผู้รับ. กรุงเทพฯ: บั๊คส์ ทุ ยู.
- นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี. (2556). ถ่ายภาพท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้างจำกัด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พูนศักดิ์ ชนพันธ์พานิช. (2560). เรียนรู้การใช้งานโปรแกรม Premiere Pro CC. นนทบุรี: ลักกี้ บั๊คส์.
- มณีกาญจน์ ไชยนนท์ และณัฐภูมิ สุอินตา. (2559). การออกแบบภาพยนตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านหลวง ตำบลไหล่งขอด อำเภอพร้าวก้างเข่ง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สาขาวิชาออกแบบสื่อสาร คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- สุชาติ แสงทอง. (2557). เอกสารประกอบคำบรรยาย แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อการสร้างงานด้านศิลปวัฒนธรรม. สงขลา: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- สุภัค ถาวรนิติกุล. (2557). การศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 7(2), 1144.

หัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
จากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง
Creative Leather Handicraft: Case Study of Leather Products
from Leather Leftover in Leatherwork Industry

พีรพงษ์ พันธะศรี¹

Peerapong Panthasri

(วันที่ส่งบทความ: 22 มีนาคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาพัฒนาการของเครื่องหนังในประเทศไทย 2) ศึกษากระบวนการผลิตหนัง คุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของหนังประเภทต่างๆ 3) สร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นภาคใต้ 4) เผยแพร่เทคนิคการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดเกาะถ้ำ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดเกาะถ้ำ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาและกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรออกแบบ ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาออกแบบเครื่องหนัง จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่าประเทศไทยมีการนำหนังสัตว์มาประยุกต์เป็นสิ่งของเครื่องใช้มาช้านาน กระบวนการผลิตหนังจะแตกต่างกันตามวิธีการฟอก และหนังชนิดต่าง ๆ มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน ทรงตัวได้ดีเมื่อขึ้นรูปและกันน้ำได้ แตกต่างกันที่เฉดสีโดยหนังฟอกผาดมีเพียงสีเดียว หนังฟอกโครมมีเฉดสีมากกว่า การออกแบบและพัฒนางานผู้วิจัยเลือกการผลิตเครื่องหนังด้วยวิธีการเย็บมือเป็นหลัก กำหนดเกณฑ์ในการพัฒนา คือ ออกแบบสอดคล้องกับคุณสมบัติของวัสดุและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย รูปแบบผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความเป็นธรรมชาติและท้องถิ่นภาคใต้ การออกแบบผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและวิธีการผลิตสามารถผลิตได้โดยง่าย

ผลการวิจัย พบว่า เศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนังมีความสวยงามเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ผลิตโดยวิธีการที่ไม่ซับซ้อน ออกแบบโดยใช้หนังหลาย ๆ ชนิดในผลิตภัณฑ์เดียว โดยจัดวางสี ชนิดของหนังที่แตกต่างกัน เย็บติดให้เกิดความสวยงาม ตกแต่งโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ใช้งานได้จริง นำไปต่อยอดเพื่อการผลิตและจำหน่ายได้

คำสำคัญ: หัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์, เครื่องหนัง, เศษหนังเหลือใช้

Abstract

The research aimed 1) to study backgrounds and development of the leatherwork in Thailand, 2) to examine processes of the leather production, characteristics and features of different types of the leather, 3) to create southern-style leather products from leather leftovers, and 4) to propagate a technique of

¹ สาขาการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อีเมล Peepong07@hotmail.com
Faculty of Fine Arts, Songkhla Rajabhat University. Email: Peepong07@hotmail.com

leatherwork creation to students at Wat Koh Tham School, Khao Rup Chang Sub-district, Mueang District, Songkhla Province.

The research samples included students at Wat Koh Tham School, Khao Rup Chang Sub-district, Mueang District, Songkhla Province and the year-3 students in the leatherwork design course, totaling 30 persons. The findings revealed that in Thailand, animal leathers have been applied as objects or utensils for long time. The leather production processes are different based on tanning methods and leather types. Their characteristics were similar, with good balance when molded and waterproof quality. The difference was color shade that there was only one shade for vegetable-tanned leathers, and various shades for chrome-tanned leathers. For the design and development, the researcher produced the leatherwork with hand-sewing method provided that the design was consistent with the qualities of materials and utilities and reflected natures and local cultures of Southern Region. Additionally, the product design shall meet the market's need and the production method must be easily performed.

The research result indicated that the leather leftovers in the leatherwork industry were suitable for further application with uncomplicated production methods. Different types of the leather were employed to design a single product with diverse color placement and dissimilar leather types, meticulously sewn and decorated with local materials. The product is usable and can be extended for larger scale of production for distribution.

Keywords: Creative leather handicraft, Leatherwork, Leather leftovers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เครื่องหนังถูกพบสำหรับช่างฝีมือของภาคใต้ (ประเทศไทย) ที่มีการสืบทอดติดต่อกันมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันมีการนำหนังสัตว์มาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ เช่น กระเป๋า รองเท้า เข็มขัด และมีกลุ่มที่ทำเครื่องหนังในลักษณะหัตถกรรมอยู่หลายกลุ่ม หากแต่ผลิตภัณฑ์ที่ทุกกลุ่มทำขึ้นมาจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และยังขาดซึ่งเอกลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ ยังไม่เป็นที่ยอมรับและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน รูปแบบการใช้งานก็ไม่ตอบสนองความต้องการในการใช้สอยในสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุที่รูปแบบเครื่องหนังของภาคใต้ ช่างหนังยังยึดติดกับวิธีการเดิม เช่น เคยตอกหนังเป็นลวดลายเถาแบบตะวันตกตามรูปแบบเดิม โดยไม่พัฒนาเทคนิคหรือลวดลายใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายให้ผลิตภัณฑ์

ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครื่องหนังอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งอุตสาหกรรมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ การผลิตกระเป๋า การผลิตรองเท้า เป็นต้น กระบวนการผลิตเครื่องหนังเชิงอุตสาหกรรมจะมีเศษหนังเหลือจากการผลิตจำนวนมาก ซึ่งเศษหนังจะประกอบไปด้วย ขนาด ชนิด จำนวนมาก

จากประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของเครื่องหนังภาคใต้ที่ยังขาดเอกลักษณ์และ
เสน่ห์หนึ่งเหลือใช้จากภาคการผลิตเครื่องหนังเชิงอุตสาหกรรมมีปริมาณมากและราคาถูก ดังนั้นงานวิจัยนี้
จึงมุ่งเน้นที่จะออกแบบสร้างสรรค์ผลงานเครื่องหนังจากเศษหนังแท้ เพื่อต้องการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์
เครื่องหนังที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง เป็นการต่อยอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการศึกษาพัฒนาวัสดุ กรรมวิธี และกระบวนการผลิตเครื่องหนัง ผ่านกระบวนการ
สร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ทัศนธาตุ (Element) คือ สี (Colour) น้ำหนักอ่อนแก่ของแสง และเงา (Tone)
มิติ (Dimension) เส้น (Line) พื้นที่ว่าง (Space) รวมถึงหลักจิตตวิทยาเกี่ยวกับการออกแบบที่คำนึงถึงความงาม
และประโยชน์ใช้สอย การผลิตได้จริงในเชิงพาณิชย์และการตลาดเพื่อแสดงถึงสุนทรียศาสตร์แห่งความงาม
ในเชิงศิลปะ และคุณค่าในเชิงศิลปะประยุกต์โดยใช้เครื่องหนังเป็นหลักในการออกแบบ อันเป็นการสร้าง
นวัตกรรมใหม่ที่ผู้ผลิตเครื่องหนังในท้องถิ่นภาคใต้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ และนำความรู้ที่ได้ใน
งานวิจัยไปเผยแพร่แก่เยาวชนเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องหัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษ
หนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการของเครื่องหนังในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตหนัง คุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของหนังประเภทต่าง ๆ
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นภาคใต้
4. เพื่อเผยแพร่เทคนิคการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังให้กับนักเรียน โรงเรียนวัดเกาะถ้ำ

ตำบลเขาจุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เริ่มจากการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
แนวคิด สืบหาพื้นที่เก็บข้อมูล และพัฒนาการผลิตเครื่องหนัง เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ซึ่ง
ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังโดยการนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นภาคใต้

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในการสร้างสรรค์งาน ดังนั้น
เพื่อให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีคุณค่า สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิต สวยงามในเชิงศิลปะและคุณค่า
ทางประโยชน์ใช้สอย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณลักษณะของผลงานเพื่อเป็นเกณฑ์ในการออกแบบ 3
ประการ ประกอบด้วย 1) วัสดุมีความคงทน แข็งแรงเหมาะกับประโยชน์ใช้สอย 2) วัสดุที่นำมาเป็นส่วน
ประดับตกแต่งและส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความเป็นธรรมชาติในภูมิภาคภาคใต้ 3)
รูปแบบของผลิตภัณฑ์ต้องสามารถตัดเย็บขึ้นรูปด้วยเศษหนังขนาดเล็ก

จากเกณฑ์ข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังโดย
การนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นภาคใต้ ผู้วิจัยได้พัฒนาในประเด็นต่อไปนี้

1. การเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย

วัสดุหลักในงานวิจัยคือเศษหนังเหลือใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถที่จะกำหนดคุณภาพ ขนาด ความหนาและสีของหนังได้ เนื่องจากว่าในแต่ละสถานประกอบการจะใช้หนังที่ไม่เหมือนกัน เช่น บางที่ใช้หนังวัวฟอกฝาด บางที่ใช้หนังจระเข้ บางที่ใช้หนังปลากะเบน เป็นต้น นอกจากนี้ในการผลิตแต่ละครั้งก็ยังใช้หนังที่มีเฉดสีและความหนาต่างกันอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้หนังหลากหลายประเภท ซึ่งหนังแต่ละชนิดก็มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยที่แตกต่างกันไป ซึ่งอธิบายรายละเอียดเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย

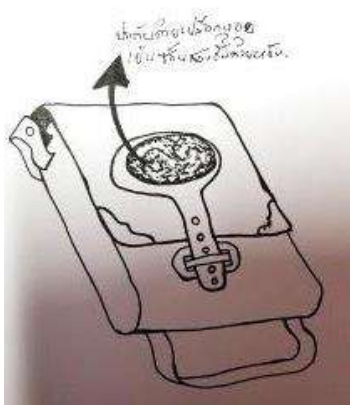
ชนิดของหนัง	ภาพแผ่นหนัง	รายละเอียดข้อมูล
หนังส่วนโหนกของจระเข้		หนังส่วนนี้จะมีความหนาโดยประมาณ 12x15 เซนติเมตร มีลักษณะแข็งเนื่องจากมีกระดูกอยู่ด้านใน มีพื้นผิวเป็นโหนกนูนขึ้นมาทำให้เกิดระนาบมิติบนพื้นผิวสวยงาม จึงเหมาะสมกับการนำมาประดับตกแต่ง เนื่องจากมีขนาดเล็ก จึงไม่เหมาะกับการขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์
หนังวัวฟอกโครม		เศษหนังที่ผู้วิจัยได้มามีขนาดโดยประมาณ 20x30-30x60 เซนติเมตร ความหนา 0.8-2.2 มิลลิเมตร หนังชนิดนี้มีคุณสมบัติกันน้ำได้ และทรงตัวได้ดีเมื่อขึ้นรูป จึงเหมาะกับการนำมาเป็นวัสดุหลักในผลิตภัณฑ์กระเป๋า
หนังวัวฟอกฝาด		เศษหนังที่ผู้วิจัยได้มามีขนาดโดยประมาณ 25x40-30x60 เซนติเมตร ความหนา 0.8-2.2 มิลลิเมตร หนังชนิดนี้มีคุณสมบัติกันน้ำได้ดีปานกลาง และทรงตัวได้ดีเมื่อขึ้นรูป จึงเหมาะกับการนำมาเป็นวัสดุหลักในผลิตภัณฑ์กระเป๋าได้ดี
หนังกลับ		เศษหนังที่ผู้วิจัยได้มามีขนาดโดยประมาณ 20x30-45x60 เซนติเมตร ความหนา 0.5-1 มิลลิเมตร หนังชนิดนี้มีคุณสมบัติอุ้มน้ำ ผิวสัมผัสอ่อนนุ่มมีหลายเฉดสี และทรงตัวได้ไม่ดีเมื่อขึ้นรูป จึงเหมาะกับการนำมาเป็นวัสดุหลักในการทำซับในผลิตภัณฑ์กระเป๋า

<p>หนัง กระเบน, หนังงู</p>		<p>เศษหนังที่ผู้วิจัยได้มามีขนาดโดยประมาณ 10×15-20×25 เซนติเมตร ความหนา 0.3-1 มิลลิเมตร หนังสองชนิดนี้มีคุณสมบัติกันน้ำ ผิวหน้ามีลวดลายเป็นปุ่ม (หนังกระเบน) และเป็นเกล็ด (หนังงู) มีหลายเฉดสี เนื่องจากมีขนาดเล็ก จึงเหมาะกับการนำมาเป็นวัสดุในการนำมาประดับ ตกแต่งในผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในงานวิจัย</p>
------------------------------------	---	--

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์คุณสมบัติของหนังชนิดต่าง ๆ พบว่าหนังชนิดต่าง ๆ มีคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกัน เช่น หนังฟอกโครมกับหนังฟอกผาดที่ทรงตัวได้ดีเมื่อขึ้นรูปและกันน้ำได้ แต่ที่แตกต่างจะเป็นในเรื่องของเฉดสีที่หนังฟอกโครมมีเฉดสีให้เลือกใช้ได้มากกว่าหนังฟอกผาดที่มีเพียงสีเดียว ซึ่งถ้าต้องการให้มีสีอื่นก็สามารถทำได้โดยใช้สีย้อมหนังฟอกผาดได้เช่นเดียวกัน ส่วนหนังกลับ คุณสมบัติคือผิวสัมผัสที่อ่อนนุ่ม จึงเหมาะกับการทำซัพในผลิตภัณฑ์ ในส่วนของหนังจระเข้ หนังกระเบนและหนังงูจะเป็นเศษหนังขนาดเล็กจึงเหมาะการนำมาประดับตกแต่งผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง เน้นประโยชน์ทางสุนทรีย์มากกว่าประโยชน์ใช้สอย ส่วนในเรื่องของการเลือกนำมาใช้ในผลงานผู้วิจัยจะใช้วิธีเลือกหนังชนิดต่าง ๆ มาใช้ตามความเหมาะสมกับชิ้นงานผลิตภัณฑ์ต่อไป

2. วัสดุที่นำมาเป็นส่วนประดับตกแต่งและส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์

การเลือกวัสดุที่นำมาประดับตกแต่งและส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ของโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งในภูมิภาคภาคใต้ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเป็นธรรมชาติในภูมิภาคนี้ คือ ทะเล ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำเปลือกหอยและกิ่งไม้ ที่หาได้ในทะเลแถบนี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในงานวิจัยนี้

ภาพที่ 1 ภาพร่างและตัวอย่างการติดเปลือกหอยในงานวิจัย

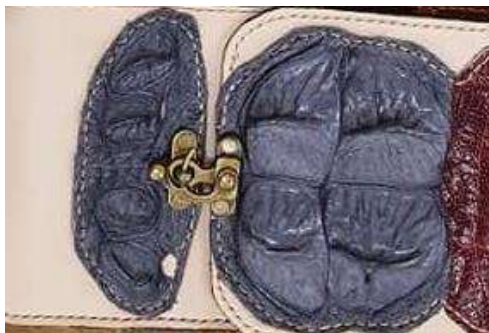
ที่มา: พิศพงษ์ พันธะศรี, 2561

3. การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนัง

เนื่องจากในงานวิจัยนี้ วัสดุหลักที่ใช้คือ เศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ซึ่งปัญหาที่พบในการออกแบบคือเศษหนังมีขนาดเล็ก ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นหรือใช้วิธีการต่อหนังให้ได้ขนาดที่ต้องการด้วยการเย็บหรือติดกาวเป็นวิธีแก้ปัญหา และออกแบบโดยใช้หนังหลาย ๆ ชนิดในผลิตภัณฑ์เดียว โดยจัดวางสี ชนิดของหนังที่แตกต่าง เย็บติดให้เกิดความสวยงาม เพื่อไม่ให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้งานเกิดความรู้สึกที่ใช้กระเป๋ามาจากเศษหนัง

ภาพที่ 2 การจัดวางสี ชนิดของหนังที่แตกต่างและเย็บติดให้เกิดความสวยงามของผลิตภัณฑ์ในงานวิจัย
ที่มา: พีรพงษ์ พันธะศรี, 2561

ภาพที่ 3 การจัดวางสี ชนิดของหนังที่แตกต่างและเย็บติดให้เกิดความสวยงามของผลิตภัณฑ์ในงานวิจัย
ที่มา: พีรพงษ์ พันธะศรี, 2561

4. การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังโดยใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้

ผลิตภัณฑ์ในโครงการวิจัยนี้ สิ่งหนึ่งที่คุณวิจัยให้ความสำคัญคือ ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังที่ออกแบบต้องสื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ที่คุณวิจัยนำมาสื่อในงานออกแบบ คือความเป็นชุมชนประมง โดยผู้วิจัยได้นำรูปทรงของเรือประมงพื้นบ้านภาคใต้ คือเรือหัวโทง มาจัดวางเป็นลวดลายในผลิตภัณฑ์โดยผสมผสานกับรูปทรงของคลื่นทะเล และตัดทอนรูปทรงให้เรียบเพื่อนำมาใช้เป็นรูปทรงหลักของผลิตภัณฑ์ด้วย

ภาพที่ 4 การจัดวางลวดลาย โดยใช้รูปทรงของเรือหัวโทง ผสมผสานกับรูปทรงของคลื่นทะเล โดยใช้เทคนิคการตอกหนัง
ที่มา: พีรพงษ์ พันธะศรี, 2561

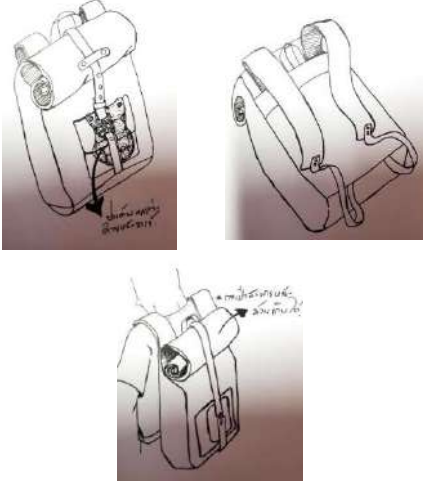
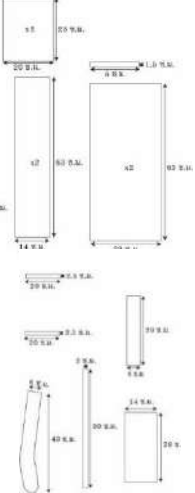
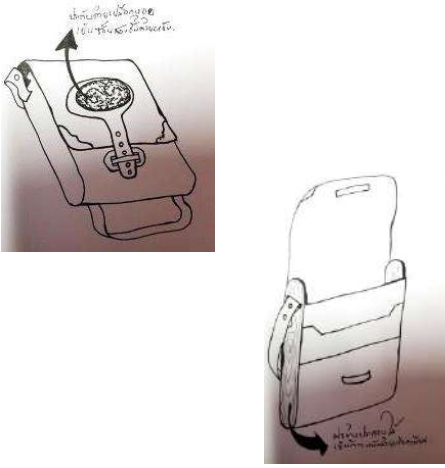
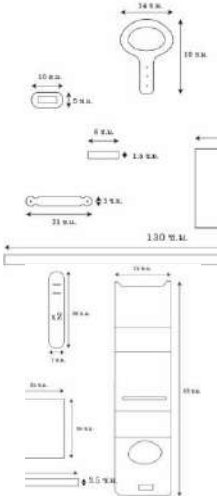
ภาพที่ 5 การนำรูปทรงเรือหัวโทงมาตัดตอนและออกแบบสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์พวงกุญแจของที่ระลึก
ที่มา: พีรพงษ์ พันธะศรี, 2561

การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง

ในการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในโครงการวิจัยนี้ จะเน้นในเรื่องประโยชน์การใช้สอย และสื่อถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ ที่สำคัญรูปทรงต้องเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้สนใจสามารถนำแบบที่ผู้วิจัยออกแบบไปสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องหนังด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้ออกแบบและถอดแบบร่างสำหรับตัดขึ้นรูปขึ้นส่วน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง

แบบที่/ชื่อผลิตภัณฑ์	ภาพร่างแนวคิด	แบบร่างสำหรับขึ้นรูป
1. กระเป๋าเงิน		
<p>รายละเอียด กระเป๋าเงินใบยาวสำหรับผู้ชาย มีคลิปล็อค ยึดด้วยหมุดลักขอบด้วยหนัง ประดับด้วยเศษหนังแผ่นหลังจระเข้</p>		
2. ที่ใส่โทรศัพท์แบบซองปิ่น		
<p>รายละเอียด ที่ใส่โทรศัพท์แบบซองปิ่น ทำจากหนังวัวฟอกฟาด ซักในด้วยหนังกลับ ประดับด้วยเศษหนังจระเข้และเศษหนังนกกระจอกเทศ</p>		

แบบที่/ชื่อผลิตภัณฑ์	ภาพร่างแนวคิด	แบบร่างสำหรับขึ้นรูป
3. กระเป๋าเดินทางสะพายหลัง		
<p>รายละเอียด กระเป๋าสะพายหลัง ทำจากหนังออยล์แบบหนาแบบสองสี ประดับด้วยเศษหนังแผ่นหลังจะเข้า</p>		
4. กระเป๋าสะพายข้าง		
<p>รายละเอียด กระเป๋าสะพายข้างทำจากหนังฟอกผัดต่อ ประกอบด้านข้างด้วยไม้ ประดับด้วยเปลือกหอย</p>		

เมื่อได้แบบร่างแนวคิดและแบบร่างสำหรับขึ้นรูปแล้ว ผู้วิจัยจึงทดลองการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งในโครงการวิจัยนี้เลือกการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องหนังด้วยมือ เนื่องจากไม่ต้องใช้อุปกรณ์มากนัก และบุคคลทั่วไปก็สามารถที่จะทำได้ ซึ่งการเย็บขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ในโครงการวิจัย มีขั้นตอนที่สามารถแสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 ขั้นตอนการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง

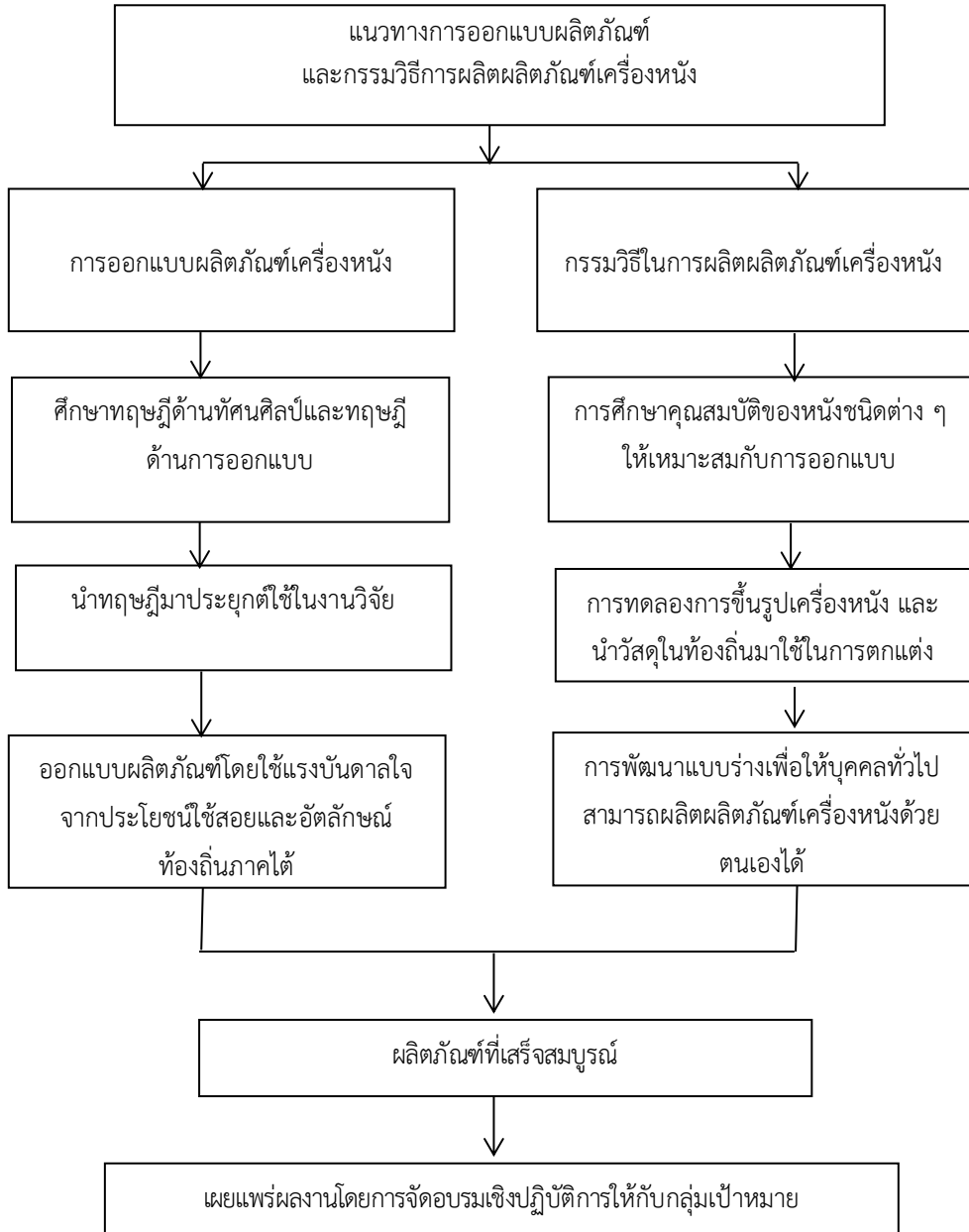
ขั้นตอนที่	ภาพแสดง	รายละเอียดข้อมูล
1		ตัดกระดาษแข็งตามขนาดของแบบร่างสำหรับขึ้นรูปและนำมาทาบติดกับแผ่นหนัง ตัดแผ่นหนังให้ได้ขนาดตามแบบร่าง ทำให้ครบทุกชิ้นส่วน
2		สำหรับบางชิ้นส่วนที่ต้องการให้มีความหนาโดยไม่ต้องเย็บแผ่นข้าง อาจขึ้นรูปด้วยวิธีอัดแบบ โดยการเตรียมแม่พิมพ์ไว้ 2 ชิ้น ชิ้นแรกคือขอบใน ชิ้นที่สองคือขอบนอก ซึ่งหนังที่เหมาะสมกับการขึ้นรูปลักษณะนี้คือหนังฟอกฝาดที่มีความหนา 1.4-1.8 มิลลิเมตร โดยนำผ้าเปียกมาเช็ดกับหนังให้ชื้น แล้วนำไปอัดกับแม่พิมพ์ เมื่อหนังแห้งจะคงรูปตามแม่พิมพ์ที่อัดลงไป
3		นำของประดับเช่น เปลือกหอย เศษหนังต่าง ๆ มาติดตามแบบยึดด้วยกาวติดหนัง โดยทา กาวด้านที่จะติดทั้งสองชิ้น ปล่อยให้กาวแห้งแล้วจึงติดเข้าด้วยกัน เพราะหากกาวยังเปียกเมื่อติดจะทำให้กาวเยิ้มและเลอะตามขอบจะทำให้ผลงานขาดความประณีต เมื่อกาวติดแน่นดีแล้วจึงเย็บติดด้วยด้ายเทียน

<p>4</p>		<p>ติดซีปและอุปกรณ์อื่น ๆ ก่อนการติดซีปใน เนื่องจากถ้าติดหลังจากติดซีปใน จะทำให้เห็นรอยเย็บ ซึ่งจะทำให้งานขาดความสวยงาม กระบวนการเย็บจะใช้เหล็กตอกนำไปเป็นรู เพราะหนังมีความหนาจึงไม่อาจใช้เข็มแทงทะลุหนังได้</p>
<p>5</p>		<p>ติดอุปกรณ์และชิ้นส่วนอื่นให้เรียบร้อยและเย็บติดให้สวยงาม</p>
<p>6</p>		<p>ตัดหนังกลับที่จะใช้เป็นซีปใน ขนาดตามแบบร่าง ยึดด้วยกาวติดหนัง โดยหากาวด้านที่จะติดทั้งสองชิ้น ปล่อยให้กาวแห้งแล้วจึงติดเข้าด้วยกัน เพราะถ้ากาวยังไม่แห้งเมื่อติดจะทำให้กาวเยิ้มและเลอะตามขอบจะทำให้ผลงานขาดความประณีต เมื่อกาวแน่นดีแล้วจึงเย็บติดด้วยด้ายเทียน</p>

7		ติดอุปกรณ์และชิ้นส่วนอื่น ให้เรียบร้อยและเย็บติดให้ สวยงาม
8		เย็บชิ้นส่วนต่าง ๆ เข้า ด้วยกันตามแบบร่าง ยึดด้วยกาว ติดหนัง โดยทากาวด้านที่จะติด ทั้งสองชิ้น ปล่อยให้กาวแห้งแล้ว จึงติดเข้าด้วยกัน เพราะถ้ากาว ยังไม่แห้งเมื่อติดจะทำให้กาวเยิ้ม และเลอะตามขอบจะทำให้ ผลงานขาดความประณีต เมื่อ กาวแน่นดีแล้วจึงเย็บติดด้วย ด้ายเทียน
9		ขัดขอบชิ้นงานให้เรียบ โคน มนด้วยไม้ขัดขอบ
10		ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับแนวทางในการออกแบบและกรรมวิธีในโครงการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนภาพเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและกรรมวิธีการผลิต ดังนี้

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ข้างต้นสามารถสรุปผลการวิจัยได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา พัฒนาการของเครื่องหนังในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการนำหนังสัตว์มาประยุกต์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อผ้า รองเท้า หรือของใช้ ดังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น เครื่องดนตรีประเภทกลอง เข็มนาฬิกา แผ่นรองนั่ง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่โดดเด่นในการใช้หนังสัตว์คือได้มีการประดิษฐ์หนังเป็นเครื่องเล่นเรียกว่า หนังตะลุง ซึ่งมาจากภาคใต้ของไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ งานด้านเครื่องหนังได้มีวิวัฒนาการขยายตัวตามไปด้วย มีการนำหนังสัตว์ไปฟอก แล้วมาประดิษฐ์เป็นของใช้ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า รองเท้า เข็มขัด ซองปืน หมวก และสิ่งของต่าง ๆ เครื่องหนังได้มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันมากขึ้น เนื่องจากความต้องการของพลเมืองในประเทศ เมื่อมีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหนังสัตว์มากขึ้นในสมัยนี้ อุตสาหกรรมเครื่องหนังในประเทศไทยจึงเกิดขึ้นในยุคนี้ ซึ่งในปัจจุบันนอกจากจะผลิตเครื่องหนังเพื่อใช้ในประเทศแล้ว ยังมีการผลิตเพื่อส่งออก อันเป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

2. กระบวนการผลิตหนัง คุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของหนังประเภทต่าง ๆ

กระบวนการผลิตหนังจะมีความแตกต่างกันเมื่อใช้วิธีการฟอกต่างวิธี โดยกรรมวิธีในการฟอกหนัง มีกรรมวิธีหลัก ๆ อยู่ 3 วิธี คือ การฟอกหนังสัตว์แบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นกรรมวิธีที่รักษาเส้นขนของสัตว์ไว้ได้ ส่วนการฟอกฟาดหนัง จะได้หนังที่หนักและแข็ง เช่นหนังที่ทำพื้นรองเท้า ล้วนผลิตมาจากหนังฟอกฟาดทั้งสิ้น และอีกกรรมวิธีในการฟอกหนังคือการฟอกโครมส่วนใหญ่จะเป็นหนังผิวนิ่ม เพราะวัตถุประสงค์ในการฟอกโครมคือต้องการให้หนังมีความนิ่มนวล ความสวยงาม จึงนิยมใช้หนังบาง ๆ

ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติของหนังชนิดต่าง ๆ พบว่าหนังชนิดต่างๆมีคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกัน เช่น หนังฟอกโครมกับหนังฟอกฟาด ที่ทรงตัวได้ดีเมื่อขึ้นรูป และกันน้ำได้ แต่ที่แตกต่างจะเป็นในเรื่องของเฉดสีที่หนังฟอกโครมมีเฉดสีให้เลือกใช้ได้มากกว่าหนังฟอกฟาดที่มีเพียงสีเดียว ซึ่งถ้าต้องการให้มีสีอื่นก็สามารถทำได้โดยใช้สีย้อมหนังฟอกฟาดได้เช่นเดียวกัน ส่วนหนังกลับ คุณสมบัติคือผิวสัมผัสที่อ่อนนุ่ม จึงเหมาะกับการทำซัพในผลิตภัณฑ์ ในส่วนของหนังจระเข้ หนังกระเบนและหนังงูจะเป็นเศษหนังขนาดเล็กจึงเหมาะการนำมาประดับตกแต่งผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง เน้นประโยชน์ทางสุนทรีย์มากกว่าประโยชน์ใช้สอย

3. การสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นภาคใต้

แนวคิดในการออกแบบและพัฒนางานตามโครงการวิจัยเรื่องหัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกการผลิตเครื่องหนังด้วยเทคนิคกรรมวิธีการเย็บด้วยมือเป็นหลักในการสร้างสรรค์งาน ดังนั้นเพื่อให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีคุณค่า สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิตและจำหน่ายได้จริง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณลักษณะของผลงานเพื่อเป็นเกณฑ์ในการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้

- 1) การออกแบบสอดคล้องกับคุณสมบัติของวัสดุและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย
- 2) รูปแบบผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความเป็นธรรมชาติและท้องถิ่นภาคใต้

- 3) ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบสอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 4) กรรมวิธีการผลิตสามารถผลิตได้โดยง่าย

จากเกณฑ์ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางในการพัฒนาวัสดุและกรรมวิธีในการผลิต มีประเด็นต่อไปนี้

(1) การพัฒนาด้านการออกแบบ วัสดุหลักที่ใช้ในงานวิจัยคือเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ปัญหาที่พบในการออกแบบคือเศษหนังมีขนาดเล็ก ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดไม่ใหญ่นักหรือใช้วิธีการต่อหนังให้ได้ขนาดที่ต้องการด้วยการเย็บหรือติดกาวเป็นวิธีแก้ปัญหาและออกแบบโดยใช้หนังหลาย ๆ ชนิดในผลิตภัณฑ์เดียว โดยจัดวางสี ชนิดของหนังที่แตกต่าง เย็บติดให้เกิดความสวยงาม เพื่อไม่ให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้งานเกิดความรู้สึกว่าการใช้กระเป๋าจากเศษหนัง นอกจากนี้การออกแบบยังกำหนดให้หนังที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมไปใช้ในส่วนต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ เช่น หนังวัวร์รองรับน้ำหนักได้ดี ก็จะใช้ในส่วนของพื้นกระเป๋าหรือสายสะพาย เป็นต้น

(2) การพัฒนาด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในโครงการวิจัยนี้ จะเน้นในเรื่องของประโยชน์การใช้สอย และสื่อถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ โดยการใช่วัสดุในท้องถิ่น เช่น เปลือกหอย ไม้หลุมพอ (ไม้ท้องถิ่นภาคใต้) มาใช้ในการประดับตกแต่งผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ในบางผลิตภัณฑ์ยังใช้รูปทรงของเรือประมงภาคใต้มาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบรูปทรงของผลิตภัณฑ์อีกด้วย ที่สำคัญรูปทรงของผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในงานวิจัยนี้ต้องเรียบง่ายไม่ซับซ้อนเพื่อให้ผู้สนใจสามารถนำรูปแบบที่ผู้วิจัยออกแบบไปสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องหนังด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้ออกแบบและถอดแบบร่างสำหรับตัดขึ้นรูปขึ้นชิ้นส่วน เพื่อความสะดวกในการถ่ายทอดองค์ความรู้อีกด้วย

(3) ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ที่มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ด้านประโยชน์ใช้สอยและเหมาะสมในการนำไปใช้งาน การเลือกใช้วัสดุ ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ ความเป็นไปได้ในการผลิต แนวทางการจำหน่ายได้ในท้องตลาดและความพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์ พบว่าโดยภาพรวมผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100 และผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ใช้สอยและเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุ และด้านความสวยงามของผลิตภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 80.00

(4) การถ่ายทอดกรรมวิธีการผลิต สามารถผลิตได้โดยง่าย จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความยากง่ายในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องหนังตามแบบร่างในงานวิจัยโดยสำรวจจากกลุ่มนักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรการออกแบบและสาขาใกล้เคียงและกลุ่มนักเรียนโรงเรียนวัดเกาะถ้ำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าง่ายในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องหนังตามแบบร่างในงานวิจัย การตัดหนังตามแบบร่างอยู่ในระดับง่ายโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 67.14 รองลงมาคือ การตกแต่งชิ้นงานคิดเป็นร้อยละ 66.16

4. การเผยแพร่เทคนิคการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง

จากการลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติการเผยแพร่เทคนิคการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังให้กับนักเรียน โรงเรียนวัดเกาะถ้ำ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่านักเรียนมีความสนใจในการทำเครื่องหนัง อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการทำวงกุญแจไปถ่ายทอด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขั้นตอนกระบวนการทำที่ไม่ซับซ้อน และใช้ระยะเวลาในการทำโดยไม่นานนัก (ประมาณ 1-2 ชั่วโมง) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำเทคนิคการทำเครื่องหนังไปใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาการออกแบบ

เครื่องหนังและรายวิชาวัสดุและกรรมวิธี ซึ่งนักศึกษาจะได้ฝึกปฏิบัติการตัดเย็บผลิตภัณฑ์จากแพทเทิร์นที่ผู้วิจัยได้ทำไว้ในงานวิจัยเพื่อฝึกฝนให้ชำนาญต่อไป

อภิปรายผล

จากการสรุปผลข้างต้นเกี่ยวกับ โครงการวิจัยเรื่องหัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง มีประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายดังนี้

1. ข้อมูลทางด้านการตลาด

ผู้ซื้อให้ความสำคัญกับประโยชน์ใช้สอย วัสดุมีความเหมาะสมในการนำไปใช้งานและด้านความสวยงามของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพรรณนิษา เมืองผุย (2551) โดยอธิบายว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับความประณีตของผลิตภัณฑ์ เป็นวัตถุดิบเหมาะกับลักษณะการใช้งาน และรูปแบบมีความสวยงามตามลำดับ และรองลงมาคือด้านราคา

2. การเลือกใช้วัสดุจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง

ผู้วิจัยเลือกเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนังมาเป็นวัสดุหลักในงานวิจัยนี้ โดยเล็งเห็นว่าการใช้วัสดุประเภทหนังสัตว์ยังไม่มีคุณค่า และเป็นการลดต้นทุนในการผลิตอีกทางหนึ่ง เพราะเศษหนังเหล่านี้มีราคาที่ถูกลง เนื่องจากในระบบอุตสาหกรรมเครื่องหนังในปัจจุบันมีเศษหนังเหลือใช้ อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์ (2557: 72) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาจากเศษหนังเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมเครื่องหนังว่า กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) วิสาหกิจชุมชนกระเป๋านางตัด มีการทิ้งเศษหนังเหลือทิ้งจากกระบวนการอุตสาหกรรมไปโดยเสียเปล่า 30-40 กิโลกรัม/เดือน วิสาหกิจชุมชนกระเป๋านางตัด ทิ้งเศษหนังเหลือทิ้ง 60- 80 กิโลกรัม/เดือน วิสาหกิจชุมชนกระเป๋านางปลากะเบน ทิ้งเศษหนังเหลือทิ้ง 10-20 กิโลกรัม/เดือน ซึ่งแบ่งประเภทของเศษหนังเหลือทิ้งได้เป็น 1) เศษหนังเหลือทิ้งจากการตัดเย็บ 2) เศษหนังเหลือทิ้งจากการปั๊มหนังด้วยเครื่องไฮโดรลิก 3) เศษหนังเหลือทิ้งจากรอยตำหนิบนแผ่นหนัง พบว่ากลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุ

3. แนวคิดในการออกแบบและพัฒนางานเครื่องหนัง

ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจในการนำวัสดุจากท้องถิ่น มาประดับตกแต่งเครื่องหนัง รวมถึงนำรูปทรงของเรือประมงพื้นบ้านภาคใต้มาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ เพื่อสื่อถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ที่เป็นพื้นที่ติดกับทะเล ซึ่งสอดคล้องกับไพเวช วังบอน (2551: 73-78) ที่กล่าวว่า แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากสิ่งเร้ารอบตัวที่กระตุ้นความคิดให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยแรงบันดาลใจนั้นเกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผลงานในอดีต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ผลงานออกแบบ หรือสิ่งอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการใช้สอย เช่น ที่ระลึก การใช้ประดับตกแต่ง โดยการเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปให้มากยิ่งขึ้น

2) ควรรออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่จากสิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการพัฒนาเครื่องหนังจากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ควรเป็นการพัฒนาที่อาศัยพื้นฐานการผลิตที่ไม่ซับซ้อนและมีวิธีคิดจากการเห็นคุณค่าในความงามของวัสดุเศษหนังชนิดต่าง ๆ เป็นพื้นฐานการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ จิตต์โกมุท. (2551). *ความรู้เรื่องเครื่องหนัง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชิลิกกา วรณจันทร. (2547). *ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ธวัชชัย เทียมประทีป. (2555). *ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังกระเป๋า*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์ .
- พจนันธรรม ฌรงควิทย์. (2557). *การศึกษาและพัฒนากระบวนการใช้ประโยชน์จากเศษหนังเหลือทิ้งกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พรรณณิษา เมืองผุย. (2551) *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์กระเป๋าใยห่อชั้นนำของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพเวช ว่างบอน. (2551). *หลักสูตรการอบรมโครงการพัฒนาบุคลากรด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- มนตรี ยอดบางเตย. (2538). *ออกแบบผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์ .
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. (2548). *หลักการแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: แอปเปิ้ลพรีนติ้งกรุ๊ป.
- สมควร สมองอุทัย. (2553). *เครื่องหนังทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- อนันต์ รัตมี. (2520). *หัตถกรรมเครื่องหนัง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 The Development of E-Learning Lessons for Accounting II Course

กัณฑ์กนิษฐ์ จูรัตน์¹

Kankanit Jurach

(วันที่ส่งบทความ: 3 เมษายน 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 29 คน โดยวิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง ซึ่งแบ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 22 คน และนักศึกษาเทียบโอน จำนวน 7 คน โปรแกรมการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ได้ทำการศึกษาในภาคเรียนที่ 2/2560 โดยเครื่องมือที่ใช้คือแบบทดสอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) การตรวจสอบคุณภาพของบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 บทเรียนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 35.47/71.13 และเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีประสิทธิภาพของการกระบวนการวัดผลคะแนนก่อนเรียน ภายในหน่วยการเรียนทั้ง 8 หน่วย เฉลี่ยเท่ากับ 35.47 และประสิทธิภาพของการวัดผลคะแนนแบบทดสอบหลังการเรียนของหน่วยการเรียนทั้ง 8 ชุด เฉลี่ยเท่ากับ 71.13 2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด เมื่อใช้บทเรียน E-Learning จากผลการวิจัยพบว่า ในแต่ละหน่วยการเรียน และรวมหน่วยการเรียนทั้งหมด นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้บทเรียน E-Learning สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) การสำรวจความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ได้ทำการสำรวจ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม จากผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยได้ร้อยละเท่ากับ 4.29

คำสำคัญ: บทเรียน E-Learning, การพัฒนา, การบัญชี 2

Abstract

The purposes of this research were to create E-learning lessons for Accounting II course, to compare the achievement of the course through E-learning lessons based on 70/70 standard criteria, and to study the learners' satisfaction on the implementation of E-Learning lessons. The data were collected from 29 first-year students of Accounting Program, Faculty of Management Sciences, Kamphaeng Phet Rajabhat University, Mae Sot Campus, including 22 regular program students and seven transfer students. The purposive sampling was used. This research was

¹ สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร อีเมล Kanitta4608@gmail.com
Faculty Of Management Science, Kamphaeng Phet Rajabhat University. Email: Kanitta4608@gmail.com

conducted in semester 2/2017. The instruments of this research were an achievement test and the questionnaire of the students' satisfaction toward E-learning lessons. The results found that the efficiency of the quality of the E-learning lessons was 35.47/71.13, which corresponded to the hypothesis of the study. Moreover, the efficiency of the pre-test scores in all eight units of study was 35.47 and the efficiency of post-test scores of all eight units of study was 71.13. The comparison of the academic achievement of the participants showed that their post-test scores were significantly higher than the pre-test at the level of .05. According to the survey, it was revealed that the participants were satisfied with the E-learning lessons at a high level (\bar{x} 4.29)

Keywords: Lessons E-Learning, Development, Accounting 2

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ในหมวด 6 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 และมาตรา 24 เน้นการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนทุกคนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามความถนัดเต็มศักยภาพ โดยฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการจากประสบการณ์จริง มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สนองความต้องการของผู้เรียนรายบุคคลได้ ไม่ว่าจะเป็นการสอนในห้องเรียน และการสอนนอกสถานที่ หรือรวมไปถึงการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพื่อให้ก้าวทันสมัยใหม่และมีความเจริญก้าวหน้ากับยุคของโลกที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) แผนการปฏิรูปการศึกษาจะเห็นได้ว่า มีแนวโน้มและทิศทางของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่จะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเครือข่ายทั่วโลก โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การเรียนรู้อัตโนมัติด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Learning หรือ E-Learning) ในมหาวิทยาลัย การเรียนในห้องเรียนยังถือว่าเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้นักศึกษาสัมผัสสถานการณ์จริงกับอาจารย์ผู้สอนโดยตรง มหาวิทยาลัยจึงสร้างระบบ E-Learning เพื่อช่วยและสนับสนุนนักศึกษา เช่น กรณีนักศึกษาบางคนไม่ได้เข้าเรียนหรือเรียนไม่ทันก็สามารถใช้ระบบ E-Learning ทบทวนบทเรียนต่าง ๆ ได้ โดยระบบ E-Learning มี 3 องค์ประกอบมาตรฐานคือ 1.อภิข้อมูล (Metadata) เป็นส่วนของข้อมูลที่ใช้ควบคุมข้อมูลที่มีลักษณะบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นประเภทอะไรบ้าง ใครเป็นผู้สร้าง หรือนำข้อมูลไปใช้เพื่ออะไร 2.ส่วนประกอบของเนื้อหา (Content Packaging) คือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และสารสนเทศที่จะบอกว่าเอาอะไรใส่ในแต่ละบทเรียน ซึ่งมีกฎระเบียบแต่ละชนิดของเนื้อหา 3.ชีวิตประวัติสั้น ๆ ของผู้เรียน (Learner Profiles) คือประวัติย่อของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล แผนการเรียนรู้ ประวัติการเรียนรู้ ความต้องการในการเข้าถึงการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การเรียนการสอนผ่านระบบ E-Learning นั้นง่ายต่อการแก้ไขเนื้อหา และกระทำตลอดเวลา เพราะสามารถกระทำได้ตามใจของผู้สอน เนื่องจากระบบการผลิตจะใช้คอมพิวเตอร์เป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้ผู้เรียนก็สามารถเรียนโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เข้าถึงได้ง่าย ผู้เรียนและผู้สอนสามารถ

เข้าถึง E-Learning ได้ง่าย โดยจะใช้ web browser ของค่ายใดก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับผู้ผลิตบทเรียนอาจจะแนะนำให้ใช้ web browser แบบใดที่เหมาะสมกับสื่อการเรียนการสอนนั้น ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนจากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใดก็ได้ และในปัจจุบันนี้ การเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกระทำได้ง่าย ปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยกระทำได้ง่าย เนื่องจากผู้สอนหรือผู้สร้างสรรคงาน E-Learning จะสามารถเข้าถึง server ได้จากที่ใดก็ได้ การแก้ไขข้อมูลและการปรับปรุงข้อมูลจึงทำได้ทันเวลาด้วยความรวดเร็ว ผู้เรียนสามารถเรียนโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปเรียนที่สถานศึกษาหรือที่ทำงาน รวมทั้งไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องประจำก็ได้ จากประโยชน์ของ E-Learning ดังกล่าวนี้ ทำให้ภาคเอกชนเป็นจำนวนมากหันมานิยมใช้ระบบ E-Learning ในการพัฒนาบุคลากรมากขึ้น

การประยุกต์ใช้ E-Learning ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบ E-Learning เข้ามาเป็นส่วนเสริมในการเรียนการสอนผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้ได้จากทุกสถานที่ทุกเวลาที่มีการออนไลน์ในการนำระบบ E-Learning มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้นเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาบทเรียนได้จากอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเพื่อลดระยะเวลาในการเรียนในห้องเรียนของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการทำกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อื่น ซึ่งการนำระบบ E-Learning เข้ามาเป็นส่วนเสริมในกระบวนการเรียนการสอนนั้นจะเกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เรียนมีโอกาสที่จะเข้าถึงเนื้อหาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้สอนก็สามารถออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ทั้งในรูปข้อความ ภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ทำให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและสื่อความหมายได้ดีกว่าการเรียนภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว (อนุชา สะเล็ม, 2560)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการบัญชี 2 โปรแกรมการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนในหลักสูตรบัญชีบัณฑิต จึงได้คิดค้นและสร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการสอนในรายวิชาบัญชี 2 ให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นรายวิชาพื้นฐานในหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ทำให้นักศึกษาที่เรียนรายวิชานี้ มีความสนใจในรายวิชาค่อนข้างน้อยและยังเข้าถึงเนื้อหาในรายวิชาบัญชี 2 ได้ยาก ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาพัฒนาในการจัดการเรียนการสอน โดยมีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยและต่อเนื่อง จึงใช้ระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาบัญชี 2 ให้แก่นักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาบทเรียนโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบ ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนการสอนแบบไร้ขีดจำกัด ทำให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนแบบอิสระและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่นักศึกษาต้องการ เช่น การศึกษาบทเรียนล่วงหน้า หรือการทบทวนบทเรียนรวมไปถึงการประเมินตนเอง โดยการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (สามมิติ สุขบรรจง, 2554) ซึ่งเป็นระบบออนไลน์ทั้งหมด นักศึกษาสามารถทราบถึงคะแนนของตนเองในทันที และรู้ถึงข้อบกพร่องว่าควรปรับปรุงแก้ไขในด้านใด นอกจากนี้การพัฒนาบทเรียน E-Learning ยังทำให้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาพื้นฐานที่มีผลการเรียนค่อนข้างต่ำสูงขึ้น เพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และสร้างความกระตือรือร้นและเพิ่มความสนใจให้แก่นักศึกษาได้ จึงนับเป็นงานวิจัยที่น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาโปรแกรมการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเฉพาะรายวิชาการบัญชี 2 ตามหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด โดยสร้างเป็นบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) รายวิชาการบัญชี 2 จำนวน 8 บท ซึ่งงานวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 เป็นการวิจัยการพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาบัญชี คณะวิทยาการจัดการ โดยมีรายละเอียดของการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ที่เรียนรายวิชาการบัญชี 2 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ที่เรียนรายวิชาการบัญชี 2 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 29 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อความสะดวกในการทดลอง และรวบรวมข้อมูล

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้เรียนรายวิชาการบัญชี 2 โดยใช้การสอนแบบ e-learning มีคะแนนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียน
2. ผู้เรียนรายวิชาการบัญชี 2 โดยใช้การสอนแบบ e-learning มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ขึ้นไป

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

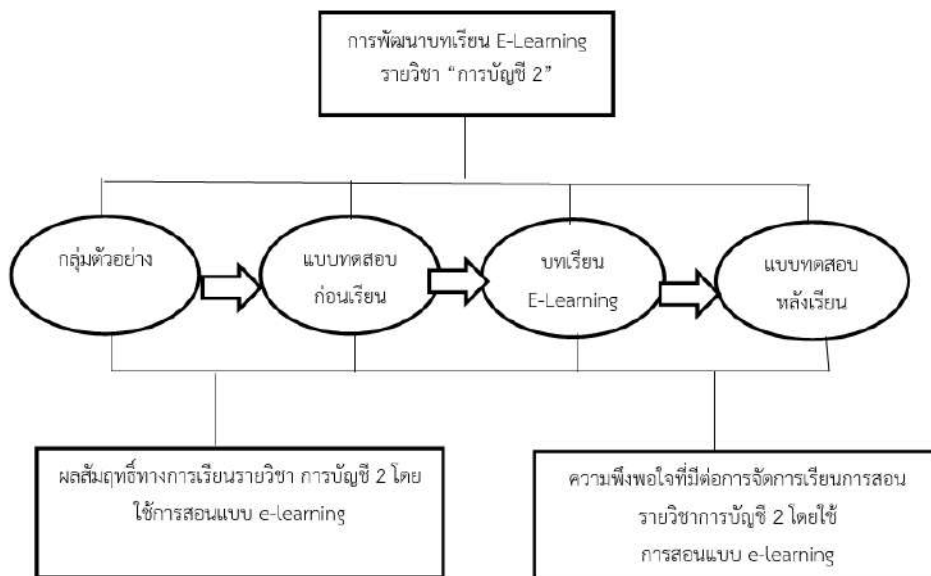
1. บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2
2. รูปแบบการเรียนของผู้เรียน

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ที่ใช้สอบบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2

2. ความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรที่ใช้สื่อ
บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 โปรแกรม
วิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ภาคเรียนที่ 2 ประจำปี
การศึกษา 2560 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด โดยอาศัยหลักการและขั้นตอนการออกแบบ
และพัฒนาอย่างมีระบบตามหลักการของวิชิต แสงสว่าง มาประยุกต์ใช้ (วิชิต แสงสว่าง, 2560)

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 วิเคราะห์หลักสูตรข้อมูลด้านการพัฒนาบทเรียนออนไลน์บนเครือข่าย (E-Learning)
จากคำอธิบายรายวิชา เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการพัฒนาบทเรียนและการนำไปใช้

1.3 การวิเคราะห์ผู้เรียน กำหนดกลุ่มผู้เรียนโดยเลือกนักศึกษาหลักสูตรนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 2
โปรแกรมวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ภาคเรียนที่ 2
ประจำปีการศึกษา 2560 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

1.4 การวิเคราะห์เนื้อหาผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนจากคำอธิบายรายวิชา เอกสาร
ประกอบการสอน ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 8 บท

1.5 วิเคราะห์จุดประสงค์กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของเนื้อหาในแต่ละบทเรียนให้
สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design) ผู้วิจัยออกแบบ ดังนี้

- 2.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบท
- 2.2 ออกแบบเนื้อหาบทเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้โดยออกแบบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์
- 2.3 นำเนื้อหาวิชาที่วิเคราะห์ไปตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และปรับปรุงเนื้อหาบทเรียน E-Learning
- 2.4 นำเนื้อหาเขียนเป็นบทภาพเพื่อจัดทำเป็นบทเรียน E-Learning
- 2.5 กำหนดองค์ประกอบของบทเรียน E-Learning ประกอบด้วย 1) หน้าหลัก 2) ส่วนเมนู 3) จุดประสงค์ของการเรียนรู้ 4) เนื้อหาบทเรียน 5) แบบทดสอบก่อนเรียน และ 6) แบบทดสอบหลังเรียน
- 2.6 เขียนแผนผังโครงสร้างในการพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2
- 2.7 เสนอผู้เชี่ยวชาญในการประเมินบทเรียน E-Learning เพื่อหาความเหมาะสมปรับปรุงและแก้ไขบทเรียน E-Learning ตามผู้เชี่ยวชาญประเมินและให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) การสร้างบทเรียนออนไลน์ (E-Learning)

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและตรวจสอบข้อมูลและการพัฒนาบทเรียน E-Learning โดยใช้เครื่องมือและโปรแกรมต่าง ๆ ดังนี้ 1) เครื่องคอมพิวเตอร์แบบประมวลผลระดับทั่วไป 2) โปรแกรมระบบปฏิบัติการ 3) โปรแกรมสำหรับสร้างบทเรียนออนไลน์ 4) โปรแกรมตกแต่งภาพ และ 5) โปรแกรมสร้างภาพเคลื่อนไหว

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- 3.1 ศึกษาเนื้อหาและความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาบทเรียน
- 3.2 กำหนดโครงสร้าง ขอบเขตเนื้อหาของบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
- 3.3 ศึกษาวิธีการพัฒนาโปรแกรมสำหรับพัฒนาบทเรียน บทเรียน E-Learning ตามโครงสร้างและขอบเขตของเนื้อหาวิชาการศึกษาบัญชี 2
- 3.4 ออกแบบการจัดการเรียนการสอน โดยการนำบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 เขียนโครงสร้างเนื้อหาที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำโครงสร้างเนื้อหาตามผังบทเรียนพัฒนาเป็นบทเรียน E-Learning

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation)

การนำบทเรียนออนไลน์รายวิชาบัญชี 2 ที่ผ่านการตรวจสอบนำไปทดลองใช้ผ่านเว็บไซต์ <https://lms.kpru.ac.th/> กับนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด เพื่อหาประสิทธิภาพ E1/E2 ดังนี้ ครั้งที่ 1 นำบทเรียน E-Learning ไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และยังไม่เคยเรียนรายวิชาบัญชี 2 เรียนรู้แล้วนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 มีความสมบูรณ์มากขึ้น ครั้งที่ 2 นำบทเรียน E-Learning ที่ผ่านการทดสอบ และปรับปรุงจากครั้งที่ 1 นำมาทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและยังไม่เคยเรียน รายวิชาบัญชี 2 มาก่อนแล้วนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความ

สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากนั้นนำไปใช้จริงโดยนำบทเรียนออนไลน์ที่ผ่านการทดสอบและปรับปรุงจากครั้งที่ 2 นำมาใช้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 8 บท เป็นแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก

3. แบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษา หลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2560 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร แม่สอด ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 อยู่ในระดับมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษา หลักสูตรบัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม ขั้นตอน ดังนี้

1. อาจารย์อธิบายและสาธิตวิธีการเรียนรู้และทำแบบทดสอบบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

2. หลังจากเรียนเนื้อหาและทักษะปฏิบัติของบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2 จนครบ 8 บทแล้ว

3. ทำแบบทดสอบบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2

4. นักศึกษาทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 เสร็จสิ้นแล้ว จำนวน 24 ข้อ ซึ่งเนื้อหาที่ได้ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เนื้อหาตามหลักสูตรบัญชีบัณฑิต วิชาบัญชี 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตร บัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2 โดยทดสอบแบบกลุ่มใหญ่ (1:29) พบว่ามีประสิทธิภาพ $E1 / E2 = 35.47 / 71.13$ ตามลำดับ ซึ่ง $E1$ ประสิทธิภาพก่อนเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ $E2$ ประสิทธิภาพหลังเรียนเป็นไปสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การวิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (MEAN) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวัดความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชา “การบัญชี 2” สำหรับนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ความพึงพอใจที่มีต่อใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 อยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 โปรแกรมการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 35.41/71.13 ต่ำกว่าเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2

รูปแบบการสอบ	คะแนนเต็ม	ประสิทธิภาพ (%)	ผลลัพธ์
ก่อนเรียน	100	35.41	ต่ำกว่าเกณฑ์
หลังเรียน	100	71.13	สูงกว่าเกณฑ์

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียน E-Learning หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 กับการผ่านเกณฑ์ผ่านร้อยละ 50 (จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ผ่านเกณฑ์ 5 คะแนน)

รูปแบบการเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนตามเกณฑ์ผ่าน	สรุปผล
E-LEARNING	10.00	8.89	5.00	ผ่านเกณฑ์

3. ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 นักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความพึงพอใจ
1. ด้านส่วนนำของบทเรียน			
1.1 เร้าความสนใจ	4.41	050	มาก
1.2 วัตถุประสงค์ชัดเจน	4.38	049	มาก
2. ด้านเนื้อหาบทเรียน			
2.1 โครงสร้างเนื้อหาชัดเจน	4.17	054	มาก

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความพึงพอใจ
2.2 ความถูกต้องถามหลักสูตร	4.28	0.45	มาก
2.3 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.17	0.47	มาก
2.4 ความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน	4.31	0.66	มาก
3. ด้านการใช้ภาษา			
3.1 ใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.31	0.54	มาก
3.2 สื่อความหมายได้ชัดเจนเหมาะสมกับบริบทของเนื้อหา	4.21	0.56	มาก
4. ด้านการออกแบบระบบการเรียนการสอน			
4.2 มีความยืดหยุ่น สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.28	0.45	มาก
4.3 ลำดับเนื้อหาและแบบฝึกได้เหมาะสม	4.17	0.47	มาก
4.4 ความยาวของการนำเสนอแต่ละหน่วย/ตอนเหมาะสม	4.38	0.68	มาก
4.5 กลยุทธ์การถ่ายทอดเนื้อหาสนใจ	4.24	0.64	มาก
4.6 กลยุทธ์การประเมินผลเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์	4.38	0.49	มาก
5. ด้านส่วนประกอบด้านมัลติมีเดีย			
5.1 ออกแบบหน้าจอเหมาะสม ง่ายต่อใช้ สดส่วนเหมาะสมสวยงาม	4.34	0.48	มาก
5.2 ขนาดสี ตัวอักษร ชัดเจน สวยงาม อ่านง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน	4.24	0.58	มาก
5.3 ภาพกราฟิกเหมาะสม ชัดเจน สอดคล้องกับเนื้อหา	4.31	0.60	มาก
6. ด้านการออกแบบปฏิสัมพันธ์			
6.1 การออกแบบปฏิสัมพันธ์ใช้โปรแกรมง่าย สะดวกโต้ตอบกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.24	0.58	มาก
6.3 มีกิจกรรมที่สามารถตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน (ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย)	4.41	0.57	มาก
7. การให้ผลป้อนกลับ			
7.1 ผลป้อนกลับมีความเหมาะสมกับผู้เรียน (เชิงบวก)	4.38	0.56	มาก
7.2 ผลป้อนกลับมีความหลากหลาย	4.34	0.48	มาก
7.3 มีการให้ผลป้อนกลับในลักษณะการอธิบายเพิ่มเติม	4.38	0.63	มาก

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความพึงพอใจ
8. ด้านความพึงพอใจในภาพรวม			
8.1 ท่านมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับใด	4.21	0.41	มาก
รวม	4.29	0.54	มาก

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชา การบัญชี 2 นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีประสิทธิภาพสูงตามเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 เพราะบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ที่พัฒนาขึ้นมามีการพัฒนาอย่างมีระบบแบบแผนที่ดี โดยมีการเริ่มต้นจากการศึกษาและทำความเข้าใจในการใช้โปรแกรมการศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 ผู้วิจัยจึงได้ทำให้ออดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและผู้เรียน เมื่อพัฒนาบทเรียนแล้ว จึงเสนอผู้เชี่ยวชาญในการประเมินบทเรียน เพื่อหาความเหมาะสมปรับปรุงและแก้ไขบทเรียนตามผู้เชี่ยวชาญประเมินและให้ข้อเสนอแนะ ทำให้บทเรียนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิต แสงสว่าง พบว่า บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจจะเป็นผลจากการพัฒนาบทเรียนตามขั้นตอนของการพัฒนา มีการทดสอบประสิทธิภาพก่อนการนำไปใช้จริง เนื้อหาที่บรรจุไว้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา มีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกก่อนที่จะทำแบบทดสอบหลังเรียน และผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่สนใจตามรายการที่มีให้เลือกโดยไม่จำกัดเวลา บทเรียนที่สร้างขึ้นมีการตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสมในด้านเนื้อหา การออกแบบวิธีการลำดับขั้นตอนและมีการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำมาทดลองใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา สะเล็ม พบว่าการประยุกต์ใช้ E-Learning ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบ E-Learning เข้ามาเป็นส่วนเสริมในการเรียนการสอนผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้ได้จากทุกสถานที่ทุกเวลาที่มีการออนไลน์ในการนำระบบ E-Learning มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้นเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาบทเรียนได้จากอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเพื่อลดระยะเวลาในการเรียนในห้องเรียนของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการทำกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อื่น ซึ่งการนำระบบ E-Learning เข้ามาเป็นส่วนเสริมในกระบวนการเรียนการสอนนั้นจะเกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เรียนมีโอกาสที่จะเข้าถึงเนื้อหาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้สอนก็สามารถออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ทั้งในรูปแบบข้อความ ภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ทำให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและสื่อความหมายได้ดีกว่าการเรียนภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว (อนุชา สะเล็ม, 2560)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การหาประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning รายวิชาบัญชี 2 สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาได้รับการฝึกให้เกิดความชำนาญ และเกิดการเรียนรู้จากผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมไปถึงมาจากการพัฒนาบทเรียน มีคุณภาพจากขั้นตอนการพัฒนาที่เป็นระบบ มีความน่าสนใจ สามารถเข้าไปทบทวนบทเรียนหรือทดสอบได้ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเฉลิม พูนใจสม และคณะ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียนนั้น อาจเป็นเพราะว่าบทเรียนได้ผ่านการปรับปรุงคุณภาพหลายครั้งจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทดลองกลุ่มย่อย โดยเฉพาะเนื้อหา และรูปแบบการแสดงผล สอดคล้องกับงานวิจัยของไพรินทร์ มีศรี และอวยพร มีศรี ที่ใช้บทเรียนออนไลน์ในการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเองตามความต้องการ (ไพรินทร์ มีศรี และอวยพร มีศรี, 2558)

3. ในด้านความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โปรแกรมการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร แม่สอด ที่มีต่อการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความพึงพอใจที่มีต่อใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาการบัญชี 2 อยู่ใน ระดับมาก จะเห็นได้ว่า การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ส่งผลทำในด้านดีต่อนักศึกษาเป็น อย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรภรณ์ วรโชติกำจร และธัญญาพงศ์ ศรีกำพลินธุ์ พบว่า ผู้เรียน มีความพึงพอใจประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับมากที่สุดเช่นกัน สำหรับความสะดวก ในการใช้งานนั้น ในการใช้งานครั้งแรก ระบบได้กำหนดให้ผู้เรียนยืนยันตัวตนผ่านทางอีเมลเพื่อป้องกัน ผู้ไม่มีสิทธิ์เข้าใช้งาน จึงอาจก่อให้เกิดความไม่สะดวกได้ แต่หลังจากที่ยืนยันตัวตนแล้ว ผู้เรียนสามารถ เข้าใช้งานผ่านทางชื่อผู้ใช้และรหัสผ่านได้ทันที (พัชรภรณ์ วรโชติกำจร และธัญญาพงศ์ ศรีกำพลินธุ์, 2558)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรนำบทเรียน E-Learning ไปบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร ต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับวัย และตรงตามความต้องการของผู้เรียน โดย พิจารณาถึงการวางแผนรูปแบบที่เหมาะสม เนื้อหาที่ตรงตามหลักสูตร ให้เหมาะสมเพื่อให้บทเรียน E-Learning เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

1.2 อาจารย์ผู้สอนควรมีการพัฒนาตนเอง เพื่อสามารถสร้างนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ตามกระบวนการได้อย่างมีคุณภาพสูงสุดตามเป้าหมายที่ผู้พัฒนาบทเรียน E-Learning ต้องการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาบทเรียน E-Learning ควรพัฒนาบทเรียนให้มีความทันสมัยในเนื้อหา และเหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียน เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ตามศักยภาพและความแตกต่างของแต่ละบุคคล

2.2 ควรมีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้านทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ และทักษะในการใช้ ICT ในการเรียนออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ICT กับ E-LEARNING*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2540). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พัชรภรณ์ วรโชติกำจร, และธัญพวง ศรีกำพลินธุ์. (2558). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต: ระบบการจัดการฐานข้อมูล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 3(1), 51-66.
- ไพรินทร์ มีศรี, และอวยพร มีศรี. (2558). การพัฒนาสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ วิชาการเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ เรื่อง การวนซ้ำ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. *วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(1), 49-56.
- วันเฉลิม พูนใจสม และคณะ. (2560). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ไอพีวี6 สำหรับนักศึกษาสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*, 5(2), 40-50.
- วิจิต แสงสว่าง. (2560). ผลการใช้บทเรียน E-LEARNING เรื่อง สัมมนาทางคอมพิวเตอร์ศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 19(1), 131-145.
- สามมิติ สุขบรรจง. (2554). *การพัฒนาบทเรียน E-LEARNING รายวิชาการแสดงและสื่อ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนุชา สะเล็ม. (2560). *การประยุกต์ใช้ E-LEARNING ในกระบวนการเรียนการสอนวิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจมีนบุรีกรุงเทพ*. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.

การตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทย
เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

An Investigation of Using Discretion in Ordering Criminal Cases
by Thai Public Prosecutors Compared with Foreign

กรณัท สร้อยทอง*

Koranat Soitong

(วันที่ส่งบทความ: 28 เมษายน 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศไทยนั้นไม่มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาจากองค์กรใด ๆ ได้ ดังนั้นเมื่ออัยการสูงสุดออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีก็ต้องยุติไปตามคำสั่งนั้น ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบสวนกระบวนการดังกล่าวได้เหมือนกับในต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีการตรวจสอบโดยศาลหรือโดยประชาชน หรือประเทศญี่ปุ่นซึ่งจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากประชาชน เพื่อมาทำหน้าที่เป็นผู้ทำการตรวจสอบถึงความชอบธรรมในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดี แม้ว่าคดีที่อัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นจะไม่มีผู้เสียหายมายื่นคำร้องขอตรวจสอบ ประชาชนย่อมมีสิทธิร่วมตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมได้ หลักการนี้จึงถือเป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจโดยทางอ้อม ฉะนั้นหากอัยการใช้อำนาจในการสั่งคดีโดยไม่ชอบคณะกรรมการก็จะส่งมติทำเป็นสำเนาให้แก่หัวหน้าอัยการ ผู้ซึ่งทำหน้าที่คอยควบคุมดูแลให้ทราบมติและอาจสั่งให้ยื่นฟ้องเมื่อเห็นว่าควรยื่นฟ้อง อันเป็นการสะท้อนเจตนาธรรมและความคิดเห็นที่ดีบนพื้นฐานความต้องการของประชาชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งต่างจากนักกฎหมายและเป็นการทำให้การฟ้องดำเนินคดีเป็นประชาธิปไตย

ผู้เขียนจึงได้เสนอแนะแนวทางให้ดำเนินการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการสูงสุด โดยนาระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง หรือร่างกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: ตรวจสอบดุลพินิจอัยการ, การสั่งคดีอาญา, พนักงานอัยการ

Abstract

This paper describes results of a study to investigate a checking system for using discretion in ordering criminal cases as conducted by Thai public prosecutors compared to the practice done in foreign countries.

* สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

อีเมล BOMBBOOM1717@hotmail.com

Laws Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University.

Email: BOMBBOOM1717@hotmail.com

Results from the study revealed that use of discretion in ordering criminal cases by public prosecutors as government employees including the decisions made by attorney generals that were to be dismissed would be regarded as final. When the attorney general issues an order not to prosecute the case, it must be terminated according to that order while other agencies could not recheck for legitimacy of such decisions; people cannot participate in investigating the process as in foreign countries. For example, it is examined by the courts or public in Federal Republic of Germany, in Japan, the general public was able to participate in the legitimacy process by appointing a committee of representatives from public to look into the discretion issue even though there are no complaints from people suffered from the wrongdoing. This was to indirectly control the action taken by the public prosecutors. If unfairness action was taken, the committee could file their decision to the head of the prosecutors' work. It could then be reconsidered for citing such an offense if the case was found to have sufficient evidence. This reflects the intention and needs of the people that might differ from the thoughts of those in the legal circle. Such practice was also seen as being supportive of the democratic process.

The author therefore recommends ways to amend the Code of Criminal Procedure regarding investigation for using discretion in ordering criminal cases as conducted by prosecutors and attorney general, by introducing a system to review the discretion in citing offenses of foreign prosecutors as guideline for amending, revising or drafting of Thai legal system.

Keywords: Discretion, Criminal Case, Prosecutor

ความเป็นมาและความสำคัญปัญหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดบุคคลผู้ซึ่งมีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา ต่อศาล ก็คือ (1) พนักงานอัยการและ/หรือ (2) ผู้เสียหาย¹ ส่วนอำนาจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญานั้นเป็นอำนาจดุลพินิจของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว เมื่อพนักงานอัยการออกคำสั่งเกี่ยวกับคดีอาญาแล้ว ไม่ว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาก็ตาม จะไม่มีองค์กรใดสามารถตรวจสอบหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งได้ นอกจากผู้บังคับบัญชาในองค์กรซึ่งเป็นการสอดคล้องตามหลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ และการใช้ดุลพินิจก็เป็นเรื่องการให้ความเห็นของพนักงานอัยการแต่ละคน ซึ่งเป็นเรื่องอัตวิสัย จึงอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ฉะนั้นควรให้มีการเปิดช่องเพื่อตรวจสอบควบคุมการใช้ดุลพินิจ เพื่อให้การสั่งคดีของพนักงานอัยการถูกต้องเป็นธรรม โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ การใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นได้ปรากฏให้เห็นจากสื่อ บทความ หนังสือ คำพิพากษาศาล

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

ฎีกา รวมทั้งข่าวสารต่าง ๆ และที่กำลังเป็นข่าวโด่งดังในปัจจุบันนี้ก็คือ ทายาทธุรกิจเครื่องดื่มชูกำลัง ยี่ห้อหนึ่งที่โด่งดังอยู่ทั่วโลก เมื่อพนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาในทุกข้อกล่าวหา (สำนักข่าว BBC NEWS ไทย, 2563)

ปัจจุบันเราเห็นขั้นตอนการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ และกรณีข้อพิพาททางอาญาว่าด้วยการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งศาลฎีกาได้พิพากษาลงโทษพนักงานอัยการฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอันเนื่องจากการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาเรื่องหนึ่ง² ต่อมาก็ได้มีการตรากฎหมายออกมากำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดีอาญา³ มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกรอบการใช้ดุลพินิจ รวมทั้งมาตรการในการตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการอย่างกว้างขวาง ล่าสุดก็ยังมีกระแสข่าวออกมาเรียกร้องให้มีการพิจารณาถึงกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการมากขึ้น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดีอาญานั้นมีความสำคัญมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า มาตรการในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจการสั่งคดีนั้นจะมาจาก การตรวจสอบกันเองภายในองค์กรและการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ซึ่งการตรวจสอบกันเองจากภายในองค์กรจะเป็นการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาขององค์กรก็คือ อัยการสูงสุด

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น องค์กรแรกที่เข้าไปดำเนินการทันทีเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็คือ พนักงานสอบสวน (จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, 2553) เพื่อทำความเห็นเสนอไปยังพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องคดียังศาลต่อไป

(2) กรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้องในกรณีหนึ่งกรณีใด ตาม 1) และ 2) ข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

1) สั่งตามที่เห็นควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

2) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลชั่งแล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นที่มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา⁴

กรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีอาญา ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ ถ้าเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

² ศึกษาข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยคดีอาญาเรื่องหนึ่งตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3509/2549, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2563 จาก <https://deka.in.th/>.

³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2549

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143.

(3) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้น แทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

(4) เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้ว สั่งให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้⁵

ถ้าในกรุงเทพมหานคร กรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ให้รับส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมกับคำสั่งนั้นเสนอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รับส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ทั้งนี้มิได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ผู้ต้องหาตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรุงเทพมหานคร กรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือในจังหวัดอื่น ผู้ว่าราชการจังหวัดแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความหรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้องก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดไปก่อน⁶

คดีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) กรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีและเป็นคดีที่มีการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานสอบสวนก็จะมีระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา โดยการตรวจสอบภายในองค์กรตามลำดับชั้นของพนักงานอัยการ และมีการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกเป็นผู้ให้ความเห็นแย้ง ความเห็นของการสั่ง ไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ก็คือ จะมีขั้นตอนการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้อง โดยผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานตำรวจผู้สอบสวนคดีอาญาเป็นผู้ให้ความเห็นแย้ง โดยให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับคำสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าว จึงมีข้อสังเกตว่า เจ้าพนักงานตำรวจเป็นข้าราชการที่มีการใช้อำนาจการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นยศ ทำให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาอาจไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการทำการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งอาจมีความเห็นทางคดีอาญาโดยเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องตามพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมมาตามข้อแนะนำของผู้บังคับบัญชาเหนือตน หรือตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในทางที่มีชอบด้วยกฎหมายก็ได้ ระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนมาให้ความเห็นแย้งสั่งไม่ฟ้องได้อีกนั้น จึงทำให้ยังมีข้อสงสัยว่าการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจดังกล่าว จะมีความเป็นกลางและมีความเที่ยงธรรมหรือไม่

(2) กรณีอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นคดีความผิดอาญาเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร⁷ และในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่⁸ แม้ว่ากฎหมายจะ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 144.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย.

บัญญัติให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนหรือเป็นผู้มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง แต่กฎหมายก็ได้เปิดช่องให้อัยการสูงสุดมอบหมายคดีให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนแทนได้ และในทางปฏิบัติก็จะมอบหมายให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนคดีแทนเกือบทั้งสิ้น โดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นข้าราชการที่มีลำดับการบังคับบัญชาจากผู้บังคับบัญชาเหนือตน อาจทำการสอบสวนตามคำสั่งในทางที่มีขอบจากผู้บังคับบัญชาก็ได้ อีกทั้งยังต้องทำการสอบสวนโดยลำพังอีกด้วย จึงทำให้การสอบสวนอาจเกิดข้อบกพร่องหรือทำการสอบสวนแล้วได้พยานหลักฐานไม่ตรงกับความจริง และเมื่ออัยการสูงสุดพิจารณาคดีและสั่งไม่ฟ้อง ก็ไม่มีเจ้าหน้าที่ภายในมาตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการสูงสุดได้ ตลอดทั้งเมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องก็ไม่มียกข้อบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้มืองค์กรจากภายนอกมาตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการสูงสุดได้อีกเช่นกัน จึงทำให้อาจเกิดข้อสงสัยว่าการสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการสูงสุดจะเป็นไปด้วยความยุติธรรมหรือไม่ เพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศพบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นนั้นมีระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันมากกว่าประเทศไทย กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีระบบการตรวจสอบโดยกฎหมาย ซึ่งนับว่ามีความโดดเด่นในเรื่องของการควบคุมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการ (German is Unique in Its Concern With Controlling Prosecutorial Discretion) (John H. Langbein, 1974: 439) กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาได้ถูกแยกออกมาจากองค์กรศาลให้ไปอยู่ในมือขององค์กรอัยการแทน (John H. Langbein, 1974: 447) เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจศาลกับอัยการ (To Create a Balance of Powers Between Court and Prosecutor) และเพื่อเสริมให้การพิจารณาพิพากษาเกิดความยุติธรรมมากขึ้น การปฏิบัติหน้าที่จะมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นเนื่องจากมีรูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ การบริหารงานยุติธรรมจึงแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสหพันธรัฐและระดับรัฐ (หรือในภาษาเยอรมัน เรียกว่า Länder) โดยปกติแต่ละรัฐจะรับผิดชอบการบริหารงานยุติธรรมในรัฐของตนเอง โดยมีสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (Landgericht) แต่ละศาลในรัฐ และยังมีรับผิดชอบในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแขวง (Amtgerichte) อีกทั้งยังมีสำนักงานอัยการประจำศาลสูงรัฐ (Oberlandesgericht) ในแต่ละรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมแห่งมลรัฐ ซึ่ง 16 รัฐนี้ได้รวมกันเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การบังคับบัญชาอัยการเป็นไปตามตำแหน่ง โดยตำแหน่งสูงสุด คือ อัยการสูงสุดของรัฐและอัยการสูงสุดของสหพันธรัฐ (Attorneys General of the Landers and of the Federal Republic) ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของมลรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของสหพันธรัฐตามลำดับ พนักงานอัยการแต่ละคนจะถูกควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดโดยผู้มี

ตำแหน่งสูงกว่าและจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นั้นอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการปฏิบัติงานของสำนักงานอัยการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเป็นรูปแบบเดียวกันอย่างมาก การดำเนินคดีอาญาในประเทศเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 374 พนักงานอัยการนั้นก็อาจทำการสอบสวนด้วยตนเองได้ เอกชนผู้เสียหายจะฟ้องคดีได้อย่างจำกัดเพราะหลักเกณฑ์ในการสั่งคดีอาญาของอัยการ คือ “หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย” (Legality Principle หรือ Rule of Compulsory Prosecution) (ปิยธิดา เจิมहरรรษา, 2540: 20) กล่าวคือ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินคดีนั้น โดยหลักการนี้ได้ถูกบัญญัติไว้ว่าการพิจารณาคดีอาญาของศาลจะเริ่มต้นได้ก็ต่อเมื่อมีการยื่นฟ้องคดี⁹ ดังนี้ จึงถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่มีข้อยกเว้นให้เอกชนสามารถฟ้องคดีได้อย่างจำกัด พนักงานอัยการจะต้องฟ้องผู้กระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาทั้งปวงต่อศาล หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ¹⁰ เหตุที่บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อมิให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจปฏิเสธที่จะฟ้องคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดอาญาที่มีโทษปานกลางในกรณีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเอาผิดผู้ต้องหาได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็เพื่อมิให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญามากเกินไปจนอาจเป็นอันตรายต่อประชาชน และเพื่อปกป้องพนักงานอัยการจากการแทรกแซงทางการเมือง (ปิยธิดา เจิมहरรรษา, 2540: 21) แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมันจะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) อย่างไรก็ตาม ได้มีแนวโน้มอย่างมากที่จะนำหลักการผ่อนผัน (Expediency Principle) มาใช้ จึงทำให้พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาได้ การนำกฎหมายอาญามาใช้บังคับแก่คดีในประเทศเยอรมันจะมีการแบ่งประเภทความผิดอาญาซึ่งมีผลโดยตรงต่อการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการชั้นสอบสวนฟ้องร้องด้วย ปัจจุบันมีความผิดอาญาเพียง 2 ประเภท (คณิต ณ นคร, 2540: 155-158) 1) คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) และ 2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) แม้หลักดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันจะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย แต่ก็ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการอาจไม่ดำเนินคดีอาญาที่มีมูลได้¹¹

ระบบตรวจสอบการสั่งคดีอาญาของอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ระบบตรวจสอบภายในองค์กร

ตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz) มาตรา 146 อัยการต้องฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาของตน การควบคุมตรวจสอบตามอำนาจบังคับบัญชานี้เองทำให้ผู้บังคับบัญชาสามารถกำหนดแนวทางในการใช้ดุลพินิจของการสั่งคดีอาญาให้เป็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ หัวหน้าพนักงานอัยการประจำศาลไต่ยอมมีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ให้พนักงานอัยการประจำศาลนั้นปฏิบัติตาม โดยมีอัยการประจำศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ ผู้เป็นหัวหน้าอัยการประจำศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ เรียกว่า General Bundesanwalt หรืออธิบดีอัยการสหพันธ์รัฐ หรืออัยการสูงสุดสหพันธ์รัฐ และรองลงมาก็คือ อัยการประจำศาลจังหวัด หรืออัยการประจำศาลแขวง ผู้พิพากษา หัวหน้าอัยการประจำ

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 151.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 152 (2).

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 153-154.

ศาลจังหวัดหรือศาลแขวง เรียกว่า “Oberstaatsanwalt” หรืออัยการจังหวัด ดังนั้นอธิบดีอัยการสหพันธรัฐจึงเป็นผู้บังคับบัญชาของอัยการประจำศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ อัยการเขตเป็นผู้บังคับบัญชาของอัยการประจำศาลสูงสุด และอัยการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาของอัยการประจำศาลจังหวัดและศาลแขวง นอกจากนั้นแล้วอัยการเขตในฐานะหัวหน้าอัยการประจำศาลสูงสุด มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ให้นักพนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดและประจำศาลแขวงในเขตของตนปฏิบัติงานได้ แต่ข้อที่น่าสังเกตก็คือ อธิบดีอัยการสหพันธรัฐไม่มีอำนาจสั่งการอัยการรัฐ ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ แม้ในกรณีที่การดำเนินคดีอาญาในความผิดที่จะต้องพิจารณาพิพากษาขั้นต้นที่ศาลสูงรัฐก็ตาม ซึ่งการดำเนินการอยู่ในความรับผิดชอบของอธิบดีอัยการสหพันธรัฐ และอธิบดีอัยการสหพันธรัฐก็ไม่มีอำนาจสั่งการเช่นเดียวกัน (ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ, 2552: 135)

ระบบตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก

1. การตรวจสอบโดยศาล เนื่องจากศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีทั้งศาลของสหพันธรัฐและศาลของรัฐศาลของสหพันธรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามีศาลเดียวกันคือ ศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ (Bundesgerichtshof) เป็นศาลชั้นฎีกา และคดีที่จะมาสู่การพิจารณาของศาลชั้นฎีกามีเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น (คณิต ณ นคร, 2540: 155-158)

การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของอัยการโดยองค์กรตุลาการนั้นมีได้หลายช่องทางแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักการฟ้องคดีเชิงบังคับ กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักเกณฑ์การสั่งคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ซึ่งเมื่ออัยการทราบและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นโดยมีพยานหลักฐานเพียงพอ อัยการจะต้องฟ้องผู้กระทำความผิดนั้น แต่กฎหมายก็ยังเปิดช่องยกเว้นให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้ (Discretionary Nonprosecution) อันเป็นการผ่อนคลายนความเคร่งครัดของหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย แต่กฎหมายเยอรมันยังวางเงื่อนไขให้การสั่งไม่ฟ้องหรือการยุติการดำเนินคดีอาญาในบางเรื่องที่อัยการจะต้องขอความเห็นชอบจากศาลเสียก่อน กล่าวได้ว่าศาลต้องเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการควบคุม ตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาอย่างชัดเจน เป็นต้นว่าในคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อย (Petty Infractions) ที่อัยการอาจไม่ดำเนินคดีในความผิดอาญาที่ตามกฎหมายศาลอาจไม่ลงโทษผู้กระทำ¹² การที่อัยการจะสั่งไม่ฟ้องได้นั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นก่อน รวมถึงความผิดโทษปานกลางด้วย นอกจากนี้ ในคดีที่มีข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐโดยตรง ถ้าหลังจากการกระทำผิดผู้กระทำความผิดได้ทำการป้องกันภัยอันเกี่ยวแก่ความมั่นคงหรือความปลอดภัยของรัฐ หรือระเบียบแบบแผนตามรัฐธรรมนูญ (Verfassungsordnung) อธิบดีอัยการสหพันธรัฐ โดยความเห็นชอบของศาลสูงรัฐ อาจไม่ดำเนินคดีแก่ผู้นั้นได้¹³ ดังนั้นอธิบดีอัยการสหพันธรัฐแม้จะมีดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐโดยตรงได้ แต่ดุลพินิจดังกล่าวก็ได้ถูกจำกัดให้ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลสูงรัฐเสียก่อน

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 153 บี.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 153 อี วรรคหนึ่ง.

วิธีการนี้ศาลจะมีบทบาทเข้ามาควบคุมการใช้ดุลพินิจการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยตรง เนื่องจากเป็นกรณีที่กฎหมายเยอรมันบังคับให้ทำ ศาลจึงต้องเข้ามาพิจารณาการใช้ดุลพินิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยระงับมิให้พนักงานอัยการใช้อำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีตามอำเภอใจ เพราะศาลจะได้พิจารณาว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นมีเหตุผลสมควรเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งประเทศไทยศาลจะไม่มีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการใช้ดุลพินิจการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยตรง แต่วิธีการดังกล่าวสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจำกัดเฉพาะคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อย (Petty Infractions) เท่านั้น วิธีการนี้ก็สมควรนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

1.1 การพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้อง กรณีนี้เป็นหลักทั่วไปของการใช้อำนาจตามกระบวนการพิจารณาอาญาของศาลอยู่แล้ว กล่าวคือ เมื่ออัยการมีคำสั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาล ศาลจะพิจารณาคดีนั้นโดยจากพยานหลักฐานที่อัยการและจำเลยนำเสนอเป็นสำคัญ เมื่อศาลเห็นว่ามีข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานหลักฐานยังมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือได้ความว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องของอัยการ ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง ทั้งนี้การที่ศาลได้พิจารณาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานของอัยการและจำเลย นั้นก็แสดงให้เห็นในตัวว่า ศาลได้มีบทบาทหน้าที่ทบทวนการใช้ดุลพินิจของอัยการอย่างละเอียด อันเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาญาของอัยการแล้วนั่นเอง

1.2 ผู้เสียหายร้องขอต่อศาลให้นำคดีที่อัยการสั่งไม่ฟ้องขึ้นสู่การพิจารณา กรณีนี้ผู้เสียหายยังสามารถร้องขอต่อศาลให้นำคดีที่อัยการสั่งไม่ฟ้องขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ โดยหากศาลอนุญาต อัยการก็จะต้องถูกบังคับโดยปริยายให้ต้องทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดี หากอัยการเจ้าของเรื่องยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี พนักงานอัยการต้องแจ้งต่อผู้ร้องขอถึงการยืนยันคำสั่งดังกล่าวพร้อมเหตุผล และหากผู้ร้องขอเป็นผู้เสียหายในคดีนั้น พนักงานอัยการจะต้องแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่ผู้เสียหายสามารถร้องขอต่ออัยการสูงสุดประจำรัฐและศาลโดยลำดับ เพื่อให้ศาลตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการเจ้าของเรื่องดังกล่าว¹⁴ เป็นอันสังเกตได้ว่าเฉพาะผู้เสียหายเท่านั้นที่จะมีสิทธิขอให้อัยการสูงสุดและศาลโดยลำดับตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวได้ และในการร้องขอดังกล่าวในชั้นแรก ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องคัดค้านการสั่งไม่ฟ้องอย่างเป็นทางการต่ออัยการสูงสุดประจำมลรัฐที่เป็นผู้บังคับบัญชาอัยการเจ้าของเรื่องภายใน 2 สัปดาห์ นับจากได้รับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการเจ้าของเรื่อง¹⁵ เพื่อให้มีการตรวจสอบกันภายในองค์กรก่อน โดยทางสำนักงานอัยการประจำมลรัฐจะตรวจสอบเหตุผลการสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าวในสำนวนการสอบสวนโดยละเอียด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วหากการสั่งคดีดังกล่าวมีความผิดพลาดก็มักจะได้รับการแก้ไขในชั้นตอนนี้ หากอัยการสูงสุดยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายที่ร้องขอนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์แห่งรัฐ (State Court of Appeals) ภายใน 1 เดือน¹⁶ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้อัยการสั่งฟ้องคดีดังกล่าว โดยคำร้องดังกล่าวนั้นต้องระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ทำให้ศาลเห็นว่าคดีดังกล่าวควรได้รับการพิพากษาพิพากษาโดยศาล และการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอันควรถูกลงโทษ และหากศาลเห็นสมควรอาจขอให้อัยการส่งสำนวนการสอบสวนไปให้ตรวจสอบได้¹⁷

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 171.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 172 (1).

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 172 (2).

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 173.

แต่อย่างไรก็ดี การตรวจสอบของศาลก็เช่นเดียวกับการตรวจสอบภายใน คือ เป็นผู้พิจารณาเพียงข้อเท็จจริง และเหตุผลในสำนวนการสอบสวนเท่านั้น ในการร้องขอต่อศาลดังกล่าว ผู้เสียหายต้องมีทนายความ และหากศาลเห็นชอบกับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล หรือในบางกรณีศาลอาจให้วางหลักประกันต่อศาลด้วย¹⁸ ด้วยเหตุนี้ ผู้เสียหายจึงมักไม่ร้องขอให้ศาลตรวจสอบเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป (Joachim Herrmann, 1974: 469-477) อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการร้องขอและศาลเห็นว่าอัยการควรฟ้องคดีดังกล่าว พนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีนั้น และผู้เสียหายก็มีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ด้วย ทั้งนี้เพราะกฎหมายเกรงว่าอัยการเจ้าของเรื่องจะไม่ปฏิบัติหน้าที่ต่อศาลอย่างสมบูรณ์เต็มที่นั่นเอง (John H. Langbein, 1974: 438, 465)

มีข้อสังเกตว่า เนื่องจากระบบการตรวจสอบโดยศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ศาลจะพิจารณาในประเด็นที่ว่าคดีนั้นมีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ (คดีมีมูลหรือไม่) ไม่ได้พิจารณาถึงเรื่องดุลพินิจที่จะสั่งไม่ฟ้องคดี แม้จะมีพยานหลักฐานเพียงพอในการฟ้อง ดังนั้นการตรวจสอบในกรณีดังกล่าวจึงไม่ใช้กับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูล โดยอาศัยมาตรา 153 และมาตรา 153 เอ เพราะก่อนที่อัยการจะสั่งไม่ฟ้องโดยอาศัยมาตราดังกล่าวจะต้องได้รับความชัดเจนเสียก่อนว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอในการพิสูจน์ความผิด (ไม่ใช่ว่าผู้เสียหายเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอ แต่อัยการเห็นว่าพยานหลักฐานไม่พอฟ้อง) ทั้งยังจะต้องได้รับความยินยอมจากศาลก่อน อัยการจึงจะสั่งไม่ฟ้องโดยอาศัยมาตรา 153 และมาตรา 153 เอ ได้

วิธีการนี้เป็นการอุดช่องว่างกรณีที่ผู้เสียหายไม่อาจฟ้องคดีอาญาบางเรื่องได้ด้วยตนเอง กล่าวคือ คดีที่พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้อง หากได้ใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแล้ว ผู้เสียหายไม่สามารถไปฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ กฎหมายจึงเปิดช่องทางให้ผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาลให้สั่งรับฟ้องคดีอาญาเรื่องนั้นและบังคับให้พนักงานอัยการต้องเข้ามาเป็นโจทก์ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา วิธีการนี้ก็สมควรนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

1.3 ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเองในความผิดบางประเภท ถือว่าเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของอัยการโดยผู้เสียหาย แต่การจะชี้ว่าสุดท้ายแล้วสมควรจะรับฟ้องไว้พิจารณา และชี้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ ก็ยังเป็นอำนาจหน้าที่ของศาล ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าศาลมีบทบาทเกี่ยวข้องในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการในช่องทางนี้ด้วยนั่นเอง ความผิดอาญาที่ผู้เสียหายในคดีสามารถฟ้องได้ คือ ความผิดที่มีโทษปานกลางบางฐานความผิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกชนหรือประโยชน์ในด้านทรัพย์สินเป็นส่วนตัว ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 374 (Jay A. Sigler, 1979: 56) ซึ่งความผิดเหล่านี้พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นว่าการฟ้องนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้เสียหายยังคงมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลเองได้ นอกจากนี้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีดังกล่าวได้เอง โดยไม่ต้องรขอให้พนักงานอัยการสอบสวนหรือฟ้องคดีเสียก่อน ซึ่งวิธีพิจารณาในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองนี้จะเหมือนกับกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี แต่ผู้เสียหายจะต้องมีทนายความในการดำเนินคดี¹⁹ และในการดำเนินคดีอาญาโดย

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 177.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 385 (3).

ผู้เสียหายจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไม่ประสบความสำเร็จ²⁰ นอกจากนี้ผู้เสียหายยังไม่มีสิทธิเชิงบังคับแบบพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐาน (ปกป้อง ศรีสนิท, 2552: 485) วิธีการนี้หากจะนำมาปรับใช้กับประเทศไทย จะต้องกำหนดให้พนักงานอัยการรับรู้หรือเข้ามามีส่วนร่วมในคดีอาญาที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องนั้นด้วย เนื่องจากพนักงานอัยการอยู่ในฐานะผู้คุ้มครองประโยชน์ของรัฐ (Public Interest) เพื่อป้องกันการสมยอมคดีระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหา

ระบบการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่น

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น ประชาชนไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาเอง เพราะพนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบตั้งแต่การสอบสวนจนถึงขั้นการฟ้องร้องคดีอาญา ทั้งนี้ เมื่อมีการกระทำผิดอาญาทั่วไปเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะเป็นผู้เริ่มดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา โดยพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเสนอความเห็นในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ (ทวิศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง, 2526: 105) โดยในส่วนของเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อได้ทำการสืบสวนความผิดอาญา และทำการจับกุมผู้ต้องหาได้แล้ว และเมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างการดำเนินคดี เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำผู้ต้องหาพร้อมพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในเบื้องต้นไปยังสำนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่จับกุม เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าสมควรจะยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ โดยในระหว่างดำเนินการดังกล่าว พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะทำการสืบสวนและสอบสวนเพิ่มเติมได้ หรือจะสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจกระทำก็ได้ และสอบสวนบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาเพิ่มเติมจากที่เจ้าพนักงานตำรวจได้สอบสวนไว้ หรือเมื่อมีเหตุที่ควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าพนักงานอัยการจะทราบมาโดยทางใด เช่น ข่าวหนังสือพิมพ์ พนักงานอัยการก็มีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีนั้น หรืออาจสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสืบสวนสอบสวนก็ได้ และพนักงานอัยการมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดนั้นได้ และคดีที่ประชาชนสนใจหรือเป็นข่าวเกรียวกราวอื้อฉาว พนักงานอัยการจะเป็นผู้จับกุมและสอบสวนด้วยตนเอง เพราะอัยการสูงสุดจะต้องรายงานคณะรัฐมนตรีรับทราบเป็นระยะ ๆ เพื่อที่คณะรัฐมนตรีจะได้สามารถตอบกระทู้ถามในรัฐสภาได้ (ศิลาปะอริญ ชูเวช และทวิศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง, 2526: 104-108)

เหตุผลที่ประเทศญี่ปุ่นให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนได้ (ศิระ บุญภินันท์, 2542: 350)

1) เหตุผลทางประวัติศาสตร์และการปฏิบัติ เนื่องจากสำนักงานพนักงานอัยการได้รับการก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1872 (พ.ศ. 2415) โดยพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้โดยอิสระในยุคนั้นใช้ระบบการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งพนักงานอัยการสามารถนำคดีเข้าสู่การพิจารณาได้โดยตรง หรือร้องขอให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน คำพิพากษาของศาลในยุคนั้นไม่ยอมรับบันทึกคำให้การพยาน ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้กระทำให้เข้าเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาในคดี ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ต้องหาตามหมายจับในปี ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) อัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องและจำหน่ายคดี คือ ร้อยละ 80, ร้อยละ 44 และร้อยละ 7 ตามลำดับ ต่อมาพนักงานอัยการเริ่มเข้ามาทำการสอบสวน

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 380 (1).

เนื่องจากประชาชนไม่ต้องการให้มีการฟ้องผู้ต้องหาโดยปราศจากพยานหลักฐานเพียงพอ ความพยายามดังกล่าวประสบความสำเร็จ และในปี ค.ศ. 1921 (พ.ศ. 2464) อัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องและจำคุกคดี ลดต่ำลงเป็นร้อยละ 31, ร้อยละ 5 และร้อยละ 1.6 ตามลำดับ ต่อมากฎหมายจึงได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนได้

2) เหตุผลทางทฤษฎี เนื่องจากพนักงานอัยการควรต้องทราบถึงวิธีการสอบสวนเพราะต้องทราบว่าในชั้นพิจารณาจะพิสูจน์ความผิดให้ปราศจากข้อสงสัยได้อย่างไร เหตุผลสำคัญของอำนาจสอบสวนของพนักงานอัยการ คือ การทำให้พนักงานอัยการสามารถวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องและสามารถตรวจสอบการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้พิพากษาจะตรวจสอบการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเข้มงวดและระมัดระวัง การตรวจสอบดังกล่าวจะใกล้เคียงกับการตรวจสอบโดยผู้พิพากษา ระบบของประเทศญี่ปุ่นจะหลีกเลี่ยงการนำบุคคลเข้าเป็นผู้ต้องหา ซึ่งจะต้องรับทุกข์จากการควบคุมหรือขัง และการพิจารณาคดีในระยะเวลานาน โดยการปล่อยบุคคลดังกล่าวเสียแต่ขั้นตอนแรก ๆ ดังนั้นระบบของประเทศญี่ปุ่นจึงเคารพสิทธิของผู้ต้องหา

ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ (Prefectural Public Safety Commission) และเจ้าพนักงานตำรวจต้องร่วมมือในการสอบสวนคดีอาญา²¹ ภายในเขตอำนาจของตน พนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำทั่วไปอันจำเป็นแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนได้ คำแนะนำดังกล่าวให้กระทำโดยวางระเบียบทั่วไป เพื่อให้มีการสอบสวนที่เหมาะสมในประเด็นอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการฟ้อง²² โดยพนักงานอัยการสามารถออกคำสั่งทั่วไปอันจำเป็นต่อเจ้าพนักงานตำรวจให้ร่วมมือในการสอบสวนได้²³ ในกรณีพนักงานอัยการสอบสวนด้วยตนเอง หากมีความจำเป็นสามารถสั่งและให้เจ้าพนักงานตำรวจช่วยตนในการสอบสวนได้²⁴ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจต้องทำตามคำแนะนำหรือคำสั่งข้างต้น²⁵ ในกรณีเจ้าพนักงานตำรวจไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ หรือคำสั่งดังกล่าวโดยไม่มีเหตุผลสมควร พนักงานอัยการสามารถกล่าวหาต่อ National Public Safety Commission หรือ Prefectural Public Safety Commission หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจเพื่อปลดหรือใช้มาตรการทางวินัยต่อเจ้าพนักงานตำรวจได้²⁶ หาก National Public Safety Commission หรือ Prefectural Public Safety Commission หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจนั้นพิจารณาว่ากล่าวหาไม่มีเหตุผล ต้องปลดหรือใช้มาตรการทางวินัยต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่ถูกกล่าวหา²⁷

การร้องทุกข์หรือกล่าวโทษนั้นต้องกระทำต่อพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา²⁸ พนักงานอัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องในคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้น ก็คือ เมื่อ

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 192.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193 วรรคแรก.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193 วรรคสอง.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193 วรรคสาม.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193 วรรคสี่.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 194 วรรคหนึ่ง.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 194 วรรคสอง.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 241 วรรคหนึ่ง.

เกิดความผิดอาญาจนถึงสิ้นสุดคดี หรือการบังคับตามคำพิพากษา กล่าวคือ เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจจะไปที่เกิดเหตุและทำการสอบสวนเบื้องต้นแล้วรายงานเหตุดังกล่าวต่อพนักงานอัยการทราบทันทีว่า ใครเป็นผู้เสียหาย สถานการณ์ของการกระทำความผิดและผู้ใดควรเป็นผู้ต้องสงสัย สำนักงานอัยการจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนหนึ่งรับผิดชอบคดีนี้ ในขั้นตอนนี้คดียังอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ กล่าวคือ ยังไม่มีการส่งคดีให้พนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีตั้งแต่ต้นแล้ว หากเป็นคดีที่ยากจะระบุตัวผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานตำรวจก่อนการจับกุมผู้ต้องหา เพราะภายหลังการจับ เจ้าพนักงานจะมีอำนาจฝากขังผู้ต้องหาสูงสุดเพียง 23 วัน หากไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายใน 23 วัน จะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหา เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องจับกุมภายหลังรวบรวมพยานหลักฐาน ส่วนใหญ่แล้วในช่วง 23 วันดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจเพียง 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจต้องร้องขอต่อพนักงานอัยการให้ขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจไม่อาจร้องขอต่อศาลโดยตรงได้ เจ้าพนักงานตำรวจต้องส่งคดีไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง ภายหลังการจับกุมและแจ้งว่าคดีมีความจำเป็นต้องฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นดังกล่าว พนักงานอัยการจะขอร้องฝากขังต่อศาล จึงเห็นได้ว่าพนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดคดี (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคนอื่น ๆ, 2548: 147-148)

การพิจารณาคดีของพนักงานอัยการ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ เฉพาะพนักงานอัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองมิได้ (ศิริบุญภินท์, 2540: 8-18) ซึ่งเป็นระบบผู้ขาดอำนาจการฟ้องคดี (Monopolization of Prosecution) ทำให้พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจเฉพาะ (Exclusive Power) ในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี โดยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) ในการดำเนินคดีอาญาสำหรับผู้บรรลุนิติภาวะ อำนาจพิจารณาในชั้นของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการจะพิจารณาคดีใน 2 รูปแบบ คือ ยื่นฟ้องต่อศาล หรือไม่ฟ้องต่อศาล ส่วนการดำเนินคดีของผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะนั้น พนักงานอัยการไม่มีดุลพินิจ โดยจะต้องส่งคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลครอบครัว (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555: 32)

กรณีของการสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555: 44) คือ

1) กรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนส่งตัวมานั้นมิใช่ผู้กระทำความผิด หรือในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวอาจเป็นผู้กระทำความผิด แต่พยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนไม่เพียงพอ และ

2) กรณีการชะลอการฟ้อง คดีที่มีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาถึงอุปนิสัย สภาพจิตใจ สถานการณ์แวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิดแล้ว เห็นไม่สมควรหรือไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการอาจออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเลย (Prosecution Dropped) หรืออาจยับยั้ง (ชะลอ) การฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลา (Prosecution Suspended) ภายใต้การคุมประพฤติ (Probation) โดยพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งอำนาจนี้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการอย่างกว้างขวางในการสั่งชะลอการฟ้อง (เรวัต ฉ่ำเฉลิม, 2522: 34)

ระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555: 66-73) เนื่องจากกฎหมายได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการยื่นอุทธรณ์ได้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ใช้อำนาจดังกล่าวตามอำเภอใจ เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องก็จะเข้าสู่มาตรการตรวจสอบดุลพินิจพนักงานอัยการ อันได้แก่

1) ระบบตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก

(1) การตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง (Kensatsu Shinsakai, Prosecution Review Commission, Inquest of Prosecution) (ศิระ บุญภินันท์, 2541: 10-11)

ตามบทบัญญัติใน “Inquest of Prosecution Law” ค.ศ. 1948 (พ.ศ.2491) มาตรา 1 บัญญัติไว้ว่า มาตรการการควบคุมการใช้ดุลพินิจมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในการใช้อำนาจของพนักงานอัยการ โดยมีคณะกรรมการควบคุมการใช้ดุลพินิจคอยตรวจสอบถึงความชอบธรรมในการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ คณะกรรมการจะดำเนินการควบคุมการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีผู้เสียหายมายื่นคำร้องก็ตาม นอกจากนั้นคำตัดสินของคณะกรรมการจะเป็นการควบคุมพนักงานอัยการทางอ้อม หากพนักงานอัยการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม คณะกรรมการก็จะส่งสำเนามติแก่หัวหน้าพนักงานอัยการประจำท้องถิ่น ผู้ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลพนักงานอัยการให้ทราบ หัวหน้าพนักงานอัยการประจำท้องถิ่นก็อาจสั่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องก็ได้ เมื่อเห็นว่าควรยื่นฟ้อง (ศิระ บุญภินันท์, 2541: 158)

คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องเป็นองค์กรอิสระที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามให้การใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง โดยสะท้อนเจตนารมณ์แห่งพลเมือง²⁹ กล่าวได้ว่า งานของคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องนั้นมีความแตกต่างจากนักกฎหมาย โดยเป็นการสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นที่ดีของประชาชนทั่วไป และเป็นการทำให้การฟ้องดำเนินคดีเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น หรือกล่าวได้ว่าให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย

คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องนั้น มีหน้าที่คือ (ศิระ บุญภินันท์, 2541: 11)

1) ตรวจสอบความถูกต้องของการไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ (ในทุกประเภทความผิด)

2) ให้คำแนะนำในการปรับปรุงงานฟ้องดำเนินคดี³⁰

คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องจะมีประจำศาลจังหวัดและศาลจังหวัดสาขา ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง จะมีสำนักงานธุรการของคณะกรรมการเป็นหน่วยงานช่วยกรรมการดังกล่าว³¹ คณะกรรมการเป็นอิสระจากภายนอกไม่ต้องรับคำสั่งจากผู้ใด³² คดีที่คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องจะตรวจสอบ ได้แก่ เมื่อผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือผู้เสียหาย (ในคดีที่มีการไม่ฟ้อง) ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ และคณะกรรมการต้องตรวจสอบ³³ เมื่อคณะกรรมการได้รับ

²⁹ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 1.

³⁰ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 2.

³¹ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 19.

³² กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 3.

³³ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 2(1).

ทราบจากเอกสารใด หากคณะกรรมการออกเสียงเป็นส่วนใหญ่ คณะกรรมการมีอำนาจตรวจสอบได้³⁴ ในการตรวจสอบนั้น คณะกรรมการสามารถร้องขอให้พนักงานอัยการส่งเอกสารหรือให้มาให้เห็น ต่อที่ประชุมคณะกรรมการ³⁵ สอบถาม และให้สถานที่ราชการ องค์การสาธารณะหรือเอกชนให้ข้อมูล ใด ๆ ได้³⁶ และเรียกผู้ร้องขอให้ตรวจสอบการฟ้องหรือพยานมาให้ถ้อยคำได้³⁷ หากพยานไม่มาก็สามารถ ขอให้ศาลแขวงออกหมายเรียกได้³⁸

คำตัดสินของคณะกรรมการมี 3 ประเภท ดังนี้ คือ

ก. ให้คำแนะนำว่าให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเป็นคดี

ต่อศาล

ข. ให้คำแนะนำว่าการสั่งไม่ฟ้องคดีพนักงานอัยการนั้นไม่เหมาะสม

ค. ให้คำแนะนำว่าการสั่งไม่ฟ้องคดีพนักงานอัยการนั้นเหมาะสมแล้ว

ในการพิจารณาของคณะกรรมการกฎหมายกำหนดว่าคำตัดสินในข้อ ข. ต้องตัดสินโดยเสียงข้างมากและคำตัดสินข้อ ค. ต้องใช้เสียงมากกว่า 8 เสียง (ใน 11 เสียง)³⁹ ให้ส่งคำตัดสินซึ่งระบุ เหตุผลไปยังอัยการจังหวัดและคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติพนักงานอัยการ รวมทั้งให้ตีตประกาศ ประเด็นสำคัญของคำตัดสินไว้ที่สำนักงานธุรการของคณะกรรมการ และให้แจ้งผู้ร้องขอให้ตรวจสอบ การฟ้อง หากไม่พอใจคำตัดสินไม่อาจโต้แย้งได้⁴⁰ คำตัดสินของคณะกรรมการดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับ ต่อพนักงานอัยการ แต่เป็นเพียงคำแนะนำให้พนักงานอัยการพิจารณาการฟ้องคดีเท่านั้น (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2540: 126-143) พนักงานอัยการจังหวัดอาจใช้คำตัดสินเป็นที่อ้างอิง หากเห็นว่าควรฟ้อง ตามคำตัดสินต้องดำเนินการฟ้อง⁴¹ การฟ้องตามคำตัดสิน แบบที่ ข. และ ค. นั้นให้พนักงานอัยการซึ่งอยู่ ในตำแหน่งสูงกว่าพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องเดิมที่ดำเนินการไม่ฟ้องเป็นผู้รับผิดชอบ ในการฟ้องหรือ สอบสวนแล้วแจ้งให้การดำเนินคดีใหม่นั้นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อัยการสูงสุดและหัวหน้า สำนักงานอุทธรณ์โดยเร็ว

แต่อย่างไรก็ตาม คำตัดสินของคณะกรรมการ แม้จะไม่มีผลผูกพันพนักงานอัยการ แต่ มาตรการดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งมติมหาชนจะเป็นการควบคุมโดยทางอ้อม หากพนักงานอัยการยังใช้ อำนาจในทางที่ไม่ชอบธรรมต่อไป หลังจากที่ได้รับทราบคำตัดสินของคณะกรรมการแล้ว หัวหน้า สำนักงานอัยการประจำท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอาจจะออกคำสั่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีก็ได้ หากเห็น ว่าการยื่นฟ้องคดีเป็นสิ่งที่ควรจะต้องดำเนินการ

³⁴ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 2(2).

³⁵ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 35.

³⁶ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 36.

³⁷ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 37.

³⁸ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 37(2),(3).

³⁹ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 27.

⁴⁰ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 40.

⁴¹ กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มาตรา 141.

2) การตรวจสอบโดยผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษและร้องขอ

ในประเทศญี่ปุ่นพนักงานอัยการผูกขาดอำนาจในการฟ้องคดีแต่เพียงผู้เดียว ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดี ผู้เสียหายจึงไม่มีบทบาทในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการได้โดยตรงด้วยการฟ้องคดีเอง ในคดีที่มีการร้องทุกข์ กล่าวโทษและร้องขอ ให้พนักงานอัยการแจ้งการไม่ฟ้องต่อผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษและผู้ร้องขอโดยเร็ว⁴² และให้แจ้งเหตุผลในการไม่ฟ้องคดีด้วย⁴³ ส่วนการให้เหตุผลในการไม่ฟ้องจะระบุเพียงว่าชะลอการฟ้อง หรือข้อสงสัยไม่เพียงพอ หรือไม่เป็นความผิดอาญา เหตุผลเพียงเท่านั้นยังไม่เพียงพอ โดยจะต้องบรรยายละเอียดคร่าว ๆ ด้วย เพื่อให้ผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ และผู้ร้องขอ สามารถพิจารณาดำเนินการตามมาตรการในการควบคุมตรวจสอบดุลพินิจพนักงานอัยการต่อไปได้ เช่น การร้องต่อคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง หรือยื่นคำร้องคัดค้านต่อหัวหน้าสำนักงานอัยการได้ จึงถือเป็นการกดดันให้หัวหน้าสำนักงานอัยการใช้อำนาจควบคุมของตนโดยการเข้าตรวจสอบการไม่ฟ้องคดีอาญานั้น

การตรวจสอบโดยการฟ้องคดีโดยสถาบันที่เทียบเท่าพนักงานอัยการ (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2540: 137) หรือวิธีพิจารณาถึงการฟ้องหรือการควบคุมโดยศาล (Junkiso Tetsuzuki, Judicial Quasi-Indicant Procedure, Analogical Institute of Prosecution Through Judicial Action) การฟ้องคดีโดยสถาบันที่เทียบเท่าพนักงานอัยการหรือวิธีพิจารณาถึงการฟ้อง หรือการควบคุมดุลพินิจพนักงานอัยการโดยศาลนั้น บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 262-270 อันเป็นมาตรการป้องกันไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการอีกวิธีหนึ่ง คือ การให้สถาบันที่เทียบเท่าเป็นผู้ฟ้องคดีแทนในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาบางประเภท ความแตกต่างกับคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องก็คือ คณะกรรมการดังกล่าวสามารถพิจารณาใช้ในทุกประเภทความผิด แต่การฟ้องคดีโดยสถาบันที่เทียบเท่าพนักงานอัยการ หรือวิธีพิจารณาถึงการฟ้องหรือการควบคุมดุลพินิจพนักงานอัยการโดยศาล ใช้กับความผิดบางประเภท กล่าวคือ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 193-196 (การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของข้าราชการ) และคดีความผิดตามกฎหมายป้องกันกิจกรรมอันเป็นบ่อนทำลาย มาตรา 45 (การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานสอบสวนความปลอดภัยสาธารณะ) ในคดีความผิดดังกล่าว ถ้าผู้เสียหายไม่พอใจคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการก็สามารถร้องขอต่อศาลจังหวัดที่สำนักงานอัยการนั้นประจำอยู่ให้นำขึ้นสู่การพิจารณาได้⁴⁴ กฎหมายมิได้บัญญัติถึงเหตุผลแห่งการไม่ฟ้อง ดังนั้นแม้เหตุผลของการไม่ฟ้องของพนักงานอัยการหรือไม่ครบองค์ประกอบของความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบย่อมสามารถร้องขอต่อศาลได้ การยื่นคำร้องขอนั้นให้ยื่นต่อพนักงานอัยการที่ดำเนินการไม่ฟ้องภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับการแจ้งไม่ฟ้อง⁴⁵ ผู้ร้องขอสามารถถอนคำร้องของตนก่อนศาลตัดสินได้ ซึ่งจะไม่อาจร้องขอในคดีนั้นใหม่ได้อีก⁴⁶

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 260.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 261.

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 262.

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 261 (2), ระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น (Keiji soshou hou kisoku) มาตรา 169.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 263.

การอภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของประเทศไทยกับต่างประเทศ ก็คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นพบว่า

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1. การตรวจสอบโดยองค์กรภายในนั้น กำหนดให้พนักงานอัยการต้องฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาของตน ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาให้เป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งประเทศไทยจะมีการตรวจสอบโดยพนักงานอัยการที่มีตำแหน่งเหนือขึ้นไป เช่น ผู้กั้นกรองคดีอัยการจังหวัด อัยการพิเศษฝ่ายคดี หรืออธิบดีอัยการ

2. การตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกนั้น เป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยองค์กรศาล กล่าวคือ หลักการฟ้องคดีเชิงบังคับในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและมีพยานหลักฐานเพียงพอ แต่ก็ยังเปิดช่องยกเว้นให้สามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้ แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขให้การสั่งไม่ฟ้อง หรือการยุติการดำเนินคดีอาญาบางเรื่องต้องขอความเห็นชอบจากศาลเสียก่อน หรือผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาลให้นำคดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องขึ้นสู่การพิจารณาได้ หรือผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เองในความผิดบางประเภท

ประเทศญี่ปุ่น

1. การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยองค์กรภายใน โดยเป็นการตรวจสอบโดยพนักงานอัยการที่มีตำแหน่งเหนือขึ้นไปเช่นเดียวกันจึงถือเป็นข้อดี

2. การตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก ก็คือ คดีที่มีการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ คือ ในกรุงเทพมหานครโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือในจังหวัดอื่น ได้แก่ ผู้บัญชาการตำรวจ รองผู้บัญชาการตำรวจซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนคดีที่สอบสวนโดยฝ่ายปกครอง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด และคดีที่มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษกระทรวงยุติธรรม คือ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ สำหรับความผิดอาญาซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรและในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆาตย หรือตายในระหว่าควบคุมของเจ้าพนักงานจะไม่มีกรตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการสูงสุด ส่วนประเทศญี่ปุ่นจะตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง ผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือผู้ร้องขอ หรือโดยสถาบันที่เทียบเท่าพนักงานอัยการ หรือวิธีพิจารณาถึงการฟ้อง หรือควบคุมโดยศาล ซึ่งประเทศไทยประชาชนจะไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมเหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น

กรณีที่มีความเห็นแย้งคำสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ประเทศไทยกำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือในจังหวัดอื่น ได้แก่ ผู้บัญชาการตำรวจ รองผู้บัญชาการตำรวจซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาทำความเข้าใจเสนออัยการสูงสุด สำหรับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้เสียหายที่ร้องขอนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์แห่งรัฐ (State Court of Appeals) ภายใน 1 เดือน⁴⁷ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้อัยการสั่งฟ้องคดีดังกล่าว โดยการร้องขอต่อศาลดังกล่าว ผู้เสียหายต้องมีทนายความ และหากศาลเห็นชอบกับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของ

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 172 (2).

พนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล หรือในบางกรณีศาลอาจไต่ถามหลักประกันต่อศาลด้วย ส่วนประเทศญี่ปุ่นคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องจะส่งคำตัดสินซึ่งระบุเหตุผลไปยังอัยการจังหวัดและพนักงานตรวจสอบคุณสมบัติพนักงานอัยการโดยจะติดประกาศประเด็นสำคัญของคำตัดสินไว้ที่สำนักงานธุรการของคณะกรรมการและแจ้งผู้ร้องตรวจสอบ หากไม่พอใจไม่อาจโต้แย้งได้เพราะคำตัดสินของคณะกรรมการไม่มีสภาพบังคับต่อพนักงานอัยการ เป็นเพียงคำแนะนำเท่านั้น แต่มาตรการดังกล่าวและมติมหาชนจะเป็นการควบคุมโดยอ้อมเพื่อไม่ให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบธรรมอีกต่อไป สำหรับมาตรการร้องขอให้ศาลรับพิจารณาคดีที่อัยการสั่งไม่ฟ้องและการพิจารณาคดีการฟ้องทั้งสองมาตรการนี้ถูกกำหนดให้มีขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นเพื่ออุดช่องว่างปัญหาการจำกัดหรือตัดสิทธิในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายซึ่งอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องคดีได้ หากประเทศไทยจะนำการให้สิทธิร้องขอให้ศาลรับพิจารณาคดีอาญาที่สั่งไม่ฟ้องและการพิจารณาคดีกึ่งฟ้องนั้น ไม่อาจนำมาใช้พร้อม ๆ กันได้จึงควรเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งมาเป็นหลัก ส่วนอีกวิธีการหนึ่งใช้เสริมกันไป แต่หลักสำคัญต้องพิจารณาก่อนว่าผู้เสียหายควรมีสิทธิฟ้องคดีอาญาหรือไม่ อย่างไร

จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในประเทศไทยนั้น กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญาที่ได้ผ่านการสอบสวนตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเจ้าพนักงานสอบสวน (เจ้าพนักงานตำรวจ) มีระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยการตรวจสอบภายในตามลำดับชั้นของพนักงานอัยการ และนอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบภายนอกได้อีกทาง กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า การที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นข้าราชการที่มีการใช้อำนาจการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ซึ่งอาจให้พนักงานสอบสวนผู้ได้บังคับบัญชาของผู้ทำความเห็นแย้งไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการทำการสอบสวนคดีที่เกิดขึ้น จึงอาจมีความเห็นทางคดี โดยเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องตามพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมมาตามข้อแนะนำ หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตนได้ ระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการตามที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนมาทำความเห็นแย้งกรณีคำสั่งไม่ฟ้องได้อีกนั้น จึงยังทำให้มีข้อสงสัยว่าการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะมีความเป็นกลางและมีความเที่ยงธรรมหรือไม่ ส่วนในกรณีความผิดอาญาได้เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทยและเป็นคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งคดีดังกล่าวก็ล้วนแต่เป็นคดีที่สำคัญ แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้พนักงานอัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนหรือเป็นผู้มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง แต่กฎหมายก็ยังเปิดช่องให้อัยการสูงสุดมอบหมายคดีให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนแทนได้ กรณีเช่นนี้จึงเห็นว่าอาจทำให้การสอบสวนเกิดข้อบกพร่องขึ้นได้ หรืออาจทำการสอบสวนแล้วได้พยานหลักฐานไม่ตรงกับความจริงหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และเมื่อพนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาคดีและมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้น ก็ไม่มีหน่วยงานภายในสามารถทำการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการสูงสุดได้ อีกทั้งเมื่อพนักงานอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นแล้ว ก็ไม่สามารถทำการตรวจสอบการใช้อำนาจดุลพินิจการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของอัยการสูงสุดได้

ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น จะมีระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาโดยองค์กรภายนอก ดังนี้ คือ (1) การตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง (2) การตรวจสอบ

โดยผู้ร้องทุกข์ กล่าวโทษ และร้องขอ และการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา โดยการฟ้องคดีโดยสถาบันที่เทียบเท่าพนักงานอัยการ หรือวิธีพิจารณาถึงการฟ้อง หรือการควบคุมโดยศาล เพื่ออ้างไว้ซึ่งความเป็นธรรมในการใช้อำนาจของพนักงานอัยการเพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจคอยตรวจสอบถึงความชอบธรรมในการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ถึงแม้ว่าจะไม่มีผู้เสียหายมายื่นคำร้องก็ตาม นอกจากนั้นคำตัดสินของคณะกรรมการจะเป็นการควบคุมพนักงานอัยการทางอ้อม หากพนักงานอัยการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม คณะกรรมการก็จะส่งสำเนามติแก่หัวหน้าพนักงานอัยการประจำท้องถิ่น ผู้ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลพนักงานอัยการให้ทราบ หัวหน้าพนักงานอัยการประจำท้องถิ่นก็อาจสั่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องก็ได้เมื่อเห็นว่าควรยื่นฟ้อง โดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องเป็นองค์กระโษระที่จัดตั้งโดยกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามให้การใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดีเป็นไปโดยถูกต้อง โดยสะท้อนเจตนารมณ์แห่งพลเมือง ซึ่งกล่าวได้ว่างานของคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องแตกต่างจากนักกฎหมาย โดยเป็นการสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นที่ดีของประชาชนทั่วไป และเป็นการทำให้การฟ้องดำเนินคดีเป็นประชาธิปไตยขึ้น หรือกล่าวได้ว่าให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้อำนาจอัยการเป็นของปวงชนชาวไทย การตรวจสอบอำนาจเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจตามกระบวนการยุติธรรม จึงควรจะเป็นหน้าที่ของประชาชน เพื่อสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอัยการด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการสูงสุด โดยนำระบบตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นมาเป็นแม่แบบในการร่างกฎหมายเพื่อเป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจพนักงานอัยการทางอ้อม หากพนักงานอัยการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม ก็ให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบ หรือคณะกรรมการก็จะส่งสำเนามติแก่หัวหน้าพนักงานอัยการ ผู้ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลพนักงานอัยการให้ทราบ หัวหน้าพนักงานอัยการก็อาจสั่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องก็ได้เมื่อเห็นว่าควรยื่นฟ้อง อันเป็นการใช้อำนาจดำเนินคดีให้ เป็นไปโดยถูกต้องและเป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ หรือความรู้สึกและความคิดเห็นที่ดีบนพื้นฐานความต้องการของประชาชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งแตกต่างจากนักกฎหมาย และเป็นการทำให้การฟ้องดำเนินคดีเป็นประชาธิปไตยขึ้น หรือกล่าวได้ว่าเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ. (2548). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nation Standard on Criminal Justice)*. กรุงเทพฯ: เตือนตุลา.
- คณิต ณ นคร. (2540). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. ใน *รวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ณ นคร*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.
- คณิต ณ นคร. (2551). *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2553). *หลักทฤษฎีการสอบสวน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท อภิสกร่า อินเทอร์เน็ตกรุ๊ป จำกัด.
- ทวีศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง. (2526). *งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น, ในระบบอัยการในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: กรมอัยการ.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2552). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย. ใน *รวมบทความงานวิชาการประจำปี พ.ศ. 2550*. พิมพ์ครั้งที่ 3. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประธาน วิฒนาภิรักษ์. (2540). กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นการสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา. *อัยการนิเทศ*, 59(1-4).
- ปิยธิดา เจิมพรรษา. (2540). บทบาทและการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอัยการเยอรมัน. *เอกสารทางวิชาการเรื่องการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์. (2555). *การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ: ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เรวัต ฉ่ำเฉลิม. (2522). *ชะลอการฟ้อง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักข่าว BBC NEWS ไทย. (2563). *นักวิชาการด้านกฎหมายชี้กระบวนการยุติธรรมไทยถูกมองว่าไม่น่าเชื่อถือ หลังไม่สั่งฟ้องบอส*. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53620695>.
- ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ. (2552). *มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิระ บุญภินันท์. (2540). การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่นและการนำระบบการควบคุมดุลพินิจอัยการมาใช้ในประเทศไทย. *เอกสารทางวิชาการเรื่อง การตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.
- ศิระ บุญภินันท์. (มิถุนายน 2541). โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น. *บทบัณฑิตย*. เล่ม 54, ตอน 2.
- ศิระ บุญภินันท์. (2542). *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การจัดองค์กรในการบริหารงานยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมาธิการการบริหารและการยุติธรรมวุฒิสภา.
- ศิลปะอรรณี ชูเวช และทวีศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง. (2526). กระทรวงยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น. ใน *ระบบอัยการสากล*. กรุงเทพฯ: กรมอัยการ.
- Jay A. Sigler. (1979). *The Prosecutor : A comparative Functional Analysis, in The Prosecutor*. California: Sage Publications.
- John H. Langbein. (1974). Controlling Prosecutorial Discretion in Germany. The University of Chicago. *Law Review*, 1(41), 439.
- Joachim Herrmann. (1974). The Rule of compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany. University of Chicago. *Law Review*, 41, 469-477.

กฎหมาย

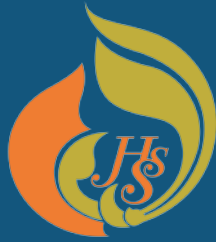
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น

กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

“ ผลิตบัณฑิตให้มีปัญญา
สร้างคุณภาพคู่คุณธรรม
นำวิชาการสู่การพัฒนาท้องถิ่น ”